

A SZEGÉNYEK ORVOSA

BATTHYÁNY
STRATTMANN
LÁSZLÓ

prugg verlag

A szegények orvosa:

Batthyány-Strattmann László

3. kiadás

PRUGG VERLAG
EISENSTADT 1987

**A szövegeket németből fordította és a bevezetést írta Kardos Klára
A címlapot tervezte Szokoly György**

**Egyházi jóváhagyással. — Druck und Verlag: Prugg Verlag -
Eisenstädter Graphische GesmbH, 7000 Eisenstadt, Österreich**

KISÉRETUL

Egyházmegyém területén, Kittseeben töltötte áldozatos életének jelentős részét, itt építette föl első kórházát Batthyány-Strattmann László, „a szegények orvosa”. Élete második fele a szombathelyi, halála és ebből kifolyólag boldoggá avatási pere pedig a bécsi egyházmegyéhez kapcsolja. Így magyarok és osztrákok egyaránt örömmel várhatják, hogy benne égi pártfogót kapnak. Olyan pártfogót, amilyen ma, zsinat utáni korunkban fokozottan időszerű és szükséges. Mert ő hivatását szerető és lelkiismeretesen betöltő világi ember, mintaszerű férj és családapa, a szegények melegszívű segítője, az igazságosság barátja volt. Mindez megmutatkozik abban az egy évi naplójában is, amelyet nemrég sikerült megtalálni, és most ez a könyv közkinccsé tesz.

Batthyány-Strattmann a mi századunkban működött. Följegyzéseit alig ötven év, halálát még ennyi sem választja el tőlünk. Egy okkal több, hogy figyelmesen hallgassunk szavára. A látszólag sokszor jelentéktelen napi események mögött lelkébe hatolhatunk, és ez a lelkület megérdemli a tanulmányozást. Segítségünkre van ebben a bevezető életrajz, amely minél hitelesebb források felkutatásával megbízható és emberi közelségű képet igyekszik felvázolni róla.

Batthyány-Strattmann László kiemelkedő életművére, Isten és testvérei iránti szeretetére az Egyház hamarosan fölfigyelt. A boldoggá avatáshoz szükséges kihallgatások Magyarországon már megtörténtek. Bécsben a postulator halála miatt sajnos elakadtak. Reméljük a mielőbbi folytatást és a szerencsés kimenetelt.

Örömmel teszek eleget a kérésnek, hogy ezzel a néhány szóval útra bocsássam a könyvet. Bízom benne, hogy sokan fogják megtalálni lapjain azt, amit az emberszív mindig egyformán szomjaz: az igazi példaképet.

Eisenstadt, 1978 Pünkösdjén

Dr. László István megyéspüspök
az ausztriai magyarok apostoli vizitátora

DR. BATTHYÁNY-STRATTMANN LÁSZLÓ

Im Herrn wächst der Arzt
Aus Gott gibt er
Und das höchste Grad der Arznei
Ist die Liebe.

Az Urban növekszik az orvos,
Istenből ad,
És a leghatásosabb orvosság
A szeretet.

Paracelsus

„Batthyány Lászlót ebben az országban kevesen, jobban mondva, alig ismerték . . . Lehet, hogy ennek az ismeretlenségnek maga Batthyány is oka volt, mert alig ismertem másodikat, aki minden nyilvános szerepléstől, sőt még attól is, hogy neve az újságba kerüljön, annyira húzódozott volna, mint ő. De ha az a pár tízezer ember, aki az országban a közvéleményt képviseli, nem is ismerte, annál jobban ismerte, tisztelte, csodálta az a másik sok ezer és tízezer szegény ember, akinek baját meggyógyította, akinek fájdalmát enyhítette, könnyét letörölte, akinek segített hordozni a keresztet, amelynek súlya alatt már-már összeroskadt. És annál jobban ismerte, tisztelte, csodálta, rajongott érte az a szűk kör, amelynek szerencséje volt — és itt a szerencse igazán nem szólásmód — az ő páratlan kiválóságát megismerni” (Szontagh Jenő).

Ókori híres kollégájának fönt idézett mondása egyik kedves jel-igéje volt. Ugyanígy jellemezhetnénk ezzel a másik szép mottóval: „Nihil vincit, nisi veritas — nihil sanat, nisi caritas.” (Csakis az igazság győz, — csakis a szeretet gyógyít.)

Magyarország egyik legősibb családjának sarja, amelyet a Kővágóőrs család révén Könyves Kálmánig, sőt a honfoglalásig vezetnek vissza a történészek. (Őrs vezértől adja meg családfájukat a legújabb munka is: Magyar Arnold: Güssing. Graz 1976.) A Batthyány nevet a 14. századtól viselik. Ez a név sokszorosan összeforrott az ország történelmével és kultúrájával. Hogy csak néhányukat soroljuk föl: ott van Batthyány Ferenc bán a mohácsi vész körül; unokája, Boldizsár († 1590), korát messze meghaladó humanista, aki Bolognában és a Sorbonne-on végzett, Németújvárott (ma Güssing) virágzó udvari életet teremtett, nagy botanikus, filozófus, de törökverő is; Ádám, aki Pázmány Péter befolyására 1629-ben visszatért a katolikus egyházba, és megalapította a németújvári ferences rendházat (templomuk kriptája máig a családi sírbolt); Károly, II. József császár nevelője, tábori

marsall († 1772); Lajos, az ország utolsó nemzeti nádora († 1765); József bíborosprímás († 1799); Lajos, az első magyar felelős minisztérium elnöke, 1849. okt. 6-án Pesten kivégezték; Kázmér, ugyanennek a 48-as kormánynak külügyminisztere; Vilmos nyitrai érsek († 1923), aki Lászlónk és családja életében is nevezetes szerepet játszott. „Valóban, a világi tettek után felfelé már csak az életszentség felé vezet az út” (Possonyi László). — Batthyány Ádám 1692-ben feleségül vette a sziléziai származású Strattmann Eleonórá, akivel családja kihalt. Ettől kezdve ezen az ágon a mindenkori elsőszülött fiú, illetőleg ilyen örökös híján a legidősebb családtag és az ő leszármazottai örökölték hitbizományként a Strattmann-birtokot és a család nevét is. 1763 óta ehhez Mária Terézia jóvoltából a hercegi cím járult.

László 1870. október 28-án született Dunakilitin. Ifjúságát jellemzi: sok nemes, ígéretes, pozitív adottság, a hivatás korai jeleivel, — de egyben lassú, tapogatózó, visszaesésektől és vargabetűktől sem mentes kibontakozás.

Apja József, anyja Batthyány Ludovika, a szerteágazott család egy másik feléből. Tizennégyen voltak testvérek. Hat zsenge korban meghalt, nyolc — hat lány és két fiú — felnőtt. Legfiatalabb húgának, Erzsébetnek emlékezései szerint Laci eleven, pirospozsgás, bátor, örökké mosolygós kisfiú, kékesszürke szeméből csak úgy sugárzik az értelem és a huncutság. Állandóan csínyeken törte az esztét, de nehéz volt haragudni rá. Első drámai élménye hat éves korában a nagy dunai árvíz lehetett, amely elől csak nagy nehezen tudtak Köpcsénybe (ma Kittsee, Burgenland) menekülni. Az itteni kastély és park lesz majd életének egyik fő és legkedvesebb színtere. Vadászlaknak építtette egy Eszterházy Mária Terézia korában, hiszen a környéken sok az erdő.

Egyelőre nem sokáig marad itt. Gyermekkorát családi tragédia árnyékolja be. Apja és anyja szerelmi házasságot kötött. De az apa — akit anyja és felesége egyaránt elkényeztetett — hamarosan ráun az egyhangú vidéki életre, az egymás után érkező gyerekekre, felesége állandó betegeskedésére. Végül is otthagyja családját, és elveszi a nagymama társalkodónőjét, az öregedő Kornis Antónia grófnőt. Mivel pedig az csak templomban hajlandó megesküdni vele, áttér az evangélikus vallásra. Országos botrány volt ez, és az édesanya, aki változatlanul szereti, mentegéti és utolsó percéig visszavárja férjét, végleg belebefegszik a csapásba. Nyugalomra van szüksége. Jóbarátainak sikerül rábeszélőniök, hogy Józsit és Lacit adja be a kálcsburgi (Bécs) jezsuita kollégiumba.

Laci így 1879 őszén az előkészítő osztályba kerül. Ekkor még kilenc éves sincs, s nagyon neheztel esik megválnia az otthontól. Kis

naptárt hord a zsebében, este párnája alá dugja, s titokban számol-gatja rajta, hány nap van még hátra a legközelebbi vakációig. De otthon sem sok öröm vár rá: szeretett édesanyjának állapota egyre rosszabb. Egy lourdes-i zárandoklat csak lelkileg erősíti meg, testén nem segít. Úgy látszik, ebbe az időbe nyúlnak vissza Laci orvosi hivatásának gyökerei. Odaadó tisztelettel figyeli a nagybeteghez járó doktor bácsit, reménykedve, hátha meggyógyítja. Ott ténfereg körülötte, boldog, ha az egy szót szól hozzá. Ha beengedik a betegszobába — nagy kitüntetés, csak azért lehetséges, mert olyan csendesen meg tud húzódni egy sarokba —, boldogan látja, hogy egy-egy orvoság hatására édesanyja jobban érzi magát. Egy megindító kis apróság jól mutatja, milyen közszeretetnek örvendett a kedves beteg: Bécs város előjárósága utolsó napjaiban — 1882 nyarán — szalmával szóratta föl az utcát, hogy a közlekedés zaja ne zavarja!

László élete végéig megőrizte korán elveszített édesanyja felejt-hetetlen emlékét. Dolgozószobájában írásztala mögött egy állván-yon állt leánykori nagy olajképe, zsolozsmás könyvében fényképét hordta. Szívébe még mélyebben vésődött bele. Vallásosságának, el-sősorban bensőséges Mária-tiszteletének alapjait tőle hozta magával. Hősies és megadó szenvedése korán rányitotta szemét az áldozat ér-tékére. — Mindamellet a fiúban apja iránt sem élt gyűlölet. A családi hagyomány kifejezetten tud arról, hogy megbocsátott neki. Ennek a gyerekek a szíve szokatlanul tág . . .

A gyerekeket először anyai nagyapjuk viszi el magával Csákány-ra, de az apa hamarosan magához veszi őket Felbárra, ahol második feleségével él. A házasságot végül is rendezik, — egyesek szerint csak az apa halálos ágyán, elsősorban fia rábeszélésére.

Józsi és Laci 1885-ig lakója a kalksburgi kollégiumnak. Minthogy Laci 1884/85-ben a negyedik osztályt végzi, nem egészen világos en-nek a hat évnél a beosztása. (A fennmaradt évi tanulójegyzékek csak neveket tartalmaznak, osztályt nem, az iratok pedig sajnos a háború-ban elpusztultak.) Nem valószínű, hogy osztályt kellett ismételnie; másfelől viszont föltűnő, logy a különféle okokból jutalomban része-sülő sok diák között egyszer sem szerepel a neve. Általában közepes tanuló, és magaviseletből sincs „példás” osztályzata. Nem csoda. Ap-ja a fölvételi íven megjegyzi, hogy fia makkegészséges, de önféjű-ségre és makacsságra hajlik. Jellemző erre a következő kis eset: Egy-szer a tanulószobából kimenet jól becsapta maga mögött az ajtót. A prefektus visszahívta, hogy csukja be újból, de most „úgy, mint egy Batthyány gróf.” Laci erre még erősebben bevágta! — Maga emlegeti később tréfásan, hogy diákkorában társai között egy „Allotria-klubot” (bolondozók egylete) alapított. A tagok „feladata” nevükhöz

híven az volt, hogy minél több diáksínyt kövessenek el. Egy sajátos kézszorítás jelezte, hogy új vállalkozás készül. Eredmény: büntetésből magukban kellett ülniök a „számárasztalnál” stb. — A vidámságnak azonban nemcsak hátrányai vannak; följegyezték például, hogy ha az intézetbe látogatók jöttek, őt mindig az első sorba állították jókedvű arckifejezése miatt.

1881 februárjától az iskolaév végéig föltűnően föllendül a tanulása, s prefektusa csodálkozva jegyzi be a névsorba: „Laci sehr fleissig.” A magyarázat: ekkor készül 16 társával az első szentáldozásra (1881. máj. 26.), P. Leo König vezetése alatt. Tehát nem hiányzott belőle a jóakarát és a nagy indítékok iránti fogékonyság. „Ha figyelmeztették előljárói — mondja róla később egy idősebb diáktársa —, hogy Isten iránti szeretetből tegye meg kötelességét, mindig összeszedte magát, de a javulás élénk természete folytán, melyet több hozzá hasonló kis kópé befolyásolt, nem volt állandó.”

Apja azt kívánta, hogy a fiút különösen a magyar nyelvben és a zenében képezzék ki jól. Úgy látszik, zenei hajlama már korán megmutakozott. A magyart P. Velics László, neves jezsuita történész és íróember tanította, a történelmet P. Ábel Henrik. Az énekkar vezetője P. König volt. Batthyány később hűséges öregdiákja marad az intézetnek, maga is írt lapjukba, a Kalksburger Korrespondenzbe, és abban sorozatosan jelentek meg róla cikkek, hírek. Régi tanárai közül innen főleg P. Königgel tartotta a barátságot, rendszeresen meghívta nyaralni.

De az apa jobbnak látta, hogy fiai magyar intézetben tanuljanak tovább, és azoknak aligha volt kifogásuk ellene. Így kerülnek 1885 őszén a kalocsai jezsuitákhoz. Lacit itt mindenekelőtt az a kellemetlen meglepetés várja, hogy magánúton újból le kell vizsgáznia a III. osztály anyagából, és utána az év folyamán ismét elvégezni a IV.-et. Egy osztályba kerül unokatestvérével, Vilmossal, a későbbi püspökkel. Olyan tanárok formálják fogékony érdeklődését, mint Fényi Gyula, a híres csillagász, aki ebben az évben természetrajzra tanította, éppen ez volt utolsó közvetlen pedagógiai ténykedése (és akit később egyszer bezárt az obszervatóriumba . . .), majd ötödiktől magyar tanárként Rosty Kálmán, igazi serdülőideál: konvertita, 15 éves fejjel küzdötte végig honvédtüzérként a szabadságharcot, később pedig számos költői és prózai írással gazdagította vallásos irodalmunkat, per sze az akkori kor stílusában. Negyedikben már németet, franciát és latint tanul, ötödiktől görögöt is, bár ebben nem sokra vitte. Ehhez járul később az angol és olasz nyelv ismerete, azonkívül szlovákul és horvátul is megtanul annyira, hogy anyanyelvükön beszélhetett ezekkel a betegeivel, — nem egyszer kerékbe törve a nyelvet, a pá-

ciensek és a saját mulatságára. (Köpcsény 8 km-re esik Pozsonytól.) Egyszer valaki külföldön jártában angolul megkérdezte tőle, milyen nyelvet beszél. A felelet ez volt: „All”. (Valamennyit.)

Kalocsai tanárai közül azonban P. Weiser Frigyes állt hozzá legközelebb. Hittanra, történelemre tanította, kongregációs prézese, lelkiatyja. Az emlékére írt kis füzetben, amelyre még visszatérünk, élénken ecseteli áldott jó szívét és szemléletes, lebilincselő tanítását. Végig meleg kapcsolatban maradt övele is. Weisernek a szegények iránti szeretete bizonyára nem maradt rá hatás nélkül. Nevelői tudnak róla, hogy félretette zsebpénzét, és ezen karácsonyra ajándékot vett szegény gyerekeknek vagy otthon a személyzetnek.

Képességei bontakoznak. Szerepel az iskolai színielőadásokon, tagja az intézet vonózenekarának. Nyolcadikban a szépirodalmi kör ügyvivőjévé választja. Rendkívüli tárgyként vinni tanul, és a legjobb jegyet kapja. Hatodikos korában bizonyára mély benyomást tesznek rá a XIII. Leó aranymiséje alkalmából tartott ünnepségek. Az iskola 1888. jan. 1-én díszelőadást rendez tiszteletére. Laci „A pápa és Magyarország” c. élőképben mint zászlós lép föl.

Az orvosi hivatás iránti hajlama iskolai éveiben is megnyilvánul. Már Kalksburgban szívesen „kezelí” a gyengélkedőket, és igen ügyesen kever különféle italokat is, amelyek nehéz dolgozatok előtt álló pajtásait jókor a — betegszobába juttatják. Egyik kalocsai diáktársa kanonok korában úgy emlékszik rá vissza, „mint kedves vicces diákra, aki sokszor mondotta: Orvos leszek, és a szegényeket ingyen fogom kezelni!” Szívesen olvas orvosi, gyógyszerészeti könyveket, ami persze szintén nem mozdítja elő túlságosan a leketanulást. Érdekes, hogy egészségtanból (rendkívüli tárgy a VII. o.-ban) jelese van, — a vívást leszámítva az egyetlen egész kalocsai pályafutása alatt . . . Ebben az évben otthon kis házi gyógyszerért állít össze mindenféle ártatlan szerekből, de a nagyobb hatás kedvéért különféle titokzatos feliratokkal ellátva — egyik-másikra még halálfejet is fest —, és a szünidőben annak rendje-módja szerint „rendelőt” nyit. Nővérei szívesen járnak hozzá fejfájásaikkal, kisebb rosszulletekkel, és tiszteletből „Laci bácsinak” szólítják. De nemsokára már a személyzet és a gazdasági munkások is tőle kérnek tanácsot, orvosságot. Laci teljesen beleéli magát szerepébe, néha még éjjel is bújja a könyveket, csak-hogy meggyógyíthasson valami betegséget. Nem lehetetlen, hogy későbbi végleges pályaválasztására hatással van az a gondos orvosi vizsgálat is, amelyet az 1886/87-es év elején az iskolai főlvételkor az „egyiptomi szembaj” (trachoma) ellenőrzésére tartottak.

Vidám és csínytevő természete sem változott. De emlékeznek öntudatos vallásosságára is. Szeret imádkozni, gyakran járul a szent-

ségekhez, a hittant mindig szorgalmasan tanulja. Már Kalksburgban belép a Jézus Szíve-társulatba, majd a Mária-kongregációba. A legtöbb emberrel ellentétben haláláig a legpontosabban észben tartja és teljesíti minden társulati kötelezettségét, imáját. A kongregáció fogadalmi imáját pl. később minden szombat reggel családjával együtt imádkozza. — Már ekkor szeret vallásos könyveket és folyóiratokat olvasni, nagyon érdekli a szentek élete és az egyháztörténelem.

Nyolcadikos korát (1889/90) váratlan incidens szakítja meg. Az esetről az akkor ott működő P. Pámer László a következőképpen számol be: „Batthyány az egyik tavaszi hónapban este öt órakor a tanteremben egyik társához ment, s a tanulás ideje alatt vele fecsegni kezdett. A prefektusa, magiszter Müller József (később teológiai tanár Innsbruckban), akit a fiúk, mint egyáltalában a német rendtagokat, nem kedveltek, rászólt: „Batthyány, mi jut az eszébe, menjen a helyére.” Ő nem engedelmeskedett, hanem tovább beszélgetett. Erre már nyomatékosan szólt a magiszter: „Batthyány, hányszor mondtam ugyanazt?” Erre Batthyány dühösen rákiáltott: „Ich gehe schon, Sie Saupreuss!” (Megyek már, disznó porosz!) A végig sértett prefektus a rektorhoz sietett, aki pedig nyomban kiadta a fiú útját. Míg apjával elintézték az ügyet, elkülönítve élt a „karcserben”. Laci csak most kap észbe, — de már későn. Az elkülönítés alatt példásan viseli magát, és az eset hatására sokat komolyodik. Mutatja ezt, hogy az ungvári gimnáziumban — ahová P. Weiser közbenjárására sikerül magántanulónaként bekerülnie — sokkal jobb a bizonyítványa, és az érettségít is „jó” eredménnyel teszi le. Bár persze az is igaz, hogy a kalocsai intézet szintje magasabb volt. Később fölkereste volt prefektusát, s nem maradt köztük semmi neheztelem.

A most következő korszak külsőleg is, belsőleg is kicsit zavaros, nem egy időrendi és lélektani problémát vet föl. Az ungvári értesítő szerint „választott pályája: jogi.” Holott ekkor már négy éve meghalt tüdővészben bátyja, Józsi, a leendő örökös és vérbeli gazda. Lacinak — aki egyáltalán nem vérbeli gazda — bele kell törődnie, hogy ő veszi át szerepét. Persze a jogtudomány nem árt a gazdálkodáshoz, — de ebből semmi sem lett. Orvosi vágyaival viszont az apa nem ért sehogy sem egyet. Ilyenformán érettségi után, 1890 őszén a gazdasági főiskolára iratkozik be. De ez nincs így. Az egyetem anyakönyvében csak egy félévig van nyoma. Közben a bölcsészkarra is jár, kémiát és asztronómiát hallgat. Majd tanulmányait megszakítva elmegy leszolgálni önkéntesi évét az 5. sz. Radetzky-ezredben, és mint tartalékos huszárhadnagy szerel le. Nem tudni, mit csinál az 1892-es évben. A bécsi egyetem archívuma szerint 1893 tavaszán iratkozik be szabályszerűen a bölcsészkarra, és ott 1896 tavaszáig összesen 6 félévet végez. (Baradlai János életrajza ugyanebből a forrásból

még hétről tud!) Viszont ő maga beszél arról, hogy itt végbizonyítványt (abszolutóriumot) kapott. Az életírások kémiai, sőt filozófiai doktorátusról is beszélnek. Az anyakönyvek és a család minderről mit sem tud. Ha ezek a diplomák — ami valószínű — legendák, akkor nyilván a jó P. Pámer felelős értük, aki a kalksburgi lapba írt cikkeiben már Batthyány élete során határozottan állítja ezeket, sőt még többet. Ami sokoldalú tudását tekintve végül is érthető.

Mindenesetre tény, hogy lassan, szinte kínosan keresi útját. Ez a „rendhagyó gróf” sem birtokain, sem a társasági életben nem találja helyét. Annál jobban érdekli mindenféle tudomány, főként gyakorlati oldaláról. És mintha sokoldalú érdeklődése irányvesztéssel fenyegetné. Nagyon lebilincseli a csillagászat, amelynek bűvkörébe bizonyára P. Fényi mellett került. Sokat dolgozik a bécsi csillagvizsgálóban a hírneves Palisa professzor mellett, sok barátot is szerez ott. Később Felbáron, majd Köpcsényben maga is obszervatóriumot rendez be, nagy távcsővel, meridiánműszerrel. Egy kis ágyú jelzi minden nap a delet. A napirend így valóban „az óramű pontosságával” folyhat. Ami a kémiát illeti: Köpcsényben külön kis laboratóriuma van, a „Sirius”. Itt készít mindenfélét: cipőpasztát, fogkrémet, szódavizet, haj- és szájvizet, kölnit, ólom- és viaszszobrocskákat, aranyozott-ezüstözött tárgyakat. Élvez minden ilyen munkát. Nagyon szeret fényképezni is, maga hívja elő felvételeit. De egy csomó bűvészfogást is elsajátít, amelyekkel később is szívesen szórakoztatja családját és vendégeit: pénzdarabokat varázsol elő, kártyatrükköket mutat be, 30—40 tojást szed ki a szájából, galambokat, tengeri malacokat altat el. Határozott szuggeráló ereje van; később ezzel lelkiismereti okokból nem nagyon él. Fiatal férj korában azonban még kedve telik abban, hogy bekösse valakinek a szemét, és felváltva almát meg krumplit etessen vele, miközben a médium az almát krumplinak érzi vagy megfordítva, ahogy ő akarja. Hogy orvosi vágyaihoz sem lett hűtlen, azt tanulószobájában egy csontváz jelképezi. (Már többszörös apa, amikor ezt — nyilván hogy ne ijesztgesse a kicsiket — a parkban eltemeti.)

A természettudományok mellett a humán tudományok és a művészetek is nagyon érdeklik. A társasági élettől visszavonul, inkább nagy sétákat tesz. De jó kolléga. Diáktársa és későbbi életírója, Baradlai gyógyszerész följegyezi, hogy az egyetemen — ahol akkoriban, Herczeg Ferenc regényhőseinek és a millennium előkészületeinek korszakában, néhány bécsi bárón kívül nem igen akad mágnesfiú — a hallgatók összesúgnak a háta mögött: „Ez a gróf Padjani, de egyáltalán nem büszke magára.” A filozófia is vonzza. Kantnak és társainak tanulmányozása kicsit megzavarja gyermekora hitét. Szó sincs hitetlenségről, hiszen hűséges tagja marad az egyetemi kongregáció-

nak, a prézes, Viktor Kolb (1896-ig maradt Bécsben) egyben lelkivezetője is. De azért nővérei, főleg a hozzá lelkileg legközelebb álló Blanka, aggódva figyelik. Szeretnék megházasítani, hogy biztos talaj legyen a lába alatt. Laci azonban egyelőre makacsul ellene szegül minden ilyen tervnek. Sőt a kollégiumi fegyelem alól kikerült, az anyai kezet oly régóta nélkülöző fiatalember ezekben az években belesodródik az általános könnyelműség légkörébe, s ennek maradandó emlékeként egy gyermek apaságáért is felelős. Leányáról, Aloysiáról – talán nem véletlen, hogy boldogult édesanyja egyik védőszentjére bízta — mindenestre bőkezűen gondoskodott. A soproni orsolyitáknál neveltette. A lány tanítónő lett, később tüdőbajt kapott, ekkor évi járadékkal segítette, végül pedig nagyobb összeget hagyott rá. Aloysia utóbb Pozsonyban meghalt. Az érett férfi keservesen fájlalta ezt az ifjúkori ballépését, és egyetemi éveit „a legrosszabbaknak” nevezte. 1928-ban írja körmendi kórháza volt főnővérének: „Kérem, kedves főnöknő, imádkozzék értem is, mert bizonyos, hogy éppen én mindenestül tökéletlen valaki vagyok a jó Isten előtt, és fiatal koromban sokat hibáztam.”

Mintha már nem is akarna orvos lenni, pontosabban: nem bízik benne, hogy 25 éves fejjel érdemes nekivágni az újabb tanulmányoknak. Ekkor nyúl bele életébe — mint később hálásan emlegeti — a Gondviselés, Dr. Vécsey orvosprofesszor személyében. Magánórákat kezd venni tőle, de az elintézi, hogy fölvegyék az egyetemre, kémiai tanulmányaira való tekintettel mindjárt másodévesnek (1896, nyári szemeszter). Egy év múlva, 1897 augusztusában apja gyomorrákban meghal. Édesanyja betegágyánál Laci még csak tehetetlen szemlélő; apja szenvedéseit már sokféleképpen enyhíteni tudja. Húga szerint ez úgy megindítja a nagybeteget, hogy most már apai áldással tanulhat tovább, — bizonyára nagy megnyugvására. 1898. ápr. 22-én, 1899. nov. 8-án és 1900. máj. 5-én teszi le elégségesre szigorlatait, 1900. jún. 9-én avatják doktorrá. Ezután még klinikai sebészorvosi gyakorlatot végez.

Közben végbemegy életének legjelentősebb fordulata: Blanka nővérénél megismerkedik Coreth Mária Terézia grófnővel. A fiatalok egymásba szeretnek, és 1898. nov. 10-én, választottja 24. születésnapján oltárhoz vezeti őt a bécsi Votivkirchében.

A lány érdekes családból származik. Anyja, Anna Pankratyeva, orosz, a Fekete-tenger mellékén született diplomatacsaládból: az ottani kormányzó és egy francia emigránsnő gyermeke. Keresztlevele szerint — apja után — ortodox vallású, de anyja katolikusnak neveeli. Szüleit korán elveszti, s gyámja a Sacré-Coeur-nővérekhez adja nevelésre. Fiatalon megy férjhez Julius Jäger osztrák tengerésztiszthez.

14 nappal azután, hogy kisfiát, Theophilt megszülte, hírt kap, hogy ura egy tengeri úton szerencsétlenül járt. Ezután ismerkedik meg a húsz éves özvegy Carl Coreth katonatisztrel. A fiatalember éppen a máltai lovagrendbe készül belépni. De olyan szerelemre gyullad Anna iránt, hogy táviratilag mondja le ezt. Nem hiába mondta később egyik fiuk: mama élete Dosztojevszkij tollára lenne méltó . . . Boldog házasságukból öt további gyermek születik, ezek legidősebbje Mária Terézia, becenevén Misl (ejtsd Mízl, — másutt Miesl, Mizl, vö. a magyar Micit!). 1894 őszén az apa egy vadászatán teljesen váratlanul, alig 57 éves korában összeesik és meghal. A család ezután igen szűkös napokat lát.

Ezzel a Misllel találkozik össze egy életre a 28 éves orvostanhallgató. Elképzelni is nehezebb szerencsésebb találkozást. Kitűnően kiégésztik egymást. László kolerikus vérmérsékletű: amire rászánja magát, azt kitartóan véghezviszi. Misl szangvinikus: lelkesedő, sokszor hirtelen, minden iránt fogékony, de kevésbé kitartó. Lászlót hivatása mellett a szellemi világ és a technika, a manuális ügyesség világa köti le, nem szereti a társasági életet, és nincs sok érzéke a család mindennapjainak szervezése iránt. Misl (aki egy ideig udvarhölgy is volt Bécsben) jól tud „reprezentálni”, amellet a kor fogalmaihoz képest mintaszerű gazdasszony, ráncba szedi a személyzetet, beosztja a teendőket és a jövedelmet. Lakást rendezni annyira szeret, hogy férje tréfásan mondja: „Biztosan a mennyben is rád várnak, hogy berendezd nekik!” Amellet benne is szenvedélyes szellemi érdeklődés él, sokat olvas, s férje iránti odaadása arra is ráviszi, hogy megtanuljon magyarul, és hogy mint asszisztens mellette álljon orvosi munkájában: vezeti az adminisztrációt, felírja a szemüvegeket, segédkezik a műtétéknél. Az összhang tehát tökéletes. Egymás nélkül még hazulról sem mennek el szívesen. Ha van eszményi házasság, akkor a Batthyány-házaspáré mindvégig ilyen. A férfi 1907-ben jegyzi föl naplójába: „Immár 9 éves házasságunk óta szívben-léleekben egyetlen személy vagyunk, és minél inkább telnek az évek, annál bensőségesebbé és kedvesebbé válik a kötelék, amely kettőnk életre szólóan egyesít. Napról napra jobban szeretjük egymást.”

Jellemük különbözőségét, gondolkodásmódjuk, érdeklődésük egyformaságát pompásan mutatja az a néhány lapnyi naplótöredék, amely szerencsés véletlen folytán párhuzamosan maradt meg mind a kettejüktől, 1907-es nizzai tartózkodásuk idejéből (erre még visszatérünk). Íme néhány idézet:

Jan. 1. Reggel 9-kor levelet kaptam Henckel (Hugo) gróftól, menjek azonnal a Hotel Cimiezbe, mert a

A jó Isten áldjon meg bennünket ebben az új évben, neki ajánlom drága kis családomat, az én

felesége és a lánya súlyos beteg. Rögtön odamentem kocsival (Dion 24 Hp), és betegen találtam az egész családot: apát, anyát és lányt. Az évi hoteljárványok egyike uralkodik, járványos bronchitis, amely azonban az öreg grófnénál igen kínos megbetegedés, mert mellesleg erős myokarditise is van... A családnál tartózkodó házi orvosnak esténként morfiuminjekciókat rendeltem, azután Digalent, egy köptető orvosságot, és igyekeztem lehetőleg mindenkinben megnyugtató benyomást hátrahagyni. A hölgy megállapította: ja, ha az ember 76 éves, csak azt kívánhatja az orvostól, hogy foldozgassa a természetet. Én azt mondtam neki: de nagyon reméljük, hogy 100 évig is.

Jan. 14. Este látogatóban találtam nálunk Cessole-t Dr. Sardou-val, szerencsére olyan későn érkeztem, hogy kevés jutott belőlük. Ebben a tekintetben voltaképpen kevésbé változik a természetem: még mindig ezerszer szívesebben vagyok egyedül, mint idegen emberekkel; csak ha betegek, akkor érdekelnek, és ha azt hallok, hogy valaki mint beteg keres föl, akkor máris a barátom, látatlanban is... A megkésétt 1905-ös! évi (kórházi) jelentés ma megérkezett, nagy öröm számomra.

Jan. 20. Nyugtalanul töltöttem az éjszakát, nem tudtam aludni, ahogy Misl mondta, nagyon fickándoztam, és mikor reggel föl akartam kelni, éreztem, hogy beteg vagyok, — a diagnózis nem volt nehéz: influenza... Így hát feküdtem az ágyamban, mindenfélén gondol-

nagy kincsemet és minden kicsiny drágámat, — Ő oltalmazza őket, és ez az esztendő mindannyiunknak az áldások éve legyen. — Az én „nagy kincsem” (mondanom sem kell, hogy ezen szeretett Lacimat értem) beteglátogatással kezdte az esztendőjét, — őt, aki olyan szenvedélyesen szereti orvosi hivatását, íme Isten a szeretet egy csekedetével indítja neki az esztendőnek! Az öreg Henckel gróf, akit sose láttunk, írt neki és kérte, jöjjön a lehető leggyorsabban, hogy megvizsgálja súlyos beteg feleségét. Laci mind betegen találja őket, az apát, a lányt, és végül főleg az anyjukat igen betegen; 70 évével nagy veszély, — szívbaj, influenzás komplikációval.

Alig kezdtem levelet írni, Cessole grófnőt és Sardou doktort jelentették. Az orvos, aki Laci látogatására jött, komoly, jóra való embernek látszik; C. Matild grófnő tetszik nekem, igen élénk, intelligensnek és műveltnak látszik. — Laci 1/27-kor jön vissza, még nálam találja őket, teázás közben. — Dr. Fuchs Kittseeből elküldte nekünk az 1905-ös évi tudósítást.

Drága Lacim nagyon rosszul alszik éjjel, reggel azt mondja, nem érzi jól magát, megméri a lázát, van egy kevés; ágyban marad. Én Lillyvel a 9 óras misére megyek, a misén, bár nem akarom, nagy könnycseppek potyognak a szememből, és szinte

kodva, és minthogy olvasni tudtam, vallásos könyvekben lapozgatók, annál is inkább, mert egy betegnek illik komoly dolgokkal foglalkoznia. Hisz végre is sohasem tudja az ember, nem köti-e Isten az ő mindenhatóságában éppen ezúttal ágyhoz, azzal az öröktől előrelátott szándékkal: „a Laci ne keljen fel többé.” (És következik egy hosszú elmélkedés a gyakori gyónásról, a jó halálról, a túlvilágról, az ítéletről.)

szégyellek kimenni, egész vörös a szemem. Ferdinánd aki a kis Peugeot-val elhozott, észreveszi kínládásomat, és megkérdi: „Beteg a gróf úr?” Igent mondok, és erőt veszek magamon, hogy ismét sírásban ne törjek ki. — Az én jó kis angyalom beteg — és íme mintha kicseréltek volna, a legboldogabb teremtésből a legboldogtalanabbá váltam — egyedüli boldogságom, támaszom, örömöm, gyönyörűségem — Isten után — az én szerelmem, az én kincsem, az én Laci. — Szerencsére délután jobban érzi magát, nincs láza, és egész vidám.

Lelkileg is döntő mindkettejüknek ez a házasságkötés. Eddig is komoly vallásos életet éltek. De a zárdában végzett Misl az udvari élet kicsit elkapatta, László „elsodródását” pedig az imént láttuk. Házasságukat mind a ketten annak fogják fel, ami: szentségnek, amely fokozottan kötelezi őket Isten és egymás iránt. Ugy látszik, az első évek alatt az asszony jár elől lelkiekben, és férje boldogan szívja magába a kedvére való befolyást. Ott élnek a kedves Köpcsényben, ahol édesanyjával gyermekéveit töltötte. A hatások egybefolytak, és lelkében egyre hatalmasabb vonzás ébred a természetfölötti felé. Lassanként megfordul a helyzet: a férfi elmélyülő lelki élete a rá jellemző következetességgel mind intenzívebbé válik, s most már az asszony veti alá magát neki fokozódó csodálattal, mint igazi családfőnek, aki övéit a magasságok felé vezeti. Kb. 1906-tól kezdve mind nyilvánvalóbbá válik belső érettsége és fokozatos emelkedése. Találón írja róla P. Csávossy Elemér, első postulatora: „Az életszentség magaslatára való emelkedését nem hirtelen megtérés okozta, hanem a gyermekkorától beléje nevelt vallásosság, melyet nővérei és felesége is ápoltak benne, fokozatosan nagyobb és nagyobb tért hódított lelkében, s végre életének minden mozzanatát annyira áthatotta, hogy egyedül csak a hitből és a hitnek, a szeretetből és a szeretetnek, az örökkévalóságból és az örökkévalóságnak élt.”

Házasságuk első két évében még orvostanhallgató. Feleségével gyakran utaznak Bécsbe, a Grillparzerstrassén fenntartott lakásukba. Egyes életrajzok azt állítják, hogy ekkoriban már kórházat rendezett be köpcsényi kastélyában. Ezt semmi megbízható adat nem igazolja. Valószínűleg abból származó félreértés, hogy az orvosi képesítés

megszerzése után délelőttönként a kastély egy földszinti szobájában rendel. Először főleg foghúzásra jönnek a környék parasztjai, amit ügyes kezével igen jól végez. De hamarosan fölfedezik, hogy többet is tud. 1901 folyamán azután kórházat építtet a templom mellett, néhány percre a kastélytól, és itt lát neki „igazi” működésének. A kórház kb. 30 ágyas. (Nem kell mondanunk, hogy — amint ez már lenni szokott — a különböző forrásokban minden számadat terén a legnagyobb tarkaság uralkodik. Igyekeztünk ezen a téren Batthyány saját adataira, vagy ilyenek híján az időben és térben közel állókra támaszkodni.) Mintaintézet a maga korában. Leírását P. Pámer adja a kalsburgiak lapjában annak a fényképalbumnak az alapján, amelyet a hálás öregdiák beküldött: „A kórház déli és északi frontját ábrázoló képek barátságos, középen egyemeletes, kétoldalt földszintes nyerstégla-épületet mutatnak, amely alagsor fölött emelkedik. A déli oldalon a kórházat ízléses kerítés veszi körül. Itt található a bevezető út és a főbejárat, az északon pedig kertre nyílik a kilátás. Következnek az egyes helyiségek fényképei, amelyek meggyőznek arról, hogy a gróf magánkórháza minden tekintetben megfelel a mai követelményeknek. Az előcsarnok mutatja, hogy a házban villanyvilágítás és telefon van. Két kép a férfi és női osztály folyosóját állítja szemünk elé, ezekhez csatlakozik a női kórterem, a férfi kórterem és egy különszoba képe. A termék falán a Megfeszített és a Fájdalmas Szűzanya képe tanúskodik a kórházat átható keresztény szellemről. Ágyak, mosdók és a többi berendezési tárgy arra vall, hogy a gróf semmi költséget nem kímélve mindennel ellátta kórházát, amivel a legjobb kórházak föl vannak szerelve. Ezt bizonyítja az aszeptikus és szeptikus műtő, a járóbetegrendelő és a röntgenszoba képe. Az ő orvosi szobáját a Sixtusi Madonna képe díszíti. Laboratórium, fertőtlenítő és fürdőszoba, ruhatár, konzíliumterem és konyha jól sikerült fölvételekben vonul el sorra szemünk előtt. Kedves kép a házikápolnáé, amelynek oltára a Szűzanyának van szentelve. Külön fölvételek ábrázolják a halottas kamrát, a bonctermet, a mosodát, a ravatalozót és az orvosi lakást.” A kórházba Bécsből hozatott maga mellé egy fiatal sebészorvost, Dr. Otto Fuchst, aki itt házasodik meg, és Batthyányval együtt a kórház alapítójának tekintik. Ápolóknak sikerül nővéreket megnyernie (vincések, irgalmasok, később Körmenden keresztések).

Ezekben az években még nagyon mozgékony. Szeret utazni. Nála is nagyobb öröm ez felesége szegény családtagjainak, akiket rendszeresen magukkal visz. Egy alkalommal Európa nagy térképével állít be ebéd után, kiteríti a földre, és a többieknek kockát kell dobni, hová menjenek. Mivel többen Berlint találják el, délután már útban is vannak . . . Több nagy utazáson járják be Olasz- és Franciaországot. Lászlónak Marseille-ből nagy kedve lenne még Kairóba is átruc-

canni, hogy Afrikát is megnézzé. A program zsúfolt, a természet és a művészet szépségei, a városok érdekességei mind ott szerepelnek rajta. László Baedekerjével a kezében módszeresen kihasznál minden percet, amellelt csupa tréfa és jókedély, környezetének lelke. Ezek az utazások és a sok olvasás adja meg a házaspárnak azt a sokoldalú, gazdag kultúrát, melyet annyira csodáltak ismerőseik, és máig csodálhatunk naplójukban. És még az utakat is felhasználja tanulásra. Nizzában egy vak orgonistától vesz harmóniumleckéket. Nerviben az órásmesterséget tanulja ki. De ha az ember 1907-es nizzai naplójegyzeteikben lapozgat, ámulva látja, milyen komoly és következetes lelkiélet, mennyi szociális érzék húzódik meg e mögött az üdülés mögött, amely látszatra mintha nem különböznék a korabeli főurakétól. Nemcsak hogy naponta járnak szentmisére, áldozni és egy-egy választott lelkiatyához hetenként gyónni, de szinte csakis vallásos könyveket olvasnak (állandó vevői a Pons katolikus könyvkereskedésnek). Misl a tavasz folyamán egyebek között elolvassa Árpádházi Szt. Erzsébet Montalembert-féle két kötetes életrajzát, Vianney Szt. János, Páli Szt. Vince, Assisi Szt. Ferenc, Szt. Monika életét és Jörgensen négy könyvét. Nyilván László sem olvas kevesebbet. Nagyszombaton a monacói jezsuitáknál életgyónást végeznek, gondos előkészület után (sofőrjük, Ferdinánd is megy gyónni velük). „Boldogan mentünk haza — életemben először volt egész komolyan az az érzésem, hogy ha most meg kellene halni: Uram, készen vagyok, — és micsoda öröm volt, hogy Lacival osztozhattam ebben az érzésben, s megbeszélhettem vele.” Mielőtt hazafelé indulnak, fölmennek egy meredek tengeri kilátóhoz, és László apró darabokra tépett bűnlajstromát a tengerbe hajítja! — Közben boldog, ha környezetében egy-egy betegen segíthet, anyagilag és erkölcsileg támogatják az igen szegényesen élő francia papokat. (Később, amikor egyházellenes törvények egyre inkább korlátozzák működésüket, már nem is hajlandók Franciaországban üdülni, inkább Olaszországot választják.) Misl megható szeretettel foglalkozik egyikük erős érzelmesedésben szenvedő anyjával. De különösen Masson abbé gyermekotthona kelti föl érdeklődésüket. Ez a szentéletű pap fölszedi az elhanyagolt utcagyerekeket, többkevesebb ideig magánál tartja, hittanra tanítja, s igyekszik valami foglalkozást szerezni nekik. nem egyet ő kereszttel meg és vezet első áldozáshoz, — innen kapta a mű nevét: „l'oeuvre des communions tardives”, a kései áldozások műve. Batthyányék minden módon segítik. Misl vállalja a gyerekek bérmaanyaságát, meghívják őket otthonukba uzsonnára és tombolára.

Boldogan fogadja a házaspár 1900. júl. 3-án az első fiút, Ödönt. Már a következő év decemberében megszületik a kis Mária Anna. És utánuk sorra, szinte évről évre a többi, egészen 1918-ig, a kis Károly

világra jöttéig. Csak 1905 és 1909 között áll be aggasztó szünet: az édesanya több ízben nem tudja kihordani gyermekét, Károlyka pár órával születése után hal meg 1905-ben, apja maga kereszteli meg, egy kislány (Erzsébet?) 1906-ban halva születik. (Valószínűleg ezért van szó az életrajzokban hol 13, hol 14 gyermekről.) Bizony nem lehetett kicsiség Misznek otthon és a sok utazáson helytállni; de emiatt sohasem kényeskedett vagy panaszkodott, hisz ez volt az ő sajátos hivatása. Gyakran mondogatta: „iszonyodom az olyan paptól, aki panaszkodik, mert istentiszteletet kell tartania, a tanítótól, aki sokallja a foglalkozást a diákokkal, az orvostól, akit a betegek fárasztanak, de hát még az olyan asszonytól, aki jajgat, hogy gyerekei lesznek!”

A kicsinyek hozta örömmel együtt persze szaporodnak a gondok is. A két és fél éves kis Ödönt súlyos bélgyulladás a halál szélére sodorja. Rózsafüzér Királynőjének ünnepén fordul meg az állapota, és ez kezdete lesz egész rövid életére kiterjedő bensőséges Mária-tiszteletének. Még nagyobb fájdalom a szülőknek, amikor kislányuk 1905. jan. 29-én tbc-s agyhártyagyulladásban, keserves kínok között meghal. — Ma a gyerekek közül még nyolc él, öt Ausztriában, a többi szanaszét. László, aki Ödön helyében az elsőszülötti jogokat örökölte, 1966-ban meghalt. A másik halott Mária Terézia (Gitta). Pályafutása igen érdekes. Urával, Aversperggel Uruguayba kerül mint farmer. Egy ausztriai látogatáson megismerkedik a Legio Mariae szervezettel, s ettől fogva nagyszerű apostoli munkát fejt ki fogadott hazájában. Montevideo egy szegénynegyedében dolgozik egy testvérrel együtt. Szükségképpelnát épít, idősebb lányával együtt hittant tanít, megtérések történnek, keresztelések, házasságrendezések folynak. Mindez a remek kibontakozás alig két esztendő műve. Mert 1959. jan. 22-én, édesapja halálának évfordulóján, szentmiséről és szentáldozásról hazatérőben, autószerencsétlenség következtében 45 éves korában meghal.

A családi gondok, az apai fájdalom érlelő hatásához bizonyos hivatásválság is járul Lászlónál. Nagy kedvvel és hivatástudattal veti magát az orvosi munkába. Napról napra operálnak, rendelnek, délből holtfáradtan, nem egyszer késve jön ebédelni, délután újból betegek után néz. Ez a tempó soknak bizonyul. Kiújul Basedowja, szívpanaszai vannak. Felesége rábeszélésére végül megvizsgáltatja magát bécsi jóbarátjával, Dr. Steyskallal. A tanács: sürgősen hagyja abba sebészi tevékenységét, és specializálja magát valamire. Lászlónak nagy fájdalmat és sok tépelődést okoz ez. Végül Misllel elhatározzák, hogy a szemészetet választja: ez könnyebb munka, és az ő ügyes kezének nagyon megfelel. Tehát tulajdonképpen egy bécsi orvos intelmének köszönhetjük Magyarországon nagy szemészt!

Komoly, lelkiismeretes beállítottságát ismerve nem csodáljuk, hogy erősen megviselik mindezek az események. Most azonban végül is rátalált az egészen neki való útra, s haláláig nem is tér le róla.

„Valóban hivatásszerűen foglalkozott az orvosi tudománnyal és nem úri passzióból — írja majd halálakor Grósz Emil, az ismert pesti szemészprofesszor. — Igen ügyes kezű és lelkiismeretes operatőr volt, orvos, aki soha sem kímélt sem fáradságot, sem időt, sem a saját egészségét, hanem szenvedő embertársainak mindig, minden pillanatban segítségére sietett.” Jellemző, hogy „ha a nevét aláírta, legtöbbször elhagyta a herceget, sokszor a keresztnévét is, de a doktor sohasem maradt el a neve elől” (Szontagh). Szakmai tudását állandóan tökéletesíti: szaklapokat olvas, kongresszusokra jár, érintkezésben áll kora neves orvosával. 1917-ben, miután részt vett a budapesti szeméskongresszuson, meghívta a német és osztrák vendégeket Köpcsénybe, s megmutatta nekik kórházát. Hol ő hozat Pestről, sőt Bécsből valakit egy-egy bonyolult eset miatt, hol kollégái keresik fel tapasztalatcserére. Ilyenkor mindent apróra megmutat nekik, és szívesen operál jelenlétükben. Sőt más vendégei és gyermekei is jelen lehettek. Ezt persze nem a mai gyakorlat szemszögéből kell néznünk. Nála természetes módja az örömszerzésnek, családjá irányában a nevelésnek is. És talán nem tévedünk, ha ennek a nagyon tárgyilagos, nagyon férfias embernek önközlését is látjuk benne.

A Magyar Tudományos Akadémia levelező, majd intézőbizottsági tagjává választotta. Sőt egyetemi katedrát is ajánlottak föl neki, de visszautasította, hogy szegény betegeivel maradhasson. Tény, hogy — mint legidősebb lánya mondja — nem volt „dozierend” típus. Ügyes, gyorskezü orvosi tevékenységében éppúgy, mint minden egyéb téren. A műtőasztalon is gyorsan, de higgadtan dolgozott, közben kedves szavakkal biztatgatva a beteget. És bár kényesen adott a legnagyobb tisztaságra, sterilítésra, fel tudta találni magát rendkívüli körülmények között is, és úgy segített magán és embertársán, ahogy tudott. Gyakran történt, hogy valami balesetnél segített, útközben, vadászaton. Orvosi táskája soha el nem maradt a kezéből. Még szegénykunyhóban is operált.

Egy hazai kutatótól azt az értesülést kaptuk, hogy Batthyány a jönevű müncheni „Zentralblatt für Augenheilkunde” c. szakfolyóiratban tett közzé sorozatosan esetleírásokat, „15—20 soros tömör, pontos ismertetéseket.” Sajnos, ennek a leggondosabb utánanézéssel sem sikerült nyomára akadni, így egyelőre nyílt kérdés marad. Annyi bizonyos, hogy járattott egy müncheni szakfolyóiratot (vö. a július 23-i följegyzést). — Viszont színvonalá-

sak a kórházi munkáról kis füzet alakjában kiadott évi ismertetések, amelyek a végzett műtéteket is ismertetik. Korának vezető szemészei bel- és külföldön egyaránt kiváló gyakorló szemésznek tartották. Egyébként örömmel értesülünk, hogy a körмени közkórház történetét feldolgozó könyvben az ő orvosi működésének szakszerű ismertetése is megjelenőben van.

A „tudományos rang” iránti magatartását kitűnően jellemzi 1907-ből származó naplójegyzete, amikor felesége egy ismerősével azon fáradozott, hogy megszerezze neki a professzori címet:

Azt mondtam Misnek, hogy én ebben az ügyben egyetlen lépést sem teszek, hiszen nem akarok babérokat gyűjteni magamnak a földön, kórházam csak Isten szeretetét és irgalmát esdje le rám, és felebarátom segítségével a mennyet próbálja megszerezni számomra. De azért hálásnak kell lennem Misl és Attems grófnő nagy jószágáért, akik az én személyemért exponálják magukat. Másrészt a címnek egy haszna talán mégis van, és ez a következő: Hogyha — mint az már régi vágyam — írnék egy a leghatározottabban katolikus jellegű művet: „Egy orvos katolikus vallomása”, akkor ezzel a címmel használnék a hitnek: mert az emberek, legalábbis egyesek, mégis csak meghökkenének azon, hogy egy orvosprofesszor is kiáll a hit mellett.

Ezt a szándékát nem valósította meg. De talán nem is volt szükség rá. Élete maga volt a hitvallás.

Kiváló specialista volt, de több ennél: típusa annak a sajnos kihalófélben levő orvosnak, akit az egész ember érdekel, testestől-lelkestől. Orvosi pályafutása legszebb korszakának a háború idejét tartotta, amikor a hadba vonult körorvos helyett ő vállalta Köpcsény és környéke (Pama, Gattendorf) gondozását is. Szontagh főispán nyomatékkal jegyzi meg: ez volt nyolc év alatt az egyetlen alkalom, amikor Batthyány „kért tőle valamit”: ti. ezt a helyettesítést! „És bizony mondom, nem hiszem, hogy ebben az országban volt, van vagy lesz kör, ahol az orvosi szolgálat jobban, lelkiismeretesebben és pontosabban lett volna ellátva. Nem méltatlankodott, ha éjnek idején legjobb álmából verték fel, nem húzódozott hóban, fagyban, sárban kocsióra ülni, hogy elmenjen egy szülő asszonyhoz, nem fogta be az orrát, ha alacsony, szellőzetlen, a munka verejtékszagától terhes földes szobába kellett lépnie, és úgy vizsgálta meg, úgy ápolta a legutolsó napszámot vagy beteg cigányt, mintha főherceget kezelt volna.” — És amellet ott volt hadikórházba átvédlett saját kórháza a rengeteg sebesülttel. Az épületre egy második emeletet kellett húzni. Hetven ágyas lett most, de százat is beállítottak. Felesége, gyermekei közben otthon lepedőből tépést készítettek, érmelegítőket kötöttek a katonáknak. A községből bevonuló legényekkel Mária-érmet adtak a harctérre, és

lelkükre kötötték: legyenek hírrel magukról. Az asszony gyakran elkísérte körorvosi útjaira is, hogy segédkezzék. Ilyenkor a gyógyszerek mellett ételmezt is vittek magukkal a szegény betegeknek.

Azt mondtuk, hogy az egész ember érdekelt, nemcsak a betegsége. Közismert volt, hogy „a szegények orvosának” tartja magát. A gondosan vezetett betegnaplókban — néhány fennmaradt az Orsz. Levéltárban — ilyen foglalkozások követik egymást: cipész, földműves, cigány, cseléd, uradalmi béres, asztalos, kovács . . . Tehetőségekkel nem szívesen foglalkozott (bár persze nem térhetett ki a rokonság, ismerősök kérései elől), azt mondta, aki meg tudja fizetni az orvost, az máshová is mehet. Honoráriumot tőlük sem fogadott el: adják a szegényeknek. Azokat pedig nemcsak hogy ingyen operálta, ingyen tartotta, hanem ha rászorultak, útiköltségüket is megfizette, felruházta őket, pénzsegélyt adott nekik, — mindezt a legnagyobb tapintattal. A szemüveget utalványra írta föl nekik, aztán az optikusnak kifizette. „A beteg fölvételében — írja Dr. Fuchs — nem a fizetőképesség vagy a társadalmi helyzet volt a mértékadó, hanem egyegyedül az, hogy rászorul-e a kórházra, vagy lehet-e rajta műtéttel segíteni. A munka ennél fogva nemcsak bőséges volt, hanem eszményi jellegű is, mert a betegeket csakis szenvedésük szerint becsültük föl.” A „protekcio” legföljebb abban állt, hogy minél elhanyagoltabb, nyomorultabb, visszataszítóbb külsejű szegény jelentkezett, annál nagyobb örömmel, szeretettel fogadta és kezelte. Ilyenkor azt mondta a főnöknőnek: „Nővér, jó sokáig tartsuk nálunk, egyszer hadd érezze magát jól!” Operáció után nem bízta személyzetére a beteget, hanem állandóan látogatta őket, és minden kötözést maga végzett. Még ezüstlakodalma délutánján is egész természetességgel kimentette magát a vendégsereg előtt, és ment a kórházba, betegei után nézni. Érdeklődött hogylétük felől, ágyuk szélére ülve beszélgetett velük. Még hozzá lehetőleg a saját dialektusukban. „Voltak egészen eredeti módon viselkedő, svábosan beszélő parasztemberek a kórházban — jegyzi meg Leuthmetzer Cecília nővér, aki négy és fél évig működött mellette Körnenden. — Környezete szinte a nyelvét harapta le, hogy ne kacagjon a szavaikon vagy viselkedésükön, csak ő hallgatta végig őket részvéttel, saját nyelvjárásuk szerint válaszolt kérdéseikre, vigasztalta őket.” — Nem csoda, hogy egy anyóka a kórházat látogató P. Weisernek naívuul így fogalmazta meg véleményét: „Olyan jó, mint egy második Urísten!”

Pedig még mindig messze járunk a mélyétől annak, amit küldetésének érzett. Mert az teljes természetességgel a lélekre is kiterjedt. Mai beállítottságunkkal nehéz ehhez a kérdéshez úgy közeledni, hogy éppen a természetesség érthető legyen. Talán kis füzetének címére gondolhatunk, amelyet betegeinek írt és köztük osztogatott (1924—28

között három kiadást ért): *Nyisd fel szemeidet és láss! Kalauz az egész életre.* Mint szemorvos tudja, micsoda kincs a látás, — mint az Isten világosságában élő ember a belső látást is szeretné tovább adni. A hit és keresztény élet alapigazságainak kis summája ez a könyvecske: a világ és az ember teremtése, rendeltetése, Krisztus eljövetele, az Anyaszentegyház, gyónás, áldozás, imádság, Mária, az őrangyal, a szentek tisztelete, a teremtmények felhasználása. P. Königgel nézette át kiadása előtt, nehogy valami tévedés csússzék bele. — Ugyanazzal a készséggel, ahogyan az anyagi segítséget adta, adott betegeinek Szentírást, Missalét, vallásos füzeteket, Szív-újságot. Időnként a kórházban is volt mise, vacsora előtt közös ima. Tapintatosan igyekezett rábírní őket a szentségek vételére. „És szavai hatottak, mert az elröppenő szó s a velük járó tett nem voltak diszharmonikusak, hanem ugyanegy dallamra voltak hangszerelve” (Possonyi). Előfordult, hogy negyven év után gyónt meg kórházában valaki. Akik ezt elutasították, azokért külön imádkozott és családjával is imádkoztatott. Minden távozó beteg Jézus Szíve-képet kapott ezzel a felírással:

Vedd ezt a kis képet, mint jámbor emléket, a mi kórházunkból, s ha úgy véled, hogy némi hálával tartozol nekünk, akkor imádkozz mindnyájunkért. Azért jöttél hozzánk, hogy tested gyógyulást találjon, ne feledkezz meg azonban halhatatlan lelkedről sem, amelyik olyan becses, hogy Krisztus a keresztfán meghalt érte. Az élet rövid s te rövidesen az Isten ítélőszéke előtt fogsz állani, aki bennünket így tanít: — Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyerné is, de a lelke kárát vallja. Gyűjtsetek magatoknak kincset az égben, ahol azt se a rozsda, se a moly meg nem emészti. — Siess tehát mielőbb a szentségekhez, mert sírodban csak jótetteid fognak boldogítani. Ezeket a baráti szájából jövő szavakat vedd szívesen, gondolj gyakran rájuk, s az isteni Szív, melynek képét itt látod, adjon neked áldást hozzá.

Ehhez járult még a szeretetből való bánat felindítására egy kis szöveg. A későbbi években gyakran osztogatott egy maga tervezte szentképet is, amelyet 1926-os naplójában leír. Isten irántunk való szeretetének nagy bizonyságait és a mi ebből fakadó egymás iránti szeretetünknek tetteit ábrázolja, kedves szentírási passzusának, az 1Kor 13-nak szövegével. Szándékát ezzel kapcsolatban így foglalja össze: „Ez a kép, szeretetből adva, vezessen Istenhez, aki maga a Szeretet, és nekünk annyi szeretetet ad!”

Természetes, hogy orvosi működésében szigorúan tartotta magát a keresztény erkölcs törvényeihez. Maga mesélte egyik ismerősének, hogy bécsi klinikai gyakorlata idején egyszer a szülészetben konzíliumba hívták. Egy asszonyról volt szó, akitől el akarták venni gyermekét. A fiatal segédorvos szerényen, de határozottan ellenvéle-

ményt jelentett be. Sikerült elhalasztatnia a műtétet, — és az anya baj nélkül világra hozta gyermekét. Máskor valaki hozzá fordult, hogy ilyen műtétet végezzen rajta. Azzal utasította el, hogy személyében vállalja a felelősséget a következményekért. Az asszony egészséges fiúgyermeknek adott életet. Saját lányainak is sokszor lelkükre kötötte, hogy semmit sem szabad tenni a csírázó élet ellen. Mint egyik életírója megjegyzi: sohasem történt meg, hogy anya vagy gyermek meghalt volna kórházában. Olyan sem, akiről más orvosok már lemondtak. És nagyon sokan nyerték vissza szemük világát, akiknek esetében más orvosok ügyessége csődöt mondott. Nem egyszer szinte csodának számító módon. Ő azonban sohasem „teljesítményeinek” örült, csak annak, hogy segíthet. „Látok!” „gyönyörűen látok!” — ez a boldog felkiáltás saját bevallása szerint mint zene kísérte végig életét.

Jól tudta azt is, milyen korlátolt az orvos tudománya, mennyi minden hiúsíthatja meg legjobb igyekezetét. Egy 1902-ből való följegyzésében így adott hangot ennek:

Wenn ich als Arzt und Mensch getan,
Was redlich meine Pflicht,
Meine ganzen Kräfte strengte an
Und mir's an Kraft gebricht,
Dann, lieber Gott, fleh' ich zu dir:
Nimm dich der Kranken an
Und, bitte schön, ersetze mir,
Was ich als Arzt nicht kann!

(Ha mint orvos és ember becsületesen megtettem kötelességemet, teljes erőmet megfeszítettem, és megtörik az erőm, akkor hozzád könyörgök, jó Istenem: vedd pártfogásodba a beteget, és, szépen kérek, pótolj azt, amit én mint orvos nem tudok megtenni!) Vagy ahogy egyszerübben mondta a betegeknek: „Én megoperáltam (kezeltam), Isten meggyógyította!” Azért sohasem ment rendelésre anélkül, hogy előbb be ne térjen a kápolnába, vagy legalább az ajtaja elé ne térdeljen, erőt és áldást kérve. Műtét elején az operáló késsel kis keresztet írt a beteg szem fölé. A nehezebb eseteket külön bensőséges imával ajánlotta Istennek. A műtőasztal úgy volt elhelyezve, hogy az operált beteg első tekintete az égre esett. Ezzel az volt a szándéka, hogy rögtön tudja, ki gyógyította meg. Egyszer azt mondta egy anyának, aki beteg kisfiát vitte hozzá: „Ha édesanya is jól tud imádkozni, akkor tudok rajta segíteni, mert én csak eszköz vagyok a jó Isten kezében.” Máskor egy súlyos beteg gyermekkel fordultak hozzá, de nem vállalta kezelését, mert nem szembaja volt. Fogta viszont saját, a kicsivel egykorú gyermekét, és elzarándokolt vele a betegért a má-

riacelli Szűzanyához. Amikor másnap visszatértek, a gyermek állapota már jobbra fordult. A szokott válasz a „Mivel tartozom” kérdésre: „Egy Miatyánkkal”, nem volt üres frázis az ő száján: igazán hitt az ima erejében és mindenekfölötti értékében.

Egyszóval, mint főorvosának felesége megállapította róla: „hivatásbeli munkája vallásilag is mindig meg volt alapozva.”

A hála megnyilvánulásait, amiben természetesen bőven volt része, páratlan finomsággal tudta áthárítani a minden jó Szerzőjére. Egyik sikeresen megoperált betege (Gál Péter Tapolcáról, 1924. márc. 8.) egyszer letérdelt eléje, és kezét csókolt. Erre ő is melléje térdelt, megcsókolta a karját, és azt mondta: „Úgy, most egyformák vagyunk! Köszönjük meg mind a ketten a jó Istennek!” Itt és mindenben a zsoldár volt a jelszava: „Ne nekünk, Uram, ne nekünk, hanem a Te nevednek adj dicsőséget!” (115/113. zs.) Egyszer azonban egy köszönő szó nagyon szíven találta. Maga írja le az esetet a kalksburgiak lapjában: „Egy kis öregasszony, akiről a külseje után azt hinnéd, hogy kettőig is alig tud számolni, azt mondta nekem búcsúzáskor: 'A jó Isten úgy nyissa meg magának a mennyország ajtaját, ahogyan maga az én szemem világát megnyitotta.' Nem azt kívánta-e ez a beteg néhány egyszerű szóval, amire valamennyien a legjobban vágyakozunk?”

Nem csoda, hogy özönlöttek hozzá a betegek. A Parndorf ill. Pozsony felől jövő korai vonat a „kórházvonat” nevet kapta, sőt egyes források szerint 1903-ban a MÁV-nak külön vonatjáratot kellett beállítania a hajnali órákban Királyhídtól Pozsony felé. Pozsonynak külön betegautóbusz is közlekedik. Nem ritkaság, hogy 70 vagy 100 beteg várja. 1926. júl. 2-i följegyzése szerint Körmenden 1920-ban 5605 betege volt, utána többnyire évi 5000 körül. Operációt Körmenden 1010-et végzett. Saját becslése szerint összesen kb. 1700 hályogot operált ekkorig. Ha még hozzávesszük az orvosi gyakorlatából hátra levő három évet, valamint az egyéb szemműtéteket, nem igen látszik túlzásnak az életrajzoknak az az adata, hogy kb. 3000 szemoperációt végezhetett élete során. Ha pedig első éveire, háborús működésére és a rengeteg foghúzásra gondolunk, akkor még az életrajzok 20 000 műtétről szóló állítása is elképzelhetővé válik, — egy kis levonással.

Kedves, anekdotaszerű esetek seregestül kerültek forgalomba orvosi gyakorlatáról. Pl. amikor egy egészséges gyereket küldenek hozzá foghúzásra, hogy megkapja azt az egyforintos „fájdalomdíjat”, amit ilyenkor a gyerekeknek adott. A történetet versben éneкли meg 1904-ben „Páduai Szent Antal lapja”. Vagy amikor egy elhanyagolt koldust tetőtől talpig felruház, s csodálkozik, miért nem örül az neki, — míg végül emberünk keserves könnyek közt bevallja, hogy ilyen

ruhában ő nem mehet vissza koldulni, és akkor mi lesz vele? Végül is visszakapja régi rongyait, és a másikat csomagban viszi magával. Egy parndorfi öreg horvát anyóka visszakérte a patikustól a receptet, hogy az imakönyvébe tehesse. Amikor megtudta, hogy ez „szegénysjogon” írt receptnél nem lehetséges, inkább megfizette a kenőcs árát, csakhogy megarthassa.

Szívvél-lélekkel orvos volt. Nem egyszer megtörtént, hogy az úton autójából észrevett egy-egy szegény beteget; ilyenkor kiszállt, berendelte kórházába, és kezelés alá vette. Máskor kivitték eléje az útra a beteget, hogy ott nézze meg. Ha huzamosabban nem voltak otthon, alig várta, hogy visszatérhessen „kedves betegeihez”, és újra kezdhesse a rendelést. Bár amerre járt, ott is megtalálták mindig, és ő is megtalálta őket. Akár segítségre szoruló üdülővendégek képében, akár rendszeres segítség formájában, például 1918-as bécsi tartózkodása idején, amikor naponta villamossal az irgalmasok kórházába járt ki és ott segédkezett, hozzá még a lakásukhoz közel eső nővéreknek is orvosi segítséget nyújtott. Hazulról is több kolostor orvosa volt, így a bertholdsteinié, ahol akkoriban 99 nővér élt. A „kedves beteg” kifejezés Batthyány szótárában átélt valóság. Élő hitével és szeretetével komolyan gondolta, amit vallott, hogy ő többet köszönhet a betegnek, mint az őneki, mert „a beteg megtanít, hogy mindig jobban keressem Istent, és a betegekben Istent szeretem . . . segítők Krisztus keresztjét hordozni, a felebarát keresztjét a felebaráti szeretet által.” Elég erre vonatkozólag a betegágyáról sógornőjének írt „nagy levelet” elolvasnunk. Ez a levél egyben kérlelhetetlen erkölcsi tükör minden orvos, sőt minden emberszolgáló hivatás számára. És ő megfelelt a saját mércéjének. Idejét, erejét nem kímélte, türelme, szeretete meg nem fogyatkozott betegei között. Igazán írta róla egyik nővére: „Nemcsak az én testvérem, hanem mindazoké, akik szenvednek.” Mindenekfölött pedig kifogyhatatlanul hálálkodott Istennek szép hivatásáért. Azok között a szándékok között, amelyekre a kis zsolozsmát imádkozta (a könyvecske elejére jegyezte fel őket) ez is szerepelt: „Hálából, hogy orvos lehetek.” Értékelésében ez közvetlenül a papi hivatás után következett. 1907-es naplójában írja: „Kolosszális boldogság orvosnak lenni, és ha ezerszer jönnék a világra, akkor sem kételkednék egy pillanatig sem: inkább legyek orvos betevő falat nélkül, mint felebarátomért semmit sem cselekvő gróf.” — A kórházban működő nővéreknek — akikkel éppen a közös hivatás folytán mély lelki egységben tudta magát — írja: „Tartsunk csak ki Isten szolgálatában, aki olyan kedves utat szabott elénk a szegények és betegek szolgálatának hivatásában.” — És másutt: „Csak a jó Isten volt a Jóságos, aki mint orvost olyan szeretettel von magához.” (Ebből az egyetlen mondatból egész „laikus aszketikát” lehetne levezetni!)

Egy akadémikus napjainkban érdekes számításokat végzett Batthyány orvosi működésének anyagi oldaláról, és arra az eredményre jutott, hogy igen óvatos becsléssel, 70 %-os ágyfoglaltságot számítva (a valóság ennél jóval több volt) tíz év alatt 160 000 ápolási nap és kb. 1 millió aranykorona jön ki. Ez annyit jelent, hogy birtokai jóvedelmének 2/3-át nyelte el a kórház. Irónikus dolog: nem elég, hogy saját pénzéből építtette és tartotta fenn, beleértve az orvosi és ápolói fizetéseket is, — ráadásul az állam még meg is adóztatta érte! Természetesen nem tudták elképzelni, hogy orvos létére ne legyenek busás bevételei a betegek után, és az adót ehhez a „platonikus” kereseti elgondoláshoz méretezték. Hiszen a kórház működéséről pontos adminisztráció folyt, és évenként jelentést nyomtatott. Sajnos a második világháború idején a kórházban levő összes iratok elpusztultak. A hagyomány úgy tudja, hogy Batthyáynak sem ideje, sem kedve nem lévén az utánjáráshoz, inkább megfizette a kirótt adót.

1915. febr. 2-án — miután nagybátyja, Batthyány-Strattmann Ödön herceg gyermek nélkül halt meg — a kettős név és a hercegi cím Lászlóra szállt át. Lánya így emlékezik erre: összegyűjtötte övéit, leterdelt velük, és azt mondta: „Igazán nem tehetek róla, ezt a jó Isten küldte, hát köszönjük meg.” A címeren csak egyetlen jellemző változtatást hajtott végre: az eddigi „Fidelitate et fortitudine” jelmondatot „Fidelitate et caritate”-ra alakította át! Különben kedvére lehetett: pelikánt ábrázol, azt a madarat, amely a néphit szerint saját vérével táplálja kicsinyeit.

1916. szept. 22-én éjjel hal meg Pozsonyban P. Weiser Frigyes. Batthyány ott áll halálos ágyánál, és két évre rá, 1918 nagyjében egy 16 oldalas, apró, de igen tartalmas füzetkében örökíti meg emlékét: *In memoriam Patris Weiser SJ. Von seinem dankbaren Schüler*. A címlapon pici mellképről jóságos öreg arc mosolyog ránk, a szöveg ezt a jóságot illusztrálja gondosan megőrzött leveleiből vett idézetekkel, példák sorával, föleleveníti kalocsai történelemórái emlékét, kedves, tréfás részletekkel. Hadd idézzük az egyik bájos passzust:

„Egy egész mennyország sugárzik ezeknek a gyerekeknek a szeméből felénk” — mondta egyszer, Anna kislányom szemébe nézve, aki éppen kavicsokkal játszadozott. Igen, igen, kedves Pater Weiser, a te szemedből is a mennyország sugárzott mindenki felé. Azért nézett rád a kis gyermek akkor olyan kedvesen, mert mind a ketten olyan rokonok voltatok lelki tisztaságban. Igaz, te 70 éves voltál, a gyermek pedig csak 5, de a lelki rezonancia egyforma volt, — mint ahogy egy magas és egy mély „a” hang a rezgéshossz különbsége ellenére összhangban van, hacsak a húrok hangolása tiszta, — és ez mind a kettőtök-nél megvolt Teremtőtök előtt.

Igen tanulságos a könyvecske olvasása abból a szempontból is, hogyan lehet az „én”-t háttérbe állítani. Hiszen személyes élményein alapszik az egész, és az a „volt tanítványa”, akihez az atya pártfogoltjai érdekében újra meg újra fordul, bizonyára szintén ő maga. De mindez szinte eltűnik a személytelen fordulatok mögött. A végén megemlíti, hogy unokatestvére, Batthyány Vilmos püspök egy „Weiser-alapot” kíván létrehozni gyermekek nevelésére. Bizonyára ennek a célnak a szolgálatában állott a füzetke is, emlékének népszerűsítésére és a figyelem fölhívására.

Az első világháború végén előállott zavarok elől Batthyány Bécsbe, majd Svájcba távozik családjával. Jellemző, hogy amikor hazatértek, Körmenden a zongorába tűzve levélkét találtak egy csomó ismeretlen aláírással: „Miért teccet elmenni. Maga herceg úr a mi jótevőnk, nem történt volna semmi, sőt!” 1915-től ugyanis rászállt a körmendi hitbizomány. Ehhez járul, hogy a békekötéskor Köpcsény a burgenlandi részhez, tehát Ausztriához kerül. Batthyány számára egy percig sem kétséges, hogy neki Magyarországon a helye. Köpcsényi kórházát 1921-ben díjtalanul bérbe adja a tartománynak 30 évre. Csak azt köti ki, hogy ha ott jár, joga legyen kezelni, operálni. Később Károly fia eladta a tartományi vezetőségnek. A bejáratnál Batthyány egyik kedves mondása volt olvasható: „Gott gibt der Arbeit hier den Segen und den Lohn im anderen Leben.” (Isten a munkára itt áldását adja, a jutalmat meg a másvilágon osztja.) A két szép emléktábla, az övé és Dr. Fuchszé pedig ma is ott van: „A szegények és szorongatottak jószágos atyjának, a zseniális szemorvosnak, a kittseei kórház alapítójának.” Megvan a kápolna is, bár nem a régi helyén, — mégis mikor e sorok írója nemrég végigjárta Batthyány életének főbb állomásait, talán sehol olyan elevenen nem érezte a nagy imádkozó orvos jelenlétét, mint ebben a kápolnában.

A család tehát készülődik Körmendre. Nem könnyű változás, hiszen a „dear old Kittsee”-hez, ahogy hívták, egész eddigi életük kedves emlékei fűzik őket. 1920 elején költöznek át végleg, és mindjárt a vízkeresztli házszenteléssel kezdik. Otthonossá persze leginkább attól válik Batthyánynak a ház, hogy az egyik melléképületben itt is kórházat rendez be 25 ágygal, kifejezetten szembetegeknek. A ápolásra sikerül megnyerniök Misl egyik húgát, Coreth Lillyt, aki két ápolónő kíséretében május 21-én meg is érkezik. Hetenként három délelőtti rendelés, a másik három műtétek. Mondanunk sem kell, hogy a kis kórház állandóan tele van. Amikor Lilly, ez a nyugtalan kereső elhagyja Körmendet — hogy rövidesen boldogan kikössön a bencéseknel —, keresztes nővérek veszik át az ápolást. Lilly emlékirataiban ezekkel a szép mondatokkal jellemzi sógorát: „Mi volt nekem az életemben Laci?! Kedves sógorom, de egy kicsit bátyám is, vagy in-

kább atyai jóbarátom; és különösen az utolsó években mindig újból példakép a mindennapi életben, az Isten felé törekvésben. Nagy vagy inkább legnagyobb jótevőm földi téren, adakozó, nagylelkű, — lelkiekben is mindig segítségre kész.”

Egyik szomszédja és jóbarátja, Lónyay Elemér, ezzel a tömör mondatlalt felelt a kérdésre, hogyan használta ki Batthyány az időt: „Tizenegy gyermeket nevelt, két kórházat tartott fenn, a birtokát adminisztrálta, és különben imádkozott.” Mindenki kiemeli, hogy sohasem lehetett tétlenül látni. „Minden nap mint egy másodpercre járó kronométer volt beosztva, és semmi ideje nem volt arra, amit fölöslegesnek tartott. Első volt a jó Isten, aztán a család” — mondja fia. Nézzük meg a család napirendjét! Reggel az édesapa az első a kápolnában, végzi a máriás zsolozsmát és egyéb imáit. „Korán kelő ember volt — mondja róla fővadásza —, nem voltak megszabott kényelmi órái.” 1/28-kor, más esztendőben 8-kor van a szentmise, amelyet a ház papja mond. Ez hosszú ideig a „Tizi”-nek becézett Horváth Lajos volt, Odön fiuk nevelője, akit szentéletű emberként tiszteltek. Apa és fiúk felváltva ministrálnak, a heti beosztás a kápolna ajtaján olvasható. A legkisebb is be van osztva, — persze még apai segítséggel. Ott vannak a nevelők és a személyzetnek az a része, amelyik ezt munkájától éppen megteheti, a betegek számára is nyitva a kápolna. Az egész család magától értetődően szentáldozáshoz járul. Pénteken Jézus Szíve, szombaton a Szűzanya tiszteletére harmónium, vasárnap énekes mise. A harmóniumnál az édesapa. A megjelenés a kápolnában nem kötelező — persze ha valamelyik családtag hosszabb ideig elmaradna, az feltűnő lenne, de ilyesmi eszükbe sem jut, örömmel és önként járnak. „A mindennapi reggeli szentmise, a mindennapi rózsafüzéráhitat annyira hozzátartozott a napirendhez, akár az étkezések — írja egyik fia —, és csodálatos módon mindig örültünk neki és nem untuk soha, — sőt nem tudtunk volna anélkül egy napot sem elképzelni.” — Mise után az apa a kis oratóriumban (ha úton vannak, a templom egy csendes sarkában vagy a szállodai szobában) gyűjti össze a gyerekeket, és néhány perces hálaadást tart nekik. Ez mélyen bevésődött mindegyikük emlékezetébe. Olykor a napi evangéliumból indul ki, máskor a napi szent életéből. „Köteletlenül beszélt, sohasem könyvből. Megragadó volt, hogyan tudott mindennap valami újat, hogy lekössön bennünket, és belénk öntse nagy hitét és szeretetét. Mintha csak egész későbbi életünkre tüzet akart volna gyújtani bennünk, melynek sohasem szabad kialudni.” A gyerekeket is hagyta szóhoz jutni, hadd mondják el, ami szívükből jön. Közösen imádkoznak nagy szándékokra: a bűnösökért, betegekért, szegényekért, a hazáért stb. A végén rendszerint valami kis gyakorlati jófeladatot kapnak a küszöbön álló napra, és közösen elvégzik a reggeli imát.

Következik a reggeli. Az apa gyorsan és keveset eszik. Utána dolgozószobájába vonul, és a hivatalos, gazdasági teendőket beszéli meg hűséges titkárával, Dunay Mórral és gazdatisztjeivel. Sohasem volt „passzionátus” gazda, de mindig igen lelkiismeretesen vette ezt is, mint minden feladatát. Emberei pedig életre-halálra ragaszkodtak hozzá. Felesége közben a háztartásról tárgyal az alkalmazottakkal, a gyerekek hozzáfognak a tanuláshoz, az apa pedig megy a kórházba. 1926. máj. 17-étől már asszisztensnője is van, dr. Ajtay Mária, úgy-hogy órá kevesebb munka jut. De szívében sajnálja ezt. A rendelés így is sokszor egészen ebédig elhúzódik. Ha délre sikerül végeznie, egy félórácskát sétál, hogy kiszellőztesse a fejét. 1/2 1-kor ebéd teljes családi körben; ez a nevelőkkel és a pappal együtt vagy 18 ember: jelent, nem beszélve a gyakori vendégekről. Valamennyi étkezéskor magyarul folyik a társalgás. (Egyébként felváltva beszélnek magyarul és németül.) Ilyenkor orvosi témák nem kerülnek szóba.

A délután, rövidebb kórházi látogatástól vagy befutó ismerősök vizsgálatától eltekintve, a családé. Kirándulnak, vendéget fogadnak, látogatóba mennek. Az apa szívesen foglalkozik a ház körül javítgatással, kézügyességi munkákkal: lakkoz, órákat reparál, padokat csinál a kertbe . . . Szilveszter estéjén mindig felhúzott egy órát, amely egész éven át járt, ilyenkor minden éppen jelenlevő vendégnek egy kis verset kellett beírnia a vendégekönyvbe. Még mindig minden érdekli, ami a technikával kapcsolatos. A hibás dinamókat éppen olyan ügyesen „gyógyítja”, mint betegeit. Az elsők között vezet autót Magyarországon. Sofőrjét is maga tanította ki. Sőt amolyan „vezetőiskola” keletkezik nála: ismerősei hozzá küldik sofőrjeiket jótanácsért. Mind Köpcsényben, mind Körmenden bevezetett a központi fűtést, ami akkor nagy újdonságnak számított, természetesen villany és hideg-meleg víz is van. „Az elektromos ívlámpák a kastély ormán messze kisugározva mutatták a vidéknek, hol kell a haladást keresni” — írja Dr. Fuchs. Orvosi műszereit tökéletesíti, röntgenkészüléket csinál stb. 1926-ban már írógépe is volt.

Iskolaév alatt a gyerekek délután 5—7-ig ismét tanulnak. Este 1/4 8-kor újból a kápolnába gyűlik a család szentolvasót mondani. Az apa kezdi, majd sorra folytatják az előimádkozást. Ahogy a gyereksereg szaporodik, úgy jut egy-egyre arányosan kevesebb. Ünnepek előtt, májusban litánia, szentségi áldás is van. Akárhol járnak is, sietve igyekeznek haza, hogy ezt az időt el ne késsék. Utána következik a vacsora és kedélyes családi együttlét lefekvésig. Szeretnek esténként rádiózni, ami akkor még szintén nagy újságnak számít; ilyenkor sokszor a nevelőket is behívják, és az apa valami figyelmességgel, pl. csokoládéval kedveskedik nekik. A Mária-szobor előtt térdelve végzik el közös esti imájukat. A gyerekek lefekvés előtt jóéjszakát mon-

danak, és kis keresztet kapnak a homlokukra. Batthyány napi foglalatosságai végeztével, este 10—1/2 11 tájban még egyszer betér a kápolnába, hálálkodni a napért és családja éjszakai nyugalmaért az Úrnak ajánlani, csak ezután tér maga is nyugovóra.

Vasárnaponként sokszor folyik cukorkafőzés a gyerekekkel, — a műveletet egy pozsonyi cukrázmestertől sajátította el. Egy vágókészülék a rudakat mindjárt fel is darabolja. A készítmények természetesen rögtön hálás gazdára találnak; a többi hét közben osztja ki jutalomként meg betegek között. Máskor házi mozi vagy éppen színielőadás van, ahová az egész háznép hivatalos, és gyakran betegek is jönnek. Utóbbi meghívott színészek tartják, és néha maga kíséri zongorán. Időnként vadászni mennek, — az apa jó lövő, de mindinkább csak a gyerekek kedvéért vesz részt.

Nagy barátja a zenének. Kifűnően zongorázik, órák hosszat képes elszórakoztatni hallgatóit. Egyszer fogadott, hogy egy egész éjszakán át tud kotta nélkül játszani, és meg is nyerte. Furulyázni is tud. A cigány kezéből akárhányszor kiszedi a cimbalmot, és maga kezd játszani rajta. Sokszor énekelnek együtt magyar dalokat. Az operákat is nagyon ismeri és szereti. Ha operabemutatóra mennek, utána otthon mindjárt fejből játssza a hallott dallamokat.

Látnivaló, hogy a család élete gazdag, színes, tartalmas. Valóságos kis sziget, ahonnan az apa minden erejével, szinte túlzott gondallal igyekszik távol tartani minden rossz, alantas befolyást. Ezt szent kötelességének tekinti. Még bálba sem engedi fölserdült lányait, s azoknak eszükbe sem jut ellenállást tanúsítani. Házimulatságokat sem tart, ami pedig akkor az arisztokráciában szokás volt. Egyszer az asztalnál egy filmről esett szó, amely „nem gyerekeknek való”. Erre az apa felháborodva kijelentette: „Olyan filmet, amelyet gyermekek nem nézhetnek meg, én sem nézek meg.” Igyekezett jól megválogatni azokat, akik a gyerekekkel kapcsolatba kerültek: nevelőket, meghívott vendégeket. Főleg papokat látott házában szívesen, akiről föltelezte, hogy fölfelé vonzzák és nem lefelé húzzák szeretteit.

Tudatosan törekedett arra, hogy egy kis paradicsomot teremtsen otthon gyermekeinek. Azért is, hogy ne kívül, esetleg rossz társaságban keressék szórakozásukat, azért is, hogy majd örömmel gondoljanak vissza fiatalságukra. És ez teljes mértékben sikerült is neki. „Sohasem tudom eléggé megköszönni — írja visszatekintve legidősebb lánya —, hogy ebben a darabka földi mennyországban részem volt, akkor még persze öntudatlanul, most azonban mindig tudatosabban.” Jótékony szabadság hatotta át a család életét, a szeretet tágassága, kívül-belül. A nagy park, a kastély bő teret biztosít a játékra, amiben az apa is örömet rész vesz. Neki ez jelenti a pihenést, a szórako-

zást. Sohasem akart a gyerekek nélkül lenni. Utazásaira is szívesen magával vitte őket, az otthon maradtakhoz pedig apró ajándékokkal megrakodva érkezett. Utolsó nagy betegségében is gyermekeinek látogatása volt a legnagyobb, bár könnyes öröme. Mikor a kis Károly egyszer benáthásodott a kitűzött bécsi út előtt, az édesanya azt telefonálta: azért jöjjön csak, mert apjuk már előre örül neki, azt mondja, ünnep lesz ez számára.

A család erős közösségi szelleme természetesen olvasztja magába az újabb tagokat. Amikor legidősebb lányuk férjhez megy a közelbe, állandó érintkezésben maradnak, és Lili már több gyermekes mama, de ha otthon jár, ugyanúgy alkalmazkodik a szokott életritmushoz. A gyakori találkozásokat levélváltás egészíti ki. Az apa egy ízben azt írja: milyen jó, hogy a rádió mindkettőjükénél szépen működik, és így majd gyakran ugyanazt fogják hallgatni. Egy kapoccsal több.

Mégse gondoljuk, hogy ez az önmagának-elég család elzárkózott, begubózott életet él. Ha ők nem nagyon járnak mások után, annál inkább keresik őket mások. Aki pedig a házukhoz jön, lett légyen pap, mágán vagy bárki, azt egész természetességgel részletetik a család életében, napirendjében. Emberfélelem, álszemérem ismeretlen fogalmak Batthyányék szótárában. És a „tartóra tett lámpa” sugárzása, a keresztény család példaadó kötelessége nagyon tudatosan él ebben a házaspárban. „Aki házában megfordult, egy lépéssel közelebb érezte magát Istenhez” — mondta egy ismerősük. „Társalgása szórakoztató és tanulságos volt, vigasztaló és végtelenül ösztönző.” — „Csak később fogtam föl — írja egyik lánya —, miért távoztak egyes emberek, akik látogatóban jártak nálunk, felejtethetetlen benyomással, miért jöttek olyan szívesen megint, és miért emlegették még sok-sok év múlva is példa nélkülinek házunkat.” Az egyik nevelő, aki előttük már több hasonló családnál megfordult, ezt állapítja meg: „Ilyen bensőséges családi kapcsolatot, szerető légkört, derűs vidámságot még csak megközelítőleg sem tapasztaltam sehol.”

Batthyány rációfolt arra a szállóigére, hogy „senki sem próféta a maga hazájában.” Ő az egész család szemében maga volt az eleven tökéletesség, minden kétely, minden probléma megoldója, minden fájdalom enyhítője — és családfő, akinek az akarata szent. Talán legmegkapóbb bizonyítéka ennek, amikor legidősebb lányának megtiltotta, hogy nyoszolyólálynak menjen szíve választottja nővérének esküvőjére, ezzel az indokolással: „Nem fogsz futni utána.” „Kétségbe voltam esve, jövődöbelim pedig bosszús, amit jól megérttek. De eszembe se jutott föllázadni. Papi így akarta, és ő szeret, — tehát így a legjobb számomra.” Érdekes módon a gyerekek inkább az édes-

anyjuktól féltek, — az apának föltétlen tekintélye volt, de rajongva szerették, és teljesen bizalmas viszonyban voltak vele. „Minden gyerekekkel arról beszélt, ami éppen érdekelte. És őt minden érdekelte, és mindenhez értett” — mondja róla egyikük. „Mindig ideje volt, ha valaki jött valami panasszal. Életemben nem láttam türelmetlennek. Ha egészen fáradtan jött meg a kórházból, akkor sem. Pedig volt 11 gyerek, és egyik ezt, másik azt akarta.” Ha íróasztalánál ült és dolgozott, s valamelyik gyerek beszaladt kéréssel-kérdéssel, készségesen hagyta abba a munkát, és türelmesen, szeretettel válaszolt. — Ugyanakkor nem volt „engedékeny apa”. A hibák mellett nem ment el szó nélkül. A „munkamegosztás” ebben feleségével az volt, hogy a gyerekek korholást mindig csak az anyjuktól, büntetést viszont csak az apjuktól kaptak. A büntetést meg is kellett köszönni! De ezzel azután el volt intézve az ügy, többet nem tértek vissza rá. Nevelési elveiben igen bölcs. Húga egy ízben megbotránkozott azon, hogy az egyik (hihetőleg lány) gyereket cigarettázni látja. Erre azt felelte: inkább az ő tudtával történjék mérsékelten, mint a háta mögött. 1907-es naplójában jegyzi föl, hogy a dajka minduntalan holmi mumussal ijesztgeti a gyerekeket, ami teljesen haszontalan, mert még a legapróbb sem hiszi el. De amit az ijesztgetéssel sem ér el — pl. hogy a 3 és fél éves Lilike hagyja magát megmosdatni —, arra neki pusztán jelenléte is elég. — A nevelésben az idősebb testvérek is segédkeztek, nem egyszerűen alaposan megleckéztetve a kis „bűnöst”. Ilyenkor az apa mosolyogva jegyezte meg: lám, neki csak az elsőket kellett tulajdonképpen nevelni, aztán a sok testvér egymást faragja. Amiben nem ismert tréfát családja körében sem, az Isten törvényeinek megtartása volt. Mikor egyik lányának esküvője előtt a leendő vő vonakodott a gyónástól, kész lett volna inkább lefújni az esküvőt és szélnak eresztetni a vendégereget, mint ebbe belemenni.

Férj és feleség természetesen mindent apróra megbeszél egymással. Kölcsönös szeretetük az évek jártával nem hogy csökkenne, inkább, ha egyáltalán lehetséges, még növekszik. Misl sokszor még a családi asztalnál is megfogja ura kezét, simogatja, megcsókolja. A férfi is csupa finom figyelmesség felesége iránt. Amikor a kis zsolozsmát mondja, és az asszony a közelben van, a 128(127). zsololtármak ezt a passzusát: „Mint dúsan termő tőke, feleséged pompázik házadon belül”, mindig hangosan olvassa neki, vagy meghajlással köszönti. Felesége zsolozsmás könyvébe — hihetőleg már a kórházban — az egyik oldalra bejegyzi: „Isten áldjon meg, drága szívecském, ne félj, mert Ő velünk van!”

Egészséges keresztény szellem lüktet egész családi életükben. „Külsőleg az időnek, az akkori „jelen”-nek pontosan megfelelt, mondhatnám „modernnek” voltunk — írja egyik fia —, a nevelés szellemi

része a legmagasabb formában túltett minden ad hoc problémán.” Mindenki megérzi, aki a lábát beteszi hozzájuk, hogy itt intenzív lelkiélet folyik, s ennek középpontja az édesapa. Istennek és Istenből élni olyan természetes volt körülötte, mint a levegő. Sétáira hol egyik, hol másik gyereket vitte magával, s beszélgetett velük a hit és lélek dolgairól. „Az volt az érdekes, hogy ő olyan sokat beszélt a jó Istenről, de ez az embert nem hogy eltaszította volna, hanem mindegyikünk úgy tartotta, hogy ennek így kell lenni. Mindig mélyebbre húzott bennünket.” (Lánya.) Vagy kivitte őket a kertbe, megmutogatott minden virágot (a botanikához nagyon értett): ezt a jó Isten csinálta. A szép tarka pillangókat: Isten festette. Ha a kápolnába menet valamelyik az útjába akadt, magával vitte. Legkisebbje (12 éves volt, amikor apja meghalt) így emlékezik erről: „Láttuk Apánkat forró imába merülve a kápolnában nap mint nap a munkája előtt és az után, biztos erőt kérve és hálát adva. Sokszor ez a plusz imádság csak percnyi ideig tartott. Sokszor, ha épp arra jártam, bevitt magával, egy szót sem szólva, de hagyva, hogy egy-két percig mellette legyek. Persze én túl gyerek voltam, hogy felértsem mindezt, — egyszerűen szeretettel figyeltem az „öreget”. Apám távol volt az imadaráló géptől, minden szava egyéni beszélgetés volt Istennel. Mindez később is élt közöttünk, még akkor is, amikor már szétszállt a sok gyerek.” A tabernákulum piros anyaggal volt körülvéve, sugárzott az egész, ha a nap rásütött. Egyik lányának mindig azt mondta ilyenkor: a te szíved is úgy sugároz, mint ez a tabernákulum. „Kicsi voltam, de ez megmaradt.”

Ha utazni mennek, reggelenként ugyanúgy járnak szentmisére, este ugyanúgy folyik az olvasómondás. Szép bórdobozából előveszik a máriacelli szobrot, felállítják a piros brokátdarabbal letakart dobozra, gyertyákat gyújtanak előtte, s kész a házioltár. Az egyházi évet teljes lélekkel követik. Bensőséges, fokozatos ádventi készüllet után igazi csúcspontként következik az egész háznép részére a karácsonyeste. A családfő méltatja az ünnep jelentőségét, és hangoztatja: Isten akaratából mindnyájan egy család vagyunk. Előzőleg meg tudakolta, kinek mire van a személyzetből szüksége, s ehhez képest ad ajándékot. Nagybőjtben a gyerekek külön kis feladatokat, önmegtagadásokat kapnak. Bámulatosan tud ezekkel „elevenbe találni”: pl. amikor pénteken a 3 órás harangszóra le kell térdelni, s az éppen vadászni járó Karli panaszoja, hogy közben elrepül a varjú... Nagyon kedveltté teszi a családban a keresztút végzését, amely az egyik folyosón van kifüggesztve. Ődön fia a halála előtt azt kéri, hogy valahányszor itt végigmennék, emlékezzenek meg róla. Nem egyszer lehet látni az apát, amint valamelyik kicsi gyermekével a karján végzi a keresztutat, mutatva nekik a szenvedő Urat. Péntekenként lehetőleg

közösen végezték, ő magyarázta az egyes állomásokat. Májusban mindegyik gyereknek megvan a kis májusi oltára, amelyet virágokkal díszít a saját maga megművelte kis kertrészből. Júniusban Jézus Szíve köré központosan az élet. A szentek ünnepeit is figyelemmel kísérik. Sőt egyik lányával még egy kis öröknaptárt is kezd készíttetni a betegeknek róluk szóló rövid ismertetésekben, de ez abbamaradt. Nagyon tudják ünnepelni a családi évfordulókat is, szerény keretek között, de sok-sok ötletességgel, szeretettel. A gyerekek elsőáldozási, bérmlási emléklapjai bekeretezve a sekrestyébe kerülnek.

Életmódjuk társadalmi helyzetükhöz képest egész feltűnően egyszerű és szerény, — főleg egy ugyanazon időbeli másik magyar falusi főnemesével szembeállítva. Mint mindenütt, itt is az apa jár élen. „Arisztokrata származása ellenére egész magatartásában polgári egyszerűséget tanúsított” — mondja róla körmendi plébánosa. Arisztokráciát valóban csak egyet ismert, de azt azután annál inkább: a szellemét, a lélekét. Ruházkodásában teljesen igénytelen. Új öltönyt csináltatni eszébe sem jutna, ha feleségének nem lenne gondja rá és egész megjelenésére. Ami persze nem azt jelenti, hogy szándékosan elhanyagolta volna külsejét. Csak éppen nem izgatja, ha pl. fekete ruhához sárga cipőt húz. (Az olyan életrajzi passzusok, hogy gyermekei kopott ruházata miatt „szégyelltek vele az utcára menni”, vagy hogy a templomban szerény öltözte látván „nem ismerték föl”, nyilván a képzelet világába valók.) Díszmagyarba csak akkor öltözik, amikor föltétlenül szükséges — és bizonyára nem örülne neki, hogy legtöbb életrajzában ez a fényképe látható, hiszen alig akarta engedni, hogy megcsinálják. Neki kell a házban a legkevesebb kiszolgálás. Az is bántja, hogy ruháját, cipőjét az inas tisztítja, szívesebben végezné saját maga. Szerepelni nem szeret, nem is hajlandó, nemcsak szerénységből, de józan önismeretből is: tudja, hogy nem született szónoknak, előadónak, egyszerűen fél ettől. Egyszer püspöke, Mikes János igyekezett rábírní, hogy a pesti Vigadóban a katolikus nagygyűlésen tartson előadást „A mai katolikus orvos” témakörben. Ezt sem vállalta. A püspök kifogott rajta: ő maga mondott egy nagy beszédet, amelyben lényegében Batthyány munkáját méltatta. Elképzelhető, hogyan érezte magát a tömegben meghúzódó „áldozat”, amikor minden szem őt kereste! Nem szerette, ha az emberek elfogultan viselkedtek irányában, vagy ha valamit „méltóságán alulinak” tartottak. Egyik unokahúga jegyez föl erről két jellemző esetet:

Egy idősebb hivatalnok jött hozzá valami ügyben. Nem vezette föl a dolgozószobájába, hanem lement elébe a nagy nyílt lépcsőn. Szép nyári idő volt. Üdvözölte, majd ezt mondta: „Üljünk itt le a lépcsőn, itt jobban elbeszélgetünk!” Avval leült, és az illető is melléje ült a lépcsőre. Máris eltűnt az elfogultság,

és bizalmas légkörben beszéltek. — Egyszer meg gyermekei egy számárfogaton kocsiztak a kertben. A kocsiban a gyerekekkel egy jezsuita atya is ült: Pater König. Amikor Laci bácsi megpillantotta őket, utánuk ment, és hátulról szintén felugrott a kocsira. Nem tudom, Misl néni sokallta-e, hogy Laci bácsi ezen a „kraxnín” ül, még hozzá hátul, vagy P. König maga tiltakozott? csak azt, hogy Laci bácsi jókedvűen ilyesvalamit mondott: „Wo der König fährt, da darf der Fürst nicht fehlen”, vagy: „Wenn der Wagen dem König gut genug ist, muss er auch dem Fürst genug gut sein.” (Szójáték a páter nevével.)

Nem hiába mondja két kedves aforizmájában: „Tiefes Wissen macht bescheiden — Und lässt alles Hochmut meiden”, és: „Schaust Du in die Welt herum, Ein stolzer Mensch ist immer dumm.” (Mély tudás szerénnyé tesz, és minden gőgöt megakadályoz. — Ha körül nézel a világban: a büszke ember mindig buta.)

Találóa jegyzi meg róla gyakori vendégük, Berta Scotti: „Megvolt benne a ‚grandeur de la simplicité’ (az egyszerűség nagysága), és nagy vagyona egészen mellékes volt neki” (szó szerint: „egészen mellette állt” vagyonának).

Erre a szerénységre és egyszerűségre igyekezett gyermekeit is ránevelni. „Mi nem tudtuk, hogy gazdagok vagyunk” — fogalmazza meg jellemzően egyik lánya, s egy másik még szabatosabban: „Jómódúak voltunk, de atyám szellemében nevelődtünk, aki mindenben az egyszerűséget szerette. Megvolt mindenünk, amire szükségünk volt, de a fényűzés tilos volt, evésben, kényelemben, ruházatban, utazásban stb. egyaránt. Mintha szinte rossz dolog lenne a pénzről beszélni: egyszerűen volt, mint Isten ajándéka, és aki kapott, az lehetősége szerint adjon is. Amint hogy ő meg is tette.” Az egyik nevelőnő tanúja volt, mikor karácsony előtt egyszer végigkérdezte a gyerekeket, ki mit szeretne. A legkisebbnek utólag még valami apróság eszébe jutott. Erre apja: „Gondolj arra, hogy szegény gyerekek is vannak, és rájuk is kell gondolnunk; ezt már ne kérd.” Az ebédlőben egy asztal állt „Pro paupertate” felírással, ide tették, amiről a szegények javára lemondtak. Jellemző, hogy amikor egy ízben a betegek kifogásolták a kórházi kosztot, saját gyerekeit küldte le kipróbálni, és azok mindent kitűnőnek találtak! A kórház látogatásával a gyerekek korán kapcsolatba kerültek a szegényekkel és betegekkel. A karácsonyfaünnepélyen segédkeztek az ajándékok kiosztásában, ugyanígy a Misl által fenntartott gyermekotthonban is „szabad volt” ezt megtenniük.

Jótettei közismertek voltak, bár ő igyekezett titokban tartani. A „ne tudja a balkezed, mit cselekszik a jobb” bibliai intelmét annyira

betű szerint vette, hogy előfordult, hogy a birtokáról befutó nagyobb összeget olvasatlanul adta át a kórházi főnőknőnek, aki a helybeli szegények gondozásával is meg volt bízva. Az megjegyezte, hogy a pénz sok. „Csak osztogassa, ma még tudok adni, talán jön idő, amikor már nem tudok.” Asszisztensnője, Dr. Ajtay Mária mondja el, hogy egy alkalommal a hátsó várudvarra hívta őt, és az emeletről dobta le a szegényeknek szánt cipőt, hogy mások ne lássák. Leuthmetzer főnőknő egy füzetbe jegyezte föl, amit a szegényeknek juttatott. Csak igen kelletlenül, többszöri felszólításra volt hajlandó futólag bele-nézni. Már amikor dr. Ajtay kezdett naplót vezetni jótékonykodásáról, „szomorúan és meggyőzően kérte, hogy azonnal tépjem össze, hiszen ő akkor semmi jutalomra nem számíthat a jó Istennél.”

Szegény betegeinek segítésén kívül főleg a község szegényeire volt gondja. Erről plébánosa és fővadásza közölt részleteket. Néhány adat: A főnőknőnek hetenkint bizonyos összeget adott át erre a célra. A szükséges környezettanulmányt a nővérek végezték. Minden héten kb. 100 m³ tűzfát adott erdejéből a rászorulóknak. Karácsonykor több mint ezret. Ezt be is fuvaroztatta, és a karitászt útján osztatta szét. A nőegylet útján 50 pár cipőt és ugyanannyi ruhát, a gyerekeknek játékokat. Alkalmilag egy-egy vagon szemet is juttatott. Volt rá eset, hogy valaki eladta a porcióját. Erre csak az volt a megjegyzése: „Ügy látszik, pénzre volt szüksége. Miért nem mondta meg.” Tűzkárosultaknak ingyen adta az anyagot a háztető megcsináltatásához. Rossz termés után bérlőinek elengedte a bért. Ha valaki meghalt, ő adott pénzt a temetésre. Mikor felesége nagynehezen rábeszélte, hogy tízóraít vigyen magával, ezt gyakran a betegek ették meg. Ezüstlakodalmán — amikor tizenegyedmagával megjelent a plébániatemplomban, szép „élőképét” nyújtva a katolikus családnak — a helybeli szegényeknek 5 millió koronát adott. A körmendi kórházat felszerelte, állandóan támogatta, kb. 8 kat. hold birtokot adott neki névleges bérért, házat bocsátott rendelkezésre a kórházi alkalmazottak részére. Valláskülönbőség nélkül segített. A szempont csak az volt, hogy minél szegényebb valaki, annál inkább előnyben van. Voltak, akik sokallták jótékonykodását, és arra hivatkoztak, hogy nagy családja nem fog eleget örökölni. Erre azt felelte: arra tanítja őket, hogy mindegyik válasszon magának hivatást, akkor lesz miből megélniök, a szegények pedig majd imádkoznak a családjáért. Eppen gyermekeire való tekintettel „a legbiztosabb takaréokban helyezem el, ahonnan az Isten fogja visszatéríteni.” A gondolat különben kedves P. Weiserétől ered. Nem hiába írta neki a jó páter egy örökség alkalmából: „Örülök, hogy az isteni Jóság megint több eszközt adott önnek jól tenni!”

Ha valaki hivatalos helyen, pl. állásügyben kérte pártfogását, készséggel állt rendelkezésre. Jellemző, amit ezzel kapcsolatban 1928-ban

dr. Ajtay Máriának ír: „Sajnos, hogy kedves testvéröccse nem nyerte el a pályázott állást. Tavaly év kezdetén oly sikeresen mentek a kéreéseim, de úgy látszik én is lejártam magam a minisztereknél, mert annyiszor zaklattam őket kérvényeimmel, hogy megunhatták a dolgot.”

Természetesen bőkezűen támogatta az egyházat. 13 templomnak volt kegyura, ezekre nagy gondja volt. Körmenden új plébániát is szándékozott építtetni, nem rajta múlt, hogy nem valósult meg. Amikor a körmendi templomnak harangokra volt szüksége, adományán kívül nagyobb összegű kölcsönt is folyósított, a borítékon ezzel a felírással: „Reddenda in aeternitate”, visszafizetendő az örökkévalóságban.

Ma a szegénység terén hajlamosak vagyunk a radikalizmusra. (Persze inkább elvben!) Kalkuttai Teréz anyáékra hivatkozunk és Léger érsekre, aki lemondva méltóságáról, elment leprásokat ápolni. Batthyány élete ilyen látványos megoldásokkal nem szolgált. Valószínűleg akkor sem lépett volna ki adott keretei közül, ha nem alapít családot. Albert Schweitzert hivatása Lambarénébe küldte. Batthyányt saját hazájának betegei, nyomorultjai közé. Nagyobb-e egyik a másiknál? Hogy tevékenysége mit jelentett a maga korában, arról fogalmat adhatnak Vámosy Zoltánnak halálakor írt sorai: „Milyen magaslatos példamutatás ez ebben a nyomorult országban, mely még most se ébred az emberi élet és egészség legfőbb becsének tudatára, és mikor meglevő kórházainkban földre terített pótszalmazsákokon gyógyulnak és szülnek a boldog odakerültek, takarékoságból ezek bezárására, klinikai ágyak megszüntetésére gondol. Az ország és a nemzet e kínos helyzetében gondolkodnak-e a latifundiumok, egyházi alapítványok és bankok nagyurai arra, hogy segítséget nyújtsanak, hogy kórházakat alapítsanak és tartsanak fenn, hogy rádiumot vásároljanak, hogy kutatásokat támogassanak?” (Orvosi Hetilap)

Tisztában kell lennünk vele, hogy a vagyon önmagában véve még nem bűn és a szegénység nem erény. A lényeg az, mit hozunk ki adott helyzetünkből. A vagyon veszedelmes ajándék, de: ajándék, amelyet rengeteg jóra lehet felhasználni: hálára Isten, segítségre embertársaink iránt. Érdekesen írja Batthyány halálakor Burgenland radikális szocialista újságja: „Gazdag anyagi eszközei megengedték neki, hogy eleget tehessen belső ösztönzésének, annak, hogy a szenvedő emberiségen segítsen, mellettük álljon.” „Ennek az emberbarátnak a jelenlétében szinte az az érzés fogta el az embert: Itt valaki jóvá akarja tenni azt a jogtalanságot, hogy mint herceg és földbirtokos jött a világra.” Az utolsó mondat persze erős túlzás. Az azonban tény, hogy Batthyány nagyon tisztában volt társadalmi osztályának veszedelmei-

vel, nagyon szívére vette az Úrnak a gazdagokról mondott intelmeit, sokat imádkozott a vezető állású emberekért, és a rengeteg jó, amit tett, nem holmi lágyszívűségből vagy főúri szeszélyből, hanem igazi kötelességtudatból fakadt.

Annál is inkább, mert kétségtelen korát messze meghaladó szociális beállítottsága. Az igazságosság és az egyenlőség érzése hatotta át. Olyan finom érzéke volt, hogy nem bírta a szociális igazságtalanságot. A szegényebb néposztályok sorsának emelését szükségesnek tartotta. Ő maga birtokából önként 200 házhelyet osztott ki névleges áron, mellé még útparcellát is adott. Egy ápolónő egyszer agyonstopolt lódenkabátját akarta elkérni egy szegénynek. Erre az volt a felelete: „Szegénynek nem lehet rosszat adni”, és újat adott. Akkoriban faluhelyen nagyobb háztartás nem volt elképzelhető nagyobb számú személyzet nélkül. Mindezekkel — a napszámosokat is beleszámítva — úgy bánt, mint magával teljesen egyenrangú emberekkel, emberségesen, udvariasan, szeretettel. Soha egy pillanatig sem érezte velük, hogy alkalmazottak. Volt szobalányuk, ma 80 éven felüli ágyhoz kötött öregasszony, így beszél róla: „Er war ein seelensguter Mensch. Der war ja einzig mit den Angestellten und Operationen.” (Áldott jó ember volt. Páratlan az alkalmazottakkal és operálásban.) 20—30 évig is ott voltak házánál. A munkából már kiöregedettek megmaradhattak a kastély harmadik emeletén levő szobáikban. Ha valamelyik megbetegedett, kis körmenetben vitték hozzá az Oltáriszentséget a kápolnából. Elöl mint ministráns Batthyány a feleségével, utánuk a gyerekek a nevelőkkel, végül az ápolónők, gyertyával a kezükben. — A gazdasági munkásoktól minden találkozáskor érdeklődött hogylétük, családjuk iránt. Nem is tértek ki előle, hanem örömmel beszélgettek vele. Egy ízben Pesten a katolikus nagygyűlés-kor találkozott egy körmendi édesanyával és fiával, leállt velük beszélgetni a Vigadó lépcsőjén, s kedvesen fölelevenítette a körmendi emlékeket. Magától értetődően orvosa volt az egész háznépnek, mindenki mindennel hozzá fordult. A nevelők tanúsítják, hogy az állami fizetés két és félszeresét, háromszorosát kapták nála, teljes ellátással, nyári fizetett szabadsággal. És ami még több: bizalmat. Semmiféle utasítással, kívánsággal nem kötötte meg a kezüket. (Persze ezt fölvetelkor alapos tájékozódás előzte meg.) „Odakerülésemkor — írja az egyik — legidősebb gyermekével voltam egyidős. Mindig atyai szeretettel viselkedett velem szemben. Soha nem érezte azt a rangbeli és vagyonbeli különbséget, ami köztünk fennállt. Még arra is volt gondja — mivel nagyon vékony voltam —, hogy bőségesen táplálkozzam. A család szerető légkörének maradandó bizonyítéka, hogy a mai napig nem szakadt meg kapcsolatom a gyermekekkel. Kettő otthonomban is fölkeresett.”

Franciska lánya beszéli el, hogy amikor 1942-ben egy parasztcsaládnál tartózkodott, egy öreg koldus állított be. Az elmesélte, hogy fiatal korában egyáltalán nem volt vallásos, de egyszer, mikor egy burgenlandi kastély konyháján kéregetett, maga az úr jött oda, levette a kabátját, neki adta, s amikor meg akarta köszönni, kézen fogva bevitte a kápolnába, és így szólt: ne nekem köszönje meg, hanem az Úristennek kell mindig megköszönni, ha valamit kapunk. Azóta megtanult imádkozni.

Az örömszerzésnek semmiféle módja nem volt számára túl nagy — vagy túl kicsi. Egy ízben kirándulás alkalmával éppen egy olyan falun haladtak át, ahol az évi vásár volt. Megvett egy egész mézeskalácsos sátrat, és a kíséretükben levő vendég tanúja volt, amint a vásáron ögyelgő sok parasztyereket odahívta, hogy megostromolják az édességeket.

A vándorcigányok is nagyon szerették, eljártak a rendelésére, jöttek köszönteni a nevenapján, és sohasem loptak el tőle semmit. Gyakran kaptak tőle egy-egy lovat vagy tyúkot. Volt, aki buzdítására meg is keresztelkedett közülük. Kolompár cigánnyal való találkozásai közül sajón forogtak. Szívesen elment parasztjai lakodalmába is, és azok nem győzték dicsérni, „milyen jól táncol a mi hercegünk.” A plébánia-templomban nem a részére fenntartott oratóriumba, hanem a nép közé ült ill. térdelt. Egyik névnapja alkalmából két közeli köpcsényi gyár munkássága nagy fátylós felvonulást rendezett, beszédekkel és tűzijátékkal a kastélyudvaron, és a lelkesedés tetőpontján egy dalt énekeltek, ezzel a refrénnel: „Jetzt ist die Brücke gefallen, die trennte Arm und Reich!” (Most szakadt le a szegényt és gazdagot elválasztó híd.)

Anyagi jellegű és orvosi segítségénél kevésbé közismert, de nem kevésbé fontos az, amit szellemi és lelki téren tett másokért. A kiterjedt rokonság majdnem minden tagja őhozzá fordult tanácsért, főleg lelki ügyekben, és ő mindegyikkel behatóan és készségesen foglalkozott. Egyik rokonának családjában évekig volt az anya és a gyerekek támasza, amikor apjuk elhanyagolta őket. De határozottan ellenszegült, mikor az édesanya fölvetette, hogy gyermekeinek nyugalma érdekében el kellene válnia férjétől. „Azt mondta, érdemes egy életen át szenvedni mellette, hogy lelkileg el ne kallódjék.” Ez bizony meredek tanács, rávall arra a Batthyányra, aki sohasem volt a könnyű megoldások barátja. Egy egészen lezüllött intelligens férfi életét egyetlen beszélgetéssel megfordította. Haragosok között igyekezett közvetíteni, békíteni. Betegei is gyakran fordultak hozzá lelkük ügyében is. Amikor ilyen jellegű beszélgetést folytatott, „érezni lehetett rajta, hogy ez az ő életeleme, ez az ő öröme” — mondja róla egyik jezsuita

jóbarátja. Valahogy olyan volt, mint a katalizátor. Másképp közelítette meg a kérdéseket, mint a legtöbb korabeli ember.

„Jósága, nyugalma, türelme, elnézése és vidámsága, és sugárzóan tiszta tekintetének magas intelligenciája voltak a legjobb tanítók — írja róla jóbarátja, Kurt von Plessing. — Tudott felvilágosítást adni a hit minden kérdésében, amelyről az ember kérdezte. Elmondhatom: mindenki között, akivel valaha is találkoztam, ő tudott Istenről a legtöbbet. Egyaránt járatos volt az ó- és az újszövetségben.”

Példájával az egész községre nagy hatással volt. Látták imádkozni a templomban, elmerülten haladni a körmeneteken a Szentség mögött, érezték jóságát mindenben. Jellemző, hogy a katolikusok mind Dicsértessékkal köszöntek neki. A körmendi vendéglőben plakát volt kitéve: „Trágár szavak, káromkodások tilosak. Az előforduló eseteket szigorúan megbüntetem. Főszolgabíró.” Nem tudni, mennyi része volt ebben Batthyánnak, de másutt nem tudunk ilyenről.

„Jellemében minden kiegyensúlyozott” — állapítja meg róla egyik szomszédja, aki jól ismerte. Ha egy szóval kellene jellemeznünk lelkiségét, talán ez lenne a legtalálóbbs. Igazi érett és nagy lelkekre jellemző egyensúly, amelyben az ellentétek nem gyöngítik egymást, hanem az összhangot gazdagítják.

Szép összhangban érvényesül már annak a négy szerzetnek a befolyása is, amelyek lelkisége hatott rá, és ő szerencsés ötvözetbe forrasztotta értékeiket. Az első a jezsuiták: azok nevelték, ifjúságában, majd utolsó betegsége idején lelkivezetői is voltak, és végig meleg kapcsolatban maradt velük. Tőlük sajátíthatta el erős intellektuális érdeklődését a vallás kérdései iránt és a világi férfiapostolság elgondolását. A szentignáci aszkézis akarati jellege is megfelelt kolerikus természetének. A Jézus Szíve-tiszteletnek, főleg a családfelajánlásnak és a nagykilencednek egy életen át hűséges követője és terjesztője. Saját családjának felajánlási képe a családtagok névaláírásával a folyosón volt kifüggesztve, örökmécs égett előtte. Maga mondta, hogy a kis fohász: „Jézusomnak édes Szíve, add, hogy téged mindig jobban szeresselek”, mindig mély hatással volt rá, ahányszor csak elmondta, — pedig hát napjában többször is elmondta.

A második nagy hatás a ferenceseké. Jól nyomon követhetjük ezt abban a kis életrajzban, amelyet Erzsébet húga írt a „Ferences könyvtár” sorozatban. Szent Ferenc derűs kedélye, természetszeretete, a szív, az egyszerűség szerepe a ferences jellegű vallásosságban — mind olyan jellemvonások, amelyek nagyon megfeleltek neki. Naponta imádkozta a hét tizedes ferences olvasót. Családi gyóntatóik általában ferencesek. Okt. 4-én született ikreit Ferencnek és Franciskának kereszteltette. 1916-ban, Szent Ferenc ünnepén Pozsonyban feleségé-

vel, Ődön fiával és sógornőjével, Coreth Lillyvel együtt belépett a harmadrendbe is. Utána vendégül látta az egész rendházat. P. Takács Ince, aki mint negyedéves teológus volt jelen, 15 év múlva Kanadában írt nekrológiájában idézi fel a jelenetet. Lilly följegyzi, hogy sógorának kételyei voltak: hogyan egyeztethető össze a szegénységi fogadalom az ő tekintélyes birtokaival, ami józan megkülönböztető képességére vall. Ezért magát a fogadalmat nem tették le. De a lényegét: a rend szellemét hűségesen őrizték, és odatartozásukat ápolták. Egyesek szociális gondolkodásának gyökereit is ide vezetik vissza. Ösztönzést persze kaphatott Isten trubadúrijától, de a gyökök — láttuk — már sokkal előbbiek, s nem beszélhetünk az 1916-os dátummal kapcsolatban valami „pálfordulásról” életében.

A harmadik nagy sugártér a bencéseké. Amikor sógornője a perltesteini kolostorba lépett, lelki testvériségbe kerültek velük. De a római „abbas primas”-tól kezdve a nagy magyar liturgikus Szunyogh Xavérig sok más kapcsolatot is fel lehetne sorolni. A hatás bizonyára megnyilvánul liturgikus műveltségében és érdeklődésében. Házukból sohasem hiányzik a kápolna, amelynek szépítésére, díszítésére nagy gondja volt. A kis köpcsenyi kápolna új tabernákulumot kapott, pelikánt ábrázoló rézajtóval, az addig szegényes sekrestye miseruhákat, edényeket, szép gyóntatószéket, — és ami a legfőbb, hamarosan megkapták az engedélyt az Oltáriszentség állandó őrzésére. A nagyheti szertartásokon, körmenetekben mindig családostul vett részt a plébánián. Felesége sokat fáradozott az első magyar nyelvű kézi misszárié ügyében.

Negyedik kapcsolatként idevehetjük Szalézi Szent Ferenc rendjét, amellyel bécsi tartózkodása idején került közeli viszonyba és bizonyos lelki testvériségbe. A nagy püspök szelídsége, kiegyensúlyozottsága, józan aszkézise az ő eszménye is volt. A haldokló P. Weisernek is az ő erekljét adta.

Mindamellettné gondoljunk valami „kolostori lelkiségre”! Hogy a szerzetesrendek lelki kincstárából merített, az természetes: korában nem nagyon volt (igazából még ma sincs) igazi kialakult „laikus aszkétika”. De hivatása és családja biztosította számára az egészséges egyensúlyt, a világi férfi helyes beállítottságát.

Összhangban áll lelkiségében az értelem, akarat és érzélem szerepe is. Vallásossága a dogmákon, az Egyház tanításán alapul. Nagyon érdeklik teológiai, filozófiai, lelki kérdések. Utolsó éveiben a szakirodalmon kívül már csak ilyen könyveket olvas, és boldog, ha valamelyik tudós papbarátságával eszmecserébe merülhet. Viszont hűséges következetessége, pontos napirendje, fáradságot nem kímélő kötelelességteljesítése („Az életszentség a mindennapi hűséges köteletség-

teljesítésben áll", tanította gyermekeit), sok kis apró önmegtagadása félreismerhetetlenül az akarati aszkézis uralmát mutatja. Környezete látta, hogyan dolgozik akaratával önmagán. Nem volt csekélység az ő vérmérsékletével elérni, hogy — ezt mindenki egybehangzóan állítja róla — soha ki nem jött a sodrából. A nála dolgozó nővérek megjegyezték, hogy ők, a szerzetesek is tanulhattak tőle türelmet. — És egyáltalán: „folyvást azon igyekezett, hogy tanuljon, hogy jobbá legyen és tökéletesedjék” — mint egyik barátja összefoglalja. — Ugyanakkor vallásossága teljesen meleg, bizalmas, gyermeki. Középpontja a vallás „meleg” titkai: a Gondviselés, az Eucharisztia, a szentek közössége. „Úgy szeretnék a mennyei Atya kezén lenni — mondja —, mint Karli (legkisebb fia) az enyémen.” Férfias karakterével is könnyezni tudó ember volt: tudott sírni részvételében, Isten ügyén való meghatódásában, s nem szégyellte ezeket a könnyeket.

Kiegyensúlyozott imaélete. „Vallásosságában, áhítatában valami végtelenül vonzó, természetes volt, ami követésre sarkallt” — mondja róla Lónyayné. Szereti az évezredes használat megszentelte szóbeli imákat, a szentolvasót, a Miatyánkot — ennek „Jöjjön el a te országod” kérése egyik alapakkordja imáinak, teljes: egyéni, családi, társadalmi, világarányú vonatkozásában. Ugyanakkor azt mondta az egyik nővérnek: „Nekem nem kell imakönyv, úgy beszélek a jó Istennel, mint magukkal.” Teljes tisztelettel, teremtményi alázattal járul Isten elé, ilyenkor semmi más nem létezik számára, — de egyben igazi gyermeki bizalommal. Nagyon tud „kopogtatni a tabernákulumon”, ahogy kifejezte, és meggyőződése, hogy amit imában kérünk, bizonyosan meg is kapjuk. Mikor valaki kételkedett ebben, azt felelte: ő bizony addig nem hagy békét a jó Istennek, míg meg nem teszi, amire kéri. Ugyanakkor egyéni vágyait teljesen alá tudja vetni neki. És mindenben Isten szerető atyai kezét látja, s hálálkodik érte. Kedves szavajárása a szép „gottlob” kifejezés. Másoknak is köszönetet mond a legkisebb szolgálatért is. Később úgy oldotta meg a kérdést, hogy bejelentette nővéreinek: ezután azt fogja mindig mondani: Deo gratias, beleértve az Isten iránti és az illető iránti hálát is. Ezentúl mást nem is lehetett hallani a szájából.

A zsolttárok szinte lelki anyanyelvévé lettek, és hogy mindig mélyebben hatolhasson beléjük, többször kérte papoktól, magyarázzák neki őket. Szívesen vett belőlük fohászokat, különösen szerette pl. ezeket: „Ad te levavi oculos meos, qui habitas in coelis”, „Miserere nostri, Domine, miserere nostri” (123/122. zs.), vagy a 63(62). zs. egyes részleteit. Betegágyán is kísérték ezek. Amikor az operáció után kezdett fölészmélgni, félálomban ezt mondogatta: „In convertendo . . .” Hogy is van tovább? In convertendo . . .” Az orvosok persze nem tudtak felvilágosítást adni, hiszen a beteg a 126(125). zsolttár elejét akarta fel-

idézni . . . Szerette a kis fohászimákat, egyéni „rózsafüzéreket” állított össze belőlük.

Sokat imádkozott. Vagy pontosabban, ahogyan hűséges sofőrök fogalmazta: „mindig imádkozott”. Unokahúga kedvesen emlékezik vissza, amikor „mutatott nekem egy nagy rózsafüzért (a Psaltert), és mondta egészen szerényen, csendesen: „Ezt mindennap imádkozom.” Én csodálkozva (8—9 éves lehettem): „De ez nagyon sok!” Ő megint csendesen: „Igen, ez sok!” Felesége férjének halála után pontosan följegyezte napi imáit, és mint igazi „lelki fele” átvette ezeket tőle. Innen világos: az imák sokasága egyszerűen onnét származik, hogy amit egyszer magára vállalt, abban páratlan hűségével élete végéig kitartott, és így minden társulati tagság, minden családi vagy halottakért való elkötelezés szaporította a listát. Bár bölcsen nem a hosszával mérte az imát, jobbára kis fohások, rövid formulák szerepelnek. A lényeg azonban „Istennel való telítettsége” (P. Gálffy), vagy az egyik nővér szavával az, hogy „szinte lélegzete volt a jó Isten.”

Lelkiségének nagy középpontja az eucharisztikus Jézus. X. Pius pápának a gyakori áldozásról szóló dekrétumától kezdve (1905. dec. 20-án jelent meg) napi áldozó, és nagyon hálás volt a nagy pápának ezért az intézkedéséért, amely az ő Istenre éhes lelkét is felszabadította. Jellemző, hogy felesége még gyászjelentésébe is szükségesnek tartotta bevenni ezt a legigazibb „méltóságát”. „Természetes, egészséges áhítattal” végezte, mint egyik ismerőse mondja. Boldogan beszélt az egyik nővérnek, hogy hálósobájából egy kis ablak a kápolna oltárára nyílik, s így még éjjelente is beszélgethet a szentségi Jézussal. Plébánosa jegyzi fel közvetlenül halála után: „Senkivel az életben nem találkoztam, aki az Oltáriszentséget annyi hittel tudta nézni, és éppen ezért az Oltáriszentségben ennyit tudott látni, illetőleg az eucharisztikus Jézustól ennyit tudott kérni és kapni . . . Aki látta őt áldozni és ismerte nagy tudását, napsugaras eleven kedélyét és emellett ezt a csodálatos áhítatot, az megérezte, hogy számára az Eucharisztia nem volt csak áhítatgyakorlat, hanem Jézusnak valóságos jelenléte; ő valóban Jézushoz megy, Őt látja, hallja és boldogan imádjá.” Eucharisztikus lelkülete miatt volt kedves szentje Bayloni Szent Paszkál. Ehhez kapcsolódik egy bájos epizód: Elsőszülött fia, Odön halálos ágyán megkérdezte, melyik szentet köszöntse nevében a mennyországban. Az apa azt felelte: Szent Paszkált. Fia biztosította, hogy át fogja adni az üdvözlét, és erről valami jelet is küld. Néhány héttel utóbb Batthyány váratlanul levelet kapott Párizsból, a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusok bizottságának titkárától, azzal a kérdéssel: vállalná-e a bizottságban Közép-Európa katolikussainak képviselését? A levél hozzátette: a mű égi pártfogója Bayloni Szent Paszkál. Batthyány még a levélíró nevét sem hallotta soha. De

megértette, hogy ez Ődön „üzenete”, és vállalta a megtisztelő megbízatást. — Betegsége alatt is sokat foglalkozott ezzel a szenttel. Egy ízben az ő közbenjárását kérte — eredményesen —, hogy hányingere megszűnjék, és így meg tudjon áldozni a szobájában bemutatott misén. Szerette volna életrajzát is megírni, de erre már nem került sor. Húgára testálta ezt a feladatot, aki eleget is tett neki.

Kiemelkedő vonása az Egyház iránti hűsége. Boldognak vallotta magát, hogy az Egyház gyermeke lehet, és másoknak is gyakran mondta: „Legyünk boldogok, hogy katolikusok vagyunk!” Ifjúságában divat volt a pápai családokozhatatlanság dogmáját bírálni. Neki elég, hogy az Egyház kimondta. Minden egyházi intézkedés szent és sérthetetlen előtte. Ha Rómában járt, mindig jelentkezett pápai kihallgatásra, s ezeket legnagyobb élményei közé számította. A Szentatya viszont azzal mutatta meg nagyrabecsülését iránta, hogy ezüstmenyegzőjére (1923. nov. 10.) dicsőítő iratot küldött, különösen kiemelve a betegek körül és a katolikus sajtó terén szerzett érdemeit, és az arany-sarkantyús renddel tüntette ki, amit az ünnep délutánján a nuncius nyújtott át Körmenden. Ezt a magas pápai kitüntetést előtte még csak egy magyar kapta meg, az egész világon összesen 22 birtokosa volt akkor. Schioppa nuncius ebből az alkalomból így tájékoztatta róla a pápát: „A magyarok azt tartják, hogy szent ember, de én biztosíthatom Szentségedet, hogy valóban az is!” Ennek az egy kitüntetésének ő is örült, mégpedig azért, mert jogot adott neki, hogy bárhol tartózkodik, misét mond hassanak a jelenlétében, s ez kórházi tartózkodása alatt nagy boldogságot szerzett neki. — Megyéspüspökét föltétlen tiszteletben részesítette, a legkisebb kritikát sem engedte meg személyével kapcsolatban. Ha meglátogatta, lement elébe a bejáratához, holott főurak elé csak a komornyikját küldte. Püspöke gyakran nevezte is támaszának, az egyházmegye példaképének, sőt szentnek. Egyik rokona az Egyház kritikájára vonatkozólag megjegyzi: „Magam is hoztam elő ilyen témákat. Olyan tapintatos, de egyúttal határozott választ adott, hogy többé az ügyet elő sem lehetett hozni.” Különösen gyöngéd tisztelettel bánt öreg, ügyefogyott papokkal, akik másoknak neveltségül szolgáltak. Szívesen csókolt kezét papoknak: Krisztust tisztelte bennük, válogatás nélkül. Amikor egyik betegéről megtudta, hogy papnak készül, megkülönböztetett tisztelettel bánt vele. A hierarchia tisztelete azonban nem vak kritikátlanságot jelentett benne. Pl. amikor fölkeresték a nizzai püspököt, feltűnt neki egyszerű életmódja — szerény szobájában lakott, személyzete egy szál apácából állt —, összevetve az akkoriban még bizony fényűzően élő magyar püspökökkel.

Az Egyház sorsát az egész földön nagy figyelemmel, imával, együttérzéssel kísérte, fájlalta az egyházüldözéseket, a fokozódó val-

lástalanságot, a szabadkőművesség térhódítását. Hű királypárti is azért volt, mert ezt összeforruva látta az Egyházzal és annak védelmével. Egyébként a napi politika ama kevés dolog közé tartozott, ami nem érdekelt, ellentétben politizáló főurainkkal. Fennmaradt hagyatékában a Habsburg Ottó legfőbb védnöksége alatt álló Országos Revíziós és Legitimista Párt értesítése arról, hogy fővédnökké választotta, és mellette az ő jellemző válasza: „ . . . van szerencsém értesíteni, hogy soha semmiféle párthoz nem tartoztam, ilyennek tagja nem voltam és nem vagyok, politikával nem foglalkozom, hanem kizárólag orvosi hivatásomnak élek . . . fenti elveimhez híven . . . az Országos Revíziós és Legitimista Pártba nem lépek be.”

Egyházi ügyekben nagyon korszerűen gondolkodott, minden megújulási mozgalom lelkes híve volt. Az Egyház iránti szeretetét mutatja a missziók iránti érdeklődése és azok pártolása is. Egész családjával tagja volt a Kláver Péter-társulatnak. Elhunyt Odön fia emlékére egy Edmundus nevű néger teológust taníttatott, és előhaladását figyelemmel kísérte. Mindent összevéve, ahogy Dr. Fuchsné mondja: „Együtt élt és szenvedett az Egyházzal, és minden egyházi ügy iránt igen nagy érdeklődéssel viseltetett.”

Nemcsak a küzdő Egyházat tekintette igazi nagy családi otthonnak: otthonosnak érezte magát a mennyei családban is. A Szűzanya és Szent József tisztelete egészen áthatja, gyermekeit is ebben neveli. Szeretett Mária-kegyhelyekre zarándokolni, különösen Máriacellbe, ahol feleségének kis tiroli stílusú villát is építtetett. Ezt nagyon szerették, mert éppen a templomra lehetett látni belőle. Amikor egy újonnan épített szálló elfogta ezt a kilátást, eladták! A máriacelli Szűzanya szobrát mindenhová magukkal vitték. Olvasója állandóan a zsebében volt, gyakran imádkozta útközben. P. Weiser egyszerű kongreganista érme, amelyet halálos ágyán neki adott, legdrágább kincsei közé tartozott, halála előtt feleségére hagyta. Talán ekkor mondta neki: „Bocsáss meg, hogy elhagylak, de örömmel tölt el, hogy megláthatom a Szűzanyát.” Felesége 1907 elején elkezdte végezni Szűz Mária kis zsolozsmáját. László egyszer valamit kérdezett tőle ezzel kapcsolatban, fölébredt érdeklődése, és attól kezdve jellegzetes következetességével mindennap elimádkozta latinul. Betegségében azt kérte, hogy haláláig megtehesse ezt. Óhaja teljesült. Saját kezeirásával tanúskodik gyakorlatáról az a megindító kis ajánlás, amelyet 1930. okt. 10-én a szanatóriumban felesége zsolozsmás könyvébe írt: „Te tanítottál meg az officiumot imádkozni; azóta, immár 24 éve, egyetlen nap sem volt, hogy ne imádkoztam volna el. Áradjon hát most le Rád mindezeknek az éveknak imádság-áldása. Az a kérésem a drága Szűzanyához, hogy még sok évig operálhassunk hályogokat együtt, gyermekeinket, az ének szerint: „Közelebb, közelebb, Uram, Hozzád”,

Isten-szeretetre taníthassuk, és magunkat nemesíthessük. Így kísér, drága Gyermekeim, férjed 24 esztendő imája.”

Szent József, a Szentcsalád gondviselője, a család „pénzügynisztere” volt, minden gondjukkal hozzá fordultak. De mint orvos különleges kapcsolatban volt vele mint a haldoklók pártfogójával is. A segítségükre alakult társulatnak tagja volt, buzgón terjesztette, körmendi plébánosát is ő iratta be. Szent József szép szobra a Kiszézsus szanatóriumi ágya mellett is ott állt. — Mint szemész különösen tisztelte Szent Ráfael főangyalt, aki vakságából meggyógyította az öreg Tóbiást — kórházában a különszoba róla volt elnevezve — és az orvosszenteket, Kozmát és Damjánt. Hogy pedig az összes szent orvosok listáját ismerje, arról gondoskodott a tudós történész P. Weiser egy levele, amelyben egy beteg páterhez hívja: „Jöjjön a szent orvosok: Kozma, Damján, Pantaleon, Liberatus, Ursirinus, Alexander, Nicodemus, Antiochus, Aemilius, Cyrus, Blasius, Caesarius kíséretében.” Ami ritkaság, élő volt benne az őrangyalok tisztelete. Milyen bájos pl. ez a kis rigmus: „Wie lieb muss Gott im Himmel sein, — Dass er uns schuf als Kindelein — Und schon als kleiner kleiner Bengel — Stand neben uns ein lieber Engel.” Gyermekeit arra tanította, hogy ha egy ajtóhoz érnek, egy pillanatra álljanak meg a küszöbön, és engedjék előre őrangyalukat. Mint hazáját mélyen szerető magyar pedig nemzeti szentjeinket tisztelte, különösen védőszentjét, Szent Lászlót. Amikor utolsó nevenapján — 1930-ban ez egyben Jézus Szíve ünnepe is volt —, már súlyos betegen, egy félnapig csodálatosképpen kihagytak a görcsök, mosolyogva állapította meg: „A jó Isten és Szent László mára kimenőt adott.” Nagy öröme volt, hogy „Tizi” Shvoy püspök engedélyével elvitte betegágyához Szent Imre ereklyéjét, amelyet Aachenből kísért haza: az ottani püspök a Szent Imre-jubileum alkalmából ajándékozta a székesfehérvári egyházmegyének.

Mondanunk sem kell, hogy a szentek tisztelete nemcsak közbenjárásuk kérésében nyilvánult meg nála. Szent Krispin ünnepén pl. azt mondta: ez cipész volt, tehát ma egy szegény cipésszel kell valami jót tenni. Szent Kozma és Damján napján (szept. 27.) egyszer mulattató társaságot hozott betegeihez, máskor vetített előadást tartott nekik. Jellemző apróságot örökít meg Lilly sógornője. Egy operációs napon a naptár Szent Eulália nevét mutatta. László megjegyezte: olvasta, hogy ez a 15 éves lány hősiecs vértanúságot szenvedett, és hozzátette: „Tudod, én sokszor gyáva vagyok, ha ilyesmit észreveszel, mondd csak azt az egy szót: Eulália!” Ami két dolgot igazol: egyik, hogy milyen alaposan ismerte a szentek családját, olyanokat is, akinek magunkfajta a nevét sem hallotta, és a másik, hogy milyen konkrétan és kérlelhetetlenül levonta példájukból az egyéni tanulságot.

Egészen sajátos jellemzője azonban, hogy ugyanezzel a természetességgel fordul azokhoz a szeretteihez, ismerőseihez, akiről föltételezi, hogy már a mennyben vannak. Itt érünk az idegéhez annak, hogy nem valami jámborkodásról van szó nála a szentek tiszteletében, hanem valósággal a kereszténység egyetemes családjába való beilleszkedésről. Tudja, hogy a kapcsolat a halállal nem szakad meg, inkább kiteljesül: az odaföntiek szeretnek, gondolnak velünk, segítenek, részesei életünknek. Elsősorban Ödönnel és kiskorukban elhunyt gyermekeivel van bensőségesen együtt, gondolatban beszélget velük, közbenjárásukat kéri. Gyakran folyamodik egyik volt betegéhez, Ehrentrudis bencés nővérhez is. P. Weiserhez így fohászkodik a róla írt kis füzet végén: „... légy hatalmas pártfogója minden régi tanítványodnak és családijuknak, minden rendtársadnak, édes hazánknak, végül pedig e sorok minden olvasójának Annak trónjánál, akiért egész életedet áldoztad.”

Szervesen épül bele ebbe az együttesbe a tisztítóhelyen szenvedő lelkek iránti figyelme. Egy kis füzetet is kiadott erről még 1914-ben: *Hűen mindhalálig*. Név nélkül jelent meg, az egyházi jóváhagyást Vilmos püspök adta meg rá. Húga szerint az játszott közre keletkezésében, hogy látta, milyen sokszor szenvednek betegek tétlenségük, életük látszólagos haszontalansága miatt, s rá akarta irányítani figyelmüket ezekre a náluk is rászorulóbbakra. A szövegben erről nincsen szó. De jellemzők a bevezető sorok:

Mily nagyra becsüljük — itt a földön is — a hűséget, s mennyire jól esik, ha felebarátunk, ki tőlünk megválik, el nem feledkezik rólunk! Nem legszebb jelét adjuk-e az igazi barátságnak, ha akkor is egymásra gondolunk, amikor már elszakadtunk, amikor már távol vagyunk egymástól?

De vajon lerójuk-e e tartozásunkat azok iránt is, akik örökre elköltöztek a földről? Bizony igen kevés esetben maradunk hűek kedves halottainkhoz, s köztük rokonaink, legjobb barátainkhoz!

Ha temetésen vagy, tekints körül és jól figyelj meg, hányan imádkoznak igazán az elköltözöttért? Mily csekély az ilyenek száma! Pedig alig pár órája, hogy még közöttünk élt! Hát még napok, hetek, évek múltán? De sokan vannak, akik egész esztendőben csak egyetlen alkalommal: a halottak napján emlékeznek meg az elköltözöttekről . . .

Eljön az óra, már nincs is messze (hisz az ember élete oly rövid ideig tart), amely meghozza a találkozást mindazokkal, akiket elfeledtél. Nem volna-e a viszontlátás akkor a legszebb, ha ily szavakkal fogadhatnának: soha sem feledkeztél meg rólunk, hű maradtál hozzánk mindhalálig!”

Egyszerű konkrét módot ajánl segítségükre: A könyvecske végén hagyott üres oldalakra a tulajdonos jegyezze föl kedves halottai ne-

vét (de hozzáfűzi, hogy a kört jobban is ki lehet terjeszteni, pl. megemlíteni a legelhagyottabb lelket), és ezekért naponta mondjon el egy fohászból álló kis „olvasót”. „El ne mulasszuk, hogy naponkint imádkozzunk, s mindannyiszor megfontoltan, áhítattal.” Ő maga „mindhalálig hűen” külön imádkozott naponta elhunyt lelkivezetőjéért: P. Königerért, Weiserért és Kolbért.

Egyensúlyról beszéltünk lelkiségével kapcsolatban. Kérlelhetetlenül tudatában van az „egy szükséges”-nek, s ahogy idősödik, mindinkább a túlvilágra szegezi tekintetét. Saját magára is jól illik, amit P. Weiserről leírt: „Bár minden iránt nagy érdeklődés volt benne, mély tudással párosulva, mégis mindent a Krisztus iránti szeretet magasztos álláspontjáról ítélt meg; más álláspontok értéktelenek voltak számára.” Kedves mondásai közé tartozott: „Wir bauen hier so feste, — Und sind doch fremde Gäste, — Und wo wir sollen ewig sein — Dort bauen wir so wenig ein.” (Olyan szilárdan építkezünk itt, ahol pedig csak idegen vendégek vagyunk, — és oly kevésbé építkezünk oda, ahol örökké kell laknunk.) És Herder bejegyzése a Podmaniczky-család vendégkönyvébe Aszódon: „O quam misera res est homo, nisi se supra humana erexerit.” (Milyen nyomorult az ember, ha nem emelkedik az emberi fölé!) — Ugyanakkor igazán „az élet barátja”, mint egyik életírója szépen mondja, nyitott minden szép és nemes iránt, kedves, vidám; vallásossága minden, csak nem élettől idegen.

Mások iránti viselkedésében természetes módon, modorosság nélkül előzékeny, szerény. Saját magáról szinte sohasem beszél. „Az, én' nála nem szerepelt” — mondják róla. És ez összefér benne egyfelől kertelés nélküli, teljes őszinteséggel, másfelől a föllépés természetes méltóságával. Sem pletykázót, sem hízelgőt nem engedett magához közeledni. Szavának mindig hittek, mert nem lehetett kételkedni benne. Hazugság el nem hagyta a száját, még udvariasságból sem. Sőt főorvosának felesége említi, hogy egy ízben egyik rokonát, akit hazugságon kapott, a különben oly jó és megbocsátó ember fölpofozta! Volt, aki szinte túlzottnak tartotta őszinteségét. Láttuk, mekkora volt tekintélye családjában; de másokban is a legnagyobb tiszteletet keltette maga iránt. Valaki megjegyzi: még azok is tisztelték, akik vallásos nézetei miatt megmosolyogták. És szerénysége, a szerepléstől való irtózása nem zárta ki azt sem, hogy állásához és kötelességéhez mértén részt vegyen a katolikus közéletben. Járt a katolikus nagygyűlésekre, szívügye volt a sajtó, — ő volt a katolikus irányú Központi Sajtóhivatal első elnöke. Püspökének is ő ajánlotta figyelmébe.

Lelkes tisztelettel és gyermeki szeretettel viseltetett minden iránt, amit a jó Isten teremtett: állatok, virágok, fák, — egész különösen lebilincselte a tenger és a csillagos ég. Gyönyörűség volt vele sétálni.

„El tudott mélyedni egy kis virágban, — hogy megtalálja Istent” — írja egy ismerőse. Gyakran beszélt nekilelkesezve a természet nagyszerűségeiről, amelyeket mint természettudományosan igen képzett és magát állandóan továbbképző orvos különösen jól észre tudott venni. Utolsó napjaiban mondta egyszer: „Igaz, itt fekszem nyomorultul az ágyban, de azért látom körözni a sást, röpködni a pillangókat, virágozni a gyönyörű virágokat. Annyira szeretem a természetet, — hát lapozgatok ebben a könyvben, és olyan hálás vagyok a jó Istennek!” — De még jobban, s egyre jobban érdekelte a szellem, a lélek világa. „Az Ő utai csodálatosak a természetben, de milliószor csodálatosabbak a lélek életében!” Asszisztensnője mondja róla: „Úgy beszélt a természetfölötti dolgokról, hogy azt szinte kézzelfogható természetes valóságnak éreztem.”

Finom egyensúlyban van benne apostoli buzgóság és tiszteletudó tapintat. Nagyon szerette Istent, szerette volna, ha mindenki ismeri és szereti. Ahol csak tudott, próbált maga is közreműködni ebben. Elsősorban betegek között, hiszen a betegség jó útja lehet az Isten felé fordulásnak, és családja körében, akikért Isten előtt felelős volt. De általában jelszava: „Az legyen az igyekezetem, hogy az emberek, mikor elmennek tőlem, jobbak, bizakodóbbak és egy kicsivel tökéletesebbek legyenek, mint mikor hozzám jöttek.” A zsolozsmás könyvének elejére bejegyzett imaszándékok között külön szerepel: „hogy igazán apostoli módon működhessem.” Boldogság tölti el, ha látja, hogy ismerősök, látogatók érdeklődést tanúsítanak vallási kérdések iránt, ha segítségükre lehet ezen a téren. Ilyenkor a belső dolgaiban különben igen szűkszavú ember egészen tűzbe jött, és készségesen feltárta saját lelkét is. Ha orvostársai közt vallástalant talált — ebben az időben nem ritkaság —, tépelődött, hogyan segíthetne; volt, hogy tanácsot kért ilyen ügyben az egyik pátértől. Ha értesült, hogy egy súlyos beteg vonakodik fölvenni a szentségeket, igyekezett rábeszélni stb. A prozelitizmus azonban távol állt tőle. „Minden nagy vallásosság és szent élet dacára sohasem kényszerítette a nézetét valakire. Csak akkor beszélt ilyenről, ha kérdezték. Nem volt az a bizonyos prédikátor” — mondja róla lánya. És egy jóismerőse: „Jámbersága nem volt tolakodó. Elég volt a példája, hogy áhitatra hangoljon mást. Ha meg volt győződve valamiről, abból nem engedett. Szilárd jellemű volt, de senkit sem akart sérteni.” Tudta: nem szabad erőszakkal élni az emberi lélek iránt, azt is, hogy nem szava a lényeg, hanem az állandó imádság, amellyel Isten elé viszi az ügyeket és embereket. Unokahúgának írja családi gondjaiban: „A magam tapasztalatából csak azt tanácsolhatom neked: imádkozz nagyon bensőségesen a gyerekek lelki gyarapodásáért. Egy anyának ilyen imája a gyermekekért nagy töke, amit adsz nekik, és az ima gyümölcsét a

jó Isten adott esetben bizonyosan beérleli.” Mikor egyszer egy édesanya panaszkodott neki, hogy hiába beszél rossz útra tért fiának, a híres mondással felelt: ne a fiának beszéljen Istenről, inkább Istennek a fiáról. Mások iránti nagy tiszteletének szép bizonyítéka, amit mindenki kiemel: sohasem tűrte, hogy jelenlétében valakire rosszat mondanak. Családját ilyenkor rendre utasította, mások között hallgatással vagy távozással fejezte ki rosszallását, vagy pedig ügyesen olyan fordulatot adott a társalgásnak, hogy valami jó tulajdonsága derüljön ki az illetőnek. Egyszer társaságban szó esett valakiről, akinek bűnös élete közismert volt, és sok kárt okozott. Ő mindössze ennyit jegyzett meg: „Imádkozzunk érte, hogy megtérjen!” Ez nagy hatással volt a jelenlevőkre. Azt sem szerette, ha valakit másnak a rovására dicsértek. Ilyenkor rendesen azt mondta: „Nem kell mindig valakinek a lábára lépni ahhoz, hogy egy másikat megdicsérjünk!” — Vagy mit szólunk ahhoz a bájos figyelemhez, amikor egy szombathelyi zsidó került be kórházába, és ő nyomban megkérdezte, nem kíván-e „kóser” kosztot. Igenlő válaszára gondoskodott róla, hogy pontosan meg is kapja. Elgondolható, mennyire meghatotta ez a jó embert. — Egyszóval elsősorban a szeretet és a példa „röntgensugaraival” dolgozott. Egy kis aforizmájában mondja: „Den grösssten Sünder bessert Liebe mehr — Als alle mögliche andere Lehr’.” (A legnagyobb bűnöst jobban megjavítja a szeretet, mint minden más lehetséges tanítás.) És családja, barátai, jóismerősei egybehangzóan állítják, amit egyik jóbarát így foglal össze: „Meggyőző életmódjának hihetetlen ereje és embertársaira gyakorolt egyenesen csodálatos hatása minden bizannyal főleg példaadó életében rejtett, amely meggyőzőbben hatott minden szónál.”

Végül — de nem utolsó sorban, hiszen mindenekelőtt ez tette olyan vonzóvá — kiegyensúlyozott nyugalom és derű jellemzi. Igazi napfényes ember volt. Mondotta is: „Isten szeretete nem áll a szomorúságban.” Nem szabad azt hinnünk, hogy ez egyszerűen természetes adottság volt nála. Tervszerű, szívós önnevelés és tréning eredménye is. Egyáltalán nem volt flegmatikus vérmérsékletű; rendíthetetlen nyugalma abból származott, hogy szilárd világnézeti alapja egész gondolkodását áthatotta, és a gondokat, aggodalmat, szomorúságot fel tudta oldani a Gondviselésbe, Isten atyai szeretetébe vetett hitével. „Ez a mély hit adta meg neki azt a kiegyensúlyozottságot, amellyel talán soha másnál az életben nem találkoztam. Egyszerűen szép és jó volt a közelében lenni” — írja legidősebb lánya. Ami pedig a vidámságot illeti, sokat mondó egy-egy följegyzés arról, hogy rendszeresen olvasott anekdotás könyveket, hogy étkezésnél felvidítsa családját és a fáradt nevelőket; vagy hogy amikor vásárolni ment valahová, külön föltette magában, hogy a boltost jó hangulatba hoz-

za. A derű kimunkálásában segítségére volt egy időben legfiatalabb sógora, Max, amolyan titkárféle és útitárs mellette. Orvosa ajánlotta a 900-as évek elején említett kedélyválság idején, hogy egy ilyen vidám „sárgacsőrűt” vegyen maga mellé, aki gondolatait eltereli. — Szerette mesélgetni életének vidám epizódjait, diákkori csínyeit, szívesen és tehetségesen élcelődött önmagán. „Reménytelen szerelme”, saját kifejezésével, a festészet volt, még olajképekig is elmerészkedett, és minthogy jó ízlésével maga is látta, hogy ezek bizony nem remekművek, nevetett rajtuk, s a gyerekeknek is szabad volt nevetni. Akkor is, ha a Papi lefordult a bicikliről. Humora mindig ízléses volt, gyermekded és finom. Ő is elmondhatta volna azt, amit halálos ágyán Ödön fia: „Ha tiszta a szívünk, tudunk élcelődni; én még odafönn is élceket fogok gyártani, mégpedig tömérdek sokat.” Ki ne kezdene kacagni, amikor a P. Weiserről szóló füzetkében komoly és megindult méltatása közben egyszerre ilyesmire bukkan: „Mindig büszkén beszélt rendjéről, mintha minden személy szerint őt érte volna: „Megint kiűzték bennünket X-ből” stb., és a többi páter hozzátette: és megsütöttek, felakasztottak.” Egyenesen a heroizmusba nő fel ez a vidám-ság betegsége alatt: mihelyt a fájdalmak egy cseppet alább hagynak, szokása szerint máris viccelődik, kártyatrükköket csinál. És öt nappal halála előtt, a rák végső stádiumában, lánya, aki ápolja, följegyzi: estefelé egy kicsit jobban lesz, „vicceket csinált, és nagyon-nagyon helyes volt, megint olyan echt Papili”!

Az ember nagy vizsgálója: a szenvedések. Batthyány élete külső események tekintetében kevés kivétellel aránylag simán zajlott le. Ami az aszkézist illeti, ezen a téren minden jel szerint józanul beérte azzal, amit az élet mindennapjai munkában, a napirend megtartásában és apró alkalmakban nyújtottak, — ebből pedig volt bőven. Társadalmi állása is nem egyszer hozott magával nemszeretem kötelesegeket. Az őt jól ismerő P. Boegle Albert írja róla: „A társasági fecse-gést nem szenvedhette, éppen így a dicsekvést sem, a hiúság semmi önmotogató fajtáját . . . Látogatásokat tenni kín volt számára, bár otthon remekül tudott bánni a vendégekkel. Azután gyűlölt minden közönségeset, a hangos hahotázást, az evésről folyó tárgyalást vagy közönséges megnyilvánulásokat. Ilyenkor az ember észrevette kole-rikus vérmérsékletét, amelyet különben teljesen hatalmában tartott.” Berta Scotti szerint: „Társaságok és világfiak untatták. Sőt az volt a híre, hogy unalmas ember, — ami felesége hatására javult, azután a növekedő gyerekek kedvéért áldozatot hozott, és inkább látott társa-ságot vendégül.” Egy másik barátja: „Magas társadalmi helyzetének kötelezettségeit bizonyára inkább tehernek érezte, de mindenben lelkiismeretesen teljesítette őket, már csak annak tudatában is, hogy annyi ember szeme előtt felelős: milyen példát ad.” —

Cecília főnőknő jegyzi fel, hogy egyszer ezzel állított be délután, vendégei közül a kórházba: „Milyen más itt a levegő, mint a szalonban! Itt szent csend van, hallgató betegek, — ott sok üres fecsegés!” Leült az egyik beteg ágya szélére, és beszélgetni kezdett vele. Csak búcsúzni ment haza a vendégektől. — Azt se felejtjük el, hogy egész életében gyenge alkatú, beteges volt. Basedow-kórra hajlott, gyomra is gyenge, allergikus nátha kínozza stb. A gyerekek közt is állandó a betegeskedés, amit ugyan nem vesz tragikusan, de azért ez is elég gond egy apának, — nem is beszélve arról, ha feleségének van baja. És mint orvos bőven kiveszi részét az együttérző szenvedésből. Maga jegyzi föl, hogy az orvos mindig minden lehető komplikációval együtt látja maga előtt a betegséget, és lélekben sok mindent átél, amiről a betegnek szerencsére sejtelve sincs. És mi mindent kellett vállalnia hivatásának természetzerű velejárójaként, úgy, ahogy azt ő gyakorolta: a zsúfolt rendelő vágni való sűrű levegőjétől („olyan volt, mint egy rókalukban”, mondja fia) az éjszakai felzörgetésekig és a gyógyíthatatlan beteg melletti tehetetlen fájdalomig!

Életének legnagyobb megpróbáltatása elsőszülött fiának halálával szakadt rá. Ödön a család szemefénye volt. Gyenge, finom alkata miatt kicsit el is kényeztették, de bensőleg is annyi finomság és kedvesség volt benne, hogy ez nem ártott jellemének. Tehetsége különösen zenei téren nyilvánult meg, játszott és komponált. A sors iróniája, hogy mikor 1921 májusának végén görcsökről panaszodik, az orvos apa csak két nap múlva kezd vakbélre gyanakodni. Az elhívott sebész azonnal operál, — de már későn. Általános gennyesedés, bélsárhányás („jön a barna lovas” — kiáltja iszonyodva a fiú az Apokalipszis képével), magas láz, kínzó szomjúság — és Ödön öt nap alatt halott. „Egész teste csupa seb volt a sok injekciótól. Ezeket magam adtam neki, mindinkább fokozódó szívgyöngesége miatt, hogy megtarthassam őt, amíg csak Isten akarja. A fiatal, erős szívizom, amely még bizonyára vagy 70 évig működött volna, ágaskodott a bacillusok mérgező hatása ellen. Rettenetes volt e küzdelem egy orvosnak és atyának egy személyben.” És tiltakozik az életösztön is: a fiú kiáltásaitól visszhangzik a kastély: „Miért kell ilyen fiatalon meghalnom?” „Nem akarok egyedül menni, gyertek ti is velem!” Aztán megint öszszeszedi magát, jótanácsokat osztogat testvéreinek, vigasztalja kétségbeesett anyját. Mély áhítattal veszi fel a betegek szentségét. Azt a kis keresztet szorongatja, amelyet kiskorában apja készített neki, s mutatja, hogy a sok fogdosástól és csóktól már egészen elkopott. Június 5-én hajnalban száll el tiszta lelke. Az apa lezárja szemét, és övére néz: „Most pedig fölmegyünk a kápolnába, és megköszönjük Istennek, hogy Ödönt húsz éven át nekünk adta.” Hang nélkül követi mindenki, és a kápolnában felhangzik a Te Deum. Milyen megren-

dítően hangozhattak ebben az órában a sorok: „Grosser Gott, wir loben dich, Herr, wir preisen deine Stärke, Vor dir neigt die Erde sich . . . Alles ist dein Eigentum . . . Auf dich hoffen wir allein, Lass uns nicht verloren sein.” Néhány nappal fia halála után így ír egy barátjának: „Te ismered családi életünket, és teljesen át tudod érezni bánatunkat, midőn legidősebb fiunkat, kihez annyi szép remény fűzött, váratlanul és hirtelen elvesztettük. De mert ez volt az Úristen akarata, én sem tehetek mást, mint ismétlem a Miatyánk szavait: ‚Fiat voluntas tua.’ Ő mint legjobb Atyánk, tudja, miért hívta el Ödönt az örök hazába.” Az illető megrendülten fűzi hozzá: „Milyen mélységes, milyen megrendíthetetlen lehet a hite annak az apának, aki néhány nappal az elsőszülött, a szemefény, a reménység elveszte után így tud írni” (Szontagh).

Még abban a hónapban egy kis füzettel áldozott fia emlékének: *Gróf Batthyány Ödön emlékeztetése*. Mintegy például akarja odaállítani a fiatalok elé szép életét és halálát. Hogy eközben egy kicsit túlságosan is nem e világból valónak ábrázolja, ki veheti rossz néven tőle? Előszavában a kápolnai Te Deum visszhangja cseng: „Hálám jele legyen elsősorban e néhány sor, — köszönet Isten végtelen jóságának, amiért Ödönömet annyi kiváltsággal elhalmozta, — öröme legyen másodsorban kedves fiamnak, hogy még halála után is tehet valami jót Isten dicsőségére.”

Sajátságos epizód, hogy Ödön — aki tudta, hogy testvérei mind nagyon aggódnak apjukért — utolsó napjaiban kijelentette: „Ha most fölmegegyek az égbe, megkérem az Úristen, hogy legalább tíz évig még maradjon nálatok.” Az apa éppen tíz évvel élte túl fiát.

Ezek az utolsó évek a mind elmélyedőbb befelé és fölfelé fordulás, ugyanakkor az egészen kiérett szeretet évei. Pierre Delattre francia jezsuitát is arra biztatják: ha Magyarországra készül látogatóba, el ne mulassza „a modern Magyarország egyik szentjét” családja körében megnézni. 1928. aug. 6-án ér Körmendre. Hétfői nap, a heti három rendelőnap egyike: a várószobában hatvan szegény beteg, közöttük a Batthyány gyerekek sürgölődnek, ő maga fehér köpenyében siet üdvözlésére, és „fogadásunkra semmi mással nem dicsekszik, mint azzal, amit igazán kincseinek tart: számos gyermekével és számátalan betegével.” A műtőasztalon a pannonhalmi főapát után egy hét éves szegény fiúcska következik. Kétoldalt Batthyány két legkisebbje áll, és — írja Delattre — sohasem fogja elfelejteni, milyen buzgón kezd imádkozni a kis Ferenc a gyerek nyögésének hallatára!

„Mint ahogyan a szobrász vésőjét használja, hogy remekművét a legtermészetesebbé formálja, úgy használja a jó Isten a földön a fájdalmat és szenvedést, hogy megtisztítson vétkeinktől és hogy bennün-

ket a szenvedő Jézushoz mindinkább hasonlónak tegyen. Minden szenvedés kifeszített húr, amely arra való, hogy tökéletesen tiszta, szép harmóniakat zengjen az örökkévalóság számára. Igen, az Isten akaratában megnyugvó szenvedés az olvasztókemence, amelyben a lélek, mint a tiszta arany, minden földi salaktól megtisztul." Odön fiáról írta az apa ezeket a sorokat. Ugyanúgy elmondhatjuk saját végső betegségéről. 1929 elején lánya még örömmel jegyzi föl: „Papi még sosem volt olyan egészséges, mint az idén.” László-napra jönnek a cigánybandák gratulálni, „és mi bolondosan csárdásoztunk az inasokkal és szobalányokkal.” Aug. 20-án az egész család Magdolna nővér (Coreth Lilly) örökfogadalmán vesz részt Pertelsteinben. Szept. 2-án a belgiumi Blankenberghébe utaznak üdülni. A zavartalan jóhangulatba villámként vág bele 10-én reggel, hogy az apa véreset vizel. Természetesen azonnal rákra gondol. A bécsi orvosi vizsgálat egyelőre állítólag nem mutat nyugtalanítót. Nov. 12-én azzal indul el feleségével hazulról, hogy Rómába megy az eucharisztikus bizottság megbeszélésére. Sajátságos, hogy egyik barátjának határozott állítása szerint, amikor útközben Bécs felé benéztek hozzájuk, Baththyány neki négy szemközt nyugodtan megmondta: ő már ebben az életben nem jut el Rómába, mert gyógyíthatatlan beteg. Bécsben az újabb vizsgálat eredményeképpen nyomban a Löw-szanatóriumba utalják (Mariannengasse 20. Ma már nem áll fenn). Tizennégy hosszú hónap, a végső keresztút megannyi állomása vár itt rá.

Az orvosok: Rubricius és Karl Sattig mindent elkövetnek. Nov. 27-én megoperálják. „Dr. Fuchs szintén ott volt az operáción. Papinak egy keresztet rajzolt a homlokára. Papi a narkózisban olyan szépszókat imádkozott hangosan és olyan szép szent dolgokat mondott, hogy az összes orvosokra nagy benyomást tett. Abbas Primas sürgönyözött, hogy a Pápa küldi Papinak az áldását.” Szomorú hónapok következnek. A hólyagrák kérlelhetetlenül halad előre. Mind egyre megújuló szörnyű görcsök, éles késként vágó kövek, időnként magas láz, állandó katéterezés, drénezés, cystoscopia, az utolsó időkben folytonos hányinger, csuklás, viszketés annak jeléül, hogy már a máj is felmondta a szolgálatot. Gyakran éppen az ünnepek különösen kínosak: pl. az utolsó karácsonyt hat görcsrel „ünnepli”, Szilveszter éjszakáján pedig addigi legfájdalmasabb görcsét kapja. Felesége állandóan ott van mellette, Anna és Blanka lánya felváltva ápolja, a többi gyerek látogatja. Családja végzi körülötte mindazt a szolgálatot, amit a kegyetlen betegség fokozódó mértékben szükségessé tesz. Szerettei körében szinte megáll az élet: minden az állandó telefonok, látogatások, eget ostromló imádság köré összpontosul. Visszaköltöznek Köpcsénybe, hogy közelebb legyenek szüleikhez. A legkeservesebb áldozat, hogy nélkülözniök kell őket, a legnagyobb

öröm, hogyha a kórházban fölkereshetik őket, bár ebbe is ürmöt cseppent apjuk szenvedéseinek látása.

Kevés ember utolsó hónapjait követhetjük olyan hiteles pontossággal nyomon, mint az övét, hála egyik lánya részletes naplójának. Ennek az időnek sajátos kettős arca van. Családja körében az apa nem restell egészen ember lenni, gyermekeit sírva fogadni, fájdalmaiban jajgatni. De a látogatók előtt most is ura magának. „Akkoriban nagyon lehangolt lelkiállapotban voltam — mondja egyik barátja —, vigasztalni nem tudtam volna. De nem is volt rá szükség. Ő vigasztalt engem.” „Csodálatos lelkierő sugárzott belőle, ami nagy hatással volt rám.” Az egyik nevelő ekkoriban jut állami álláshoz, búcsúzni jön hozzá. „Letérdeltem ágya mellé, megáldott, fiának nevezett, mind a ketten sírtunk.” A betegszoba valóságos búcsújáró helyé válik, ahonét megrendülten, könnyek között, de hitükben elmélyülve távoznak az emberek. Elképzelhető, hogy ez nem kis megerőltetés a betegnek. Dehát most ez az ő szolgálata. Persze szeretne visszamenni munkájához, betegeihez. Mikor a hosszú kórházi tartózkodás már bizonyos, felesége azzal biztatja, hogy ott benn rendeznek be neki rendelőt. Húgának örömmel mutatja: még nem remegnek az ujjai, még tudna operálni . . . De elkészül a halálra is, amelyet utóbbi éveiben már mindig szem előtt tartott, és átadja magát Isten akaratának. Amellett mihelyt a fájdalmak alább hagynak, örök-tevékeny természetével itt is igyekszik hasznosítani magát: pl. kis elbeszéléseket mond tollba gyermekeknek a bécsi Kirchenzeitung részére. Érzékeny és tanulságos kis történetek, szereplőik: orvosok, papok, nővérek, gyerekek, gazdák és alkalmazottak, szerető házaspárok — saját életmiliője. Különben is tele vannak lírai jelleggel: hol kedves virága, a nefelejcs merül fel, hol a legidősebb fiú mint orgonista, egy „csodaszép Ave Maria” szerzője, hol kedves bécsi Anna-temploma, hol „Ivi és Annerl” egy őzike mellett, — sőt egyenesen „egy operált szemorvos 1930-ban, a Loewszanatórium 76-os szobájában, a szomszéd ágyban a felesége, kifáradva a már hónapok óta tartó ápolásban”, a virágok pedig a szobában felesége „arany szívét” és a többi beteghez való jószágát dicsérik. — Fájdalma ellenére sokat énekel. Nemcsak egyházi éneket, hanem ami éppen eszébe jut. Lemezeket is szívesen hallgat — igaz, mikor az elsőt fölteszik, könnyekre fakad —, kivéve felesége operációjának idejét, amikor letiltja ezt.

Egyszerűsége, szerénysége most sem hagyja el. Méltatlankodva, s egyben felcsillanó humorral utasítja rendre gyermekeit, amikor egyikük fájdalma és hősies türelme láttán felkiált: „Papi, te szent vagy!” — „Ilyet soha többet ne mondjatok! Én nem vagyok szent, legföljebb álszent.” Az öt decemberben fölkereső Plessing éppen egyik rohamának tanúja, mialatt csak ezt mondogatja: „Jézusom, ir-

galom! De legyen meg a Te akaratod!” De utána megállapítja: „Az én szenvedéseim és az erőm, ahogyan elviselem: mindez semmi különös. Csak éppen engem jobban ismernek, mint annyi nyomorult szegényt, akiknek még sokkal-sokkal többet kell szenvedniök nálam, minden segítség híján, és akik ezt sokkal méltóbban viselik.”

Imáit hűségesen és szívósan végzi tovább. A végén már olyan győnge, hogy a zsolozsmás könyvecske is nehéz neki, felesége vagy gyermekei segítenek tartani, támogatják a térdét, a kezét. De makacsul újra meg újra előlről kezdi, míg csak be nem sikerül fejeznie. Legnagyobb öröme, amikor papi látogatói szobájában szentmisét mondanak. Ilyenkor, ha tud, megáldozik családjával együtt. Főleg vasárnapokra, ünnepekre igyekeznek ezt biztosítani. Az egyik ilyen misét Horváth prépost a Szent Imre-erekye jelenlétében mondja, az utolsót pedig P. Tremblan 11-én, a Szentcsalád ünnepén. Batthyány misszáléjából követi, jobbról felesége, balról egyik lánya segédkezik neki. A felvirágozott Mária-oltár egész betegsége alatt ott áll ágyával szemközt. Gyakran ő ad utasítást, hogyan díszítsék föl. Ágya mellett édesanyja ajándéka, a lourdes-i Mária-kép. Egyik látogatójának azt mondja, a Szűzanyára mutatva: tőle tanul szenvedni.

Gyóntatója ezekben a hónapokban a jezsuita P. Boegle, aki halála után — részben P. Pámer adatait felhasználva — első alapos és kitűnő életrajzát is megírta. Állítja, hogy a hősiességné szinte emberfölötti mértékét tapasztalta nála. Érdekes módon az utolsó időben megtörtént, hogy gyónás előtt és után már alig tudott beszélni a nagy fájdalmaktól, vagy fáradságában egyre-másra elaludt, de a gyónás idején tökéletesen friss és élénk volt. Néha panaszkodott, hogy nem tud eléggé imádkozni. A páter vigasztalta: elég, ha itt-ott felfohászkodik, szenvedését feláldozza Istennek, és szívével valamiképpen nála időz. Ilyenkor örült, és megvallotta, hogy valójában mindig egyesülve van a jó Istennek. Az életrajz végén a páter nyíltan beszél szent híreről, és fölveti a kérdést: miért ne avathatnának szentté valakit orvosi köpenyben is? Valóban ő is irányította a per előmunkálatait Bécsben.

Nagy vigasztalására volt a betegnek papi ismerősei, régi betegek sok imája. Kérte is az előbbieket, hogy reggel-este küldjenek áldást ágya felé. Idővel több mint 80 helyről kapott így áldást. Nevüket mind gondosan följegyezte. Viszont neki is szokása volt, hogy akiknek imát ígért, azokat esténként egy keresztjellel megáldotta. Ezt betegágyán sem hagyta el, így viszonzta a kapott áldásokat is. Egész hitét, minden szenvedését belesűrítette ezekbe a kis kereszttekbe. Mikor már nagyon kifárasztotta ez, akkor is ragaszkodott a külön-külön áldáshoz, még azt is alig akarta engedni, hogy a karját támogassák közben.

A baj szokás szerint nem jár egyedül. Májusban Franciska lánya vakbelét kell kivenni, közvetlenül halála előtt — ezt a haldoklónak már meg sem merik mondani — Gittát operálik ugyanezzel. Októberben pedig Berlinben sor kerül Misl rég halogatott operációjára: egy — szerencsére jóindulatú — hatalmas miómát távolítanak el. A műtét után kollapszust kap, majdnem belehal. Nagybeteg férje közben aggódva lesi a híreket.

A család szenved, de nem veszi el a fejét. „Ne veszítsük el a bátorságot — írja lánya naplójába az édesanya. — Mindezzel a súlyos szenvedéssel bizonyosak lehetünk, hogy Isten kedveltjei közé számítunk, — és ez tegyen derűssé bennünket, és őrizze meg egyensúlyunkat.”

Egyes életrajzokban makacsul tartja magát az az állítás, hogy a beteg visszautasította a fájdalomcsillapítókat, hogy így hasonlóbbá váljék a szenvedő Krisztushoz. Ez semmiképpen sem egyeznék jellemével. Hiszen fájdalmai így is sokszor szinte elviselhetetlenségig fokozódtak, csillapító nélkül kibírhatatlanná tette volna szerettei életét is. Az állítás egyébként sem P. Boegle, sem P. Treml nekrológjában, tehát a közvetlen szemtanúknál nem szerepel. Lánya pedig pontosan följegyzi, hogy pantopont (morfiumtartalmú gyógyszer) szedett. Valami különben a beteg füléhez juthatott, mert maga kérte asszisztensnőjét, mikor az fölkereste, cáfolja meg, ha halála után ilyesmit állítanának róla. Talán onnét származik a hír, hogy mint orvos mindig mértéktelenesen élt az orvosságokkal, és bizonyára csak az elkerülhetetlen mennyiséget próbálta szedni. A morfiumot egyébként sem nagyon bírta, hányingert okozott neki. Még azt is tudjuk, hogy ebben az időben elég sokat cigarettázott, úgyannyira, hogy családtagjai néha megsokallták, és kivették a kezéből. Ilyenkor mosolygott, és újból rágyújtott. Nyilvánvalóan ezt is mintegy idegcsillapítóul használta, hogy önuralmát megőrizhesse. A jámbor legendánál sokkal megindítóbb valóság, hogy a morfium hatása alatt, féléber állapotban kis német verseket költ. Lánya néhányat gyorsan lejegyzett:

Geschnitten ist es tief
In jedes Herz hinein,
Dass ohne Gottes Lieb
Niemand kann glücklich sein.

Armes Kindelein,
Lass dich doch getröstet sein.
Lass dich nicht irren,
Es kann dir nichts passieren.

Die Seele ist gross,
Ist von Gottes Schoss,
Und nie wird sie zufrieden sein,
Als kehrt sie zu dem Vater ein.

Ich danke Dir für jedes Leid,
Gelobt seist Du in Ewigkeit.
Ich danke Dir für jeden Pein,
Gelobt sollst Du ewig sein.

Egy másik versikében Jóbra emlékezik, aki nálánál sokkal többet állt ki, hiszen még felesége is megvetette. Őt viszont családjának sze-

retete veszi körül, „kann alles liebend klagen”, és így könnyebb elviselni a szenvedést. „Olyan megelégedett vagyok” — ezt a mondását jegyzi föl lánya dec. 12-én.

Mintha valami clairvoyance-szal is megajándékozna Isten a nagy-beteget, — szeretteinek sokszor beszél a rájuk és a világra váró megpróbáltatásokról.

Az utolsó hetekre már a közeledő halál árnyéka vetődik. A beteg fáradt, sokat alszik, rosszulléttel ébred. A fájdalmak egyre fokozódnak, megkezdődik a szervezet feloszlása. Csendes higgadtsággal nagyarázza gyermekeinek: „Ha még egy pár napig ilyen sokat kell szenvednem, akkor hamarosan meghalok, megyek az örökkévalóságba, a jó Istenhez.” „Gyerekek, én már nem fogok hosszú ideig élni, úgy érzem, mintha a lelkem már messze lenne, már nincsen itt közöttünk.” Mikor az egyik nevelő pár nappal halála előtt fölkeresi, nem ad neki kezet ezzel a megjegyzéssel: „Tudja, tanár úr, urémia.” Gyakrabban látogatóba érkező gyóntatóatyjának is hidegvérrel mondja: „Úgy látszik, már nem húzom soká, mert Főtisztelendő Atya megint itt van. De jöjjön csak gyakran, örülök a látogatásának.” — Tíz nappal halála előtt mély áhitattal fölveszi a betegek szentségeit, — maga figyelmezteti feleségét már jóval előbb, hogy időben tegyék meg. 13-án Eredics ügyvéd jön, átadja a család vezetését László fiának. Megadja végső tanácsait, utasításait családjának, mint aki hosszú útra indul.

Január közepétől már kezd félrebeszélni. Az agónián azonban még mindig változatlan fénnel ragyog át két csillaga: Isten és a család. Jan. 21-én, a halála előtti napon — miközben aijka reszket a fájdalomtól — odaszól gyermekeinek: „Gyerekek, vigyetek ki az erkélyre, vigyetek ki az erkélyre, hogy kikiáltsam a világba, milyen jó az Isten!” Felesége egy ízben gyöngéden megsimogatja és vigasztalóan mondja: „Ugye te szereted a jó Istent?” „Rettentően” (Furchtbar gern) — feleli. (Ebből származhatott az a poézis világába tartozó állítás, hogy utolsó szava ez lett volna: Üdvözítőm, végtelenül szeretlek!) Este, lázalmából ébredve a mellékszobába néz, és azt mondja: egy pátért lát. Felesége azonnal telefonál P. Boeglének, és a beteg este 10 órakor még meggyónik. Ekkor mondja a távozó lelkiatya az apácáknak: „Most egy szentet gyóntattam.” Éjjel magán kívül van, de azért mellette ülő Blanka lányát néhányszor nevéen szólítja. Bejön Iván fia, a haldokló elmosolyodik, és megszólal: „Ivi.” Január 22-én, csütörtökön már hajnalban kéri kis zsolozsmás könyvét. Előző nap minden erejét megfeszítve anticipált a Tertiáig. Most folytatja és be is fejezi Mária dicséretét. Napközben öntudatlan; a pap a haldoklók imáit recitálja ágyánál. De este, amikor elérkezik a szentolvasó ideje, is-

mét fölérz, nagy keresztet vet, és érthetően rákezdi: „Hiszek egy Istenben . . .” Családja még egyszer együtt mondhatja vele az olvasót. Halála előtt tíz perccel kiküldi gyermekeit, hogy megkímélje őket, de mikor végleg elveszíti eszméletét, megint csak körülveszik. Szinte észrevétlenül áll meg a szíve. Este fél tízkor Misl ezekkel a szavakkal tudatja a beállott halált: „Gyerekek, Papi a jó Istennél van.” A jelenlevő vallástalan Sattig doktor térdre borul ágyánál: „Istenem, egy szent hagy el itt bennünket!” — s visszatér Istenhez és feleségéhez, akitől elválni készült. Ez Batthyány utolsó földi műve. A másik sajtósági epizód: plébánosa otthon pontosan halálának idején — persze anélkül, hogy erről tudna — szabadul meg gyötrő lelki szenvedésektől.

Piffel bíboros, Bécs érseke lázas influenzából kel föl, mert „ha még kétszer ilyen beteg lenne is, akkor sem akarja másnak átengedni” azt a tisztességet, hogy a beszentelést maga végezze. Az Alser-templomban — ahol annak idején Beethovent ravatalozták föl — pihen a koporsó a mosolygós arcú halottal az Oltáriszentség előtt. Arc kifejezése néhány órával halála után szinte megifjodott, mosoly áradt el rajta, — ugyanez történt néhány éve egy magyar misszionárius halálakor. A szertartás után a halottas kocsit az este sötétjében Körmend felé indul, mögötte két autóban, hallgatagon a gyászoló család. Mikor Sipos erdőmester Bécsben meglátogatta a beteget, hívta, jöjjön már haza, diadalkapuvál fogadják. Mire gazdája: akkor inkább haza sem megy, vagy csak lopva, éjjel. És úgy jött. Csak nem ujjongva fogadták, hanem sírva. Három napon át a kápolnában az emberek végeérhetetlen sorokban vonulnak el a koporsó előtt, és siránkoznak: „Ó drága urunk, miért mentél el, áldott lelkű jó urunk . . .” „Ki fog most rajtunk segíteni?” „Áldott legyen a kezed! Isten jutalmazzon meg azért, amit vele tettél!” Innen viszik jan. 27-én Németújvárra a családi kriptába, ott harmadszor is beszentelik. Mikes püspök beszédében azt mondja: inkább hozzá, mint érte kell imádkozni. Batthyány-Strattmann László teste megtért ősei mellé.

És a lelke? „Akármilyen szép kalitkában van a madár — mondta egyszer, boldog otthonára célozva —, ha a kalitka ajtaját kinyitják, boldogan kiröpköl.”

Hatása azonban nem múlik el. A család gyászát át- meg átjárja az a mély természetfölötti szellem, amelyre nevelte őket. Lánya megérti, mekkora kegyelem volt, hogy hónapokig mellette lehetett és ápolhatta. „Biztosan azért, hogy még sokat tanuljak tőle életem tökéletességére.” Imádkoznak érte, de hozzá is. Amikor most már az édesanya gyűjti őket össze áldozás utáni hálaadásra, apjuk egy-egy tulajdonságát állítja szemük elé. Tudják, hogy él, hogy vigyáz rájuk,

gondolatban sokat beszélgetnek vele, és a viszontlátás gondolatával vigasztalják magukat. „És addig, míg odajutok, törekedni fogok utánozni.”

Csaknem ötven év múlva sem beszélnek másképp: „Még nagyon kicsi voltam, de azért tudom, hogy az apám nagy ember volt. Én, a férjem és gyermekeim, hat unokám az ő példája szerint élünk.” „Felnőtt korom óta a mai napig nem tört meg a hitem, amelyet ő ültetett belém, bár a jámborság akkori formáját nem tudom már követni. Ha újabb összefüggéseket keresek és más távlatokban gondolkodom, — főleg a II. Vaticanum óta — azt Papi bizonyára megértené, — bárcsak ő lehetne a tanácsadó!” Vagy az egyik nevelő: „Meghalt, de nekünk ma is élő, hatását érezzük.”

El nem múló hatásának titkát legtömörebben talán legkisebbik fia foglalta össze: „Nála minden a SZERETET volt. Szent Pál korintusiakhoz írt levelének 13. fejezetét könyv nélkül tudta, igen gyakran idézte, és főleg e szerint élt.” A szeretet pedig nem múlik el soha. „Az élet barátjának” orvosi, baráti, atyai keze az idő növekvő távolságán át a mennyei közelből ma is, most is készséggel nyúl mindegyikünk felé. És nem alap nélkül remélhetjük: nemcsak családja, személyes ismerősei szűk körének, hanem egész nemzetének, sőt az egész Egyháznak tanácsadója lesz megújíhódott kereszténységünkben, hogy életünk legyen, és bővebben legyen.

JEGYZET. A tanulmány megírásához elsősorban közvetlen forrásokat használtunk föl: családi naplókat és emlékiratokat, gyermekeinek, ismerőseinek nyilatkozatait, leveleit. Továbbá a S. Congregatio pro Causis Sanctorum levéltárából annak sz. engedélyével a szombathelyi egyházmegyében lefolytatott kihallgatásokat. Néhány kisebb cikkeken (főleg a Kalksburger Korrespondenz közleményein és nekrológokon) kívül a következő életrajzokból vettünk még adatokat:

P. Tremblé SJ: Dr. Ladislaus Fürst Batthyány-Strattmann — der Augenarzt. Kalksburger Korrespondenz 1931.

Dr. Ladislaus Fürst Batthyány. Erinnerungsblätter aus einem herrlichen Sodalienleben. Fahne Mariens 37(1931). (Szerző: P. Boegle Albert SJ. Füzetben is megjelent, szintén névtelenül.)

Pálffy Erzsébet: Batthyány-Strattmann László, ferences herceg, a szegények barátja. Bp. 1931.

Baradlai János: Dr. Batthyány-Strattmann László herceg. Bp. 1931.

Szontagh Jenő: Az orvos herceg, in: Arcképek I. Ferenc József korából. Bp. 1934.

Hättenschwiller, Josef SJ: Fürst Dr. Ladislaus Batthyány, in: Lebensbilder katholischer Männer und Frauen, Innsbruck 1935.

Pierre Delattre: Le grand seigneur oculiste, in: Nos amis les Hongrois. Esquisses et souvenirs. Paris (1935).

Posszonyi László: Batthyány-Strattmann László, in: Mihelics Vid: Modern katolikus fejek. Bp. é. n.

Cikkelyek, melyek Isten Szolgája, Dr. Batthyány-Strattmann László herceg boldoggá- és szenttéavatási ügye folyamán bizonyításra kerülnek. Bp. 1944.

Szemerley K. Dénesné: Batthyány-Strattmann László herceg. Korda, Bp. 1946.

DR. BATTHYÁNY-STRATTMANN LÁSZLÓ

NAPLÓJA

1926

Dr. Batthyány-Strattmann László családjában szokás volt a naplórírás. Ő maga és felesége, a gyerekek közül Udön, Lilli, Blanka biztosan vezetett naplót több-kevesebb állandósággal. Legifjabb húga, Erzsébet (Licy), aki bátyja népszerű rövid életrajzát is megírta nyomban halála után, később hozzáfogott emlékirataihoz, de sajnos csak a gyermekkorig jutott el, mert meghalt. Igen értékesek sógornőjének, Coreth Lillynek (Magdolna nővérnek) átfogó jellegű emlékiratai.

1926. jan. 7-én az apa ezt írja Lilli lányának: „Elseje óta naplórírásba fogtam, évek óta újból!” December végén pedig följegyzi, hogy még ezt az évet befejezi, de tovább nem folytatja. Ez a sötétzöld vászonba kötött, vastos, 14,5 x 23 cm méretű diárium tehát egészen különleges helyet foglal el életének dokumentumai között. Hosszú ideig tartó szünet után az érett férfi utolsó nagy személyes megnyilvánulása, öt évvel halála előtt. A Gondviselés úgy akarta, hogy éppen ez a kötet maradjon fenn Anna lányánál, akinek odaajándékozta (az elején ott áll beírva: „Ancsi geschenkt”), nyilván mert róla sok betegeskedése miatt különösen sok szó esik. (Itt mondunk hálás köszönetet Weingartené Batthyány Annának a szöveg átengedéséért, valamint neki és Batthyány Józsefnek egyes passzusok földelítéséhez és jegyzeteléséhez nyújtott értékes segítségükért.)

A napló szövege német, bizonyára azért, hogy a családnak könnyebben hozzáférhető legyen. Tehát le kellett fordítani. Egyes szavak magyarul ékelődnek be, ezt a jegyzetekben jeleztük.

Az előnyomás minden napnak egy-egy oldalt szán, és ő ezt következetes pontossággal tele is írja. Néha annyira belelendül, hogy a bejegyzés megnyúlik. A felső margón látható rövid ceruzás emlékeztető bejegyzések és az írás jellege arra vall, hogy időnként utólag, összefoglalóan ír meg több napot. Távollét esetén ez amúgyis világos.

A szöveget csaknem teljes egészében hozzuk. Időnként kihagytunk az apróbb családi eseményekből, látogatásokból. De zömmel ezeket is közöljük, részint hogy életük folyását annál inkább figyelemmel kísérhessük, részint mert itt alig különböztethető meg „kicsi” és „nagy”. A család életének legkisebb mozzanatát is az odaadó, gondos szeretet járja át és magasztosítja föl; a legegyszerűbb látvány vagy napi esemény, egy útmenti fa, a villanyáram kialakása stb. elmélyedő reflexióra alkalom.

A jegyzetekkel röviden bemutatjuk az előforduló fontosabb személyeket, értelmezzük az idegennyelvű idézeteket, a családi és szakkifejezéseket.

Természetesen nagyot csalódnék az, aki a szó mai értelmében vett „lelkinaplót” várna ezeken a lapokon. Szabatosan inkább diáriumról van szó, ún. eseménynaplóról. Írójának szemmel láthatóan nem az a célja, hogy „kiírja magából” a dolgokat, sőt nem egy helyen meg is jegyzi: nem akarja minden gondolatát a naplóra bízni, ti. azokat nem, amelyek nyugtalaníthatnák a család tagjait; ezeknek szabadon hozzáférhető volt a könyv. Szándéka az, hogy a gyermekek, esetleg a későbbi nemzedékek számára megőrkítse életük folyását s ehhez fűződő gondolatait.

Az értelemkü olvasó mégis rengeteget olvashat ki ezekből a följegyzésekből.

Mindenekelőtt magukból az eseményekből. Lenyűgözően tárul eléink egy boldog és gazdag családi élet. Annyi harmónia és szeretet, hogy az ember szinte azt hinné: ilyen csak a mesében van. Amellett ez a család nem begubózott, hanem nyitott. Állandó meleg kapcsolatban állnak a rokonsággal, a szomszédokkal — különösen megható a különöc öreg Iván nagybácsival való érintkezés —, igazi vendégszeretettel fogadják a hozzájuk érkezőket, még akkor is, ha a vendéglátás olykor fárasztóvá, kellemetlenné válik. Magas kulturális és vallási értékeket, szívósságukat természetesen osztják meg minden közelükbe kerülővel.

A népes család természetesen sok gonddal is jár a családfőnek. A kisebb-nagyobb betegségek és a gyerekek jövőjéért való gond mellett a följegyzéseken főleg a vég-

rendelet, a hagyakozás kérdése húzódik végig. Nagy lelkiismeretességében ezzel sokat kínozza magát, de a végső szó mindig az Istenbe és Szent Józsefba vetett bizalomé. Sok apróságból világosan látszik a család életének kedvesen egyszerű és igénytelen stílusa is.

A másik nagy terület: szenvedélyes szeretettel gyakorolt orvosi hivatása. Erről adatszerűen is sok érdekeset olvasunk, de a hála és odaadás legszebb személyes valóságait is. A műtétek pontos följegyzése, az előforduló nevezetesebb esetekről való rendszeres beszámolás már magában is mutatja, milyen fontosnak tekinti ezt a tevékenységét. Az idevágó részek fordításában és magyarázatában természetesen szakemberek segítségét kellett igénybe venni. Azoknak sem volt könnyű dolguk, mert egyrészt ezek a följegyzések sürgőnystílusban vannak fogalmazva, a szakmájában járatos ember kurta utalásaival, másrészt ma már sok mindent másképp mond az orvosi nyelv, végül egyéni változatok is akadnak. De azért még a laikus számára is izgalmas olvasmány: sugározza a szívvel-lélekkel odaadó orvosi munka örömet, lendületét, biztonságát. A latin szakkifejezéseket, rövidítéseket, helyesírási sajátosságokat a fordításban is meghagytuk, értelmezésüket az első előfordulás helyén jegyzetben adjuk. Talán így jobban megmaradt a szöveg „íze”.

Az esztendő azért is érdekes és mintegy tipikus, mert felváltva tartózkodnak életük fő színterein: Kőpcsényben kezdik és végzik, közben Körmenden élnek, és egy hosszabb külföldi tartózkodás is beleslik.

De a mindennapok eseményein túl még nagyon sokat tartalmaznak ezek a jegyzetek. Az öregedő Baththyány egyre-másra hátra, majd előre tekint. Igen értékesek az elszórt visszaemlékezések, — s egyre nagyobb teret foglal el a halálra való készülés és az örökélet gondolata. Saját bevallása szerint is egyre inkább befelé fordul, elmélyed a vallás és a filozófia kérdéseiben, ilyen könyveket olvas, olvasmányairól itt-ott be is számol, hosszú, elmélyedő beszélgetéseket folytat pap és szerzetes barátjaival. Nem kevésbé érdeklik és aggasztják a hazájában, Európában és az egész világon zajló események, háborúk, vallásüldözések stb. De ez a komoly és odaadó ember minden, csak nem komor. Egyetlen alkalmat sem mulaszt el, hogy a följegyzésekbe bele ne szőjön egy-egy vidám félreértést, egy anekdotát, éppúgy, mint ahogy az életben tudatosan vidítja környezetét. Vidám kiegyensúlyozottsága jótékonyan hat mindenkire, ezt olykor maga is örömmel és hálással jegyzi meg.

Ha összehasonlítjuk ezeket a följegyzéseket 1907 elejéről fennmaradt pár lapnyi naplójával, szembetűnő a különbség. Ott aránylag kevesebb eseményről számol be, de jóval részletesebben, személyes érzelmeinek, ítéleteinek erősebb érvényre juttatásával és főleg sok elmélkedéssel, olykor hosszú aszketikus-filozófiai fejtegetéssel. A még közeli „megtérés” és határozott irányvétel ereje és lendülete meg a javakorbeli férfi energilája hatja át a sorokat. Itt az életvalóság az uralkodó, egyszerű, plasztikus megőrkítéssel, a beleérzés erejével, és a kikristályosodott meggyőződésnek már alig van szüksége szavakra: kevés szóval is sokat tud mondani. A tervek helyébe a beteljesülés hálás öröme és szerénysége lép, a lendületet felváltja a szemlélődés nyugalma és a gyermeki egyszerűség. Természetesen nem ellentétokról van szó, hanem természetes fejlődésről. Olyan emberéről, aki kezdettől fogva ennek a jelígnének jegyében él (1907-ből idézzük): „Ez az ember igazi és egyedüli boldogsága: Teremtőjével a szívben élni.”

Talán legjobban megragadja az olvasót az a „természetes természetfölöttiség”, amely mindenünnen kisugárzik. Érett vallásosságának legszebb tulajdonságai: hitvalló bátorság, apostoli buzgóság, gyermeki bizalom, mindent észrevevő és Isten elé vivő hála, az élet minden mozzanatának közvetlen összekapcsolása Övele — mind nyomon követhetők ezeken a lapokon. Az odaadó családapa és orvos természetes és nem könnyű aszkézise éppúgy, mint az Isten szeretetétől mind jobban fölizzó lélek misztikája. Utóbbinak egyik legszebb példája születésnapj jegyzete.

Hála Istennek, hogy ezek a följegyzések megmaradtak, és hogy itt a nyilvánosság elé tárhatjuk őket. Adjuk át tehát a szót a „kedves orvos”-nak (vö. Kol 4,14): beszéljen hozzánk ő maga.

Január 1.

Isten nevében kezdjük el az új évet! Kittseeben talált, hosszú évek után újból ifjúságunk helyén, ahol majd minden gyerek született, ahová most már több mint 26 esztendeje feleségemet, drága Mislemet¹ hoztam. — Hogy miért voltunk az idén itt? Körmenden vörhenyjárvány tört ki, és Ivit², az első beteget el kellett különíteni, azután Blanki jött igen gyanús nyakkal, őt is elkülönítettük. Mami ápolta mind a kettőt. — Én az összes többivel egyedül voltam a kastély felső részében. Az ambulanciát is bezártuk, és így teljesen elszakadt az életünk a külvilágtól. — Azután elutaztam az egészségesekkel Kittseebe, és így most itt vagyunk: Misl, én, Ancsi, Blanki, Lacika, Józsi, Gitti, Franz, Ciki, Karli. — Nagyon kedves karácsonyunk volt a nagyteremben. Én egy Superheterodyn rádiót kaptam, Mama egy íróasztalt és asztalkát, Ancsi egy rendőrkutyát, Lacika meg Blanki egy-egy gramofont, a legkisebb egy villanyvasutat.

Január 2/3.

Akár a bécsi Práterban vasárnap, olyan nálunk az élet. Két gramofon van üzemben állandóan, azután Józsi mozija, hozzá még a rádiókészülékek és Karli vasútjának a surrogása. — Mindig akad valami jayítani való, és erre Lacikát meg engem használnak ki. A kis Karli például már a hatodik lámpáját égette ki a vasúton. A kutyával csalódtunk, úgy, mint eddig mindig. Mikor Misl az uzsonnánál ült Karlival az ölében, az új kutya hirtelen Karli után kapott. Féltékenység volt-e vagy egyéb, — de számunkra figyelmeztető jel. A kutyát rögtön elküldtük De la Pierre vadászhoz, vissza kellett vinnie Bécsbe. — A rádió sokat szól nálunk, már sok állomást fogunk. Különösen az én drága Mislem ül szívesen a készülék mellett, és folyvást új hullámhosszakat keres.

Ma Theophil³ jött látogatóba a feleségével és Lala fiával, holnap, vasárnap is itt maradnak. Várom már a pertelsteini kolostorból a korintusi levélről szóló szentképemet.⁴ Lily sógornőm, aki múlt évben bevonult oda bencés apácának, egy kedves levelet írt, nagyon-nagyon boldog a hivatásában. Igazán csodálatosak Isten útjai — a kegyelmi

¹ Misl (ejtsd Mízl) feleségének, Mária Teréziának beceneve.

² A gyerekek sorrendben: Udön (akkor már halott), Ludovika (= Lili, férjével, Batthyány Zsigmonddal Güssingben [Németújvárt] lakik), László, Anna, Iván (Ivi). Blanka, József, Mária Terézia (Gitta), Ferenc és Franciska (Ciki, ikrek). Károly (Karli).

³ Feleségének féltestvére, l. a bevezetést.

⁴ L. a máj. 26-l jegyzetet. A St. Gabriel bencés kolostorról van szó (Bertholdstein, Stájerország).

utak. Ez természetes: hiszen ha Isten bölcsessége már az anyagi teremtetést is olyan szépné alkotta, hogy csodálkozva állunk egy ibolya előtt, vagy bámulva nézzük egy vidék hegyeit, vagy a tengert, a csillagokat, mennyivel csodálatraméltóbb akkor hatása a teremtés koronájára, az emberre! — Minden egyes lelket csodálatosabban vezet, mint amilyen a sokezer csillag pályája az égboltozaton. — Így volt ez sógornőm lelkével is. Amíg a világban élt, mindig keresett, mintha valaki bekötött szemmel tapogatóznék, hogy megtalálja a helyes utat: egyszer ápolónő volt a szegényeknél, aztán az én kórházamban főnöknő, ingadozott az Auxiliatrix, a vincés nővérek stb. között. — Azután elkísértük Pertelsteinbe; szemmeláthatólag nagyon kemény dolog volt számára a belépés, sápadtan ült ott első alkalommal a jelöltek között a vesperáson a nővérek kórusán. Csakis Isten látta ennek a léleknek a küzdelmét. — Az áldozat elfogadtatott, és most csak úgy sugárzik a boldogságtól, annak örömetől, hogy egyedül lehet Istennel! messze a világ zajától, a pénzsóvár, piszkos mindennapi élettől, a gyűlölettel teli, mert Istentől elfordult világtól! —

Január 4.

Tegnap valamennyien lefényképeztettük magunkat, hogy legyenek útlevélképeink. Hisz most ha egy pár lépésnyire kimegy az ember Kittseeből, útlevéltre van szükség.

Max Corethnek¹, aki a feleségével és gyermekeivel ez idő szerint szintén a kittseei kastélyban lakik, van egy kedves, finom kislánya, Reserl. Ez tegnap azt mondta, mikor kijött a kápolnából: „Kisjézuska, ne légy szomorú (mert egyedül marad a tabernákulumban), hisz Reserl nem lakik messze, csak itt a gyerekszobában!”

Az én drága Mislemnek is megvannak a maga külön kis áhítatgyakorlatai. Pl. tegnap a sazeziánus kolostorból való keresztjét a nyakába tette, és később azt mondta nekem, azért csinálta, hogy nagyon áldásos befolyása legyen a vendégeinkre. Este ui. itt volt Dr. Fuchs² Otti fiával, és aztán Theophil vadásza a kis Lalával. —

Nagyon borús nap, délelőtt villant kellett égetnem az íróasztalnál, — de mit számít! ha a szívben világosság van és öröm. Viszont milyen szomorú lenne az ellenkezője: kívül világos és a lélekben sötét.

¹ Feleségének legfiatalabb öccse, vő. a bevezetést. Távollétükben ő ügyelt föl Kittseere.

² A kórház főorvosa, lásd a következő bejegyzést. Otto Fuchs (az itt említett „Otti”) szerint B. Münchenből hozatta oda apját, hogy egy utazása alkalmával helyettesítse, s utána már nem engedte el, hanem állandó főorvosként alkalmazta, küszöbön álló esküvőjére az ún. „régii kastélyt” adta lakásul, és fiának keresztapja lett. Ő intézte el azt is, hogy a fiú 5 évig Kalksburgban járt gimnáziumba.

Január 5/6.

Ma egy hályogot operáltam az itteni kittseei kórházban, azután meglátogattam az operált eseteket. Sajátságos, kicsit borongós hangulat fog el, ha ebbe a kórházba lépek, amelyet évekkal ezelőtt én építtettem, amelyben olyan sok-sok beteget operáltam. — Csak a főorvos, Dr. Fuchs Ottó maradt még ugyanaz, mindenki más új, előttem ismeretlen! —

Tegnap vettem hírét, hogy egy pertelsteini kedves nővér, Ehrentrudis meghalt. — Szívbeteg volt; mikor legutóbb meglátogattam a kolostort, azt mondta nekem, hogy a kis csinált rózsákat, amelyekkel megajándékoztam, megőrizte a kereszt mellett. A beszéde nagyon akadozott. — Oly kedves lélek volt, oly tiszta, a mennyország sugárzott örömmel szenvedő szemében. — Sógornőm, aki ott apáca, ezt írja Mislnek: „Reggel 6 órakor hoztuk ki a koporsót a régi kápolnából; szélcsend volt, minden csupa hó. Utána volt a requiem a kórusunkon, majd hatan kukullában' végigvitték a holttestet a hosszú kolostorudvaron, mielőtte mentünk processzióban, és egy csodálatos antifónát énekeltünk: „In paradisum deducant te Angeli . . .”², olyan megragadó volt. A portánál állt a kocsi, stájer szokás szerint egyszerű társzekér, száraz ággal földísztve, nagy ívekkel a kereszt fölött, és tisztelendő Anyánk ott állt, mikor a koporsót betették, mintegy búcsúzásul itt a földön. Lassan kihajtott a kocsi a nagy portánál, ahol már sok gyerek és felnőtt várt, és az erkélyünkről láttuk, hogyan vonul le a menet a hegyen a szikrázó téli reggelben. Olyan egészen más volt minden, mint egy városi temetésen, olyan teljesen dicsőséges a maga nagy egyszerűségében, hogy azt kellett az embernek gondolnia magában: Boldogok, akik itt élhetnek, és még boldogabbak, akik itt halhatnak meg. — Tisztelendő Anyánk azt mondta nekem, Ehrentrudis nővér még kevéssel halála előtt nagy szeretettel beszélt rólatok (Mislről, Laciról)”. — Idáig a levél. — Mikor hallottam, hogy meghalt, odahívtam a kisebb gyerekeket, akik körülöttem voltak, elvittem őket a karácsonyi jászolhoz, és azt mondtam nekik: most imádkozunk egy szent apácaért. Utolsó orvosi szolgálatom. — Légy a szószólónk! utolsó családapai kérésem.

Tegnap arról beszélgettünk Misllel, mint ahogy ez télen majd minden évben egyik kedves témánk, ne utazzunk-e az összes gyerekekkel együtt Lovranába. Az ok kizárólag többüknek az egészsége. Mert igazából mind törekeny és sápadt, és a szép tenger talán alaposan megerősítené őket. — Misl írt Lovranába, nyitva van-e a hotel. Hát

¹ Kámzsa, amelyet a szerzetesnők a kóruson viselnek.

² A paradicsomba vigyenek az angyalok . . .

majd meghalljuk. — Én a magam részéről már szívesen mennék a kórházi munkámhoz Körmendre. Hiszen már nem sok évem van hátra az életből, és ameddig még lehet, szívesen gyakorolnám a hivatásomat, Isten dicsőségére és kedves embertársaim segítésére.

Január 7.

Tegnap még kellemes meglepetés ért bennünket. Blanche nővérem érkezett. Ancsinak már valami előérzete volt, mert mindig mondogatta: ma megjön. Úgy látszik, ő lesz családunk prófétája? — Misl az éjszakát a rádió mellett töltötte, hogy esetleg tudja fogni Amerikát éjjel 2 óra után az új Superheterodynen. Ha visszagondolok első kísérleteimre a rádióval egy pár évvel ezelőtt! Teljes titokban, hiszen tilos volt a rádiózás. Dr. Lindholm¹től, egy svéd orvostól kaptunk egy nagyon szép, hat lámpás készüléket. Elemnek Ever Rody zseblámpa-elemeket használtunk! A körmendi földszinti szobában dolgoztunk, a legképtelenebb drótmeneteket vezettük körül a szobában. A készülék recsegett-roppogott, hetven éves öreg lelkészünk mindig azt kérdezte: „Ez zene?” és azután azt mondta: nagyon szép!

Az újságok tele vannak Windischgrätz herceg frankhamisításával. Szegény, szegény Magyarország, mindig új meg új gondok szakadnak rád. Kívülről szorongatnak, és belül még ilyen dolgok. — Egy igazi hazafinak ez szinte sírni való! —

Január 8.

Este jön Lacika Bécsből, ahol a műegyetem első félévét végzi. — Sokáig ingadoztunk, végezzen-e tanulmányokat, ami előreláthatólag nem annyira előnyös a körmendi birtokaira nézve, mint a mezőgazdaság, csak hogy ahhoz meg semmi kedve! A mi jó Pater Königünk² mondta aztán: hivatás az, amihez valakinek hajlama van. Neki pedig kifejezetten technikai hajlama van, hát beirattuk Bécsben. —

A Stephansplatzon kapott lakást, gróf Eszterházy kanonoknál. Mennyi áldást is ad nekünk a jó Isten, hogy mindent olyan jól lehetett osztani! Most a család apraja-nagyja mindig örül, ha a mi ked-

¹ Protestáns orvos, a háború alatt bevonult dr. Fuchs helyett segédkezett neki a kórházban, katolizált. Később, 1928-ban feleségével együtt tíz napot töltött Köpcsényben. Blanka jegyző fő naplójában: „Papi most téríti a Dr. Lindholm feleségét nagyon szépen.”

² P. Leo König SJ (1852—1928) tanára volt Kalksburgban, I. a bevezetést. Egy életen át ragaszkodott hozzá, mint a páter nekrológja külön megemlíti. Ebben az évben P. König még tanított, az Iskolaév végén vonult nyugalomba. A naplóban még több helyen lesz róla szó.

ves Lalónk minden pénteken vakációra jön, olyan szerény, kedves fiú, én mint apa egész különösen szeretem szép lelki tulajdonságai miatt! — Isten áldja meg! nagyon bensőségesen.

Január 9.

Erős látogatási nap volt ma. Blanche már egy pár napja kedves vendégünk, ma Licy húgom¹ is eljött hozzánk Dunakilitiből, és mikor éppen uzsonnához akartunk ülni, jött Lónyay Elemér Stephanie Lónyayval Oroszvárról autóval. —

Nagyon szeretjük Lónyayékat, és nagyon jól esik, hogy ők a szomszédaink. — Milyen másképpen üt is ki minden világon, mint az ember gondolná. Ő, Lónyayné, aki arra volt hivatva, hogy majd királynéknak legyen a nagy osztrák-magyar monarchiában. Aztán Rudolf trónörökös tragikus halála Mayerlingban. És egész Közép-Európa teljes összeomlása és szétforgácsolódása. Most egy kedves házaspár jön látogatóba hozzánk — Elemér Stephanie-val, — át ide Kittseebe, amely nem Magyarország többé. — Magasan minden emberi terv fölött, főségesen intézkedik Isten Gondviselése, és a világ nyugodtan forog tovább.² — Istennek van ideje, s eljön a pillanat, amikor ítélet hangzik el minden fölött; akkor az erkölcsi jót mint biztos aranyat beváltják, nincs csalás és ámtítás, mint a mi bolygónkon, — a mindenségnek ezen a kicsi pontján.

Január 10.

Vasárnap. A szentmise után Gusich³ (jóság)igazgatóval beszéltem. Fontos és hosszú megbeszélések. Nehéz eltalálni a vagyonnal a helyes eljárást. — A háború után elveszítettem legnagyobb és legszebb birtokomat a Bánátiiban, Oroszlámost; elvették a jugoszlávok, ugyanúgy a Ludbregh hitbizományt. Idáig minden kárpótlás nélkül. Spevec ügyvéd útján évek óta azon dolgozom, hogy legalább eladhassam, — sikertelenül. — Most pedig az fenyeget, hogy elveszik Kittseet, a cseh területre eső részt, meg kellett próbálnom, hogy eladjam az egyetlen vevőnek, a bérlőmnek.

Mennyire sajnálom ezt amiatt a gyermek miatt, akinek majd Kittsee jut, a nagy kastély! földek nélkül! a rezsivel.⁴

Nos, Szt. József, mint idáig, a jövőben is oltalmazójuk lesz! — Az egész arisztokrácia anyagi helyzete szomorú. Egész Európában

¹ Legfiatalabb húga, Erzsébet (Pálffyné), aki 1931-ben életrajzát is megírta.

² Szép példája B. higgadt, bölcs történelemszemléletének.

³ Gusich Viktor.

⁴ A köpcsényi kastély ma néprajzi múzeumnak van berendezve. A lakosztályok még romos részeinek helyreállítása folyik.

a demokratikus irány érvényesül. A háborus terhek, a vae victis' elve értelmében! különösen hazánkat nyomják! — Mindenki támogatást kér, ma egy volt főudvarmesternő. Milyen bájos és kedves az én Mislem, mikor mellém térdel, könnyekkel a szemében, egy szegényért könyörögve, — akkor oda kell térdelnem hozzá, és sütkérezem a felebaráti szeretet sugaraiban, amelyek nemes szívéből áradnak.

Január 11.

Délelőtt megint Gusich jószágigazgatóval tárgyaltam, és majd minden leveletem elintézttem. Csaknem 50 % kérés! Hiszen ha lenne sok-sok pénzem segíteni. — Mislnek nagy öröme volt: Pater König bajorországi nővérétől postán egy régi sárgaréz keresztet kapott ajándékba, benne sok-sok ereklével, hálából azért a segítségért, amit tőlünk kapott, mikor leégett a háza.

Ma igazi kittseei orkán volt, ahogy csak itt tud fújni a szél a Parn-dorferheide felé, és este már — 7°. — Most két fűtés közt ülünk, a központi melegvízfűtés, amelyet azonban leszereltek, és a kályhák, amelyeken a központi fűtés csövei keresztülmennek. — Jozsedl, a kedves fiú, aki mindig mindenki szívét meghódítja lelki jószágával, olyan szívesen befűt, kályháról kályhára jár. — Minden gyerek egy kicsit influenzás, érdekes, az utóbbi években egész télen csak nyavalyognak.

Január 12.

Gyönyörűség, ha az ember elintézte az egész levelezési restanciáját, és az íróasztalomon balra található „Elintézetlen” dolgok kosara üres. —

Délelőtt egy beteg jött hozzám Pozsonyból: a kis Pongrácz Miklós-nak, † Gitta nővérem fiának a tanítója. Könnycsatornaszűkület. —

Azután Karlihoz mentem és ott az ágya mellett — éppen influenzával fekszik, de csak 37.5-je van már — csináltam egy keretet Cikinek a keretvágó gépemmel. A vágás, a ragasztás enyvvvel, aztán az üveg-vágás gyémánttal, mindezt öröm látni a kicsinek, és a végén Ödön képe be volt keretezve. — Az én Ödönömé, akiről könyveket tudnék írni! —

Délután szomszédainkat, Eszterházyékat mentünk meglátogatni autóval Gattendorfbá. Nagyon kedves gyerekeik vannak, és ők maguk is olyan kedves emberek. Fivérüknél, a kanonoknál lakik most Lacika Bécsben. — Lovranából még nincs hírünk. A gyerekek már mind nagyon izgatottak, különösen Ivi imádkoztat szorgalmasan, hogy az egész tervből legyen valami.

¹ Jaj a legyőzötteknek!

Január 13.

Szentmise után Misllel, Ancsival és Blankival Bécsbe utaztunk, — 12°-os hidegben. — Először mindjárt a fogorvoshoz, mert Blankinak már néhány napja fáj a foga. — Onnét Blankival és Ancsival gyorsan elmentem egy kicsit vásárolni, ami nagyon mulatságos volt; mind a két kislány olyan helyes, kedves és olyan vidáman mosolyog, hogy az üzletekben mindenkinek látnia kell: csupa meglegedettség a szívük belül. — Lacika egész véletlenül találkozott velünk, éppen mikor az olasz menetjegyirodában Lovranáról tudakozódtunk. —

Este már jó késő volt, mikor hazamentünk, és a szentolvasóra megérkeztünk.

Egy pillantást vetettem még a befutott postára. Max megértően mondja: olvastad már a táviratot? Nem! — felelem, és olvasom: Kegyelmes Úr nagyon beteg! — Bombaként hatott a hangulatunkra! Iván nagybácsi súlyos beteg! Hogy is siethetnék hozzá, amilyen gyorsan csak lehet! A magyar útlevél lejárt! Az út behavazva, és nagy pelyhekben hull a hó. — Ekkor jöttek a gyerekek. Ancsi azt mondta: 100 keresztutat ígértem, és Blanki is: 100 keresztutat. Erre így szóltam: Gyerekek, akkor már nem félek; ha ti ilyen áldozatos ígéreteket tesztek, a jó Istennek meg kell segítenie. —

Január 14.

Éjjel rosszul aludtam, szívdobogásom volt, és nem tudtam jól pihenni; érthető! Mindig Iván bácsi jutott eszembe! Reggel telefonáltunk Bécsbe, és megkérdeztük Körmenden Dunay², illetve általa Csákány³, hogy van Iván bácsi. Jött a hír: „Hála Istennek“ megint jól“, ugyanilyen értelemben távirat is Csákányról. — Mégis autóba ültünk Maxszal, meglehetősen mély hóban Pozsonyba mentünk, ott megettünk egy nagyon zsíros rostélyost paprikasalátával, azután tovább Csákányig, ahová 1/4 6-kor érkeztünk meg. Iván bácsi nem feküdt, úgy fogadott, mint máskor, és elmondta: szólni akart a szolgának, hogy fűtsön be, és egyszerűen nem volt képes, nem bírta kiejteni a mondatot. Ez nagyon fölizgatta, azt hitte, gutaütés, és rögtön táviratoztattott illetve telefonáltatott a püspöknek, lelkésznek, Dr. Huttiraynak⁴ és nekem. Mikes püspök mindjárt jött is, nagyon kedves volt, csináltatott

¹ Az eredetiben is magyarul. — B. Iván, édesanyjának öccse, azért is nagyon kedves volt László szívének, mert a szenvedő édesanya bizalmasa és támasza volt nehéz napjaiban.

² Dunay Mór, házassága óta hűséges titkára.

³ Ma Csákánydoroszló.

⁴ B. erre rendszeren a szép „Gottlob“ kifejezést használja.

⁵ Körmendi körorvos, vő. aug. 23.

Iván bácsinak egy hasét, minthogy izgalmában semmit sem ebédelt. — Iván bácsi még mindig nagyon izgatott volt, csak nehezen lehetett megnyugtatóni. — Este Maxlival az Iván bácsi melletti második szobában aludtam. Nagyon késő lett, mert még diskuráltunk. A nagy toronyóra már 12-t ütött, mikor elfújtuk a gyertyákat, és a naptól kifáradva elaludtunk.

Január 15.

Reggel megvizsgáltam Iván bácsit: kicsit emelkedő pulzus, különösen a jobb verőér kicsit gyors. Vérnyomás fölment. — Max nagyon buzgólkodott, telefonált Dunaynak, hogy jöjjön ki, azután 12 felé elment Lily nénihez Pertelsteinbe, és este megint vissza. —

Csak egy félórám volt Dunaynak, azután jött egy kedélyes étkezés Iván nagybácsival, aki nagyon, nagyon kedves volt, és láthatólag elterelte a figyelmét, hogy öreg unokaöccsével egyedül evett. Egészen földerült, és én magamban hálát adtam a jó Istennek, amért megengedte, hogy így találjam kedves nagybátyámat. Elhívtam Lilikét és Zsigust¹ teára, meg is jöttek. Lilike igazán jó megjelenésű és kedves volt, úgyhogy valódi örömöm telt a legidősebb lányomban. Zsigus is nagyon kedves volt és igen jó színben. Mind a kettőjüket nagy szeretettel meghívtam Kittseebe. — Mikor elmentek, megint egyedül vacsoráztam Iván bácsival. — Késő este megjött Max Pertelsteinből; el volt ragadtatva a kolostor szépségétől, és főleg mélyen megragadta az ott uralkodó jó szellem.

Maxszal aludtam, ő a díványon feküdt. — Nyomorúságos éjjelem volt, a nagy toronyórának még az 1 órás ütését is hallottam. Orrvérzés és gyomorfájás. —

Január 16.

Aggódva néztünk ki reggel az ablakból. Hó — hó — magas hó, egész éjjel esett, és még mindig. Hogy érünk így Kittseebe? Legtöbben azt mondták: „lehetetlen”.² Egyelőre elindultunk Szombathely felé. Dunayt magammal vittem Szombathelyig. Egy zökkenőnél beverte a fejét az autó tetejébe és jajgatott. Tegnapelőtt ugyanez történt Maxszal, akinek még két nagy karcolás volt a homlokán! — Lassú tempóban megérkeztünk a városba, elmentem Eredicshez³, ő nagyon lebeszél a továbbutazásról. — Mély hóban hajtottunk a határig, ebédre magunkkal hozott útravalót ettünk a kocsiban. — Nehezen ment, de mégis. Ekkor következett — a nap már lebukóban volt — a Neusiedl utáni hegy, és mi belerohantunk a szélről magasan feltornyozott hótömeg-

¹ Batthyány Zsigmond, Lili férje. Körmend közelében, Szecsődön laktak, és — mint a továbbiakból látható — Igen gyakran jártak egymáshoz.

² Az eredetiben is magyarul.

³ Eredics Ferenc ügyvéd, Jogtanácsosa.

bel! Se előre, se hátra nem tudtunk mozdulni. Max és Ferdinánd¹ lapátolt és lapátolt! A nap lement, kezdett sötétedni. Föltettük a lánckerekeket, — azonnal szétszakadtak, mint a cérna! Vigasztalan volt! azt hittük, a kocsiban kell éjszakáznunk! Nagy izgalom uralkodott! Tovább lapátoltunk, és végül lépésről lépésre mégis csak fönt voltunk a hegyen! Minden szent segített, különösen a szenvedő lelkek és Maxnak Szent Benedek. — Milyen boldog voltam, mikor drága Mislém és a gyermekek csapata Kittseeben már aggódva várt! —

Január 17.

A hóviharban való viszontagságos utam után kétszeresen élvezem otthonunkat. Nem szeretem ugyan az „élvezni” kifejezést, nem is használom. — Hiszen az ember egyáltalán nem azért van ezen a világon, hogy élvezzen, igazán inkább siralomvölgye az, különösen a mi korunkban, amikor az ember annyi rosszat hall a világból, és meggondolja, mennyit sértegetik az Istent. — Hogy ez a kis féreg, amelyik embernek nevezi magát, odáig merészkedik, hogy tagadja az Istent azzal az adománnyal, amelyet éppen ettől az Istentől kapott ajándékba — az értelmével! —

És mégis „élvezem” az otthonomat az én kedves feleségemmel és helyes gyerekeimmel. Csakugyan sehol a világon nem olyan szép, olyan békés, olyan kedves, mint családom körében. Mert a mi házában ezek a szavak állnak: „Én pedig és az én házam, mi az Úrnak szolgálunk.”² —

Dél előtt bankelszámolásokon dolgoztunk Lacikával. Nem mentem el hazulról, tegnap éppen elegendő volt a hidegből, szélből és hasonlókból. —

Pater König olyan kedvesen írja Mislének: „az ön jószágos anyaszívének”, — ő csakugyan csupa szív, és nem adhat szebbet, mint sok szívet, sok anyai szívet mindenkinek, aki bajban van. De hiszen a mindenki iránti anyai szív egészen olyan szív, mint a Korintusi levél szerint szükséges, „mindent elvisel” stb. Isten áldja meg őt!

Január 18.

Egy tavalyi beszéd jut az eszembe, amelyet — mint Max meséli — a helységünkben tartottak. „Uraim! üdvözlöm önöket kívülről és belülről, éljenek mind nagyszerűen, remekül, kitűnően — Isten velük”³ — és ezzel a szónok megint levonult az emelvényről.

¹ Ferdinand Moik, a házisofőr.

² Bibliai idézet: József 24,15.

³ A szójáték csak németül érvényesül: sie leben alle recht wohl, Hoch, Hochwohl — Lebwohl.

Hasonlóan járnék én is, mint szónok. Sose voltam az.

Családunkban nyugalom van és béke, annál több nyugtalanság a világban. Egész Kína forrong és fortyog, napirenden a forradalmak, de sajnos nálunk is fortyog ez a Windischgrätz-ügy a bankóhamisítással. Milyen szomorú! Lennénk inkább békességben és menne mindenki a munkája után, ahelyett, hogy ilyen nehéz időket hoz az országra. Én csak az újságokból ismerem az ügyet, de ott olvassa az ember, mennyire felbolydult tőle Európa, illetőleg hogy fölheccelték az újságok! Isten adjon nekünk újból békét, — erre a szándékra ministráltam és vettem magamhoz a szentáldozást.

Lacika itt maradt, mert erősen náthás. Misl is náthás és fáj a füle.

Január 19.

Tróasztali munka. — Kinn nagy pelyhekben havazik. A varjak fel-fújttollakkal ülnek a fenyők koronáján, mintha tudnák, hogy a gyerekeknek még túl hideg van ahhoz, hogy fegyvereikkel háborgassák őket.

Igen — ha szép idő van, 5 fegyver vándorol a kertben. Ivi, a fővadász már repülő varjakra lő. Ancsi 24-est használ, amit Cziráky Gyuritól kaptam ajándékba, mintegy viszonzásul, hogy az édesanyját kétszer megoperáltam. Úgy csetlik-botlik a fegyverével, mintha szarvasvadászatra menne, szívesen lő ülő madarakra. Azután Blanki, Józsi és Karli, a boldog Flóbert-lövészek, mindent lepuffantanak, „ami (a költő szavával) repül és mászik”.

Igazán vigyázni kell a kittseei kertben, ha mind az 5 lövész egyszerre tévékenykedik odakint.

Délután sétáltam Misllel. A szokásos séta volt, nem kifelé — ma nem is tudtam volna, mert nagyon náthás vagyok, hanem a terem végétől Misl sarokszalonjának tükréig. — Milyen hálásnak kell lennünk a jó Istennek, hogy meleg szobákat ad nekünk a régi otthonban, olyan időben, mikor olyan sok-sok ember számkivetve, annyian elveszítették vagyonukat stb. — Ezeken a sétákon megbeszéljük a mindennapi dolgokat, a ház ügyeit, a terveket stb. —

Január 20.

Az élet olyan, mint egy hőmpölygő folyam: kicsi forrás a kezdete, gyerekek vagyunk, azután megnő, keresztülsiet szép és csúf vidéken, beleütközik kavicsba és sziklába, a napi nehézségekbe — szünet nélkül siet tova, folyó és idő, céljához, a végtelen tengerbe, az ember az örökkévalóság felé.

Ma Misllel Ödön síremlékének a feliratát készítettük el Pater Kö-nig dalából: „Anyám, Te vagy a legdrágább nekem”, amelyet Ödön

megzenésített. Hadd fejezze ki szeretetét Isten Anyja iránt, akit még utolsó napjaiban is zenével dicsért, Ave Mariájával és ezzel a dalocskával. —

Igen, az én Ődönöm! mennyire szerettem! annyi tehetség és főleg annyi meleg istenszeretet! Misl és én leírtuk a halálát a „Gróf Battyány Ődön emlékezetére” c. könyvecskében. Sokan sírtak, mikor olvasták, sőt majdnem mindenki, és gratuláltak, hogy ilyen fiunk volt. — Hálás szívvel gondolunk Istenre, aki megadta a kegyelmet fölneveléséhez.

Fönn az égben megemlékezik rólunk, és mi is mindig megemlékezünk róla itt a földön, míg csak vele egyesülve nem dicsérjük majd örökké az Istent. Örömmel, hogy fiunk volt érett koráig, és fájdalommal, hogy elvesztettük. De csak rövid időre! Mert tovább siet az élet folyója az örök cél felé az élet sziklái fölött, közeledik már a tenger, a cél, a végtelen — a végtelen örökkévalóság, Istennel egyesülve.

Január 21.

Reggel a cseh határra kellett mennem, aláírni, hogy Kittsee cseh részét eladom Poppernek! Magamban nagyon sajnáltam, hogy ezt meg kell tennem, a gyermekeim miatt. De az előtt a válaszut előtt álltam, hogy különben a cseh földhivatal elveszi a birtokot. Mély hóban találkozott a határon két autó, az enyém és az új vevőé. — Mikor hazajöttem, a kápolnába mentem, és Szent József szívére kötöttem az egész ügyet, csak áldást kértem magamnak és gyermekeimnek.

Annerlem beteg: mirigyláz. Ehrentrudisomnak, a boldogult bencés nővérnek ajánlottam, ő segíteni fog.

Itt volt Dr. Pálffy, régi hivatalnokom lánya. Misl azt akarta, hogy segítsen nekem a kórházi munkában. De úgy belemerült a gyermekgyógyászatba, hogy tulajdonképpen lemondta ezt. Ahogy Isten akarja!

Január 22.

A szentmise után megint jött Dr. Pálffy. Szentáldozáshoz is járult az összes gyerekekkel. — Talán megmelegítette a szívét a kedves gyermekcsapat a szentáldozásnál. Elég az hozzá, március közepén eljön hozzánk, egyelőre próbaidőre.

Annerl jobban van, ehelyett most Cikinek van 38.5, mindegyikük retronasalis anginával. Hiába, tél van, és hideg tél! ma megint hófúvás.

Az én kedves Karledlem szalícilport adagol ki itt mellettem Cikinek a késsel. Szívesen hagyom, hogy mellettem dolgozzék, hadd le-

¹ L. Jan. 23.

gyen az én Benjáminom velem. — Persze a munka még ugyancsak fonák, így pl. mindjárt az első adag por a nadrágjára hullt stb. —

Hogy meghallgatja a jó Isten az ő jószágában minden imámat! mind! mind! erről föliánsokat írhatnak. — Ma rávettem egy anyát, akinek a fia Kalksburgban tanul, hogy végezze el a 9 elsőpénteket¹ egy nemes, Istennek tetsző hivatás kegyelméért. A fiú neve De Mestri, nem ismerem, de imádkozom, hogy legyen jezsuita Isten dicsőségére.² —

Ó, ha az emberek imádkoznának! Minden politika, minden nyomorúság, minden jóra fordulna, csak ima, meleg, eget ostromló ima kellene a mennyei Atyához. Ő vár rá! — Ő akarja! — És a világ — — !

Január 23.

Hát ma már majd minden gyerek beteg, akár influenzának mondjuk, akár retronasalis anginának, ízlés dolga. Ancsi jobban van. Ivi, Ciki ágyban, Józsi nagyon rosszul érzi magát, Blanki épp hogy kikászálódott a náthából, és Karli orra is csepeg. — Mi van hát az elutazásunkkal! hogyan, mikor jutunk Lovranába? —

Délután megjött v. Plessing úr.³ Régebben szép kastélya volt, most saját szorgalmával keresi meg a kenyerét. Kedves ember, mindenki tiszteli. Azért jött, mert kértem, hogy tudakozódjék egy jó bérlő után Körmendre. —

Azután még Eszterházy és a fivére is jött uzsonnára Gattendorfból vasúton. Autót nem tudtam küldeni, mert teljesen be vannak havazva. A kislánya miatt kérte orvosi tanácsomat. —

Este, mint mostanában mindig, már 9 órakor aludni mentünk. Most Karli fekszik mellettem, az ágy mindig szorosan az enyémhez tolva, így kedélyes neki és nekem is! Egy ilyen kis gyermek a maga ártatlanságával és drága szívével olyan kedves a szülőknek.

Laló is megjött Bécsből. Öröm mindannyiunknak. —

Január 24.

Dél előtt először meghallgattam a budapesti híreket, ami pontban 1/2 10-kor van, és most a Windischgrätz-ügy miatt érdekes. Bár ez nem könnyű, mert ebben az időben három rádiókészülék üzemel a ház-

¹ A 9 egymás utáni elsőpénteken végzett szentáldozásról van szó Jézus Szíve tiszteletére. Rendszerint a jó halál kegyelméért végzik.

² A jótanács és az ima nem volt hiába. De Mestri-ből (helyesen így írják a nevét) jezsuita ugyan nem lett, de pap igen. Gazdag diplomáciai pályafutás után jelenleg Németország apostoli nunciusa!

³ Kurt von Plessing, B. Zsigmond ezredtársa. Ma is él Meránban egy öregotthonban. Mikor a nővérek B.-ről kérdezték, „egész arca sugárzott és ismételtelen könnyekre fakadt.” Ezt mondta: „Szent volt. Mindig vidám, sok gondja ellenére. Szerénység — mindig segítségére kész.”

ban. — Ma jött egy távirat a mi kedves családi prépostunktól, Horváth Lajostól, akit itthon Tizinek hívunk. Ödön és Lacika nevelője volt, igazi szent! Mindig csendben teszi a jót, és mindenütt észrevenni jó befolyását. —

Plessing délelőtt üzleti ügyekről beszélt velem, megbeszéltük a körmendi bérletet, amely 1926-ban lejár, és olyan szívesen adtam volna egy becsületes kereszténynek. — Azután sokat tárgyaltunk az alkalmazottakkal járó kiadásokról. Olyan sok fölösleges közülük nálam, és mennek a létrán fölfelé, mindegyik mindig drágább lesz. Most fizetésemelést kértek, pedig hisz az árak hálistennek megint lefelé mennek, és mindannyian igazán jól vannak fizetve.

Ancsi megint jól van! Az én kedves pertelsteini apácám, a szívbeteg már segített! —

Január 25.

Lacika megint elutazott Bécsbe, Stephansplatz-i kis lakásába mint műegyetemi hallgató. Milyen szép is lehet a kavargó hó a torony csúcsa körül! A kilátás a szobájából éppen oda nyílik. Milyen szívesen meglátogatnám ott néha-néha, de az én koromban a szív már nehezen bírja a 4 emeletet. No meg ha fölmegyek, tulajdonképpen meg kell látogatnom a kanonokot, és jóformán vele töltenem az egész időt. —

Misllel este 6 órakor, szokott sétánkon a szobában le-föl, ma megint nagy megbeszélést folytattunk. Főtéma: Lovrana a gyerekeknek. Hisz mind beteg. Misl most holnap előre utazik, hogy szállást készítsen nekünk. — A jó Misl olyan gyors és mozgékony, és úgysí tudja legjobban, milyen fészkek kell az egész családnak, kicsinek-nagynak. — De minthogy Gittának 39.5 láza volt, persze attól függ az egész, hogy lesznek a gyerekek holnap. — Vacsoránál élményeket meséltem önkéntesévémből: hogyan látogatott meg egyszer a kaszárnnyában Fehérváry miniszter I. Ferenc József alatt, és én éppen árisztomban voltam, mert nem hoztam jól rendbe a lovamat. Vidám epizód! —

Ivi ágyban van, de jobban. — Monsignor Gusich' kittseei esperes, régi barátunk látogatott meg bennünket este, és vacsorára is itt maradt.

Január 26.

Ma tehát Mislünk gyorsan Bécsbe utazott. Kísérőül Józsiát adtam melléje, akinek az arca csak úgy sugárzott az örömtől! A kis fickó

¹ Gusich Gyula.

már biztosan sokat imádkozott a védőszentjéhez, hogy vele mehes- sen! Hiszen ismerem: bármi adódik, öröm vagy bánat, a kérelem mind- járt egy cédulára kerül, és titokban a Szent József-szobor talapzata alá csúsztatja.

Misl éjszaka utazik, és holnap, 27-én reggel már meglátják Ab- bázianál a tengert. Micsoda élmény Jozserlnak! most először! — Misl körülnéz Lovranában, és ha tetszik neki, ha az ellátás és lakás a gye- rekeknek jó, akkor jön és azt mondja: „no, gyerekek, utazhatunk.” — Milyen kedves, hogy a jó Isten még ilyen örömeket küld nekem Euró- pa nehéz idejében! — A világtörténelmet kezdettől fogva az egyetlen, változhatatlan, mindenható Isten irányítja. A Sátán az Egyház buká- sát akarja, mégis megmarad újnak, mindig igaznak és fiatalnak; „szik- la”, amelyre Isten állította! —

Január 27.

A mi kedves Tizink tegnap megjött, mesélt nekünk római útjáról az elmúlt szentévben. Én azt gondoltam, hogy majd a nemzetközi Eucha- risztikus Kongresszusra jutok oda december 4-én, azért nem mentem előbb, — akkor jött decemberben a sarlach, és nem tudtam elmenni! —

Egy kedves kis levelet találtam ma a keresztem karjához dugva; Ancsi írta, mikor a nagybátyja olyan beteg volt. Karácsonyra szabad volt neki még valamit kívánni, hiszen a karácsonyi ajándékát, Lux kutyát, mikor a kis Karlit meg akarta harapni, rögtön visszaküldték. Azt írja hát a cédulán: „Kedves Kisjézus! Nagy kéréssem van! Teljesítsd nekem mint karácsonyi ajándékot: *kérlek, kérlek, add, hogy a jó Iván bácsi megint teljesen egészséges legyen, hogy még sok-sok év múlva haljon csak meg, mikor még sokkal jobban szeret Téged, mint most, és akkor nagyon-nagyon magasra jusson az égben. De most kérlek add vissza az egészségét.*”

Hát így igazán meg kellett gyógyulnia! ez után az aranyos ima után: semmit nem kér karácsonyi ajándéku magának, mindent csak az öreg nagybácsiért, hogy még jobban megszerethesse a jó Istent! —

Nem a legmagasabb költszet ez a világon? Hogy lehetne meg- zenésíteni? Az angyalok, azok tudják!

Január 28.

Ma egy kisgyereket vizsgáltam meg Katarakta adnata-val¹, a pe- riférikus részek még szabadok. Holnap megoperálok, Dr. Fuchs tele- fonon kért rá. —

Délelőtt Max beszélt velem a jövője miatt. Nehéz dolog: amíg én

¹ Összenőtt hályog.

élek, könnyű, de azután?! A gyermekeim mind örökölnék a szabad birtokból' — és mi az? 800 hold, Kittsee fele eladva. — Így a földemből semmit sem tudok neki biztosítani! Csak a jó Isten adja áldását, neki, családjának és gyerekeinek, és segítsen abban, amiben én nem tudok. —

Misl délben már Bécsből telefonált. Kolosszális elintézés! Ezt csak az én Misllem tudja megcsinálni! 1/2 5-kor már itt volt, a gyerekek körülvették és megostromolták. Mindent, de mindent, a legkisebb részletig el kellett mondania.

Egészben véve úgy látszik hogy a villa nagyon kicsi és kérdéses, az abbáziai hotel nagy és jó, de a kicsiknek a lovranai villa mégis csak kedélyesebb és egészségesebb lenne a külön kert miatt. — Most még mindennek, minden benyomásnak le kell higgadnia, de aztán hirtelen az lesz a jelszó: föl délre! — Az útleveletem előbb mindenesetre rendbe kell hoznom, hiányzik az osztrák vízum.

Január 29.

Ma Szalézi Szent Ferenc. Ministráltam, Ancsi pedig harmóniumozott a szentmisén. —

Ez a nap mindig amolyan kis ünnepnap nekem és Mislnek, hiszen mind a ketten lelkileg a szalézi kolostorhoz tartozunk, és keresztet is kaptunk tőlük ereklyékkel. — Ilyenkor eszembe jut Ausztria-Magyarország összeomlásának legsötétebb ideje is a háború után, állandóan hirtelen fordulatok és nyugtalanság, örökké lövöldözés a parlamentnél. — Mi a Weihburggassében laktunk Bécsben, és akkor a szaléziek megőrzésre nekünk adták kolostoruk feloszlásakor legdrágább Szent Ferenc-ereklyéjüket, a szent kalapját.

Ma mondta el nekem Misl, mit mondott Dr. Pecham Bécsben. — Egy operációról van szó, és így érthető módon egész nap nagyon-nagyon szomorú voltam. Elhatároztam, hogy mindjárt holnap Bécsbe megyek, hogy személyesen beszéljek Pechammal!¹ —

Délelőtt megoperáltam a kisgyereket, mély narkózisban volt és semmit sem érzett. Azután Dr. Fuchs még az összes eseteket megmutatta a kórházban, abban a kórházban, amelyben hosszú éveken át a legnehezebb esetek voltak a kezem alatt a nagy sebészetén. —

Röviden, de nagyon bensőségesen imádkoztam a kórházi oltárnál művemért, a kittseei kórházért. Este még Misllel és az összes gyerekekkel gyónni voltam esperes úrnál.

¹ Az eredetiben: Allode. Ez volt az akkori birtokjog szerint a szabadrendelkezésű birtok, ellentétben a megbonthatatlan hitbizománnyal (Majorat), amely mindig a család legidősebb tagjára szállt.

² Az itt szóban forgó miómát azután 1930-ban kellett megoperáltatni, l. a bevezetést.

Január 30.

Komisz éjszaka volt ez a mai. Misl 12-ig köhögött, nekem gyomorfájdalmaim voltak, és nagyon rosszul aludtam. Reggel úgy keltem föl, mint akit agyonütöttek! — A szentmise után Misllel Bécsbe mentünk. — Először Lacikához mentünk a lakására, és föl vittük neki a gramofonját, — idei karácsonyi ajándékát. — Azután egyedül vára-koztam egy szobában Pecham professzorra. — Igen nehéz pillanat volt; először elimádkoztam az olvasómat, és kedves Ödönömmel társalogtam, — ez a lelki megbeszélés azzal végződött: „hagyjak csak mindent a jó Istenre”, bízom rá! —

A professzor is megnyugtató, hogy 2 hónap múlva újból megvizsgálja, és még akkor is beszélhetünk műtéti beavatkozásról. Az operáció egyáltalán nem veszélyes, nem jobban, „mintha most autóval a Semmeringen járnak” stb. Megnyugodtam. — 1 órakor jött drága Misllem ebédelni, gyorsan elmondtam neki mindent, — azután jött a mi kedves Lalónk. Ugy örülök mindig, ha viszontlátom, úgy szeretem! Nagyon értékelem, hogy szorgalmas, lelkiismeretes és főleg jámbor! Deo gratias! — Este vissza; jobbra-balra helyenként hatalmas hó, egészen másfél méter magasságig! —

Január 31.

Már megint eltelt egy hónap! Idős korban olyan gyorsan múlik az idő. Fiatalon az ember még nem gondol az értékére, és nem tartja olyan drágának. —

Egészen csendes nap Kittseeben! A család együtt ült, hiszen Laló is itt volt. Mindannyiunkat eltöltött a nyugalom és az elégedettség érzése. — A kicsik legfőbb gondja: lesz-e valami Lovranából, hiszen egy ilyen utazás a sok új benyomással olyan érdekes! —

Sajnos Józsi tegnap lefeküdt, a szeme már olyan zavaros volt, és mikor megmértük, már 38.5 volt a láza. — Én sem voltam jól tegnap este, valami fáradtság bújkál bennem. — Sandra¹ is beteg. Tulajdonképpen igazán beteges egy család vagyunk! Azt gondoltam, ez csak Körmenden van így a központi fűtés és elkényeztetődés miatt, de itt Kittseeben éppen így áll a helyzet! —

Ciki ma megkérte Lacikát, hogy hozzon neki egy „kockás elemet”, — négyszögletes elemre gondolt. — Max bácsi kis Maxedlje este (könyv nélkül) egy verset olvasott föl nekünk.

Este, mint máskor is, szinte semmit sem ettem! nyomorult gyomor! —

¹ Max Coreth felesége.

Február 1.

Már megint azzal kell kezdenem, mint tegnapelőtt: Micsoda éjszaka! — Ezúttal rajtam volt a sor. Éjjel 3 óráig fönt voltam, és állandóan szaladnom kellett! nagy hasmenésem volt! Talán bélinfluenza. Ágyban maradtam. Egy nőbeteg, akit a kórházban megoperáltam, az ágyam mellé jött Misllel vizsgálatra. Hála Isten jól lát! —

De azért kigondoltam valamit, amire jó az ágyban fekvés: el akartam intézni az egész levelezési restanciámat. Ehhez felhasználhattam Maxot, neki diktáltam. Ez eltartott délig. —

A járvány újabb áldozatai: Blanki, már nagyon levert volt, és most 39 ° láza van. Józsinnak is 39.5 reggel.

Na, így hamarosan semmivé lesz a lovranoi útitervünk! —

Lily néni, illetve most Soror Magdalena Coreth hosszú, nagyon boldog levelet írt a pertelsteini apátságából! Isten kegyelme, igen, a kegyelem csodája, hogy olyan szépen vezérelte ezt a lelket!

Holnap megint fölkelek! — A gyomrom rossz, de a beleim megint rendben.

Február 2. Gyertyaszentelő

Istennek legyen hála! a mai Mária-ünnepen megint mehettem szentmisére és megáldozhattam. — Hiszen nem is igazi nap, mikor ezt nem tehetjük. És a szentáldozás a legszebb az egész napban! — Istenem, csak bocsásd meg mindannyiunk gyöngye előkészületét és hálaadását.

Bet' und wenn es auch voll Mängel
Sieh', es ist denn doch Gebet,
Gott weiss schon, dass nicht ein Engel
Nur ein Würmlein vor ihm fleht!

A szentmise végén a „Te Deum”-ot preludáltam, — mint éppen ma egy éve, amikor Lily, most Soror Magdalena kolostorba vonult. —

Éppen ezen a napon mentünk autóval a szentmise után Pertelstein-be, a St. Gabriel kolostorba. Misl egy pillanatra visszafordult az első padból, a pillantásunk találkozott, — csak mi ketten tudtuk a prelúdium értelmét.

Ma Franci betegedett meg és dőlt ágyának hirtelen, nagyon rosszul érzi magát, mint a többi is: valamennyiüknél magas láz, igen rossz közérzet, nagy fáradtság. Blanki is igen gyengén fekszik az ágyban, és egyáltalán nincs tréfálni való kedve! —

¹ (Imádkozz: bármennyi hiányosság is van benne, nézd, mégis csak ima az. Isten tudja, hogy nem angyal, csak egy férgecske könyörög előtte!)

Február 3.

Balázsáldás. — Alig 3 gyerek: Ancsi, Gitti, Ciki volt ott a szentmisén és szentáldozáson, a többi mind fekszik. Influenzajárvány. Francinak már 39.9 láza van, Blanki a falnak fordulva, alig beszél, egészen apatikus, és ráadásul alapos bronchitise van! —

Reggel Karlinak is láza volt és estefelé már 39, de azért egy vákuumpisztollyal céltáblákra lövöldözött, amelyeket tegnap papundekliből vágtam ki neki: férfialakok és egy elefánt, gólya stb. Különösen az elefánt viselkedett nagyon rosszul, mert mindig felfordult lövés nélkül is. Ez nagyon szórakoztatja. —

Ivi sincs a sarlach óta jól, és 7 sebhelye maradt. Legalább negyedszer fekszik lázasan, ma ráadásul megkapta az influenzát! Szegény olyan nagyon nehezen tanul, 1925-ben keresztülment a kanyarón (minden gyerek) és a sarlachon, emiatt annyit mulasztott, hogy a vizsgája egészen kérdéses. — Józsi könnyebben tanul, a kicsi nem nagyon erőlteti meg magát, és mégis jól megy. — Gittának kitűnő emlékezete van. —

Február 4.

Most már Gitta is fekszik 39 lázzal. Mindegyiknek a szeme püfödött, dagadt, köhögnek, ami a baciluszmergek elhatalmasodására vall. Salipyrint adok nekik, kivéve Francit, aki ezt az orvosságot mindig kihányja. — Franzedl nagyon panaszkodik, hogy szúr a szíve, mindig azt hiszi, hogy a szívecskéje nem dobog tovább, és nagy mandulaszemekkel fekszik az ágyacskájában. Megvigasztaltam, hogy semmi baj. —

Józsi megint visszaeső! Karli tele baciluszmereggel fekszik és majdnem alszik, de azért vidám. —

Gitta még a kezdeti stádiumban van, nincs annyira oda. Blanki köhög, mint egy gépfegyver! —

Porcelánkisasszonyunk¹, Ancserl pedig félve vár-vár a betegség kitörésére, amellelt mindenféle panaszja van: étvágytalanság, hányinger. —

Délután Ivihez hívtak, akinek erős orrvérzése volt. — Éppen egy kis lámpaernyőt lakkoztam pirosra, amely már boldogemlékü Édesanyámnak is éjjeli lámpája volt², kínai munka. Átszereltük villanyra. Így aztán mindenféle barkácsmunkával mentem Ivihez. — Szegény, alighogy az orrvérzés lecsillapodott, egy hányási rohamot kapott, én tartottam a fejét. Igazán sajnálom szegény fiút, annyit szenved a sarlach kezdete óta. Már nagyon lehangolt. — Éppen most mondja Karli,

¹ Az eredetiben is magyarul.

² B. a szöveg közé kicsiben lerajzolja a lámpát.

hogy hánynia kell! Igazán egészséges egy család! és mégis mindegyik a maga módján nagyon türelmes, és áldás uralkodik mindegyik fölött! — Ma gyónni megyek, mert holnap elsőpéntek, az első az idei 9-ből! —

Február 5.

Első péntekem az 1926-os 9-ből. Nagyon világosan fölírtam magamnak ezt mint emlékeztetőt, hogy később utánanézhsek, befejeztem-e őket.

Minden hónap első pénteke egyben az a nap, amelyen az én kedves jezsuita páterem, P. Bús¹ mindig értem misézik. Azt hiszem azóta, amikor együtt voltunk a kedves P. Weiser² halottas ágyánál. —

P. Weiser nekem és unokaöcsémnek, Batthyány Vilmosnak, a nyitrai püspöknek tanára volt Kalocsán és benső barátunk. — Halálomig mindennap elimádkozom P. Weiserért 1 Patert, 1 Avét és 5 fohászt. — Szegénynek gyomordaganata volt, és évtizedekig mindennap erős fájdalmakat szenvedett, csak lágytojást és könnyű kis tejes ételeket tudott enni.

Ma sokáig beszéltem Maxszal a jövőjéről. — Hogyan lesz, ha egyszer az egyik gyermek költözködik be a kastélyba! Fog-e ez menni stb. — Kedves, jó ember és nagyon húz hozzám, csak ő is tele van gondnal a jövője miatt. És milyen nehéz valamit tanácsolni, hiszen én sem tudom, mi lesz a halálom után! 10 gyerek, szabad birtok csak Hort meg Kittsee, hiszen Oroszlámos lenne a fő szétosztani való birtok, de azt a jugoszlávok elvették! — A jó Isten majd segít! —

Február 6.

Szombat! Tehát énekes mise, és — a gyerekek közül már csak egy egészséges! Ancser! Így hát Tanár Úr³ és Ancsi énekeltek a harmóniumnál: O Sanctissima! Ancsi is egészen rekedt, alig van hangja. Örültem, mikor elhangzott az utolsó akkord és intettem a kórusnak: satis! elég, nehogy új strófát kezdjeteek. —

Minden gyerek javában fekszik. Ciki, aki utoljára betegedett meg, 39 fokkal. Karli és Franci recidív, ilyen most a lefolyás minden gyerekénél.

Délután megjött a műegyetemi hallgatónk, Lacika. Mindig kommissiókkal tele kézzel! — Elmesélte, hogy Bécsben 38° láza volt és ma

¹ P. Bús Jakab (1861—1935): 1909-ben az önálló magyar rendtartomány első provinciális, utána a szegedi főiskolán retorikatanár. A kongregációk szervezője Magyarországon. Kiváló szónok.

² P. Weiser Frigyesről l. a következőkben és a bevezetésben.

³ Végül is a kastélyt feleségére, a köpcsényi birtokot Károlyra testálta, a többi nyolc gyerek Hortból kapott fejenként 100—120 holdat.

⁴ Az eredetiben is magyarul. Dr. Mahotka (ma Györgydeák) Jenő nevelőről van szó.

gyorsan Phaenacetint vett be és csak 1 percre mérte magát, mert föltétlenül el akart utazni. Érthető: mégis csak otthon a legjobb betegnek lenni, ha már egyszer kell! —

Egy öreg professzor mondta egyszer: „Ha a mennybe jutok, az első 5000 évre azt szeretném kérni, hogy orvos lehessenek, mert égi segédeszközökkel fölszerelve kutatni — ideális dolog!” — Egy kicsit ugyan földiesen képzelte el a mennyet, de mutatja az embernek a kutatásban és a munkában lelt örömét! Nekem is nagyon-nagyon hiányzik a kórházam! —

Február 7.

Vasárnap. — A magvető gazda evangéliuma. — Hálaadáskor, amelyet mindig a gyerekekkel végzek, igyekszem világosan megmutatni mindnyájuknak a világ semmiségét és beléjük ültetni az Isten iránti szeretetet. — Csakhogy a szavaim igazán gyöngék, és minél idősebb leszek, annál inkább lankad az emlékezetem és a képességeim. De akkor Isten kegyelme siet hiányosságaim segítségére! És így remélem, hogy a sok jó szó végül is, mint a magvető példabeszédében, jó talajra hull. —

A gyerekek betegsége sajnos egyre tart, mind lázas, sőt most támaszunk, Ági¹ is beteg lett, és a francia kisasszony, Tildette is fekszik. — Ezzel szemben, mint az első madár Noé bárkájából, jött ma Józsi, aki már fölkel.

Emmerich² volt itt, hogy üzleti ügyeket beszéljünk meg Enzensdorf-ról. Olyan kedvesen és megértően foglalkozik hitbizományi ügyeim-mel Ausztriában! —

Mahotka Tanár Úr és Főtisztelendő Giczy³ ma Carnuntumban voltak, és megnézték egy kis kirándulás során a nevezetességeket.

Este áldás volt, de kevés gyerekkel, vagy inkább gyerek nélkül, mind beteg. —

Február 8.

Dicséret és hála Istennek: Ivi, Józsi, Blanki már fölkel, most még csak a többi gyerek is legyen mind egészséges. — Milyen csodálatos! Mikor a betegség kitört és egymás után minden gyerek lázasan ágy-

¹ Pintér Ágota, később apáca és főnöknő Budapesten. Árva lány, aki 9 évig volt a két kislány mellett. Vele történt, hogy B. kérésére megvarrta elszakadt óraszíját, mire 100 pengőt (egész havi bérét) kapta ajándékként. A lány megjegyezte a másik nevelőnőnek: „Biztosan akarattal szakította el, hogy tudjon adni.”

² Feleségének testvére.

³ Az eredetiben is magyarul. — Dr. Giczy József házilelkész. Később kilépett. — A római kori ásatásokról van szó. C. (ma Petronell) Marcus Aurelius korában légiószékhely volt.

nak dőlt, bensőségesen kértem az én szent Ehrentrudis nővéremet, intézze el, hogy Ancserlem ne legyen beteg, hiszen anélkül is igazán beteges. És lám, mindegyik beteg lett, csak Ancserl nem! —

Ma kedves postám volt. Folyamatban vannak Chicagóban a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus előkészületei. Én vagyok Magyarország képviselője és szeretném, hogy hazám föltétlenül képviselve legyen egy részleggel! Erről kaptam ma választ Csernoch primástól és Párizsból. —

Lacika megint elutazott a bécsi műegyetemre. Milyen kedves fiú. Megkérdezte Mislt, kivel érintkezzék a bécsi társaságban. Milyen jó a jó Istentől, hogy most a második fiúban is annyi örömünk lehet.

Február 9.

Este van. — Egy gyertya világánál ülök. A villany mindig gyöngébben világított, és hamarosan szinte kialudt. Gyerekkoromban mindig gyertyafénynél és petróleumlámpánál ültem. Még nem ismertük ezeket a dolgokat. Bécsben lovak húzták a villamost. Lift, autó és ilyesmi nem volt. És sokan, mint a nagymamám is, a vasutat is túlságosan újnak találták, s mindig kocsin jártak. — Itt Kittseeben a szomszédomnál, Walterskirchen Baby grófnőnél petróleumlámpa helyett olajat használtak, ún. Moderateur-lámpákat, amelyeket mindig föl kellett húzni! mint egy órát, és közben „kotyogtak”. — És akkor mégis mindenki el volt ragadtatva, hogy nincs többet szükség az ún. tisztítóolóra, hogy minden pillanatban levájják a kanócot.

Igen! igen! a technika és annak haladása áldás, de csak akkor, ha áldott kezekben van. Mert látjuk a világháborúban, hogyan használtak minden modern találmányt az ember lemészárlására. A vasutat, hogy gyorsabban elvigyék az embereket a feláldozás helyére, a rádiót, repülőgépet, gépfegyvert, tankot, mindent, mindent az egymás elleni harcra! — Mennyien lennének még életben, ha még nem volnának meg ezek a vívmányaink! Ilyenforma gondolatokba merültem a gyertya pislákolásánál! — Milyen szép lenne, ha a haladás mindig a Korintusi levél¹ szolgálatában állna! — A gyerekek hála Istennek jobban vannak!

Február 10.

Dél előtt eljött az első nőbeteg, akit Neusiedl am See-ben megoperáltam hályoggal. Elmondta, hogy az apját is operáltam, és véletlenül jó neki apja szemüvege, aki közben az én operált szemeimmel² meghalt. — Mennyire hiányzanak nekem itt Kittseeben az én kedves be-

¹ A 13. fejezet szeretethimnuszára gondol, kedves szövegére és programjára.

² B. szokott sajtós kifejezése: az operált beteg tőle kapott látást, szemet.

tegeim. Igaz, egy erős ambulancia fárasztó, és érthető, hogy az én drága Mislém kímélni akar és nagyon örül, ha nem vagyok sápadt a rendelőstől. De mégis — a test fáradt, a léleknek azonban olyan öröme telik a kedves betegekben. Én szeretem a hivatásomat, a beteg megtanít, hogy mindig jobban szeressem Istent, és a betegekben Istent szeretem, a beteg többet segít nekem, mint én neki! imádkozik értem, és elhalmoz békével engem és családomat. A beteg Isten jóságából Cyrenei Simonná tesz engem, mert segíték Krisztus keresztiét hordozni, a felebarát keresztiét a felebaráti szeretet által!

Az én drága Mamácskámnak (ahogyan hívjuk, és sok idegen már egyszerűen csak „Mami”-nak mondja) olyan tág szíve van minden ember számára, olyan arany szíve! Ma este a vagyoni viszonyaimról beszélgettünk egymással halálom esetén. Igyekszem jól tájékoztatni, hiszen ki más tudjon a dolgokról, a gyerekek még túl kicsik. —

Február 11.

Ma a lourdes-i Szűzanya ünnepe van. X. Pius rendelte el Lourdes tiszteletére a szentmisét az egész világon. — Lourdes! Úgy cseng ez a szó, mint egy fiataalkori álom. — Boldogemlékű édesanyám, akinek annyit kellett szenvednie! Élete vége felé Bright-féle vesekórt kapott, hozzá még Retinitis alb.¹ — sokat utazott Lourdes-ba, onnan mindig egész ládára való kegytárgyat küldött, és megajándékozta egész környezetét. A nagy lourdes-i szobor a pozsonyi (ma Bratislava) jezsuita atyáknál szintén az ő bőkezűségéből származik! Én is kaptam egy képet ovális keretben: az Istenanya megjelenését ábrázolta a grottában Éveken át az ágyam fölött volt a kép Kalocsán és Kalksburgban, azután mikor Kalocsáról elmentem, P. Weisemnek ajándékoztam.² Ő mindennap imádkozott értem, a kép az imázsámolya fölött függött. — Csakis az Isten tudja, nem a kedves páter imái voltak-e az oka, hogy önkénteséveim, majd az orvosi, még előbb filozófiai tanulmányok ellenére nem szenvedtem lelki hajótörést, és Isten kegyelméből megtaláltam a Hozzá vezető helyes utat. Persze tévutakon át. Hisz édesanyám már rég halott volt, mikor még csak gimnazista voltam, és ha az anya hiányzik a gyermek mellől, az sajnálatos. — És mégis tovább gondoskodott rólam, mert úgy intézkedett, hogy halála után a kedves jezsuita atyáknál nevelkedjem!

¹ Krónikus vesegyulladás, — renehártyagyulladás.

² Ez az „elmenetel” nem egészen önkéntes volt, lásd a bevezetést. — P. Pámer László úgy tudta, hogy a képet első szentáldozása után maga B. hozta magával lourdes-i zarándoklatáról. Szerinte P. Weiser halálos ágyán a képet visszaajándékozta az őt gondozó B.-nak. Ő rendkívüli tiszteletben tartotta, és amikor haldokolva családjának emléket adott, a képet a feleségének ajándékozta e szavakkal: „Ez a legdrágább kincsem, ezt tenedek adom.”

Február 12.

Ma korábban volt a szentmise, mert egy hályogot kellett operálnom. Dr. Fuchs egy Beer-féle kést¹ adott az operációhoz; minthogy ilyet ma már egyáltalán nem használunk műtéthez, nehezebben ment, de végül mégis csak jól sikerült minden. Aztán meglátogattam a betegeket. — Egy kicsit imádkoztam a kápolnában, ahol az oltárkép még a kegyelemsugarakat árasztó Istenanya. Ugyanaz a kép, amelyet Ödönnel adtam a sírba Szent Józsefnek kívül. —

Hála Isten a gyerekek mind jól vannak! Nagy öröm nekünk szülőknek! Most már nagyon gondolkodnunk kell az elutazásunkon! —

Esperes Urunknál is látogatást tettem. A jó tisztelendő egyedül ült a szobában. Mennyit utaztunk együtt, mikor még agglegény voltam! Nápoly, Róma, Capri, Firenze, Genova, Abbazia, Nizza . . .

Délután Deutschaltenburgban voltam az öreg Ludwigsdorf hercegnél. 83 éves öregúr, igazán tele mindenféle panasszal: asztmás, csak reggel 4 óra felé tud elaludni, és egészen egyedül van! Csak a fia jön hozzá gyakran. Sajnos a fia felesége elvált. Azután az öreg Baby Walterskirchennél jártam, a kedves néni, messze nyolcvan fölül, már mindent összekever, mesél az édesanyjáról, Iván nagybácsi nővéréről, aki a mi kórházunkban halt meg!² De igen nemes lélek.

Február 13. szombat

Ma megint teljes számban voltunk a szentáldozásnál, az összes gyerekek, kivéve Karlit, aki csak az idén lesz elsőáldozó.

Délelőtt a postámat intéztem el, mert tegnap az operáció miatt elmaradtam.

Telefonon vettem hírért, hogy kedden Szunyogh bencés páter jön.³

Misl kezdeményezése volt, hogy Magyarországon adjanak ki egy magyar nyelvű Missalét⁴ is. Most megjelent, és Pater Szunyogh valószínűleg azért jön, hogy megbeszélje.

Eszterházy tudakozódott a gyermeke miatt, azt mondtam, kedden elmegyek hozzájuk. —

Este megjött Laló Bécsből.

Azután Annerlemmel négykezesben Verdi Trovatore-ját⁵ látszotuk. — Később egy zöld lámpánál körbe ültük dolgozószobám kerek

¹ A szövegben B. lerajzolja a kést.

² B. édesanyja természetesen nem fia kórházában halt meg, hiszen a fiú akkor még csak 12 éves volt.

³ P. Szunyogh Xavér OSB, a híres liturgiatudós, a liturgikus mozgalom egyik úttörője hazánkban.

⁴ Zsebmisekönyvet.

⁵ Trubadur — B. eredetiben idézi a címet.

asztalát. Ilyen kedélyes a mi családi életünk. — Milyen szomorú, ha emberek a távolban keresik boldogságukat, és nem ott találják meg, ahol a gyerekek együtt élvezik az emberrel! —

Ancsi és Laló most „rádiópancsolással” foglalkozik: így hívjuk, ha keresgélnek a hullámokon, miközben a készülék fűtül és recseg.

Február 14. vasárnap

Quinquagesima! Pál szép levelével a szeretetről. Az egyik legszebb levele. — Milyen gyakran gondolja az ember az életben: „azért ez már sok”, vagy „ezt már nem lehet tőle kibírni” stb. És akkor jön a Korintusi levélnek ez a helye: „a szeretet *mindent* elvisel!” — és az ember megszeli.

Valóban: minden adásnál a szeretet a földolog. — A megoperált páciens örül az eredménynek, de meleget csak abban a pillanatban érez, amikor szeretet sugárzik feléje.

Amint a napfény mindent bearanyoz, és igazából csak az teszi a rózsát rózsává, az adja meg az aranyak a fényét, hisz mindez világosság nélkül feketének tűnik előttünk, — úgy a Korintusi levél értelme: csak a szeretet által válik az élet széppé. De végül is Isten a szeretet, és minden nemes szeretet így Isten lényegének lesugárzása ránk. — Misl és én gyakran mondjuk egymásnak mint jelszót: „Korintusi levél” — és akkor már tudja ő is, tudom én is, mit kell tenni! —

Délelőtt voltak a gyerekek először szabad levegőn: körüljártuk a kastélyt, mert ott süttött legmelegebben a nap! — A fáciánosból elhozták nekünk az első hóvirágokat! És láttam egy margarétát, amint kidugta a fejét az avarból. —

Február 15.

Reggel 6 órakor csörgött a vekker. Misl és én gyorsan kibújtunk az ágyból. Minthogy Karli Mami ágya mellett alszik — szorosan oda-tolva —, behívtam Blankit, és Ancsi meg Blanki aludt tovább a szobában. — Mi reggelizni mentünk, és aztán a Steyer autóval Bécsbe utaztunk. Ugyanis Lalónak vizsgája volt a műegyetemen, 9 órára a városban kellett lennie. Bevallotta nekünk, hogy óvatosságból egy órával korábban mondta! — Maró hideg volt, úgyhogy az embernek semmi kedve sem volt kiszállni a gépből. — Először bevásárolni mentünk Misllel, agyag gyertyatartókat és hasonlókat kerestünk. Azután húsos fánkot ettünk és elváltunk. Én színes festéket kerestem. —

¹ Az egyházi év régi beosztásában az ún. Ötvened, vagyis nagyböjtöt megelőző vasárnap, amikor a szentlecke 1Kor 13 volt.

Délben Laló nem éppen vidáman jött meg, úgy látszik, a vizsga igen kellemetlen volt. Együtt ettünk, Maxi is velünk volt.

Este 7-kor Kittsee — a gyerekek mind nagy örömmel vártak! —

Február 16.

Szentmisénk után megjött a kocsi Kőszegről a bencés Pater Szuzyogh-gal. A főtisztelendő misézni akart, így Misi és én újból a kápolnába mentünk, és részt vettünk szentmiséjén. —

Reggeli után megmutatta munkáit a magyar Missale érdekében, levelezését stb. Mintegy számot akart adni tevékenységéről, természetesen csak kedvességből, hisz különben erre nem lett volna szükség. —

Bayern' Körmendről tegnap óta itt van, sokat mesélt Körmendről, ahol most Misi képviseli. —

Délben Blanche-tól jött egy autó; mikor megláttuk a kocsit, már örültünk, hogy ő érkezik, de sajnos senki sem szállt ki, csak az üres kocsit küldte, hírt kérve. — Este sok postát kellett elintéznem, hiszen tegnap és ma délelőtt nem csináltam, és titkárom nincs. — Józsi most moziképeket kapott, és előadásokat rendez a gyerekeknek.

Február 17. Hamvazószerda

„Memento homo quia pulvis es et in pulverem reverteris.”¹ Ez böszeges tárháza az alázatnak! mindig lehet meríteni belőle. — Por vagyunk, a föld anyagából alkotva, Isten lehelte belénk a halhatatlan lelket. — Ha Istennel élünk, alázatos szeretetben, teljesítve törvényeit, akkor és csak akkor vagyunk nagyobbak, mint a teremtés, kiválasztva, hogy részt vegyünk Istennel az ő végtelen nagyságában. Tehát csak semmi büszkeség! mindig csak arra gondolni: Isten nélkül semmi, por — Isten kegyelmével végtelenül nagy. —

A mai napon nagy örömöm volt: az én kedves nővérem, Blanche megjött, sőt azt mondta, néhány napig itt szándékozik maradni.

Gyermekkoromtól kezdve különösen közeli kapcsolatban voltam Blanche-sal, később idősebb korunkban is megmaradt ez, kedves Bélusunkkal², ezzel a mindenestül tiszteletreméltó jellemmel együtt! — Most Bélus meghalt, kedves Blanche-om árván maradt, és így kétszeres testvéri szeretetet érzek iránta. — Mislem éppen javában cseveg

¹ Helene von Bayer, távollétükben a háztartás vezetője.

² Emlékezzél meg, ember, hogy por vagy és porrá leszel — a hamvazás szövege. — Egyszer, amikor kicsit sáros orvosi kabátja helyett egy másikat akartak neki adni, szellemesen így hátrította el: „Én is csak sár vagyok, hiszen hallottuk hamvazószerdán.”

³ Blanka férje, Pálffy Béla pozsonyi gróf.

vele a kanapén, mellette a rádióban Budapestről magyar zene szól. Blankedl lányom papírkereteket csinál nekem, ez az új sportunk.

Csak Karcsim sápadt, és ezért kicsit aggódom érte! —

Február 18.

Ma érdekes nap van kicsinek-nagynak, mert — felbuzdulva a kicsit szebb időn — a gyerekek állapotán, amely ezt pillanatnyilag megengedi: kettőt kivéve mind teljesen egészséges, de rászorul a levegőváltásra — elhatároztuk, hogy hétfő este mindnyájan Abbáziába utazunk. — Misl mindjárt megrendelte telefonon a jegyeket a hálókocsitársaságtól. Nagy hallózás volt a gyerekeknél. Mind nagyon rábeszéltek Blanche-t is, hogy jöjjön velünk, talán megteszi? milyen remek volna! —

Délután Eszterházyéknál voltam: Lymphoma abscedens colli dextr.¹

Egészen 13 1/2 ll. o. kupét foglaltunk Abbáziába. — Most még Isten áldásáért könyörgök, az Istenanya és az őrangyalok közbenjárásáért mindazok számára, akik velünk utaznak! Szent József!

Február 19.

Ma már megkezdődött a csomagolás. De amellet délelőtt kint is jártunk a faluban, Max kis gazdaságát megnézni. Sok disznaja, tehené, lova van, amolyan állattenyésztés kicsiben, vagy miniatűr gazdaság, de igen helyes, és a gyerekek nagyon jól szórakoztak vele. Blanka mindjárt fölvelt egy kismalacot, Ancsi meg lefényképezte a háziállatokat.

Este 7 óra felé megjöttek Eszterházyék a mi autónkon Bécsből. Mi küldtük őket oda, minthogy a kislányát az egyik nyakmirigyével operálták. — A kicsinek a narkóztól még olyan éterszaga volt, hogy jól lehetett érezni a szobában. —

Blanche sokat beszélt a jövőre vonatkozó terveiről; azt mondta, szívesen lakna Bécsben. Ez kitűnő is lenne neki, ott csatlakozhatna valamilyen jótékony munkához, — nyaranta pedig két hónapra el látogathatna a szép biberburgi kastélyba. —

Istenem, — mi így gondoljuk, de a jó Isten irányítja a dolgokat!²

Február 20.

Ma feladtam a gyerekeknek a nagybőjti időre a kis önmegtartóztatásokat.

¹ Gennyes nyirokmirigydaganat a nyak jobb felén.

² Nyilvánvaló utalás a német közmondásra: Der Mensch denkt, Gott lenkt — ember tervez, Isten végez.

Lacika mindennap látogasson meg egy templomot Bécsben.

Ancsi kedves Szűzanya-képét díszítse.

Ivi imádkozza nagyon áhítatosan a szentolvasót, alázatot kérve.

Blanki és Józsi mindennap keresztutat végezzen.

Gitta, Franci és Ciki mindjárt fölkeléskor térdelve imádkozzék egy jó szándékra Ehrentudishoz.

Karli, mihelyt fölébred, imádkozzék az őrzőangyalhoz. —

Délben elutazott a mi kedves Blanche-unk. Nagyon sajnáljuk, mert titokban reméltük, hogy velünk jön Abbáziába. —

Este meghívtam a Plébános Urat és Dr. Fuchst vacsorára, mintegy búcsúlátogatásként! —

Megjött Lacika; sokat számolt velem, minthogy Schellhammernél kontót nyitok neki stb. — Kedves, kedves fiú, Isten tartsa meg nekem ilyenek! különösen Odönömet kérem bensőségesen, őrizze meg ilyen jámbornak és vezesse mindig magasabbra a jó Istenhez! ezekben a rossz időkben!

Mami nagy megbeszélést tartott Maxlial. A drága Misl igazán csupa szív mindenki számára, és mindenki másnak a gondját hordja, egészen a hamvazószerda utáni szombat szentleckéje szerint!¹

Február 21.

Vasámap. Elutazásunk előtti nap: érthetően nagy izgalom a gyerekek között. — A legtöbbben folyvást az órákat számolják, észre lehet venni a kicsik egész világában, mennyivel élénkebbek, mint a méhek a kirajzás előtt. — A csomagolás is sajtásdógos dolog a kicsiknél. Mindegyiknek egész csomó igazán fölösleges játéka és hasonlója van, mindnyájan kis kofferekben és csomagokban minden lehetőt magukkal akarnak vinni. —

Azt hiszem, a személyzet is örül az elutazásunknak, hiszen ez mindegyiküknek amolyan szabadságidőt jelent.

Ancsi volt a titkármőm, roppant büszke rá, hogy Vass miniszternek kellett írnia egy levelet. Karli egy öntözőgyűrűvel szaladgál, és mindenkit meglocsol. Blanki nagy gondban van, mert egy fehér foltocska van a nyakán, azt kérdezi tőlem, imádkoztam-e már, hogy elmúljon? —

Nekem még sok dolgom volt az irományaimmal, az utolsó leveleket mind megválaszolni, az írásokat rendezni, a vasúti jegyeket ellenőrizni, házi elszámolás Misllel, leszámolások a következő hónapokra. — Végül még áldás is volt, ezúttal az utolsó. Józsi és én még

¹ Schellhammer und Schattera: bécsi bankház.

² A régi liturgikus rend szerint: Izaiás 58,9-14.

aláírtuk Szent Józsefhez intézett kérésünket, hogy oltalmazza ezt a házat! A propos oltalom, ezt még oldalakon át kell leírnom . . .'

Február 22/23.

Hétfő. — Reggel volt az utolsó szentmisénk Kittseeben. — Azután még összecsomagoltuk a hátralevő dolgokat. Az autó előállt és mi: Mami, Papi, Ancsi, Lacika, Karli, Blanki elutaztunk Bécsbe, a Hotel Sacherba, ahol két szobát vettem ki. Azután még a Schellhammer bankházhoz hajtottam, hogy lírát utaltassak át Abbáziába. — Mama még bevásárolt egyetmást, néhány sapkát stb., ami szükséges volt.

Emmerich jött mindjárt ebéd után az enzensdorfi hitbizománybérlet miatt. — Azután egy kicsit lefeküdtem Ancsival együtt, a mellettünk levő szobában Karli, Blanki. Mami a Szent István egyesület ülésére ment, megválasztották elnöknek, és beszédet kellett tartania! —

Hozzám a hotelba unokaöcsém, Freddy Pongratz, a wagstedli prépost jött. Teljesen rekedt a laryngitise miatt²; megvigasztaltam, amennyire tudtam, mert a betegsége miatt nagyon levert volt. — Este autóra a Südbahnra!³ — Ott találkoztunk az összes gyerekekkel, a Südbahnhofon ettünk. Azután beszálltunk az abbáziai vonatba. A hálókocsiban Blanki Karlival volt, mellettük ült Ági. A szomszédos kupéban Mami Ancsival, a hálókocsi végén levő kupéban Ivi és fölül én. — Egy fenntartott II. osztályú kupéban ült a francia kisasszony, Tildette, Ilka szobalány, Józsi, Franci, Cika, Gitta, és a mellettük levő kupéban a Tanár Úr.⁴ — Éjszaka 1/2 2-kor következett a jugoszláv határ; az én poggyászatot különös alapossggal vizsgálták. — S. Pietrónál a gyerekek egy nyomorúságos kávét kaptak. — Végül megérkeztünk, és amikor hosszú idő után ismét először pillantottam meg a tengert, imában gondoltam a Teremtőre, aki nekem és nekünk ezt az örömet megadta.

A Quarnero hotelban szálltunk meg, nagyon szép szobáink voltak, mind a tengerre nyíló, egyedülállóan szép kilátással! — Igazán minden gyerek örült, és köszönetet mondtak nekünk a szép kirándulásért. — A nap ragyogóan sütött a nyitott ablakokon át a barátságos szobákba, a tenger sima, mint a tükör! sok kis hajó és vitorlás ringatózott közel és távol. — És bár az utazás fárasztó volt, mindannyiunk szeme nem győzött betelni a gyönyörű látvánnyal! — Reggeli után még elmentünk egy kicsit — kabát és kalap nélkül — a tengerpartra sétálni, és utána pihenni. — A kis apátsági templomot is mindjárt meglátogattuk, és imádtuk az Oltáriszentséget, áldást kértünk! —

¹ Meg is tette; lásd a József-napi bejegyzést!

² Heveny gégehurut.

³ A Südbahnhof, Bécs déli pályaudvara az Olaszország felé menő forgalom csomópontja.

⁴ Mahotka tanár.

Február 24.

Reggel 6.15 felé csodálatos derűsen kelt fel a nap a fiumei hegyek felől, első sugarai a tengerre estek, — gyönyörű látvány! —

Próbáltunk Misllel szentmisére menni a mellettünk levő kis kápolnába, de sajnos nem volt szentmise! Bizony tévedtünk: a templomocská, amelyet valamikor bencések építettek, valóban nagyon közel lenne, nagyon kedves és szép, — de csak ritkán van benne mise! — Azután az ismerősök egész hihetetlen tömege van itt Abbáziában, lépten-nyomon találkozik az ember valakivel. Ancyerlnek ez talán szórakoztató, mert Harracchal zongorázik és teniszeznek. Csak nem tudja az ember, nem hoz-e az idegenekkel való sok érintkezés mindenféle hátrányt is magával, — nagyon óvnia kell az embernek ezt a kedves kis lelket. — Remek idő, a gyerekek igazából állandóan kint vannak.

Február 25.

Dél előtt csónakkirándulást tettünk két csónakban a part mentén. A gyerekek mind lenéztek a tenger mélyébe, és láttak egy sereg tengeri csigát, meduzát, halakat is. A megjegyzések eredetiek voltak. Cika szerint ha az ember beleesik a tengerbe, akkor gyorsan fel-alá jár a fenékén, és keresi, hogyan talál utat fölfelé stb.! — A koszt is eredeti a gyerekek számára! Tegnap este frutti di mare volt, mindenféle szárított tengeri halacska és tengeri állat, senki sem tudta megmondani, mit eszünk! egyesek úgy festettek, mint a sült pók! Az olivabogyó is sajtós étel, a gyerekek mindig próbálkoznak vele, de többnyire megint csak kisétál a szájukból. —

Tanár Úr nagy sétákat tesz Ivivel és Józsiával, ma Lovranáig voltak. —

Van itt egy bizonyos M. úr¹ is a családjával, jó szórakozás a gyerekeknek, mert olyan kövér, mint egy golyóbis, és a lépcsőn mindig félek, hogy legurul, és az előtte menő gyerekeket magával sodorja. —

Sok látogatást is kell tennünk, miután egyesek nálunk jártak. Remélem, nem ront ránk túlságosan ez a sok ember, mert akkor messze vagyunk a mondástól: Sola beatitudo beata solitudo!² —

Február 26. péntek

Reggel 1/2 8-kor harangoztak a kis templomunkban. Rögtön mentünk a szentmisére, és minthogy nem volt ministráns, Ivi és én oda mentünk ministrálni. Sőt a szentmise végén egy Liberánál³ is asszisz-

¹ Mitrovsky gróf.

² Egyedüli boldogság: boldog magányosság!

³ A gyászmise végén a koporsó beszentelésének szertartása, a „Ments meg engem, Uram, az örök haláltól” énekkel.

tálnunk kellett a számunkra még ismeretlen plébános úrnak. — A szentmise előtt meggyóntam nála.

Azután együtt reggeliztünk mi 13-an. Ahol csak járunk, mindig feltűnést kelt, ha mindannyian felvonulunk! —

Délután autókirándulás volt soron az összes kicsikkel Lovranába. Visszaúton állva maradtunk egy homokos helyen, és a gyerekek köveket hajigáltak a hullámokkal szembe, hogy föltartsák őket! a tengert! ahogy mondták, megöljék a hullámokat! — Gyerekes ötlet, — de még sokkal gyerekesebb gondolat, ha Isten mindenhatósága ellen morgunk, mi gyerekek, a Teremtő ellen! —

Misl Fiumében volt, nem nagy elragadtatással jött vissza! —

Február 27. szombat

Reggel Requiem. Józsi ministrált. Mi szentáldozáshoz járultunk. Ancsi még egy kicsit rosszul volt. Tegnap este hirtelen kiment az étteremből, és kihányta az egész vacsorát. — Nem csoda, mert a különféle hors d'oeuvre-öket¹, tengeri moszatokat stb., a szokatlan kosztot nem bírta el a gyomra. — Ancsival és Blankival a tenispályára mentem, ahol ők órát vettek, azután pedig egy szélvédett helyen leültünk a tenger mellé. Ma erős északi bóra fújt, és ez nagyon hideg szokott lenni ebben az évszakban. — Délután valamit pihentünk, azután Mislel Thurnékhöz mentünk a Strandhotelba. Az asszonynak nagy náthája volt, ezért igyekeztem röviden maradni, nehogy megint valami betegséget vigyek a gyerekeknek. —

Ma írtam az első levelet írógéppel — ez azonban lassan megy — legalább kezdetben, és hogy gyorsabban készen legyek, tintával írtam tovább. — A szegény Thurné aggódik az ura miatt is, két éve szél érte, haemianopsia homonima-ja van.² Az asszony reszket a szélütés megismétlődésének lehetőségétől, mint ahogy ez általában lenni szokott. — Sikerült a holnapi vasárnapra helyet lefoglalni az orgonánál. A kicsik este a vendégekkel játékokat játszottak.

Február 28. Bőjt II. vasárnapja

Reggeli, azután mentünk a kis abbáziai templomba. Misznek az a kedves ötlete volt, hogy mind a négy fiú ministráljon: Ivi, Józsi, Franci és Karli. — Ancsi, Blanka, Gitti, Cika és én fönt voltunk az orgona mellett. Misl a szentélyben ült a fiúk mögött. Milyen kedves volt mind-egyik fiút a szentmise szolgálatában látni! És odafönt a templom sarkában imádkoztam én mint apa, hogy a jó Isten fogadja el kegyesen

¹ Étvágygerjesztő pikáns előételek.

² Féloldali vakság mind a két szemem: a látómező egyik (jobb vagy bal) fele hiányzik.

gyermekeim szolgálatát! — Mikor kimentünk a templomból, egy hölgy gratulált Mislnek a ministránsokhoz, és a pap azt mondta lvi-nek: „bene fate bambini”.¹ — Azután cementtel beplombáltam Karli egy fogát, mert az evésnél gyakran fáj, és Francinak is egyet, ezt holnap folytatnom kell, mert a pulpa² közel van és igen érzékeny.

Március 1.

Kora reggel kiugrottunk az ágyból Misllel, gyorsan mentünk szentmisére, de sajnos nem volt, mert a pap Voloscában misézett. —

A kicsikkel csónakkirándulást tettünk, egész közel a parthoz, mert így otthonosabb számunkra. —

Egy öreg hajós vitt minket, kedves, őszfejú ember. A mai időkről beszélgettünk, és ő azt mondta: „az egész mai világ meg van mérgezve”. — Így is van. Egész helyes. — A filozófusok oltották a mérget a világba, akik Angliában és Németországban istentagadó eszméikkel elrontották az embereket. Megkezdődött a küzdelem Isten tekintélye ellen, és a liberalizmus zászlaja alatt a parlamentekbe is bevonult. — Mindenütt szabadság, szabadság az isteni kényszer ellenében! Micsoda eszme: hogy lehet a teremtmény, az emberiség szabad ellenében, hiszen Isten szolgáinak kell lennünk. Az ördög módszere ez, le is hullott a pokolba szabadságkijelentésével: „non serviam”, nem akarok Neked szolgálni! — En azonban és az én házam, Uram, mi akarunk Neked szolgálni, végy minket irgalmasan szolgálatodba.

Március 2.

Még mindig fúj a bóra hideg szele, az ablakokon is áthatol. Csak reggel és este fűtenek egy kicsit, és így persze itt délen jobban fázik az ember, mint otthon. De talán ez éppen ösztönző, és jó az étvágyunk, ha ilyen friss és hideg az idő. —

Március 3.

Reggel a szentmise 1/2 7-kor volt, ministránsunknak, a kedves lvi-nek korán kellett kelnie. — Volt egy kis ijedelmem Mami jegygyűrűjével, amelyet tegnap ideadott, hogy tegyem el, és nem találtam. — Kerestem mindenütt, akkor jött Ancserl a másik szobából, megnézte az ágy alatt, és mindjárt megtalálta. — Este három kis üveg parfümöt adtam neki bőrtokban, és nagyon örült az ajándéknak. — Délelőtt csónakkirándulás, délután csak Gittivel a cukrászdába mentünk.

Betegemnek, Mitrovskynak — sajátságos ember, aki hangosan szokott kiabálni — este 1 gr Brom Natr.-t adtam. Ma azt mondta, nagyon

¹ Jól csináljátok, gyerekek.

² Fogból, vagyis a fogüreg belsejében lévő érzékeny véredény- és idegcsoomó.

jót tett neki. Örültem neki, az ember mint orvos mindig örül, ha valami jó hír jön a betegekről! —

Március 4. csütörtök

Délelőtt csónakázás a gyerekekkel. Azután séta a tenispályára, ahol leckét vettek. Délután látogatás autóval Széchényi Rezsőékhez Lovranába, a San Roco villába, ott volt Széchényi Ernő is a feleségével. Rezső megmutatta nekem a tengeri állatait, egész gyűjteménye van a legkülönbözőbb tengeri pókokból stb. stb. — Mikor a villához értünk, a kis Franci azt kérdi: „a villa a sirokkóé?” — A csónakban Gitta azt kérdezte tőlem: ugye skrofulózinga akkor van valakinek, ha mindig azt hiszi, hogy róla beszélnek, pl. a Cika? Valószínűleg skrupulózust gondolt skrofulózingos helyett.¹

Egyébként itteni intelligens pácienseim is különös „katedraszóvirágokat” szolgáltatnak. Pl. X. gróf azt kérdezi tőlem: lehet fülön át is lélegezni? — H. grófnak kodeint írok fel, és másnap azt kérdezi, bevedye-e a kreozotot.

A gyerekek azt is mondják: hast Du schon gepffien (füttyültél-e már) ahelyett, hogy „gepfieft” (pipáztál-e), azaz elszívtad-e a pipádat. —

Este Thurn jött hozzám a feleségével, a férfi azért, hogy megvizsgáltassa magát; megvigasztaltam a házaspárt, és ők nagyon örültek. — Solutio et solatio aegrorum² — ezúttal főleg az utóbbi. —

Este korán mentünk aludni, mert holnap elsőpéntek, és 1/4 7-kor szentmise Voloscában! —

Március 5. Második péntek a 9-ből

Az első esős nap. Már 3/4 6-kor fölkelünk. A tenger fölött még vaksötét volt. Egy négyülékes kocsit várt lenn, és átmentünk Voloscába. Minthogy ma elsőpéntek, és családjunkban szokás, hogy mindegyikünk minden évben megtartja a 9. péntekét a jó halál kegyelmének kiengeszteléséért, Voloscába kellett mennünk.

Mindenki nagyon örül már Lacikának, akinek ma délelőtt kell érkeznie. —

Lacika már megjött, sajnos egy hatalmas zivatar is óriási jégesővel, úgyhogy a föld és a háztetők tele voltak fehér jégdarabokkal. —

Két betegem megint mondott néhány katedraszóvirágot: az egyik folyvást arról beszélt, hogy „légnyomása” van, amivel vérnyomásra gondolt³, azután a mellére mutatott és jelezte, hogy óriási vágásokkal

¹ Scrofulosis: bőr- és mirigybetegség, skrupulózis: aggályos.

² A betegek feloldása (vagyis meggyógyítása) és megvigasztalása.

³ Luftdruck ill. Blutdruck.

eret vágatott magán, végre emlékeztettem, hogy nyilván a kar vénájára gondol! úgy is volt. —

Március 6.

Ma Lacikát, a mi kedves vendégünket akartuk ünnepelni, és húgai, Ancsi és Blanki már reggel a tenispályára mentek vele. — Azután 10 órakor megvalósítottuk a tervet, amire már Kittseeben gondoltunk, valamennyien lefényképeztettük magunkat. —

A fényképész műtermében az első kép az egész családról volt, azután Misl és én együtt, később egy sziklán megint valamennyien, apraja-nagyja. Józsi, aki elhozta a mozigépét, filmre vett bennünket, ahogy lemásztunk a tengeri szikláról. —

Pater König írt nekem egy kedves levelet: „már kezdenek rajtam mutatkozni az öregkor következményei: lábaim elnehezednek.” — Kedves páterünk, meddig lesz még az élők között? Isten tartsa meg még sokáig nekünk! —

Sajnos hazánkból csak szomorú dolgokat hallunk, e miatt a szerencsétlen frankhamisítási ügy miatt megint minden recseg-ropog. Hogy tehetett ilyet egy Windischgrätz herceg! —

Március 7. Oculi-vasárnap és Tamás-nap¹

Ez a nap családunknak különösen emlékezetes, mert Szent Tamás Ödön kedves szentje volt. — 9 órakor volt a szentmise, négy fiunk ministrált, mise közben horvát prédikáció volt, ezalatt én az officiumomat mondtam.² — Misl egész nap a nyakában hordta Szent Tamás ereklyéjét. — Azután két csónakba ültünk be egymás mellé, és körüljártunk, mi a kicsikkel mindig olyan közel a parthoz, hogy jól láthattuk a tenger fenekét. A gyerekek hosszú spárgán maguk után húztak egy celluloidbabát, egy elefántot és egy porcelánbabát, a porcelánbábu leért a talajig és ott állt a tenger fenekén, amit igen élveztek. — Délután autón Fiumében voltam Józsival és a négy kicsivel, kimentünk a mólóra, és egész közlőrl megnéztünk egy hadihajót, azután a vitorlásokat. — Ezalatt Misl Lacikával és a nagy gyerekekkel a Monte Maggiore-ra ment autóval. — Azután még mozi következett, egy gyermekdarab, Johy Kuger; sajnos volt benne egy haláljelenet, ezért én Karlival előbb kimentem. Így aztán a gyermekdarab ellenére megint csak fiaskó volt a mozi, ráadásul állnunk kellett, pedig 13 ülőhelyet váltottam! —

¹ Nagybőjt 3. vasárnapja, amelynek Introitus-a a régi liturgiában ezzel a szóval kezdődött: *Oculi mei semper ad Dominum* — Szemem mindig az Úrra néz (24. zs.). — Aquinói Szent Tamás ünnepe a naptárreform előtt márc. 7-én volt.

² Ti. Szűz Mária kis zsoltosmáját, amelyet mindennap elmondott.

Március 8. hétfő

Dél előtt egy kis sétát tettem a nagyokkal. Lacikának hálókocsi-jegyet vettem ma estére, sajnos ma megint elutazik, olyan kedélyes volt vele. Ivit és Lacikát levettem egy cethal torkában, tréfás felvétellel. Dél előtt még táviratoztam Giczy főtisztelendőnek, hogy jöjjön ide, akkor lesz szentmisénk, Istennek legyen hála! — Délután a kicsikkel és Józsiával megint Lovranába mentem a tengerpartra. — Én közvetlenül a tengerparton a sziklákra feküdtem, a kisgyerekek és a hullámok folyvást a lábamhoz jöttek. A gyerekek kőgátat építettek, hogy a tengert fölartsák! gyerekes gondolat. —

Azután együtt ültünk, hogy az utolsó órákban még Lacikával legyenünk. — Sok levelet kaptam. — Cikinek ki kellett húznom egy zápfogát! —

Március 9. kedd

Reggel beplombáltam gyermekeim néhány fogát, olyan szívesen esznek cukorkákat, és az elrontja a fogukat.

Remek idő volt, és hogy kihasználjuk a jó levegőt, csónakba szálltunk. Karlinak volt egy kis hajócskája, abba beletettük a babákat, a nap ragyogóan sütött, így igazi üdülés volt ez mindenkinek a kittseei influenzaidő után. —

Délután szieszta, Józsi mellettem, — a nap miatt nagyon fáradt is volt. —

Azután látogatásokat tettünk: Wenckheimnél, a szívbetegnél, Rosenbergnél, aki béna, és sokat beszélünk Schellel, akinek a felesége beteg. — Egyáltalában úgy látszik, egy ember sem csak gyönyörűségből keresi föl ezt a vidéket, az ember mindenhol bajt és szenvedést hall, mindenki hordja a keresztjét. —

Este még Bothoék¹ jöttek hozzánk, a férfi sokat beszélt kedves fiáról, Botholiról, aki Amerikában van.

Március 10/11.

Tegnap sokáig beszélgettünk Bothóval. A fia Amerikába, Kanadába ment, és ez persze nagy gond a szülőknek. De nem volt-e ez is benne Isten tervében? Bizonyára! —

Franciaországban egy tanító ezt írta a táblára: „Isten nem létezik!” és utána azt kiáltotta: 3 perc időt adok Istennek, hogy tüntesse el ezt az írást, ha létezik. — Olaszországban egyenesen egy himnusszal tisztelik meg a sátánt.² A táncok, a ruhák, az indus teozófiai irodalom, minden minden Isten ellen! Non serviam! mint az angyalok

¹ Botho Coreth: feleségének unokatestvére. A fiú később visszajött Körmendre, és ott nősült. — A köv. bejegyzésben szereplő „Mizi” Botho felesége.

² Carducci: *Inno a Satana* 1865.

bukásánál. — Jól mondja Schopenhauer: milyen különös lehet Istennek, hogy az ember azt az egyetlen ajándékot, amelyet Tőle kapott az ő megismerésére, az értelmét, Isten tagadására használja.

A következmény lesz: harc, gyűlölet, igazságtalanság, bizonytalanság, nyomor — mérhetetlen nyomor mindenütt, mert mindenütt hiányzik az Istent tisztelő ismertetőjele, a szeretet! És egy szeretet nélküli világ — az pokol, tehát pokol a földön! ez Európa pusztulását jelenti! — Sohasem fog sikerülni az Egyházat kiirtani a világból: ezt nagyobb úr mondta, mint minden ember együttvéve, Krisztus! —

Egy sok gyermekes apa, mint én, aggódva tekint a jövőbe! Ebben a mérgezett légkörben éljük le az életüket, ezek között a magas hullámok között tartson életük csónaka, viharra és zivatarra ügyet sem vetve, nyílegyenesen, el nem térülő kormányval Isten felé! Alázattal borulok le Isten jelenlétében, és könyörgök hozzá: „Uram, segíts nekünk, különben elmerülünk!” — Ekkor feláll az Úr a hajócskában, nyugalmat parancsol, és a tenger egyszerre tükörsima!

Március 12.

Sajnos Ancserlünk nem bírja az itteni kosztot, mindig gyomorfájdalmáról, hányingerről panaszkodik, és nem akar enni. Erre megbeszéltük Misllel, hogy ma megnézzük a Stark penziót Lovranában, ahol állítólag rendes, jó koszt van, sertészelet stb. — Délután landauerrel¹ Lovranába mentünk, és megnéztük a penziót. Egész jól lehet lakni benne, de elég piszkos, összehányt bútorok, nem is olyan barátságos és napos, mint ahogy ezt az ember délen szereti, egyszerűen kicsit unhigiénikus. —

Azután Bothóékkal lementünk a tengerre. Mizl és Botho folyvást a fiukról, Botholiról beszéltek, aki Bogotában, Columbia köztársaságban van egy farmernél. Az asszony odaadta nekünk a naplót. Igazán érdekes, csupa olyan leírás, mint May Károly-könyvekben.²

Este hazaúton Misl azt mondta: úgy sejtem, Giczy főtisztelendő megérkezett. Csakugyan, mikor kiszálltunk, Giczyt a hotelban találtuk. Odajött és mindjárt elmondta, hogy Budapesten ellopták a pénztárcáját, így az útja kétszeresébe került. —

Elhelyeztük Giczyt és Tanár Urat³ a Louise penzióba, mert így olcsóbb. —

Március 13.

Ma volt az első szentmisénk a mi főtisztelendőnkkel reggel 1/2 9-kor a kis abbáziai templomban. — Később jött a szokásos csónakki-

¹ Célzás Mt 8,23-27, a vihar lecsillapítására.

² A „vadnyugat” híres német ifjúsági írója.

³ Lovashintó.

⁴ Az eredetiben is magyarul.

rándulás, Giczyt is elvittük. — Franci azt kérdezte tőlem, vannak-e most is Pilátusok? és egy csomó más kérdést, gyakran mind a 4 gyerek egyszerre kérdez valamit! —

M. úr a hotelban különben ma azt mondta, hogy egy főtisztelendő a papi szanatóriumban tanult — szeminárium helyett. — Délután az erős naptól igen fáradtak voltunk és aludtunk. Vettem Maminak egy kis babát, amelyet „Icici”-nek neveztünk el, étkezéskor a tányérja mellett állt meglepetésül. Nagyon örült, a gyerekek pedig Mami gyermekízlésének örültek. — Bothóék is jöttek látogatóba. Ancsi elragadóan zongorázott, oly helyes volt, mindig új meg új darabokat, mint egy bugyogó forrás, és fehér jumperében olyan volt, mint egy kockacukor! Én biliárdoztam Bothóval, el is vesztettem. Azután Józsi, a kicsi kitűnően játszik. — Vacsora után egy sereg látogató, a terem egész tele volt ismerőseinkkel, már nem is írok neveket, túlságosan sokan vannak, és én — nem is tudom a legtöbb nevet, a gyorsan beutatott embereket az ember rögtön elfelejti! —

Március 14. vasárnap

Reggel 1/2 9-kor mise az abbáziai templomban, az egykor valóban a bencések alapította Abbatia-ban.

Azután megint hosszú csónakázás, majdnem 12 óráig. Jó meleg idő volt szélcsennel. —

Délután Harracchal és Horgossal — bécsi orvos —, Mitrovsky lányával és egy Thurn-lánnyal moziban. — Utána még rendeltem Thurnnak, aki dadog, és tanácsomra egész testére besugárzásokat kap. Azután Schell jött hozzánk, szegénynek annyit kell szenvednie a felesége miatt, aki állandóan lázas; egy kis kedélyes beszélgetésre jött Misllel, látni lehetett rajta, milyen jót tett neki, hogy kibeszélheti magát. Annyira szeretjük, mert Pálffy Béla közeli rokona. —

Vacsora előtt, mint mindennap, közös szentolvasó. A hotelben úgy csináljuk, hogy ott egy virágváza viraggal, előtte egy Szűzanya-kép, azután a Pater König nővérétől való kereszt, néhány ereklje, Ődön képe, azonkívül az ünnepélyesség kedvéért mindig két mécsest gyújtunk. Azután Papi elmond 10 Avét, Mami, Ancsi ötöt-ötöt, és Karlira rendesen 3 Ave jut. — Utána vacsora, és azután a gyerekek együtt játszanak, a kicsik többnyire tarokkot! Mitrovskyék ma este elutaznak. —

Március 15.

Reggel szentmise és áldozás a gyerekekkel, mint mindennap.

Csónakázás közben Karli már jól tudja, hogy nem szeretem a mély vizet, és mindig ezzel ijesztget: „Papi, nézz le, milyen mély a

¹ Kártyajáték.

víz" stb. — Délután Lovranába mentünk, az egész itteni társaság is odajött.

Bothóék megint kedves fiukról meséltek, és Misl felolvasta a naplóját a gyerekeknek.

A jezsuita atyák már annyi érdemet szereztek maguknak a miszsiókban mint mártírok, akiket mindig üldöztek, hogy az érdemeikben kegyelem alakjában minden tanítványuk is részesül a jó Isten előtt. Így készít bizonyára a jó Isten különleges kegyelmet Botholinak is, aki kalksburgi diák volt.

Este még Pallavicini öregné hívott el magához és kisgyermekéhez, — két helyes fiú, az édesanyjuk csak 50 kiló és amellett nagyon magas, sok bánata van a kicsinyei miatt.

Különösen álmosak voltunk, mert majdnem forró volt a nap, nagyon szép napsütés és tükörsima tenger. —

Március 16.

Szentmise után, amelyet Giczy mondott, Ancsinak egy fogat plombáltam és Blankinak a másodikat, azután elmentem a kicsikkel.

Délután kis szalonunk tele volt emberekkel, egymás után jöttek, a sok abbáziai vendég. Egyáltalán nem tudom már megjegyezni a neveket, így azután ha Misl beszél valakiről, mindig így kell mondania: tudod, „a hölgy a reggelinél”, ti. aki egyszer a reggelinél mellettünk ült, azután a hölgy, akinek ez meg ez a baja van stb. —

Március 17.

Dél előtt leveleket írtam, minthogy nincs titkárom, eltartott ebédig. — Minden gyerek gyónni volt. Olyan helyesen mesélték nekünk, milyen örömmel beszélt velük az itteni jó esperes. Bizonyára a kicsik ártatlan vallomásainak örült, mert gyónás után azt mondta Mislnek: Öröm lehet ilyen gyerekek anyjának lenni! — Este Bothóék búcsulátogatásra jöttek. Milyen kedves házaspár! —

Isten tudja csak, mi fog valóban bekövetkezni a népek életében, de mindenesetre minden okos ember sötétben látja a jövőt.

Ima és újra csak ima lenne a menekvésünk! Azért úgy elszomordik az ember, mikor belép az itteni kis kápolnába, és a kávéházból mellette még áthallatszik a tánczene, most, böjt időben, a „Miserere mei Domine!” helyett! —

Március 18/19.

Holnap József-nap! Csak úgy tódulnak a Szent Józseffel kapcsolatos emlékek. — Már gyermekkoromban mindig mondta nekem ked-

¹ Irgalmazz nekem, Uram! Az 51.(50.) bűnbánati zsoltár kezdete.

ves öreg jezsuita P. Weiserem, hogy tiszteljem Szent Józsefet, és halálos ágyánál Szent József iránti szeretetének gondolatával vigasztaltam. — Somssich Béla barátom súlyos Encephalitis letargicaval¹ feküdt, és betegágyához hívtam. Előtte ígértem valamit Szent Józsefnek, amit nem akarok leírni. — Somssich B. esete reménytelen volt, már inkább halott volt, mint élő, fölvette az utolsó kenetet, öntudatlan volt, mint egy darab fa, csont és bőr, mindenki azt hitte, órákon belül meghal. — Éjjel, amennyire a részletekre visszaemlékszem, álmom volt, amelyben Szent József azt mondta nekem, hogy egészséges leszek. — Rendbejött, és később egy Babocsa—Körmend—Graz kocsiján eljött minket meglátogatni Körmenden. —

Múlt évben a mi öreg Esperesünk², nemes, jó papi ember, halálán volt. Már 75 éves elmúlt. Ekkor novénát³ végeztem azzal a kéréssel, haljon meg legalább József-napon, hisz ez egy pap számára olyan szép és helyénvaló. Pontosan múlt év márc. 19-én halt meg. —

Kedves jezsuita páterem, Pécsy⁴ évekkor ezelőtt Pozsonyba hívtam. Bélrákja volt. Azt mondta, tudja, hogy meghal, de márciusban szeretne meghalni, Szent József hónapjában. És íme, a legszebb napon halt meg: nagypénteken, Krisztus halálával egyesülve! —

A legnehezebb időkben vagyonom pénzügyminiszteréül Szent Józsefet választottam. Magyarországból semmi bevétel, Ausztriában minden bank zárva, és én 11 gyerekkel a bécsi lakásban. — Akkor egy bőrkasszám volt, fölül Szent József feküdt benne, — minden órá volt bízva. És lám: a kasszát be sem lehetett csukni, annyi pénz jött be különben hihetetlenül apró forrásokból: osztrák erdőparcella, erdő stb. Magyarországon pedig semmit sem loptak el tőlem. — És most, mikor azt mondták, hogy kb. 35 milliárdot⁵ kell fizetnem Ödön után örökségi adóul, megbeszéltem Józsisal, akinek Szent József a védőszentje, ostromolja meg a nagy Szentet, faragja le nagyon az összeget, mert ez tönkrefesz! És íme, tegnap írta a hivatalnokom, hogy az összeg előreláthatólag 4 milliárdot fog kitenni! Mennyi mindent tud-

¹ Álomkórral járó vírusos agymegbetegedés. — Somssichékat nagyon szerették. 1907-ben írja róluk: „Mind a ketten roppant kedvesek és jók, rendes, vallásos házaspár, szeretik egymást, a szemükről látni . . .” Látogatásuk leírását ezekkel a szép sorokkal fejezi be: „Megint végtelenül kedves nap volt, egy úgynevezett megérdemeletlen kegyelmi nap, megérdemeletlen, hiszen valójában mindig a keresztünket kellene hordoznunk, kegyelmi nap, mert Teremtőnk szeretetét éppen az mutatja, hogy már a földi életben gyakran ajándékoz nekünk örömet, kedélyességet, boldogságot. Hála nagy-nagy szeretetéért, amellyel már ideleenn elhalmoz bennünket, szegény bűnösöket.”

² Az eredetiben is magyarul.

³ Imakilenced.

⁴ P. Pécsy Arnold 1912. ápr. 3-án halt meg.

⁵ A számadatokhoz: 1926-ban vagyunk, a korona elértéktelenedése idején, a pengő behozatala (1927) előtt. A korona átváltásánál 1 pengő 12 500 papírkoronát ért.

nek még megemlíteni, de ahelyett csak azt tanácsolhatom mindenkinek, forduljon Szent Józsefhez, és próbálja ki saját maga. Természetesen igyekezni kell mindig jobban haladni az Üdvözítő szeretetében jámbor étellel, – de ebben is segít neked Szent József. —

Március 20.

Tegnap, József-napon 2 szentmisén voltam, azután délután kirándultunk Fiuméba Józsival, akinek nevenapja van, hogy ünnepeljük egy kicsit. Egy cukrásznál uzsonnáztunk. — Nagyon fáradtak voltunk, mert a kirándulás azért kimerítő volt, és egyből elaludtunk, én hajnali 1/2 2-ig.

Március 21.

Passióvasárnap. Benedek-nap és Ancsi nevenapja.¹ —

Tehát hármass emléknep. — Mindenekelőtt Krisztus szenvedése — a bűnt. — Hamu a fejen, szörzsák és bűnbánati zsoltárok, ennek kelte a világ hangulatának lennie, akkor megszabadulnánk a nyomorúságtól. Így azonban egész helyesen mondta egy mohamedán politikus: Európában a sátán uralkodik, csoda-e, ha ez az uraság csak gyűlöletet ismer. —

Benedek-nap. — Mislem útján egyenesen állandó lelki rokonságban vagyok Benedekkel, még a „littera charitatis“-unk² is megvan Pertelsteinből, és most a sógornőm, Lily is bencés apáca, eggyel több imatárs, azután a pertelsteini páciensem — az Abbas Primas Rómában, Zeller apát — betegünk, Sylva Taruca: mind kedves emlékek a mai napon. —

És még Ancsi nevenapja¹ is van. A drága gyermek, igazi aranykincs, nemcsak a szüleinek, hiszen ez csak természetes lenne, nem, mindenkinek, minden szívet meghódít! És a kedves zongorajátéka, olyan finom billentés, olyan kedves dallamok, az ő kedves szívéből gyöngyöznek a hangok, — csak azt adja a lelkéből, ami benne van, magától értetődően — harmóniát. — Sajnos sok gondom van vele, napok óta semmit sem eszik! és így leromlik nekem. Nagyon szomorúak vagyunk! Kérlek, Ehrentudis bencés nővér, segíts nekünk! —

¹ Tollhiba születésnap helyett.

² „A fogalom valószínűleg mélyen visszanyúlik a középkorba, és a ciszterci rend gyakorlatából származik. Ezeket a „szeretleveleket“ a kolostor jötevőinek és kiemelkedő barátainak adományozták. Azt jelentette ez, hogy attól fogva a kolostor minden érdekében részes volt, és ezt okirattal leszögezték. Ezt a gyakorlatot azután a mi bencés kolostoraink is átvették. B. házunk nagy jötevője és hű barátja volt, ez késztetett bennünket, hogy ebben a kitüntetésben részesítsük, minthogy mély vallásosságában megértette és megbecsülte ennek az értelmét és értékét.” (A St. Gabriel apátság felvilágosítása.)

Március 22.

Ma egy barátunk nevenapja van, Thurnnak hívják, a felesége szül. Tackoli. — Szegény szélütés utáni haemianopsiában szenved. Ő nem tudja, hogy olyan beteg. Csak a felesége hallotta az orvos szavait, és elmondta nekünk: „Férje állandó életveszélyben van.” —

Egy ezüst keretet vettünk neki, és beletettük a családunk képét, amint valamennyien az abbáziai sziklákon imbolygunk. —

Mami íróasztalát is nagyon megszépítettük: lvi szerzett egy nagy azaleát, szegfűt, én két ezüst gyertyatartót vettem Maminak és egy kis szőnyeget a kereszt alá, hogy a kis rózsafüzéroltárunk szebb legyen. — Blankinak egy kis emailkeretet vettem Ödön kis képéhez, amely a Szűzanya mellett áll.

Uzsonnára Thurnék és Botho volt nálunk. Így megtudunk sokféle világi pletykát, amely villámfényként világítja meg számomra az időket. Itt egy három házasságot kötött hölgy, aki azt mondja: Az első férjemhez azért mentem, hogy pénzem legyen (nagyon gazdag volt), a másodikhoz a társadalmi állásáért (gróf), a harmadikhoz szívből! Akkor 60 éves volt! megvolt az elsőtől a pénze, a másodiktól a neve. Misl azt mondta: vajon az ura most nem ugyanazt csinálja-e övele, hogy mint elsővel kezdi a pénzéért!

Március 23.

Tegnap este még a mi kedves brucki Harrachunknak kellett egy kötést csinálnom, mégpedig egy Sayre-féle ragtapasz-keresztkötést, minthogy alaposan beütötte az egyik bordáját, és lélegzésnél ott erős fájdalmai voltak.

Délelőtt egy villa-bérlőügynöknél jártam Bothóval. Furcsa volt; azt mondta: „hagyjuk csak most a kibérelést, ki tudja, mi történik egy év alatt” stb. Mindketten eltávoztunk és azt gondoltuk: az úr mindenestre nem valami buzgó képviselője az itteni üdülőhelynek.

Botho nálunk ebédelt, azután uzsonnára Harrachék voltak itt búcsúzni, Trautmannék és Laschovsky. — Ugyanaz a Laschovsky, akit Blanche közvetlenül Lily kolostorba vonulása előtt kombinációba vett.¹ Istennek hála, hogy a kolostort választotta! —

Március 24.

Harrach tegnap este elutazott. Szegény, sokat kell rá gondolnom, annyi gondja volt az induláskor, olyan ideges volt, félt az úttól, mint-hogy asztmával kínlódott és nem tudta, hogy bírja ki a kupéban! Eleven siralomkép volt mindannyiunknak! Megnyugtatóására még Codein 0.03 p. d.-t adtam vele. —

¹ Blanche nagy „házasságközvetítő” lehetett: B.-ékat is ő hozta össze.

Ma elhatároztuk, hogy húsvétra már otthon leszünk. De mivel szerdán és vasárnap közvetlen kocsik utaznak, ezeknek a napoknak valamelyikét kell választanunk.

Délután Széchényi Zsófi volt nálunk. Szegény: a férfi Abesszíniában, ő két gyerekkel otthon a szüleinél, – olyan disszonancia, amelyet itt nagyon sokat lehet találni! —

A nagyokkal moziban voltunk, Don Carlost adták¹, de csak rövid ideig maradtunk, mert 6 órakor kezdődött, és 10 perccel 7 előtt otthon kellett lennem a szentolvasó miatt. —

Minthogy most már minden szállóbeli ismerősünk elment, vacsora után mindjárt a hálószobába vonulunk. Misl nyomban lefekszik, és szorgalmasan hímez, mint mindig. — Arany szív mindenki gondja iránt, és szorgos kéz, amelyet soha nem láttam nyugodni, mindig valami munkát csinál a szegényekért. —

Isten tartsa meg nekem valamennyiüket még nagyon-nagyon soká! Zúg a tenger! vihar: a hullámok átcsapnak a parton. —

Március 25. Gyümölcsoltó Boldogasszony

Reggel 8 órakor egy örmény érsek mondta a szentmisét, aki vendégként Abbáziában időzik. Ivi ministrált neki. — Reggelinél azt mondta nekem, senkinek sem tanácsolná, hogy örmény szertartású misén ministráljon, állandóan a legkínosabb zavarban volt, mit kell csinálni. Mindjárt az elején gyertyát hozni stb. stb. —

A villakérdés nagyon foglalkoztat bennünket. A Keglevics-villa piszkos, és sajnos egy értetlen ember rémítő modern vacakkal bútorozta be, a Neptun nedves és a háztulajdonos lehetetlen.

Botho jött búcsúzni este, elutazik Pola—Trieszt—Bécs irányában. Asztalszomszédaink, Lázárék is elutaztak. Így Abbázia lassan kiürül. — Az idő kiderül, szerencse, mert hazulról havat jelentenek és — 5°-ot! —

Március 26. Fájdalmas péntek

Reggel szentmise, reggeli. Azután Tanár Úrral² a menetjegyirodába, hogy végleg megvegyük a jegyeket. Utána elmentem lefényképeztetni magam, és a Banca di Giulia-ba magyar pénzt beváltani.

Ancsival, Blankival és Ivivel kocsiba ültem és elhajtattunk a voloscai templomhoz, ahol 40 órás szentségimádás volt kitett Oltáriszentséggel. Nagyon bensőségesen kértem az elrejtőzött Jézust sok szándékomért, gyermekeim, feleségem javáért, minden betegért és az emberiségért, engesztelve őt a világ sok rosszágáért. Egy szóval: „szenteltessék meg a Te Neved” a föld minden népétől, mindig ben-

¹ Schiller drámája.

² Eredetiben is magyarul.

sőségesebben, jobban és jobban, ahogyan ez Istennek kijár — szeretetben — a szeretet Istenének, és „Jöjjön el a Te Országod”, Mislnek, nekem, minden gyereknek, minden betegnek! a mennyek országa! a mi hazánk, ahová csendesesen, de nagy erővel vágyódik a lélek. Azután: Uram, maradj nálam, mert este lesz! — Az este nálam már beállt, sok jelből észlelem! — *Melior est misericordia tua vita!* —

Egy szembeteg grófnőhöz hívtak. Tegnap Széchényiék dajkájánál voltam, akinek heveny gastroenteritise² volt. Mindenki tőlem meg Mislől kér tanácsot! —

Ancserinek hála Isten jobb az étvágya!

Március 27. szombat

Dél előtt sétálni voltam a gyerekekkel. Giczy és Tanár Úr³ búcsút vett. —

Az ittartózkodás különösen Józsinnak tett jót, 6 kilót hízott. — Ma azt mondta: „Kimentünk a tengerre, és a sirályok egyszerre olyan nevetőgörcsöt kaptak, hogy mi is mind kénytelenek voltunk velük határozni.” Azután azt mondja: úgy örülök annak az éjjelnek, amit álmatlanul töltök el a kupében, ilyesmiben máskor sosincs részem! — A boldog fiú! vágyik az után, amit mások olyan nehezen viselnek el. —

Délután Mamival először Biordiékhoz mentem, akik egészen eldugott helyen laknak fenn a hegyen, onnan elmentünk a Biedermann-villa kertészét meglátogatni. Kedves villa a tengerparton, talán ez jó lesz jövő téltre? — Azután a Szeghő-szanatóriumba mentünk Schellékhez. — Szegény holnapután hazautazik, csak a felesége baja nem javult semmit sem. Eszembe jut itt boldogult édesapám kijelentése, akinek gyomorfájdalmai voltak. Mikor Gleichenbergbe küldték, így szólt: „Igen, az orvosok azt mondják, hogy a gyomromat is magammal kell vinnem, és a beteget nem hagyhatom otthon.” — Úgy is volt, a kedves papa meghalt gyomorrákban Gleichenbergben. —

Március 28. Virágvasárnap

Reggel 8 órakor voltunk szentmisén. Patakokban esett. Néhány levelet írtam. Többek között az oroszlámosi birtok miatt, amelyet a monarchia összeomlásakor az S. H. S. állam elkobzott, és egy fillért sem kaptam érte. Sokaknak felkínáltam, 1926-ig sokan hitegettek azaz, hogy megveszik, de nem lett belőle semmi. Most jelentkezik valaki, hogy 7 millió dínárt akar érte adni, amit 1930-ig fizetne ki. Vajon lesz-e belőle valami? Kevés a nagy birtokért, de mégis csak valami, ha pedig nem adom el, nincs semmi. Bizony kényszereladás ez! —

¹ Jobb a te irgalmad az életnél (62/63/zsolt. 4).

² Gyomor- és bélhurut.

³ Eredetiben is magyarul.

Este tea volt az öreg L. Thurnékkal, Schellékkal stb. — Miután Schellel rákkonzultációt folytattam, lementem, és érdekes teológiai beszélgetés bontakozott ki, amennyiben valaki a kételyeit hozta elő nekem. — Mint egy lepke száll virágról virágra, úgy sorolt fel mindig új dolgokat: az angyalok, a paradicsom, a kígyó, az ördög, Noé bárkája, a hétnapos teremtés és egy sereg más. — Egészen tűzbe jöttem hitünk ügyéért, és beszéltem, beszéltem, ahogyan Isten szeretete éppen a számba adta. — Annyira örültem, hogy legalább a mai ünnepen elszórhattam Isten szeretetének egy mustármagvát. Virágvasárnap! Hozsanna és ünneplés — és rövid időre rá keresztre feszítés! — Így van ez a földön! —

Március 29. Nagyhét hétfője

Az örmény szentmisén voltunk. — Azután fogtam a kis Gittit, az ikreket, Karlit, beültem egy négyülékes kocsiba, és a felső úton Abba-ziából Voloscába mentünk. — Útközben megálltunk a temetőnél, és végigjártunk minden sírt. Ez sok kérdésre nyújtott alkalmat a kicsinyeknek az örökkévalóságról. Végül imádkoztunk minden ott nyugvó halottért. Még mécsket vettünk, majd találkoztunk Mamival, aki cipőt és ruhát vett a gyerekeknek. — Azután következett még egy csónakút, erősen hullámzó tengeren, úgyannyira, hogy a hölgy, aki a csónakot vezette, tengeri beteg lett. Gitta nem volt velünk, mert ő rögtön tengeri betegséget kap. — Karlinak rendbe kellett hoznom egy fogát, mert sírt.

Délután autóval átvittük Laschovskyt Lovranába, hisz annyira szűksége van egy kis szórakozásra, és csaknem vak. Búcsúlátogatásként fölkerestük Széchényi Rezsőéket, ott maradtunk uzsonnára. Hazajövet még egy látogatást tettünk Thurnéknál, a férfi megmutatta nekem a szemüvegét, és megígérte, hogy eljön Körmendre, jövőre pedig, ha Isten is úgy akarja, velünk lakik ugyanabban a hotelban? —

Ancserlem most megint jobban van, és mindennap megkérdez, jól imádkoztam-e a kis gyomráért. Meg is teszem olyan jól, ahogy csak tudom. — Este Mamerl, Ancsi és Blanki, mint mindig, varrtak a hálószobában, a kicsik pedig labdáztak a falon. —

Március 30. Nagyhét keddje

Reggeli után Mami közkívánságra elment lefényképeztetni magát, hogy legyen róla egy jó képünk. — Azután csónakáztunk a kicsikkel. Gyönyörű nap volt, egész forró és nagyon lankasztó, igen bágyadt-nak és fáradtnak éreztem magam, mint ahogy a pirókunk¹ énekelte

¹ Blanka lányának egyik *madara*. Mikor kimúlt, nagy ünnepélyességgel temették el.

mindig: „Ach ich bin so müde, ach ich bin so matt.” — Délelőtt még Biordiék jöttek látogatóba, akik itt laknak. Az érsek, aki az örmény misét mondja, szintén hosszan beszélgetett velünk. — Ebéd után L. akart konzultálni, de éppen aludtam.

Karli ma titokban ökölbe szorította a kezét, mikor a kávéház mellett mentünk el. Megkérdeztem, miért, és azt mondta: mert azok ott benn sértegetik a jó Istent és táncolnak, bár bőíti idő van. — Már elkezdtünk csomagolni. —

Március 31.

Szentmise után, amelyen Józsi és Ivi ministrált, az érsek megcsókolta a gyerekeket, és azt mondta: értük ajánlotta a szentmisét, és gyakran fog imában megemlékezni rólunk. — Így van ez, ha az ember barátokat szerez az egyháziak, különösen a szerzetesek közül, — imádkoznak érte. — Már a mi kedves Tulokunk¹ azt mondta nekem: minden nap megemlékezik rólunk a szentmisében. — P. Bús Szegeden minden elsőpénteken értem mutatta be a szentmisét stb. stb. — a kegyelmek bősége. Innen a szép mondás is: „Boldog a hely, ahová egy jámbor ember belépett”, mert a jámbor imádkozik az emberért, és ezzel részessé teszi Isten barátságában, amelyet magában őriz. Ha én ezekben a nehéz időkben, amikor annyi arisztokrata már nincstelenül keserű órákat él át, családommal együtt olyan szép, békességes napokat tölthetek, akkor ennek az oka sok-sok ember imája. Milyen gyakran! mondogatták nekem 30 éven át a betegeim: a jó Isten fizesse meg a földön és a mennyben. És Isten beváltotta és beváltja a sok áldáskívánást. Neki legyen dicsőség és hála mindörökkön örökké! —

Nagy csomagolás, mert este elutazunk. Misl még gyorsan cipőket vett, mert itt sokkal olcsóbbak. — Este 8-kor indulás Grác felé.

Április 1.

Tegnap este 1/2 8-kor beszálltunk a vonatba: egy 6 személyes hálókocsi és egy nagy fenntartott kupé a családtagoknak. — Reggel 1/4 6-kor megérkeztünk Grácba, ott várt minket a Steyer kocsi, és 3/4 9-kor már a körmendi kastély elé értünk. Minden egész simán és jól ment. Csak Ancserlünk okoz gondot a gyomra miatt, semmit sem akart enni, és mindig hányingerről panaszkodik, úgyhogy Mami este sírt, és aztán Ancsi is, hogy Mami búsul. Igazán szomorú idő! Ilyen gondok éppen a mi „Porcelánkisasszonyunkkal”², ahogy őt hívjuk. —

¹ Ennek a papnak kilétét nem sikerült megállapítani. Föltehetően a később szereplő főszolgabíró rokona.

² Az eredetiben is magyarul.

Este a kocsi-val még elmentünk Lacikáért, aki már élénk jött Sze-csődre Lillikéhez. Drága gyerekeink mind a ketten, Lilli és az ő gye-reke. Zsigus nem volt otthon, Csákányon járt. —

Az íróasztalom tele volt elintézendő levelekkel és írásokkal, két-szer kérttem magamhoz Dunayt. — Nagy sereg beteg is vár rám, egy még Amerikából is, mint Dunay beszámolt. Isten segítsen szegény fejeknek!

Április 2. Nagypéntek

Reggel szentmisén voltunk, utána Fuchs esperesünk szép prédiká-ciója. Ő olyan jámbor, hogy néhány napja 1500 férfi járult szentáldo-záshoz. Gyönyörű. Milyen kedvesen tekinthetett Isten községünkre! 300-zal több férfi, mint asszony a szentáldozásnál ezekben a rossz időkben. Kegyelmi eső Körmendnek! —

Szentmise után meglátogattuk Fuchst. Kedves esperesünknek min-den munkája mellé még nagyon rossz gyomra és reumája is van! sze-gény! Amellett a plébániát gyönyörűen rendbehozta! Mint az egy-házközséget, úgy tartja a plébániát is.

Számunkra nagyon gondterhes nap, igazi nagypéntek. Ancserl gyomra rossz, és a vakbél nyomásra érzékeny. Misl úgy gondolja, a gyomor a vakbél-től van, ami nem kizárt, és mi szegények Ödikénk után úgy félünk ettől a vakbél-től! Mérlegeltük az operáció lehet-ségét, sokat beszélünk róla, — Ancserlemnél ez borzasztó nyomasztó ránk nézve. —

Itt volt Zsiga és Lilike. A nap különben remekszép volt, a tera-szon ültünk. —

Este szentsírlátogatás a plébániatemplomban, Karlival voltam ott. — Azután még Misllel autón Csákányra mentünk Iván bácsihoz, sok elmesélni valónk volt! — Mikes püspök meghívott bennünket 29-én este (ápr. 5-én) 1/2 9-re nagy vacsorára.

Április 3. Nagyszombat

Éppen most jövünk a feltámadási körmenetről, és még egészen ha-tása alatt vagyunk szép lefolyásának.

Roppant sokan voltak, kicsik-nagyok, azt hiszem, az egész község ott volt. — Mi mint védnökök a Legszentebb mögött vonultunk, bár oly sok más jobban megérdemelné ezt a díszhelyet, mint én. A házak mind teljesen kivilágítva. Kivonult a katonaság, egy tiszt kivont kard-dal tisztelgett a Legszentebb előtt, amikor elvonult, — csodálatos volt. És úgy örül az ember, hogy a jó Istent ilyen tiszteletben részesítik. Voltaképpen persze ez magától értetődő, sőt az ellentéte érthetetlen! és mégis ebben a mai rossz világban az embernek csak úgy dobog a

szíve örömében, ha lelkesedést lát Teremtőnk iránt! Laudate pueri Dominum! —

Mennyire megvalósul Krisztus szava: „és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta”. Igen, az egész pokol munkában van, szinte mindenütt és amellel a templomok zsúfolásig tele! Új megtérések minden országban! Isten áldja meg nagyon-nagyon Körmendet a mai körmenetért! —

Április 4. Húsvétvasárnap

A mai húsvéti ünneppel a Legszentebb is újból bevonult a kápolnáinkba. A legmagasabb Vendég itt a földön! —

Hosszú idő múltán megint orgonista voltam a kápolnában a Maxburg harmóniumnál. — Ancsival kettesben ettünk a teraszon, nagyon hideg volt, de napsütés. —

Délután Mamival tettünk sétát. Kedves volt, ahogy örült a kertbe kihalántált virágoknak. Sipost² is meglátogattuk, nagyon beteg volt bronchitisszel. Azután kétszer meglátogattam az öreg Viehmann szakácsnét, aki igen súlyos vakbélgyulladással fekszik. —

Tegnapelőtt Fuchs plébános úr üdvözölt bennünket, mint hazatérőket az abbáziai utazásról, és a nagypénteki ima szavait: „Peregrinantibus reditum” összeeserélve azt mondta: „Peregrinantibus exitum!” Sokat neveltünk vele ezen! —

Április 5.

Délelőtt Dunayval leveleket intéztünk, utána a teraszra mentem, ahol Ancserlem feküdt a nyugágyban a napon. Hála Istennek jobban van, ha nem is egészen jól, mert gyakran vannak fájdalmai, különösen uzsonnaidőtől kezdve, illetőleg a gyomrára panaszkodik, hányingerről stb. — Délben Pálffy Józsi és a felesége jött hozzánk. Mint-hogy Józsi Lici nővéremnek a fia, még mindig úgy nézek rá, mint valami kis kölyökre. Hisz még valamennyien élénken emlékszünk, hogyan ugrott ki Kittseeben az ablakon, és azután a kastély falán át megszökött stb. Most rokonszenves benyomást kelt mint házias ember (3 hónapja), s úgy látszik, a vallás tekintetében is jó irányt vett, — ami a tartós családi boldogság alapja. —

Már készítik a frakkomat a ma este 1/2 9-es diner-re. Nem nagy öröm nekem, mert nem szeretem az ilyen ünnepeket, de a mi kedves Mikes püspökünknek nem szívesen utasít vissza az ember valamit. — Zsiga és Lilike is itt ebédelt. — Mami Pertelsteinnel beszélt telefonon,

¹ Dicsőíjétek, gyermekek, az Urat! A 113. zsoltár kezdete.

² Sipos Antal, erdészük.

³ „Vándoroknak visszatérést” helyett: „Vándoroknak kimúlást”.

az apátnő egyedül akar vele beszélni, — valószínűleg kolostoralapításokról. —

Április 6.

Ma van igazából az első meleg nap, a napnak már ereje van!

Délután az egész Erdődy-család itt uzsonnázott Vépről, mama és gyerek. — Misi és én az asszonnyal sétáltunk a kertben. — Erdődy megvette Balatonfüredet; én ezt veszélyes dolognak találom most, ezekben a nehéz időkben, amikor az ember éppen csak hogy evickél az életben az adókkal, ha nincs semmi különös a birtokában. —

Április 7.

A mai napot tulajdonképpen pirossal kellene bekereteznem, mint különleges napot! mert a szentmise után, amelyen én ministráltam, újból megkezdtem a

r e n d e l é s t .

Igaz, rendelésen kívül is fordulnak az emberhez mint orvoshoz, de az nem intenzív orvosi tevékenység, mint a kórház és az ambulancia. — Délelőtt 40 szembeteg volt nálam, és délután még hárman jöttek Győrből, Kőszegről és Budapestről vonattal. Végül még két szegénynek fogat is húztam.

Megint elememben vagyok az orvosi munkában. Itt annyi szívbeli meleget lehet osztogatni, hisz a szegény betegek annyi szeretetre vágnak!

Adja Isten, hogy az Ő dicsőségére nagyon sokaknak segíthessek. Sokakat látóvá tehessek, sokakat megvigasztalhassak, szívüket Istenhez vezethessem! Járja át mindnyájukat a szeretet melege, olyan szeretet, amelyből mind kiérzik, hogy az istenszeretben gyökerezik! —

Uram, adj nekem kegyelmet kegyelemre ehhez!

Április 8.

Ma megjött Gusich (jóság)igazgató, ami most munkát ad, mert kezdődik az első féléves időszak, és mindannyiukkal beszélnem kell. Először Gusich referál, utána Sipos, majd Barthos¹, Dunay. — Rettentések az adók, bevételeknek csaknem a felét kell jövedelmi adó² címen befizetnem. — Azután jön az örökösödési illeték², amely kb. 4 milliárd lenne! Hát ezt nehéz lesz összekaparni! És mégis örülnöm kell, hogy nem 30 milliárd az összeg, mint ahogy először szó volt róla, hiszen az teljes anyagi romlásomat jelentette volna. —

¹ Barthos Béla erdőtanácsos, a kanizsai hitbizományi részleget vezette.

² Az eredetiben is magyarul.

Mindenki megint buzgón tanul nálunk, a kicsik az ábécét, a nagyobbak a gimnáziumi anyagot, én pedig megint belemerültem orvosi tevékenységembe! Barthos jött este, ő mindig olyan vidám, beszélt egy olyan kövér úrról, hogy zsírfoltokat hagy maga után stb. stb. —

Április 9.

Legújabb találmányunk, hogy pontosan reggel 1/2 8-kor elindítjuk a gramofont, azután kinyitom az ajtókat Ivi és Józsi, Ancsi, Mami, Karli felé, és hangos indulóval ébredőt fúvunk, hogy mindenki készen álljon a 8 órás misére. Mulatságos, ahogy mind jönnek kifelé a szobájukból, a kis Karli hálóingecskében, Franci stb. —

Az ambulancia az esős idő ellenére igen látogatott volt, bemutatják a holnapi operáció betegeit. 1/2 1 felé lettem készen.

A gyerekek a szentáldozás utáni hálaadáskor mindennap kapnak egy kis feladatot. Tegnapelőtt azt kapták, hogy mindegyik hozzon 3 kis áldozatot. Emlékeztetőül legyen 3 papírszeletjük, amit az áldozatok meghozatala után a papírkosárba dobznak. — Tegnap a feladat szilencium volt a kis lépcsőházban, ma pedig egy-egy virágot kellett szakítani, és kinn a kertben a Szűzanya-képhez tűzniök. Így csinálunk mindennap valamit a szentáldozás tiszteletére. —

Este még Csákányon voltam Iván bácsinál. — Fuchs plébános itt vacsorázott.

Április 10.

Operációs nap. — Hosszú idő óta az első, hisz karácsonykor a sarlach miatt még Kitzseeben voltunk, azután az influenza miatt Abbáziában. —

5 beteg ült a zsámolyokon, mint a fecskék egymás mellett a dróton. — A nővér kokaint adott nekik, és azután egyiket a másik után fektették az operációs asztalra. — Istennek hála, mind nagyon jól sikerült. Lacika is ott volt, mert egy aláírásra várt. — Délelőtt nagy irodai tárgyalás is volt az összes urakkal. Adófizetés és hasonlók. —

Mami reggel a nagy autóval a pertelsteini kolostorba ment. Nagyon örülök a kedves „Lily néni” miatt, micsoda öröme lesz, hogy nővérét viszontlátja. Az apátnőnek is sok beszélni valója van Misllel, nagy dolgok, kolostoralapítások? —

Este 2 bajor vendég jött, akiket Mikes ajánlott nekünk, és az erdőgazdaság iránt érdeklődnek. Ancsinak megint hányingere van! —

Április 11. vasárnap

Reggel szentmise Giczy prédikációjával. A szentmisén ott volt a két bajor vendég is, Gebattel és Stein báró.

Reggeli után Gusichcsal tárgyaltam, azután a gyerekekkel a kertbe mentünk húsvéti tojásokat keresni. Kis zacskók voltak ezek csokoládé-

tojásokkal, csokoládébábukkal, csokoládé cserebogarakkal, és mint „csattanó” egy ehető puska. — Miután a gyerekek hallózása közben minden előkerült a rejtékhelyekről, következett a kiosztás jegyekkel. A vendégeket is bevontuk. Ebéd után Lalló visszautazott Bécsbe, és a vendégek is vele. —

Délután Sipost mentem megvizsgálni. — Viehmann sajnos rosszabbul van! egy kis láz! a tályog nagyobb, a fájdalmak is! —

Ancserlünk is újabb gondokat okoz nekem, úgy látszik, mintha bél-szűkülete lenne, és a vakbél sincs rendben. — Misllel egy sétán elhátáraztuk, hogy elhívjuk Pirquet professzort, a gyermekgyógyászt, holnap sürgőnyzők neki. Mami sokat beszélt egy beuroni bencés női apátság alapításáról is! —

Április 12.

45 beteg az ambulancián. Holnap állítólag jön Dr. Ajtay mint asz-szisztensnőm. 3 éve működik mint szemész.

Dr. Posey Campell, egy philadelphiai szemorvos megható levelet írt nekem. Súlyos recephátyagyulladását kapott, abba kellett hagynia az orvosi gyakorlatot, de addig nem tud búcsút venni az élettől, míg meg nem látogatta barátait (minket) Magyarországon. —

Ancsi délelőtt jobban volt, de délután és főleg este fájdalmakról panaszkodott baloldalon a gyomor alatt és hányingerről. Sürgőnyöztem Pirquet professzornak, hogy jöjjön! — Este jött Lilike és Zsigus. Viehmann kiasszony megint egy kicsit jobban van a vakbelével! —

Karli tele van hajóstörténetekkel, állandóan csak hajókról beszél, és most föltétlenül matróz akar lenni!

Blankerlem végtelenül kedves gyermek, megosztja velünk örömeit, bánatát, és olyan önzetlen, hogy mindig szívességet tesz másoknak. Remek kislány! Isten áldja is meg nagyon-nagyon!

Április 13.

Először egymás után 4 hályogot operáltam, azután egy írisz-előre-esés műtéte és kauterizáció¹, végül pedig egy férfi jobb és bal szemének szaruhártyájából idegentest-tűvel egy szilánkot vajtam ki.² — Azután vizit a szombaton operáltaknál, és a végén egy kis ambulancia. —

¹ Az előreesett szivárványhártya levágása és égetés.

² Ez a passzus nehezen értelmezhető. Az eredetiben: „ein Schmirgelstück . . . ausgemeisselt.” Schmirgel első jelentése smirgli, de smirglidarab nehezen juthat a szembe, azonkívül ami csak belepattan a szembe, az fennakad a kötőhártyában, itt pedig mélyebbre, a szaruhártyába hatolt idegen testről van szó, amit ki kellett „vézni”, vágni. Schmirgel jelent korundot is, — talán gyémántcsiszolás közben a szembe pattant kemény szilánkokról van szó? A fordításban ilyenformán a semleges „szilánk” szót használtuk (lehet vasszilánk stb.), bár Schmirgel semmiképpen sem jelent szilánkot.

Délben megérkezett Pirquet professzor a feleségével! Ő, aki maga is erősen sántít, támogatta a feleségét, aki alig tud menni. A gyerekek azt hitték, két 'beteg jön hozzám. Pirquet kificamította a lábát, mert kiesett egy hotel ablakából!' —

Uzsonna után megvizsgálta Ancsit, de tulajdonképpen semmit sem talált, csak azt a két pontot kell figyelembe venni, amely nyomásra érzékeny. — Aztán jött a többi gyerek is mind, mindegyik azt akarta, hogy Pirquet vizsgálja meg, mert jól tud bánni a gyerekekkel, és mindenki szereti. — Az asszisztensnőm is bemutatkozott. Csapody professzor küldte. Egész értelmesnek látszik. Holnap még beszélünk vele, és segít az ambulancián.

Április 14.

Erős ambulancia. Mindjárt első betegként egy győri esperes üdvözölt, aki Széchényi Miklós, volt kedves győri püspökünk papja volt. Azután jött volt asszisztensnőm, Regina keresztes nővér, aki évekig mellettem dolgozott. — Ma segítség is volt Dr. Ajtay személyében, aki asszisztensnőnek akar hozzám jönni. Jó 12 nőbeteget végigkezelt. Azután a kötözést intéztem. —

Pirquet professzor ismét megvizsgálta Annerlt, a vakbelet érzékenynek találta, és azt mondta, egyelőre adjuk azt a kosztot, mint eddig, és azután ha egy hét alatt nincs változás, vigyük a Löw-szinatoriumba a különböző vizsgálatokra — röntgen, próbareggeli stb. és esetleg vakbéloperáció. — Hát majd meglátjuk. Mindenesetre nem írhatom itt le minden gondolatomat, mert Annerlem éppen tegnap pislantott bele ebbe a naplóba, és akkor mindjárt gondban van, hisz anélkül is egy kis idegcsomó! A gond Pirquet mellett is miránk szülőkre maradt; a jó Isten majd csak segít. —

Április 15.

Ma az én ministráló napom volt. Észrevettem, hogy az ember különös áhitattal tud imádkozni, ha ministrál. Bensőségesebben követi a misszáléban a szentmisét. Ha péntek—szombat—vasárnap organista vagyok, akkor nehezebb, mert az ember nem vehet annyira részt, és megvan a veszély, hogy a preludálásnál az ember rátarti lesz, és a közönségnek játszik.

¹ Pirquet feleségének tériszonya volt. — 1929. márc. 5-én B. egy levelében megrendülve és gyöngéden számol be öngyilkosságáról: „Szegény Pirquet halála igen nehezünkre esett, ennél is inkább, mert idegzetének nagy fokú baja miatt úgy látszik teljesen elvesztette egyensúlyát, és ennek következménye volt a mérgezés. Gyermekai nem voltak, de annál több gyermeke volt a klinikán, kik elhunytát siratják.” — Egyébként az ún. Pirquet-féle oltást B. jóvoltából Kőrmenden és környékén már 1917-től alkalmazták; tőle magától szerezte be a hatóanyagot.

Reggel néhány rendelés, háziak is. Fogat húztam, azután a kórházba mentem, megnéztem minden operált betegemet — hála Istennek, az első sorozat idáig ragyogó! — Ma Ancserlünk is sokkal jobban evett, és ez nekünk napsugár. —

Délután Iván bácsihoz mentem. Olyan, mint mindig, régi világból való ember, amilyen már egy sincs és nem is lesz, egy Mária Terézia korabeli öreg arisztokrata eleven képe.

Ugyan nem azért jött-e csak tegnap Pirquet professzor, hogy egy katolikus család melegét olyan igazán érezze? Isten végtelenül nemes terveiben nagyon is lehetséges lenne, hogy éppen Ancsi betegsége, a nemes kis lélek segített neki a mennyország felé. Hisz Ancsi olyan nagy barátja az öreg Pater Könignek, aki mindig imádkozik Pirquetért mint régi kalsburgi diákért. Ha nézem most tavasszal a sok nővény roppant munkáját, hogy előjőjenek a téli földből, színnel, illattal és pompával ékesítsék magukat, ha meggondolom, hogy Isten gondoskodik minden kis teremtményéről, hát mennyivel inkább egy halhatatlan lélekről! És az Ő utai csodálatosak a természetben, de milliószor csodálatosabbak a lélek életében!

Április 16. péntek

Igazán óriási ambulancia. Ilyenkor nincs az embernek sok ideje, röviden diagnosztizálni kell, kezelés, és már jön a következő eset, így megy az éppen 1 óráig.

Április 17.

Operációs nap. Először négy hályogot operáltam. Az egyiknél, akinek egyik szemét már Budapesten megoperálták, megtudtam, és láttam is, hogy a beteg rettenetesen nyugtalan, és a szemét állandóan jártatja. Maga mondta: „nem tudok pillanatig sem nyugodtan maradni szememmel”.¹ Ekkor az én kedves asszisztensnőmmel, Misllel egy új módszert alkalmaztattam, ami ugyan ügyességet igényel, de az én *kitűnő* asszisztenciámmal nem lehetetlen. Misl jobb kezében tartja a (szemhéj)kanalat, és úgy emeli fel a felső szemhéjat, ezután balkezeinek 4. ujjával lehúzza az alsó szemhéjat, s hüvelyk- és mutatóujjával egy csipesz segítségével könnyedén lerögzíti a szemet. Ebben rejlik a nehézség, a rögzítésben, mert ugyanakkor nyomni nem szabad, a felső sebnyílás nem tátonghat! Az eredmény olyan jó volt, hogy ezt a módszert, amelyik sokkal gyorsabb, mindig meg fogom tartani.

Délelőtt elmentek a vendégeink. — Este Zsigus és Lilike volt nálunk. — Nagy öröm ért, mert Karlival és Francival aludtam, ugyanis Ági, a dajkájuk, Winkovicséknál volt rokoni esküvőn (nagyon kedves család). — Karli rögtön elaludt, végtelen kedves volt, Franzerlem is.

¹ Az eredetiben is magyarul.

Április 18. vasárnap

Reggel énekes szentmise. Még mindig én vagyok az öreg orgonista! Volt már egy idő, mikor az én drága Ödönöm vette át ezt a helyet, akkor azt hittem, nem játszom már többet, és örültem, hogy legidősebb fiam olyan szépen átvette a hivatalt. — Akkor meghalt! — Azóta megint ott ülök mindig a billentyűk előtt, persze még öregebben és kevésbé alkalmasan, mert a korral mintha a prelúdium is öregednék, — hiányzik az erőteljes akkordkezelés, a mély érzelmek, oly keveset gyakorolok, sohasem zongorázom, így nincsen ösztönzés. —

Gitta születésnapja, néhány apróságot ajándékoztam neki. — Mami holnap Lacikával Bécsbe megy Pechamhoz egy esetleges operáció miatt! Lehet, hogy Ancsit is operálni kell vakbéllel. Ezek néhány sorban a nagy gondok! ezért imádkozom és állandóan kopogtatok imámmal az Üdvözítőnél, hogy mind a két gondot távolítsa el!

Április 19.

Ma hétfő, az én ministráló napom. Ancserl először volt szentáldozásnál. Azután jött egy nagy rendelés. Nem csoda, mert piacnap van, és ilyenkor gyakran jönnek emberek, akik csak úgy mellékesen meg is vizsgáltatják magukat. —

Összesen 53 esetet jegyeztünk föl, 1 óra felé lettem csak készen. Mégsem voltam nagyon fáradt. Egyáltalán Abbázia jót tett nekem, és sokkal többet bírok ki, mint azelőtt.

Ebéd után Mami elment Bécsbe az én kedves Lacikámmal. — Úgy örülök, hogy Lacika olyan jól megállja a helyét egyedül Bécsben! — P. König arra a kérdésre, hogy mi a hivatás, azt mondta nekünk: „az, amire valakinek hajlama van”. Hát akkor Lacika esetében semmi kétség, hogy neki a műegyetemre van hivatása! mondtuk mi, és odakerült. Isten áldásával abban a nagy kegyelemben részesülünk, hogy ragyogóan megy neki minden! — És az én Mamikám Bécsben Pechamhoz, — a nagy kérdés: kell-e operálni és mikor! Mennyit imádkozom emiatt érte hetek óta, csakis Isten tudja! és ez elég! —

Április 20.

Délelőtt először egy fiatalkori hályogot operáltam lándzsá-extrac-tioval¹, azután egy pterygiumot², egy régi bénulást az internus hátrahelyezésével és az externus előrehelyezésével³, végül egy Fibroma pendulum-ot⁴ a szemnél és egy Chalaziont⁵.

¹ A lándzsával (szemeszműszer) készített seb kisebb és finomabb, ezért fiataloknál, gyerekeknél általában ilyen seben át vonják ki a hályogot, míg öregeknél Graefe-késsel operálnak.

² Kűszóhártya: a belső szemzugból lassan a szaruhártyára húzódó kötőhártya-kettőződés.

³ Belső ill. külső szemizom.

⁴ Lógó daganat.

⁵ Jégárpa.

Ma azt adtam fel a gyerekeknek, minthogy április az őrangyal hónapja: mindegyik szedjen egy kis virágcsokrot, és estig tegye a Szűzanya oltárához egy vázában. — A virágok kérést képviseljenek a Szűzanyához, eszközölje ki közbenjárásával, hogy a jó Isten a mai napon őrangyalaiknak különös örömet szerezzen. Természetesen ott voltak a kis csokrok meghalt gyermekeink angyalai számára is, azután a távollevők helyett, mint Mami, Lacika, Lilike, végül Viliért, az érsekért, Józsi testvéréért stb. Végre imádkoztam minden egyes angyalért. — Hogy a jó Isten hogyan valósítja ezt meg, azt nem tudom, de ő meg tudja tenni, hiszen mindenható, és az imát mindig meghallgatja — így ígérte: amiért csak imádkoztok stb.! —

Valakinek a Superheterodynjén dolgoztam, amit elhoztak hozzám, mert megjött és nem szól. Este Ancserlél aludtam. —

Április 21.

A rendelésen először átkötöttem a tegnapi operációkat, kivéve az ágyban fekvőket, ezt már korábban megcsináltam a kórházban. — Legjobban az előrehelyezésnek örültem, amely tulajdonképpen myektomia¹ volt, a megbénult izom egészen atropikus², és az eredmény mégis igen szép. Egy irisprolapsus³, amelyet ezekben a napokban égettem le, ugyancsak nagyon szépen begyógyult, sima felülettel. — Azután következett sorra a többi: Asztigmia⁴ esetek. — Látótérbeszűkülés. — Conjunctivitis⁵ stb. stb. Valamivel 12 után lettem kész, gyorsan lementem a kertbe az obeliszkig⁶ és vissza.

Aztán megjött Mami a motorral. Azt mondta, Pecham az operáció mellett van nála és Ancsinál, többet még nem beszélhetett, mert állandóan körülvettek a gyerekek. — Délelőtt Iván bácsi kért, menjek el hozzá, fontos mondanivalója lenne. 5 órakor elindultam. —

Iván bácsi sok mindent beszélt, főleg gondoljai vannak Misl és Ancsi operációja miatt, azután azért is, hogy Lacika Bécsben így mindenki nélkül jó helyen van-e tartósan a műegyetemen. Megnyugtattam, amennyire tudtam. — Este a rádióhullámokon „pancsoltam” — nagyon bánatosan. —

Április 22.

Szóval tegnap Mami még azt mondta, hogy nagyobb operációt kell csinálni nála, mint én gondoltam. — Meg kell mondanom, nagyon-nagyon szomorú vagyok, és mélyen aggódom. Mégsem írhatok le mindent, mert hisz egy napló nem az a hely, ahol az ember mindent elmond: mi, hogyan, miért aggasztja! —

¹ Izomkímetszés.

² Sorvadt.

³ Szilvárványhártya-előreesés.

⁴ Fénytörési rendellenesség.

⁵ Kötőhártyagyulladás.

⁶ Ez a kert közepén állt.

Délelőtt megnéztem a betegeimet — azok mind remekül vannak — még a vakbelesem, a Viehmann, aki olyan rosszul volt, még az is fölülhet már holnap egy kicsit. — Csak az én két drága, drága páciensem, Ancsi és Mami! Isten oltalmazza őket.

Karli, akinek sejtelve sincs semmiről, ma rettentő boldog volt — első varjúját lőtte a 6 mm-es Flóberttel. Oda volt az örömtől, — és nekem legalább látszatra osztoznom kellett a boldogságában, hogy ne zavarjam az örömét. —

Este a kert mélyén egyedül ültem Mislemmel egy padon, és megbeszéltük, hogyan osztjuk be az Ancsi meg az ő operációját, — komolyan néztem a messzeségbe, gondolatban Ödönömet kérve, ő is vegyen részt gondunkban az égből! — Este mindnyájan gyónni voltunk, Misl, Ancsi, én és az összes gyerekek, a franciskánus páterünk-nél, aki minden héten jön.

Április 23.

Tegnap este még megadtam Ferdinándnak a szükséges útbaigazítást bécsi útjához. Eladta itt az Aga-kocsit, amelyet még Széchényitől vettem, és most Bécsbe megy egy új Dionért, holnap Lacikával autón jön vissza. Megbízta, hozzon irodalmat Misl betegségéről (borítékban), aztán neki akarok ülni és tanulmányozni, amennyire tudom, hogy Maminak a legjobbat tanácsolhassam: röntgen vagy operáció! —

Ma reggel óriási ambulancia, kb. 30 ember. De olyan igazi szeretettel dolgoztam betegeimmel, Isten kegyelme! Hiszen a rendelés előtt külön kértem, adja meg a kegyelmet, hogy olyan igazán kemény szíveket megnyerhessek Istennek, és küldjön hozzám ilyeneket. —

Néhány operált gyógyultan távozott, megható búcsúval. Este uzsonna után még kiültem Mislemmel a kertben a szobroknál levő padra, és természetesen a legközelebbi heti családi operációkról beszélünk. — Misl elküldött Lilikénkhez Szecsődre, ő mindjárt el is jött a kocsival, és nálunk maradt vacsoráig. Olyan bájos és kedves valaki, mindig örülök az arcomskájának!

Április 24.

Délelőtt 3 hályogoperáció, köztük az egyik azt mondta, ha nem fog látni, fölakasztja magát! — Egy kancsal, egy pterygium, egy chalazion. —

Egy testvér is jött operációra egy ívvel — gyűjtés egy Assisiről szóló albumra. Felül Zichy püspök neve állt. Az album kb. 800 000 koronába kerül. Aláírtam az ívet. — Ma igazi meleg nyári nap volt, úgyhogy Józsi, aki a kertben dolgozott, alaposan megizzadt! Az egyik gyerek mondta: „Undorodtam, mert két csöpp lehullott a homloká-

ról!" Mindenesetre jobb, mint Iván bácsi esete, mert ott egy pincér izzadsága a levesébe csöppent.

Délután megjött Bécsből Lackó Ferdinánddal a Dion autón. A kocsin próbaképpen körüljártam Misllel az udvaron, nagyon meg voltunk elégedve! — Laló, a kedves gyerek mindenkinek hozott valamit, úgy-hogy mindenütt örömet osztogatott. — Este Józsi egy kis mozielő-adást rendezett. Zsigus és Lilike is itt volt. —

Április 25. vasárnap

Egy nőbetegem azzal a bejelentéssel várta, hogy „függönyhályoga” van. A gyerekek gyakran ismételték ezt a kifejezést. —

Délben mindig elmondok néhány viccet, egy anekdotakönyvből szedem ki őket. —

Délelőtt Francival és Karlival a körmendi tóra mentem csónakázni. Franci evezett, és azt képzeltük, hogy az abbáziai tengeren vagyunk, — alapos képzelőerő kellett hozzá.

Délután Misllel, Karlival, Ágival, Lacikával az új Dionon Csákányra mentünk Iván bácsihoz. Ő változatlanul a grandseigneur, ahogy a könyvben áll. —

Ancsi sokkal jobban érezte magát, és jól is evett, csak a vakbél nyomásra igen érzékeny, és mi ketten, Misl és én nem tudjuk, mit csináljunk! Nagyon bensősegesen hívtam segítségül a Szentlelket, világosítson meg, és kértem különösen Szent Józsefet, legyen a mi családknak is őre, mint egykor a Kisjézusé, vezessen és irányítson ezekben a nehéz időkben, Misl és Ancsi operációjánál! —

Csak Isten segítségével és kegyelmével nem fognak naplóm további lapjai rossz híreket tartalmazni családkról. —

Április 26.

Hétfői ambulancia. —

Igen sok beteg volt. Különösen egy hivatalnok volt sajnálatra-méltó, aki Budapestről visszatérve félszemére hirtelen megvakult — friss recephartyaleválás! szegény úgy kétségbe volt esve! Végül pedig egy szemkeményedést okozó, duzzadó lencsét távolítottam el, szintén ambulanter! — Ebéd — utána Ancsival rövid pihenő, majd hatalmas tempóban Molnáriba robogtunk, onnan pedig vonattal Bécsbe. — A vonaton orvosi folyóiratokat olvastam. — Karli különösen boldog volt, hogy velem jöhetett, csupa öröm, hogy megint vonaton ülhet, sőt még azt is mondta: milyen kedves a köszénfüst! nem győzőm szívni! Mikes püspökünk ugyanazzal a vonattal utazott, és Wiener Neustadt után bejött hozzánk a kupéba. —

A hotelban jó szobát kaptunk. Ancserlem nagyon fáradt volt érkezéskor, és fönt vacsorázott Blankival. Mami, Lacika és Karli együtt

vacsorázott lent. Én Ancserlivel aludtam, Karli Mamival, Blanki pedig a szalon díványán. —

Április 27. Wien, Hotel Sacher

Kora hajnalban Karli odajött az ágyamhoz és azt mondta, hogy már fölkel. Csendben intettem neki, hogy még korai. Visszament az ágyába, és velem együtt még egy jó órát aludt. —

Reggel szentáldozáshoz járultam a kapucinusoknál. — Reggeli után telefonáltam Pirquet professzornak; megígérte, hogy 5 órakor eljön. — Kis autókirándulás egy orvosi könyvkereskedésbe, ahol könyveket vásároltam, a legújabb irodalmat Misl 'bajáról. — Otthon olvastam és olvastam. Természetesen ez nagyon fölizgatott, úgyhogy ebédnél — bár Lónyayékkal együtt ettünk — igen szófukar és szomorú voltam. —

6 órakor jött Pirquet, megvizsgálta Ancsit, tervet csinált: még ma tbc-reakcióvizsgálat, holnap röntgen — azután, ha szükséges, operáció. Ugyanakkor jött egy amerikai, aki nálam akar tanulni szemorvosi dolgokat. Fuchs festő is eljött, a régi jóbarát. Pirquettel és Ancsival elmentem Pirquet rendelőjébe, megcsinálta a kutánpróbát¹, — Ancsi ma jó hangulatban volt. — Mami közben gyertyákat gyűjtött a kapucinus templomban. —

„Minden napnak elég a maga baja.” — Holnap röntgen és Misl a professzornál.

Április 28. Wien, Hotel Sacher

Reggel az Anna-templomban szentáldozásnál. Ez a templom különösen kedves, mert a Legszentebb mindig ki van téve. Azután sok emlék fűződik hozzá. 1918-ban, mikor Bécsben laktunk, a Weihburg-gasséból mindig ide jártunk misére. — Blanki bubifrizurát kapott! Már olyan feltűnő a hosszú hajával, hogy Misl maga levágta. —

Nehéz délelőtt volt ez a mai! Igazán a keresztthordozó értelmében, — hisz mindnyájan azok vagyunk. Annerlemet elvittem a Pirquet-klinikára, ott átvilágították, s röntgenfölvételt készítettek. — És azután 1/2 1-kor jött Dr. Holton, akit még konzultálni akartunk Misl operációja miatt. Azaz hogy 1 órakor jött! Alaposan megvizsgálta, és azt mondta nekem: „Nem találok indikációt az operálásra. Ha az én feleségem lenne, nem hagynám megoperálni. Magamra veszem az egész felelősséget.” — Így hát pillanatnyilag megszabadultunk egy nagy, nyomasztó tehertől, legalábbis időt kapunk föllélegzeni. Hiszen anyyira éreztem a depressziót magamban. Ancsinak este erős fájdalmai voltak és hányingere!

¹ Bőr alá adott oltás.

Április 29. Wien, Hotel Sacher, csütörtök

Reggel Mamikámmal az Anna-templomban! Abban a kedves templomban láttam Szent Annát, amint a gyermek Istenanyának ujjával a Legszentebbre mutat. Kedves Szent Anna, könyörgéssel ajánld a Legszentebbnek az én Annerletem! Így imádkoztam. —

Dél előtt Karlival sétálni mentem. Karli vagy Blanki azt mondta: milyen jó, hogy Mamit nem preparálják! operálják helyett. —

Ancsinak erős fájdalmai voltak lymphangitisszel¹ a Pirquettől beoltott helyeken. —

5 órakor jött Pirquet professzor a röntgenlemez-lenyomattal, amelyen néhány elmeszesedett góc volt. Azt mondta, ne operáljunk, hanem csináljunk fekvőkúrárt súlyellenőrzéssel, és ha a súly emelkedik, lassan kicsit járkalni, télen pedig déli égőv alá vagy szanatóriumba. —

Egészben véve mégis csak rendbejöttünk egy kicsit! mert Ancserletem még operáltatni is, az persze szintén súlyos dolog lett volna. — Most aztán újra zörgetek Istennél, hogy Ancserl is jöjjön rendbe, és Mislnél rövidesen minden úgy történjék, ahogyan remélem. —

Április 30. péntek

Reggel szentmisén az Anna-templomban. Mondhatnám ma érezhettem magamat először kellemesebben! Hiszen Misletem és Annerletem nem kell operálni; eddig erősen a nyomasztó hatása alatt álltam! — Így azután Misellel autón elmentünk komissiózni! Egy mérleget vettünk Schembernél Ancsinak, azután Blankival elmentem Kohn zongorakereskedőhöz, és egy évre kibéreltem egy zongorát Theophilnak. Ő csakugyan igen tehetséges zongorajátékos, és nincs pénze, hogy hangszert bérelhessen magának. — Délután, amikor Karlival a Grabenre mentem sétálni, találkoztam Maxlall, a sógorommal! Mindjárt velünk maradt késő estig a Hotel Sacherban. Együtt mentünk meglátogatni Theophilt és Madeleine Coreth-et.² Theophil boldog volt a zongorájával; ez a jó ötlet Misltől származik!

Este Misellel sétáltunk együtt, és örömmel tértünk nyugovóra, hogy holnap hazamegyünk!

Május 1. szombat

Reggel indulás a bécsi Balaton expresszen Körmendre. Ahelyett, hogy az operációkkal hetekig ülnénk Bécsben, május elsején, Szűzanya hónapjában megint hazautazunk. És milyen szépek Isten útjai! Pater König írja nekem ma, hogy csütörtökön (IV. 29.) fejezte be a no-

¹ Nyírókérgyulladás.

² Emmerich felesége, szül. Spiegelfeld.

vénát Ancsiért — és csütörtökön kaptam a hírt Pirquettől, hogy nem szükséges az operáció! Nekem is nagyon sokat kell hálálkodnom és kérem, hogy betegünk állapota állandóan javuljon és megjavuljon. —

Tehát szerencsésen megérkeztünk Körmendre, és a Szűzanya szépen földíszített oltáránál volt az első májusi ájtatosság. És ki nem vett rajta részt! betegem, Viehmann kisasszony! Jól megszorítottam a kezét; hogy az öreg hölgy, aki olyan súlyos beteg volt, részt vett az első májusi ájtatosságon, az egész különös örömöm! —

Május 2. vasárnap

Reggel vasárnapi mise. Azután a bécsi tartózkodás miatt felhalmozódott leveleket átadtam Dunaynak elintézésre. — Dr. Eredicstől jött írás, hogy Batthyány Odön után 4 milliárd örökösödési adót kell fizetnem! Hogy hozom össze ezt a roppant összeget, az még nyílt kérdés számomra, intenzíven kell foglalkoznom vele! —

Ebédre jött Zsigus és Lilike, minthogy ma Zsigus nevenapja van, pezsgővel ünnepeltük. —

Annerlemnek kicsit véres széke volt! Belfekély? — Bízom az imában.

Délután Mamival Iván bácsihoz mentem, ott találtuk Behrenriedert¹ is. Kért, hogy menjek el ezekben a napokban Rátótra és nézzek meg egy parasztlányt, akinek a szobájában állítólag körbe röpködnek a krumplik és egyéb tárgyak! En egyelőre csalásnak tartom, mivel nagyon szkeptikus vagyok ilyen jelenségek dolgában, életem folyamán állandóan lelepleztem az efféléket. Pl. egyszer az állítólag vérző keresztet, meg egy médium morfondírozásait.² —

Május 3.

A betegek száma ma jóval 60 fölött volt. Mégis egész könnyedén ment, minthogy a bécsi tartózkodás miatt pihent voltam. — Rendkívül nagy a már előjegyzett hályogok száma, olyan nagy, hogy azt hiszem, az utóbbi napokban közel 100 előjegyzés van. — Csak adja Isten, hogy itt maradhassak és mind feldolgozhassam, s Ancsi vagy Mami egészsége ne kényszerítsen újból elutazásra. Akkor az enyéim miatt kellene szenvednem, és nem segíthetnék a betegeken. —

A májusi oltár gyönyörűen fel van díszítve, és Odön az égből megint azt mondhatná, amit a halálos ágyon: „Úgy örülök, hogy a Szűzanya olyan szépen fel van díszítve!” —

¹ Rátóti szomszédaim.

² Coreth Lilly emlékezéseiben elmondja, hogy Tatán élt a 900-as évek elején egy Elisabeth Gaillard nevű francia lány, akinek rendkívüli élményei voltak, feszüllete vérzett stb. B. és felesége érintkezett vele.

Este sétálni mentem Misllel. Ancsi egy rét közepén ült, ahol csupa sárga ranunculus¹ virágzott, magára szórta a virágot és nevetett! —

Május 4.

Először egy zsidót operáltam iridodonesisszel járó², elmeszesedett régi hályog miatt. Éppen neki nagyon nyugodtan kellett volna viselkednie, de rendkívül nyugtalan volt, és olyan erősen „szorított”, hogy vörös lett, mint a rák. Nagy fáradtsággal sikerült Mislnak és nekem szerencsésen elkészülnünk vele.

Azután egy kerekpupillás³ hályogot operáltam, utána egy ránövés-sal komplikált szürkehályogot, az irisز régebbi leukoma miatt adhaerens⁴, majd még két hályogot, és végül duzzadó lencsemasszák eltávolítása egy sérültnél.

1 órakor érkezett Csapody szemorvos professzor Budapestről. Látogatóba jött hozzám. Megmutattam az ambulanciát, azután a kórházat. Nagyon tetszett neki minden, különösen a technikai berendezések.

4 órakor elment. —

Most megint elkezdek zongorázni, mert egészen kijövök a gyakorlatból. 4 órakor zongorához ülök egy félórára. — Azután külttem Ancserllel, bár esett az eső, hiszen neki levegőkúra kell. — Francinak beplombáltam 2 fogát és Karlinak egyet. — Ma írtam Pechamnak, és remélem, azt válaszolja, hogy az operáció Mislnél nem sürgős! Adjá lsten! —

Május 5.

Reggel erős rendelés. Éppen hogy 1/2 1-re elkészültem. Akkor gyorsan a kertbe mentem, odaálltam a pázsit közepébe. A meleg eső után tele volt minden réti virágokkal: ranunculus, leontodon, bellis perennis⁵ és pompás nefelejcssek. Az utóbbit megmutattam a főnöknő nővéremnek a rendelőszoba ablakából ezzel a megjegyzéssel: „Milyen kedvesen is öltöztette föl lsten ezeket a virágokat!” — és mindjárt látam, hogy könnyes a szeme. Ez mutatja lsten iránti nagy szeretetét!⁶

Délután Misllal a kis De Dion autóban Csákányra mentem. Ott nagy megbeszélés volt Eredicssel a 4 millárdos örökösödési adó

¹ Boglárka.

² Iriszlebegés: Rendes körülmények között a szivárványhártya a lencsére fekszik. Ha a lencse sérülés vagy műtét miatt elhagyja helyét, szemmozgáskor az irisز meglíbben. Ez nem betegség, hanem állapot. Nem kell szükségképpen operálni.

³ Ez a szó fémjelzi a hályogműtétet. Kitűnően elkerült hályogkivonást jelent.

⁴ Szövődményes hályog, ahol a szivárványhártya régi szaruhártyaheghez tapadt.

⁵ Boglárka, gyermekláncfű, százszorszép.

⁶ Kedves példája „a szentek gyanútlanágának”. A főnöknőt nyilván az ő megjegyzése hatotta megl Leuthmetzer Cecília keresztes nővérről van szó.

miatt. — Csodálkozásomra és kellemetlen meglepetésemre azt mondta, hogy még 300 milliót kell fizetnem Gusichnak különböző költségekre. Ezt azzal okolta meg, hogy ha ügyvéd intézte volna az ügyet, nem csinálta volna meg 400 milliónál kevesebért! Kinek fizeti ezt és mennyit, nem tudom. Mindenesetre éppen eleget óvtam levélben Gusichot mindentől, ami nem törvényes. Most arról van szó, hogy a dolog befejeződött és az állam részéről rendben, de ha nem fizetem a 300-at, még utólagos nehézségeim lehetnek! — Nem tudom, így van-e ez, mindenesetre kellemetlen erőszakoskodás! mert kevés a pénz. —

Május 6.

4 hályogot operáltam és egy elülő csarnokba került lencsét vontam ki (Ektopia lentis). Érdekes volt, hogy három hályognál Misl csinálta az iridektomiát¹, sőt az egyiknél még a tokot is megnyitotta, és napvilágra került a lencse. Így lassan megtanul hályogot operálni. — Minden a legsimábbban ment. — Most minden beteg ágyban fekszik, minden operáció kész, és következik egymásután az előjegyzett több mint 70 operáció. —

Ma Mikes mondta be magát vacsorára a 3 vépi fiúval. Ez nagyon jelentős dolog, és én buzgón imádkoztam a jáki apátságért, amelyet Misl a bencések részére szeretne. Csodálatosak Isten útjai. Mikes azt mondta, álma volt, hogy a vépi fiúkkal utazzék, és éppen ez a vépi család a jáki apátság pátrónusa.² — Misl azt mondta Mikesnek: „Őn bizonyára megszerzi magának a mennyországot a bencés nővérek imái által, akik Jákra kerülnek.” „És erre szükségem is van!” — felelte ő! Így a társalgós kitűnően folyt, és a jáki bencés apátság ezzel elindult. És — éppen holnapra mondta be magát a püspökhöz Szunyogh, ugyanaz a bencés Szunyogh páter, aki Misl ügyét olyan buzgón képviseli! — Isten útjai! —

Május 7. péntek

A hónap első péntekje. —

Dél előtt ambulancia. Minthogy a nővéreim lelkigyakorlaton vannak, csak egy volt velem a rendelésen. Mégis nagyon gyorsan ment, annál is inkább, mert Misl jött segíteni a beírásnál. — Öröm, milyen jól gyógyul minden beteg — az operáltak — Istennek legyen hála.

Délután Csákányra mentem egyedül, hogy ott Erediccsel találkozam, és tárgyaljak vele az Odön utáni örökösödési adó miatt.

Volt néhány perc időm arra is, hogy Iván bácsival az örökkévalóságról és az emberi élet rövidségéről beszélgessek! — A kiindulópont

¹ Szívárványhártya-kimetszést.

² Ti. az Erdődyek.

egy ismerősünk halála volt. — Milyen kár, hogy kedves nagybátyám házában ott a kápolna, és nem tart benne Oltáriszentséget, — hisz oly könnyen megszerezhetné ezt az áldást magában a házban! —

Május 8. szombat

Délelőtt Misliel Szombathelyre mentem. Ma különösen hideg nap volt. Én Legathoz mentem, vásároltam néhány dolgot a gyerekeknek és az ezekben a napokban várt vendégeknek. Misl ruhát vett a kisebbeknek. Azután Lacikáért mentünk, aki Bécsből jött. — Franzerlünk pár napja lázasan fekszik, de különben nincs más tünet, és a gyerek egész vidám. — Ancserl még mindig nincs egész jól, — Meghalt Dr. Payer, régi barátunk, és egy ezredbeli bajtársam. — Így hálnak ki az ember körül az ismerősök, míg mindig jobban egyedül állunk e világon. Goethének van egy szép hasonlata: a nap olyan, mint a lélek, a föld pedig mint a test: a nap, mikor lemegy, csak látszólag hagyja el a földet, tovább sugárzik, akkor is, ha a földnek ezt a részét elhagyja. Ezt a hasonlatot tovább is ki lehetne dolgozni. Mert a föld új életre kel, ha a nap fölkel, ugyanígy testünk is az utolsó ítéleten.

Május 9. vasárnap

Napok óta hideg, esős idő. Nekem ugyan ez meglehetősen közömbös lenne, mert az én koromban az ilyesmi nem nagyon zavarja az embert, különösen pedig a hivatásomat nem akadályozza; de Ancserlemnek, akinek mindig a levegőn kellene lenni fekvőkúrára, igen-igen kíváncsatos lenne a jó idő. —

Megjött postán Szent Ágoston: „A lélek és Istene”, ezzel a mottóval: „Isten és a lélek: ezt szeretném megismerni. Más semmit!” — Semmit! Mély szavak. Ha ezt meg tudnánk tenni — Istenem, nekünk, a föld lakóinak ez bizonyára lehetetlen. Túl szép. Megsemmisülnénk, belehalnánk ennek a megismerésnek lenyűgöző nagyságába! —

Délelőtt Dr. Lehel sebész jött hozzám látogatóba. Sokat beszéltünk operációinkról, ki-ki a magáéról, és egy-kettőre 1/4 1 lett. Akkor siettem a kórházba, mert ott egy megoperált „Tanító Úr” belekapott az operált szemébe. — Nem történt semmi, csak az ijedség! —

Délután a kis Sigray-lány jött hozzánk Iváncáról. Gimnáziumba jár — minek? A nő ideálja az édesanya családi körben, ha nincs zárdai hivatása. Minek akkor a gimnázium? — Zsigus és Lilike is itt volt.

Május 10. hétfő

Minthogy évi vásár van, az ambulancia is roppant nagy volt, vagy 70 ember jött. A végén egyeseket már be sem vezettünk a könyvbe. —

¹ Az eredetiben is magyarul.

² B. gyakorlata nem volt olyan „zord”, mint itt kifejtett elmélete. Gitla lánya is gimnazista lett!

Egy beteg azt kérdezte Mislől: „Kérem, a doktor úr azt mondta, csöpögtessem a szemembe a cseppeket, kérem, meddig hagyjam bent?” És arra a kérdésre: mivel tartozom, Misl, mint rendesen, ezt felelte: „egy Miatyánkkal” — „kérem, mindjárt el kell mondanom?” — érdeklődött ő. — Ha az ember így egyedül — és gyorsan, hogy mindent feldolgozzon — itt egy szilánkot szed ki valakinek a szeméből, ott cseppeket ad, szemet tükröz, üveget rendel, és így tovább, egészen 1 óráig, akkor a kezelés végére egészen megbambul. Az esze és az ereje cserben hagyja. —

Uzsonnára egy sereg vendég jött, először is a schwarzenbergi apátnő, Eszterházy nővére, Széchényi Jenő a lányával, Haupt Stummer báró a feleségével, Zsiga és Lilike.

Május 11. kedd

Karli is megbetegedett, ugyanúgy, mint Franci. Reggel operációk. 4 hályogot és egy sérülést követő másodlagos glaukómát operáltam. — Eszterházy grófnő mint vendég jelen volt az operációknál. — Egy igen komplikált esetet operáltam, és az érhártyából propulzív¹ vérzés támadt, első eset sokéves praxisomban. — Nyilván nem marad más hátra, mint az Exenteratio bulbi.² — Szomorú!

Egyszer az örökkévalóságban majd látni fogjuk Isten végzéseit, és akkor majd megértjük, miért rendelte ezt meg azt, ami most nekünk a mi apró koponyánkkal érthetetlen. Most legyen nekünk elég, hogy Ő végtelenül bölcs és a végtelen Szeretet. — Mint ahogy a templomban egy nagy festett ablak sötétnek látszik, mint a sötét kockák, de jön egy napsugár, és a pompás színes kép elragad bennünket, és megmutatja a művész gondolatait. —

Május 12.

A rendelés Eszterházy grófnő és szobalánya szemével kezdődött. — Minthogy sok más beteg is várt, nem volt sok időm, és nem terefelelhettem annyit a grófnővel, mint talán szívesen vette volna. —

Misl autón elkísérte Eszterházyt Szombathelyre. — Délután a kertbe mentem, ahol Annerlem a zöld pázsiton ült a kastély előtt az obeliszk oldalán. Jó idő volt, elmentem és sok sárga Ranunculus acer virágfejet szedtem, és virágcsataképpen Ancsira szórtam.

A rózsafüzérájtatosságon Lourdes-i szobrocskákat osztottam szét, amelyeket ma kaptam Heindltől³, emlékül a májusi ájtatosságra.

¹ Kitoló.

² A szemgolyó kiürítése. A következőkből látszik, mennyire bántja az eset.

³ Bécsi kegytárgykereskedés és nyomda. B. egyes füzetel is ott jelentek meg.

Karli feküdt az ágyban, játszottam vele és Francival; ezt a játékot jól ismerjük, és évekkal ezelőtt, amikor karácsonykor hosszú-hosszú ideig ágyban volt, mindig együtt játszottuk. A végén következtek a jutalmak, néhány malátacukorka! — Este Mami az összes kicsivel egy kártyapartit játszott, nagyon csöndesen! mert Karli a közvetlen közelben aludt. —

Május 13. Áldozócsütörtök

Tegnap este még egy cirkusz volt az ablakunk előtt. Már mind föl-készültünk a nyugtalan éjszakára. Mégis hála Istennek mind nagyon jól aludtunk. Így gondolja az ember — és mégis minden másképp üt ki. — Olyan szépen mondja Szent Ágoston: Intellectus Divinus mesurat et regulat res.¹

Voltaképpen Pertelsteinbe akartam menni, mert várt a barátom, Pater Sylva-Taruca. De minthogy a sofőr lánya elsőáldozó volt, nem akartam igénybe venni. Harrachtól is kaptam levelet, hogy menjek el egy beteghez, Marenzi grófnőhöz Bruckba. St. Gabrielben pedig Pater Ildefons Lichtenstein reméli, hogy elmegyek 40 papjelölt fölszentelésére. Ezt mind szívesen megtenném, de nem utazom, nincs helyettesem, és nagyon sok a betegem. Ha az asszisztensnőm megjön, remélem, szabadabb leszek! —

Délután sétálni mentem Mamival a kertben. A vendégszobákról beszéltünk, ugyanis a parádés vendégszobánk W. C. szagú, és ezt csak most tudtuk meg Eszterházytól.

Május 14. péntek

Nagy ambulancia, 3/4 1-ig tartott. Különösen egy kisgyerek, aki-nek az egész szemét kés vágta át. A felelősség: benn hagyni a szemet — vagy mesterségeset betenni? súlyos lelkiismereti kérdés! — A tanítóm a kórházban másodszor is belekapott az operált szemébe, annak ellenére, hogy már drótkosarat kapott föléje. —

Délután 3 órakor Misllel a vasútra mentem: elhatároztam, hogy elutazom Pertelsteinbe. Barátom, P. Sylva Taruca OSB² ma van utolsó nap ott, és meg akartam szerezni neki azt az örömet, hogy meglátogatom. Tiszta baráti szeretet vonzott feléje és Coreth Magdalena nő-vér felé.

Az utazás egész simán ment, Ivivel és Blankival. 1/2 6-kor megérkeztem, és Lily mindjárt lejött hozzánk. Sok mindenről beszélgettünk,

¹ Az Isteni értelem mért ki és szabályozza a dolgokat.

² A páter (spanyol származású, nevüket tulajdonképpen Tarouca-nak írják) még novicius korában gyenge egészsége miatt B. kórházában tartózkodott. Jellemző, hogy rendje bizalommal engedte oda megerősödni. Innen nagy barátságuk. Ma is él a seckauai apátságban.

és az idő igen gyorsan eltelt. — Azután elmentem Sylvát meglátogatni, és egyórás nagy sétát tettem vele. Nagyon szép idő volt, a látóhatáron a stájer hegyek, közben Istenről és a lélekről beszélünk, — nagyon épületes volt számomra. — Este a Zotter vendéglőben vacsoráztunk, és ott is aludtunk, már amennyire aludtam — rossz volt a gyomrom egy tojásétel után, és szívdobogásom volt. —

Május 15.

Reggel 1/2 6-kor fölkelünk és aztán az apátságba mentünk, ahol 1/4 7-kor kezdődött a szentmise. Én külön imázsámolyt kaptam. — Sajátos, magasztos érzés, amikor mind a 90 apáca imában egyesülve, énekkel kíséri a szentmisét. — Szentáldozáshoz járultunk, utána lenn a beszédszobában reggelit kaptunk, még tojást is! — Majd jött Schwarzenberg apátnő, Lilly kórusnővér és az alperjelnö betegápoló nővér. Alig tudtam valamennyit beszélni az apátnővel, máris be kellett mennem a klauzúrába¹, hogy egy nővért megvizsgáljak. Szaladtam a hallgatócsövemért, erre azzal fogadtak: gyorsan, gyorsan elindulni, különben Pater Sylva lekési a vonatát! Ott kellett hagynom az apátnőt, Lilyt, a beteget, és indulni! —

Csak hogy ma a menetrendet megváltoztatták! és amikor befutottam a lödersdorfi állomásra, a vonat már elment. Gyors elhatározással magammal vittem Sylvát. Szereztünk egy határátlépést. A fehringi temetőnél megálltunk, én nefelejcsét szedtem, és odatettem Mater Ehrentrudis, elhunyt betegem sírjára, letérdeltem ott és imádkoztam. — A sírján nővé vadlóherelevelekből magammal vittem emlékül. Misl nagyon örült Sylvának. Ebédre eljött Cziráky Marita is, egy igen-igen kedves hölgy „az én szememmel”.² —

Május 16. vasárnap

Szóval már Francinak is bárányhimlője van! Most aztán jönnek sorjában mindazok a gyerekek, akiknek még nem volt ez a betegségük. Esedékes lenne még Gitta, Cika és Józsi? Karli viszont ma már fölkel.

Sylva Taruca, a bencés páter sétált velem a kertben, sokat beszélünk a lélekről és filozofáltunk a „szellemi, Isten, angyal, emberi lélek” fogalmakon. Hisz mindezek olyan érdekes igazságok, amelyek egészen lebilincselnek éppen most öregkoromban. Azelőtt csak termé-

¹ A kolostor „zárt” része, ahol a szerzetesek laknak. Ide férfiszerzetben nők, női szerzetben sem férfiak, sem nők nem léphetnek be. Orvosi vizsgálat miatt persze kivételt tesznek.

² Ezt a grófnőt azzal a föltétellel volt hajlandó megoperálni, hogy faluja szegényeit megajándékozza.

szettudós voltam, és egész életemen át a durva anyaggal volt dolgom, mint csillagásznak, vegyészhallgatónak és végül mint orvosnak. — Most olyan szívesen foglalkozom a teremtés szellemi részével. Igen, például a lélek — milyen titokzatos a lényege mindenben és minden egyes kérdésben! —

Este Lilike és Zsigus volt nálunk. Zsigus sokkal szelídebb és kedvesebb, mint a kezdet kezdetén volt, egészben véve enyhébb. Az ember sejti a házasság és a családi élet jó befolyását, ahol éppen az övéiről való gondoskodással sokat nyerhet valaki.

Május 17. hétfő

Nagy ambulancia volt, de mindnyájunk örömére Dr. Ajtay asszisztens nő pontosan bevonult. — Alaposan besegített, úgyannyira, hogy két izben el is hagyhattam a szobát, és egy kicsit kimentem a rendelőből. Éppen az a sok szemüvegrendelés és szemtűkrözés olyan időrabló, és ezt majdnem egyedül csinálta. —

Lacika is ott volt, és minthogy kaptam egy levelet, amelyben arra kérnek, menjek egy konzultációra Bécsbe, elhatároztam, hogy holnap reggel elutazom. —

Ma meghalt Erdődy Lajos, Horváth Lajos prépost első tanulója. — A szegény édesanya, mennyi fájdalma van az ura halála óta!

Este megint sétálni mentem Pater Sylvával, újból filozófiai témáinkról beszélgettünk. Misl Blankival Iván bácsihoz ment Csákányra. — Milyen kedves kislány az, szíves, az egész háznak segít! napfény mindenkinék az aranyos mosolyával és állandó segítőkészségével! És hogy gondoskodik a Papikájáról! —

Május 18.

Reggel 5 órakor keltem és azután Ivivel és Lacikával egészen 12 óráig utaztunk személyvonattal Bécsbe. — Itt aztán végre szívem szerint zavartalanul olvashattam orvosi folyóiratokat stb. stb. Olyan gyorsan teltek számomra az órák, hogy nem is volt elég az idő! —

Bécsben két szobát vettünk ki egymás mellett. Telefonáltam Emmerichnek, aki ígérte, hogy estefelé eljön. — Azután ide-oda szaladgáltam és közlekedtem a nagy városban, hogy jól kihasználjam az időt a megbízatásaimra, no meg mindenkinék, kicsinek-nagynak ajándékot akartam vinni Bécsből! — Egy Kodak Blankinak, ping-pong Ancsinak, Józsinak moziképek stb. stb. — A Mayer könyvkereskedésben találtam egy híres könyvet az én filozófiai témáimról, Aquinói Tamás nyomán. Nagyszerű! —

Sylva seckauvi apátsága számára vettem egy gimnáziumi jelzőórát. —

Este az operába mentünk, Smetanától játszották az „Eladott menyasszonyt”, utána az Opera vendéglőben vacsorázunk. Csak 1 óra felé tudtam elaludni. —

Május 19.

Reggel kapucinusok, utána reggeli. Majd a városban kommissióztam. 12 órakor jött Max, és együtt ettünk. Éppen mikor hozzá akartam fogni a délutáni szunyókálásomhoz, nyílik az ajtó és bejön a betegem, Marenzi grófnő a férjével. — A rendelés jó 3/4 óráig tartott, minthogy az öreg hölgynek egy csomó apró kérdése volt, és a végén teákat stb. is íratott magának. — Azután megvizsgáltam a férjeurát is, akinek azonban kutyabaja sem volt, csak úgy biztonság okáért nézette meg magát.¹ —

Miután a betegek elmentek, autóval Kalksburgba mentem az én jó Pater Königem látogatására! Az volt csak a kölcsönös öröm, amikor megláttuk egymást. Sok mondanivalója volt egy 5 kötetes műről, amelyet ki akar nyomtatni stb. Megvizsgáltam még Pater Strabbot, akinek kezdődő hályoga van, nagymértékű rövidlátással. —

Este vidám, jó hangulat valamennyiünknel. Emmerich, Max itt volt. Megint színház, már ki akartam menni, ezek a darabok már nem érnek semmit.

Május 20.

Reggel a kapucinusoknál. Ma a szentáldozást különösen az én kesztes nővéreimért kellett felajánlanom, akik lelkigyakorlaton vannak, hiszen fogadalmat tesznek. —

Azután indulás az összes csomagokkal és Ivivel mint kísérővel. — Elvámoltattam a játékokat, ami egész simán ment. Sopronban hozzám ült Zichy Jakab, aki Széchény temetésére ment.

Végre megérkeztünk; a gyerekek mind körülvettek és mindegyiknek kiosztottam az ajándékokat, mindenki boldog volt. —

Misl elment a temetésre, ott egy tömeg embert talált. Különösen Ambrozy örült a megjegyzésnek, amit Misl tett neki, hogy az ő művei tették a virágok barátjává.

Milyen mélyen hatol egy kedves szó a lélekbe — az az ember sírt! —

Sétálni mentem Pater Sylvával, az Isten- és emberszeretetről beszélünk. Elmondtam neki egy csomó élményt haldoklókka orvosi praxisomból, mind Isten kegyelmének bizonyosságai! Milyen érdekes; hogyha egyszer mindezt leírhatnám! —

¹ Ez bizonyára az a Louis Marenzi ügyvéd, aki halála után igen emelkedett hangú nekrológot írt róla a *Schönere Zukunft*-ba.

Május 21. péntek

Egész nyugodtan diskuráltam a postai ügyekről Dunay titkárral; hirtelen az órára néztem, és láttam, hogy már 12 perccel tovább vagyok odafönn a kelletténél, a rendelés lenni már rég folyik. De az asszisztensnőm már 3/4 órája dolgozott, így nekem nem maradt olyan sok munka.

Kikerestem az eseteket a holnapj operációra. — Tizi prépost itt járt, nagyon kedélyesen beszélgettem vele, kedves jó ember. —

Ma megint elszomorodtam, mert Ancserlemnek ismét véres széke és hányingere volt. Milyen nehéz is orvosnak lenni saját gyerekeinknél; az ember előre átél minden komplikációt, ami — adja Isten — soha be ne következék! —

Hozzá a sok vendég itt, akik jelenlétükkel úgy megnyirbálják az embernek a gyerekekkel töltött idejét! — Most Aquinói Szent Tamásról olvasok: remek gondolatok Istenről, angyalokról és az emberi lélekről. —

Május 22. szombat

Reggel Tizivel volt megbeszélésem a kanizsai plébánia miatt, azután Sipos erdésszel, végül Dunayval. — Operációk: 4 szürkehályog és egy pterygium az itteni molnárnál, Göndöcsnél. — Új asszisztensnőm is elvégzett előttem két operációt. —

Délre megjött Lacika és Max Bécsből, délután pedig Plessing, Zsiga és Lilike. — Alig fejeztem be ebéd utáni szunyókálásomat, szóltak, hogy Batthyány Béla van itt, aki a szemét vizsgáltatta meg. —

A mérleg is megérkezett! Kinzóeszköz nekünk szülőknek. Ancsi megmértezett és 48 kilót nyomott, ilyen kevés még sosem volt a súlya! Természetesen nagyon nyugtalanította ez, és az én szegény Mislem már egészen ideges, mert éjjel sem tud jól aludni! Oly nehéz közben a vendégekkel mindig vidámnak lenni vagy erre törekedni; nyomorúság az emberi élet, az övéiért érzett gondba merülve! — És a többi gyerek, Franci, Gitta, Ciki is nagyon vékony. — Isten segítsen ki bennünket ezekből a szomorú érzésekből. —

Május 23. Pünkösddvasárnap

Az oltár nagyon szépen volt díszítve pünkösdi rózsákkal, és a májusi oltár gyönyörű volt fehér virágokkal. — És amint a betegem, Viehmann kisasszony ott térdelt a kápolna sarkában, odamentem hozzá: Látja, most megint egészségesen láthatja a kedves májusi oltárt. — Ugyanis amikor beteg volt, azt mondta: bárcsak láthatnám a drága Szűzanyát! —

Remek idő van; Annerlemmel a teraszon ültem, és Aquinói Tamást olvastam; egészen kívánságom szerinti könyv: Isten, lélek, angyalok stb. —

Délután azzal vidítottam föl Ancsimat és Blankimat, hogy trükköket mutattam be nekik. És a vicces az volt benne, hogy a trükköket összekomponáltam, és mindenféle buta mondást találtam ki hozzá, mint pl.: koropdi pride maladeki tetraka orinici etc. etc. Tulajdonképpen a beteget akartam szórakoztatni, de én magam is kiválóan szórakoztam közben. —

Este a bécsi rádiót hallgattuk. Plessing Court kedves vendégünk volt. Ancsi ma hála Istennek sokkal jobban érezte magát, csak tovább imádkozni! —

Május 24. Pünkösdhétfő

Megnéztem kórházi betegeimet. Csak új asszisztensnőm első műtétje nem jó, iridektómia, de nem volt elég kiadós, a vágás túlságosan cornealis volt! —

Kedves volt, ahogy Mami reggelinél elmesélte: a kismadarak az ablak előtti nagy fenyőn reggel olyan hangosan énekelnek, hogy zavarja az álmát, Ancsi pedig állandóan visszafelelget egy-egy madárnak, és így megy felváltva tovább: Ancsi — madárka. —

Délután az egész iskola eljött hozzánk, 500 gyerek. Az udvarban énekeltek, 3 bejött, beszédet tartottak és Mislnek egy nagy csokrot nyújtottak át. — Azután aludtam Karlinál, aki ugyan panaszkodik, hogy horkolok. — Ma Ciki is megkapta a bárányhimlőt! —

Megint kedvező volt az időjárás Ancserlemnek, sokat ült a szabadban a magnóliák alatt. —

Tegnap és ma a kongregáció ünnepségén kellett volna lennem Budapesten. Minthogy nem utaztam el, táviratoztam: „szívvel, lélekben a congreganistákkal vagyok”.² Lacika kezd fényképezni, maga hívja elő stb., úgy mint én 30 évvel ezelőtt! —

Május 25. kedd

Nem volt operáció, ezért pihenőnap. Levelet írtam Lilynek a kólostorba, és arra kértem, festessen nekem ott egy képet. A hátlapján a korintusi levél legyen. Középen Isten szeretetét mutassa a jászolban, a kereszten és az Oltáriszentségben. Köröskörül az irgalmasságnak az embereken gyakorolt cselekedetei mint az istenszeretet kifejezése. Hozzá egy kis csokor nefelejcs a teremtés képviselésében, fehér, rózsaszínű és kék, úgy, mint itt a kertben. Ha valaki alamizsnát

¹ Szaruhártyai.

² Az eredetiben is magyarul.

kap vagy jöttben részesül, olvassa a korintusi levelet, és lássa meg a képből, hogy az adomány csak visszfénye az istenszeretetnek, az volt a tett indítéka. Egyszóval ez a kép, szeretetből adva, vezessen Istenhez, aki maga a szeretet, és nekünk annyi szeretetet ad! — Jelezze valahogyan az imádságot is mint szeretetadományt, mint pl. Monikánál'. Ezt mind megírtam bencés sógornőmnek. Olyan kíváncsi vagyok, milyen lesz ott a kolostorban a kép, nagyon érdekel ez, és szeretnék általa igazán apostoli módon működni.²

Május 26.

Dél előtt ambulancia. De nem olyan sokan, egészben kb. 35 beteg, úgyhogy 3/4 12-kor megnézhettem az operáltjaimat, és pont 12 órakor a Regina coeli-csendítésre³ a családórnál voltam, akik mind a teraszon ültek. —

Délután aludtam Karlival és Francival. Azután a két gyerekkel egy

¹ Szent Agoston édesanyja: imáival könyörögte ki fia megtérését.

² A kép csakugyan teljesen a magyarázat szerint készült el: középen kiemelkedően a keresztfeszített Jézus, lenn Betlehem és az utolsó vacsora, közben a hármias virágdísz, körül szentek életéből vett jelenetek. Alatta a Gal 6,10-ből vett mondás: „Míg időnk van, tegyünk jót mindenkivel.” A szöveg a következő: „Isten a szeretet” (1Jn 4,16). A képen ezt Krisztus születése, az Oltáriszentség és a kereszthalál ábrázolja, mert „úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda, hogy mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen”. — Ebből a szeretetből származik minden felebaráti szeretet, amelyet a kép ábrázol: jobbra az irgalmasság lelki, balra a testi cselekedetei. Kereszteszt Szt. János rendreutasítja bűnösöket. Aquinói Szt. Tamás tanítja a tudatlanokat. Loyolai Szt. Ignác tanácsot ad a kételkedőknek. A Gyermek Jézusról nev. Szt. Teréz vigasztalja a szomorkodókat. Nepomuki Szt. János türelmesen szenved el az igazságtalanságot. Szalézi Szt. Ferenc szívesen megbocsát azoknak, akik megsértik. Szt. Benedek és Skolasztika, az élőkért és holtakért mondott ima példaképei. — Magyarországi Szt. Erzsébet enni ad az éhezőknek. Szt. Zita inni ad a szomjazóknak. Mentonei Szt. Bernát szállást ad az idegeneknek. Szt. Márton felruhazza a mezíteleneket. Lellisi Szt. Kamill látogatja a betegeket. Valois Szt. Félix kiváltja a foglyokat. Arimateai Szt. József az Úr temetésekor elsőnek valósítja meg az irgalmasságnak azt a cselekedetét, hogy eltemessük a holtakat. — Figyelmeztessen a kép Krisztus szavaira: Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és minden erődből, felebarátodat pedig mint tenmagadat. Azért van most a világ annyira tele gyűlölettel és nyomorral, mert elfordult a szeretet ősforrásától, Istentől, és az Isten íránti szeretet kiveszésével a benne megalapozott felebaráti szeretet is elveszett.

Hogy milyen legyen az igazi szeretet, azt megmondja neked a korintusiakhoz írt szép levél (1Kor 13). Ezután következik a 13. fejezet első 7 verse. Utána még két idézet: „Ne szeressünk se szóval, se nyelvel, hanem tettel és igazsággal (1Jn 3,18)” és: „Mindenekfölött pedig szeressétek egymást, mert ez a tökéletesség köteléke (Kol 3,14).” — A négy oldalas lapocskára egyházi imprimatur-ját Esztergomban kelt 1927. aug. 4-én, a Pallas nyomta Budapesten. — Az előttünk lévő példányon felesége kezeirásával ez a szép szöveg áll (németül): „Hogy Mami, Laci, Iv, Ancsi, Bianci, Józsi, Gitta, Franzi, Cicci, Karli mindig, mindig Nálad legyenek, ne hagyd el őket és segítsd őket fölfelé, ahogy csak tudod.”

³ Húsvétkor a déli harangszóra az Urangyala helyett a Mennyei királyné asszonya antifónát imádkozzuk.

játszma tarokkot játszottam. Olyan mulatságos látni, hogyan tanulta meg a két kis emberke ezt a játékot a nagyoktól.

Este még nefelejcszet szedtem. A mi kedves Vilmos éresekünk Olga' leányának esküvőjén egy beszédet mondott, hogy a jó Isten a világ teremtetésekor elosztotta a növényeket, egyik szebb volt, mint a másik, és akkor adta ennek a kis virágnak a „ne felejs el” nevet, hogy az ember, ahányszor a kis virágot látja és a nevére gondol, emlékezzék meg Isten szeretetéről! — A kis virágokat Ancsi Szűzanya-képéhez tettem. Minden gyereknek megvan a maga kis májusi oltára, és én az Ancsiét gondozom.

Max holnap Pertelsteinbe megy.

Május 27.

A mai nap teljesen nyugodt, családi körben töltött nap volt. — Dél előtt megírtam néhány levelet, elintéztem Dunay titkárt, azután ebédig kimentem a balkonra, és ott ültem Mamival és Ancsival. Misl egy új könyvből olvasott föl, nagyon érdekes történet egy buzgó papról. —

Ebéd után a Természettudományi Közlöny² olvastam, uzsonna után pedig egyedül, sofőr nélkül elmentünk a Dion-koosival, Mami jobbra tőlem, hátul Ancsi, Franci és Karli. A Csákány előtti faluban megálltunk, mert egy parasztház ajtaja előtt egy béna lány üldögélt, akit jól ismerünk, vagy 8 éve Bécsbe vittük operációra Friedländer professzorhoz. Egy darabig beszélgettünk az anyával és a gyerekekkel, azután még egy kicsit körüljártunk a kertben, Ancserl örült neki, hiszen olyan sokáig nem járt messzebb a szobroknál.³ — Két távirat érkezett, vendégek jelzik érkezésüket. — Max elutazott. —

Május 28.

Reggel először Gusich jött, azután Sipos, aki egészségi okokból Gleichenbergbe megy, azután egy esperes², aki a szepetneki plébániára akar kerülni, végül Dunay Úr².

Ambulancia. De nem sokan, legfőljebb úgy 35 körül. 3 fogat húztam és Józsinak egyet plombáltam. Délután telefon, hogy Mikes püspök Mikes Zsigmonddal⁴ uzsonnára jön. — A vendégekkel sétálni mentünk a kertben. — Mikes püspök azt mondta, hogy Misl tervének a jáki apátsággal — megszerezni a bencés apácáknak — jó kilátása van, ha érintkezésbe lép Stotzingen abbas primas-szal patrónusuk, Erdődy miatt. Így igyekszik Misl megszerezni Jákot a bencéseknek! Nagy gondolat. Szép, mint Misl minden szívügye! És ilyenekből van elég! Hiszen ő csupa szív! —

¹ Egyik testvére. ² Az eredeti is magyarul. ³ Ti. a parkban. ⁴ A püspök unokatestvére.

Május 29.

Reggel operáció, 3 hályog és egy discisio Graefe-késsel.¹ Utána az asszisztensnőm még két jégárpát operált és tussal igen szép tetoválást végzett.²

Józsi bárányműlőben fekszik! —

Lilike itt volt ebéd utánig. — Délben jött Baranyay Jusztin cisztercita, aki az újságok miatt kérte támogatásomat, sajnos a 4 milliárdos örökösödési adó miatt semmit sem tudtam adni, hiszen mindenki sokat ad, egészen 400 millióig. —

Este még Eszterházyra vártam 1/2 11-ig, akkor jött meg az autó, de üresen, senki sem jött vele! Viszont Baranyayval Aquinói Szt. Tamásról filozofáltunk. —

Délután Misllel Iván bácsihoz mentem, ahol Neugebauerrel és Mizzyvel találkoztam. Ezek a kedves emberek!³ — Mizzy megoperáltatta a strumáját, és azóta megszabadult a Basedow-tünetektől! Boldog ember, most már csak 60-as a pulzusa! Milyen jól tenne ez nekem! de ki tudja, túlélném-e az operációt. Azt mondja, soha nem érezte ilyen jól magát! —

Május 30.

Reggel Baranyay misézett nekünk. Azután a rádió jelzéséig még a dolgozószobában maradtam. Később, 3/4 12 felé az itteni új katonai parancsnok jött meglátogatni. A teraszon ültünk, és Zsigus is megjött. —

Délután beraktam az egész Superheterodyn rádiókészüléket keret-antennával és hangszóróval az autóba, és Misllel Iván bácsihoz mentünk. Nyomban működésbe helyeztük a készüléket, amely Bécsből kamarazenét sugárzott! Első alkalommal történt, hogy ezek között a régi falak között a rádióhullámok, amelyek eddig is állandóan átjárták őket, hallhatóvá is váltak. Kinn a folyosón ott állt az egész személyzet, nevelőnők stb. és csodálkoztak. Iván bácsit is nagyon megragadta az új találmány nagyszerűsége. — Este szemmigrénem volt⁴, le is feküdtem hamar. Józsinak nagyon fáj a foga! A fogó készen áll éjszakára.

Május 31.

Hát tegnap este 1/2 11 felé még ki kellett húznom Józsinak egy zápfogát, mindjárt a gyökérfogóval, mert a fog már mélyen kikop-

¹ A tok felhasítása. Graefe nagy német szemész, a szürkehályog-műtét klasszikusa.

² Ha már nem lehet segíteni a szemén, és olyan, mintha sűrű fehér hátya borítaná be, úgyhogy nem lehet látni a szembogarat, akkor kozmetikai okból ráfestik a szembogarat a száruhátyára. Régebben többet csinálták, de ritkán ma is előfordul.

³ Mici: B. unokatestvére, Neugebauer a férje. — A műtéti beavatkozástól abban az időben sokkal jobban féltek.

⁴ Cikázó látási zavarok rákövetkező fejfájással.

tatta a koronát. Közben szegénynek báránnyimlője van több mint 39 fokos lázzal. —

Dél előtt rendes irodai nap volt. Először Dr. Eredics jött, aki Oroszlámos felől tárgyalt. A vevő mindenféle bűvészmutatványt akar kipróbálni, egészben véve beleegyeztem öt millió dinárba! Kényszereladás! A bunyevácok máris tönkretették a birtokot, elhordták az épületek tégláit. Mocsár és láz, hozzá a süllyedő telekárak. Spevec dr. azt írja, alig lehet eladni valamit, és még alacsonyabb árakon! Azután jött Gusich — Dunay. —

Rendelés igen sovány. Talán még nem tudják megszokni az emberek, hogy asszisztensnőm van. A minap mondta az egyik a doktorkisasszonynak: Magának nem hiszek! Pedig nagyon ügyes. — Uzsonnára Behrenrieder jött át Rátótról.

Távirat, hogy Eszterházy gróf jön autóval a tatái Eszterházyval.

Mindenesetre külön vacsoráztam a kicsikkel, és azután pro forma a nagyokkal. Holnap még egy jezsuita páter is jön látogatóba.

Június 1.

5 hályogot operáltam.

Tegnap este 1/4 9 körül megjött autóval Gattendorfból Eszterházy Kázmér a feleségével, az ún. gattendorfi Eszterházyak, azután Eszterházy Móric és egy Blankenstein-lány. —

Későn vacsoráztunk, és még később kerültünk ágyba. — Eszterházy Móricnak arcbénulása van a jobboldalon: a halántékát lövés érte, amely éppen hogy a gerinc mellett jött ki. — Amikor elszállították, már halottnak hitték, és a legénysége azt mondta: „Kár érte, kedves fickó volt. Hozzatok neki konyakot!” Mások azt mondták: ne pocskoljuk az italt, neki már úgy sem használ! És ő mindezt hallotta! — A lélek a testhez viszonyítva — eszembe jutott, milyen gyakori, hogy a haldokló hall valamit és mindenről tud, de a teste már nem tud közreműködni! —

Igy volt Ödikém is, amikor mereven feküdt, és én mondtam a környezetének: „Tudjátok, ő csak itt fekszik, de mindent ért!” Később Ödön azt mondta: olyan hálás voltam neked, hogy megértetted az állapotomat. — Sajnos persze utóbb még rosszabbul volt, de gyakran tapasztaltam, hogy egy haldokló mindent megértett, — igen, a lélek teljesen rendben van, csak a test hangszere nem játszik együtt vele. Mint ahogy Haydn (a lélek) a test rossz zongoráján. —

Június 2.

A vendégek egy nagy megbeszélés után mégis csak itt maradnak ma reggeli utánig. — Tegnap még hosszú beszélgetésem volt a két

¹ Az eredetiben is magyarul.

Eszterházyval T. Zs. miatt.¹ Azt tanácsoltam, hogy a keresztény szeretet szellemében szeretettel intézzék el az egész ügyet! — Most imádkozom Istenhez, hogy adja hozzá kegyelmét. —

Egy remek Cadillac kocsí röpítette el a vendégeket. —

Azután jött a rendelés, nem nagyon sok beteg, de éppen elegendő. —

Ancsi megint gondokat okoz nekünk, véres széklet és gyomorfájdalmak, a régi nyomorúság! Tovább kopogok a jó Istennél. — Este gyónni voltam, és mint harmadrendi tag² általános feloldozást kaptam.

Első Jézus Szíve-ájtatosság³, mert tegnap áldás⁴ volt, amelyen a Blankenstein grófnő énekelt.

Június 3. Úrnapja

Dél előtt 1/2 10-kor a templomba mentünk, és utána mindjárt megkezdődött a körmenet. Bár olyan idő volt, hogy az ember minden pillanatban azt hitte, most kezd esni, de csak a körmenet után indult neki, és ömlött egész nap.

Körmenet után a kórházi eseteimet mentem megnézni, hála Istennek mind nagyon jó. —

Délután szunyókálás, nagy szükségem volt rá, mert utolsó éjjel igen rosszul aludtam. — Valami megmagyarázhatatlan kopogás hallatszott a szobában. —

A rádió elromlott, nincs áram az akkumulátorban. Ancsi nagyon rossz bőrben van, — igen bensőségesen kérem Istent az egészségéért; a körmenet első oltáránál olvasott evangélium éppen az ima meghallgatásáról szól a rituálé szerint.⁵ — Zsigus és Lilike volt itt vacsorára.

Június 4. Elsőpéntek

9 elsőpéntek-ájtatosság. Májusban és júniusban a szentmisét mindennap harmóniumkísérettel tartjuk. Én vagyok az öreg orgonista. — Persze amikor Ödönöm már olyan szépen játszott, akkor azt gondoltam, majd a helyembe lép, — azután jött a halála, és én itt ülök megint — és játszom, igaz, nem olyan szépen, de mégis csak! — Éppen ebben az időben volt olyan rosszul, holnap van a halála évfordulója!

¹ Sigray Antal (Tóni). B. általában Zsigraynak írja.

² A ferences harmadrendről van szó.

³ Június hónap különösen Jézus Szívének van szentelve, mert abban van az ünnepe.

⁴ Vagyis litánia szentségi áldással.

⁵ Az úrnap körmenet útján négy oltárt emelnek, mindegyiknél evangélium-olvasás, ima és szentségi áldás. Az elsőnél az evangélium Mt 7,7-11: Kérjétek és kaptok . . .

Micsoda kínokat szenvedett a szegény drága fiú! És mégis ugyanakkor azt mondhatom: „A túláradoán boldog drága fiú!” Mert elhagyta a világot, és Isten irgalmassága mindörökké magához fogadta mint szentet, — így merem mondani, olyan szép volt a halála! — Szegény szülők, és egyben boldog szülők is, akiket Isten kegyelme egy ilyen halállal olyan nagyra méltatott! —

Rendelés kicsi, nem sok ember. — Délután Ancsi hirtelen erős fájdalmakkal ijesztett ránk. Mint orvos persze azonnal perforációra gondoltam, ileus peritonitis¹, etc. Aggodalmas pillanatok voltak. Mindenesetre telefonáltunk Pirquet-nek, adjon tanácsot! — Nagyon szomorúan üldögéltünk a hálószoza előtt a folyosón, Misl és én! és holnap Ödön halálának évfordulója van! Csak Karli nevetett a kicsikkel! —

Június 5.

Ödön halálának évfordulója. — Sok év telt el az óta a nap óta, ötször járta körül a föld a napot! És mégis, gondolatban mindig itt él velem az én kedves Ödönöm, s egy nap sem múlik el, hogy ne egyesülne vele imában Istennel. — Gyakran hívom segítségül, hogy vegyen részt ebben vagy abban a fontos dologban, és annyira hiszek Isten jóságában, hogy meghallgat. —

Reggel esős időben és nagy sárban Güssingbe mentünk, a kriptakápolnában volt a szentmise.² Blanki, Lacika, Ivi jöttek velem. Ivi, Lacika ministrált, valamennyien szentáldozáshoz járultunk. A koporsók olyan szépek, békések voltak, virággal gazdagon díszítve, és forró imák szálltak az égre. A krypta ablakán besütött a nap. — Csakugyan, a számomra egykor oly sötét krypta évről évre kedvesebbé válik, és semmi rémes nincs a gondolatban, hogy — Istennek tetsző élet után, adja meg ezt nekem — ott nyugodjam. — Ancsinak erős fájdalmai vannak, Karlinak pedig enyhe agyrázkódása este. Minden napnak elég a maga baja! Lacikával meglátogattuk a beteg Fuchs esperest.

Június 6. vasárnap

Reggel szentmise. Lelkészünk, Giczy, mint mindig, egy kis beszédet tartott. Azután az erkélyen ültünk, igazi szép meleg nap volt. — A kórházban megnéztem operált betegeimet, hála Istennek mind igen jól vannak. —

Délben megjött Pirquet professzor, nagyon megnyugtatót bennünket a fájdalmak felől, és azt mondta: ennek ellenére egyék, úgyszólván

¹ Hashártyagyulladás bélelzáródással. Ödön ebben halt meg.

² Ma a családi sírboltban László fehér márvány síremléke egy külön kis teremben van, körülötte családja. A föld színén az említett ablak. A hangulat valóban olyan „szép békés”, mint itt írja.

ván mindent, és ha a súly rövidesen nem gyarapodik, akkor menjen a Semmeringre a Hassi szanatóriumba. Minthogy ma Ancsinak még nem voltak fájdalmai, lényegesen nyugodtabbak voltunk.

Este elmentünk kedves Iván bácsinkhoz is, aki ezúttal igen jókedvű volt, annál is inkább, mert Zsiga is megjött, és így volt kinek előadni a tréfáit. —

Este áldás, mint szombat-vasárnap mindig.

A gyerekekkel kvartettet játszottunk.

Június 7. hétfő

A rendelésen egy beteg azt mondta nekem: Az evangéliumban írva van, hogy 10 meggyógyultból csak egy jött hálálkodni. Hát én nem akartam ahhoz a 9-hez tartozni, akik nem mondanak köszönetet, ezért jövök, hogy megköszönjem, hogy meggyógyított. —

Mindig örül az ember, ha hálás valaki. —

Minthogy kettesben dolgozunk, és az én kedves nővéreim sokat segítenek, már 3/4 12-kor készen voltam, bár elég sok volt a beteg, és Karlival elmentem békát löni. Azután Józsi is odajött, és a flóbert-pisztolyával a tavirózsákra lövöldözött. Egy fácán is éppen az utunkba akadt, de nem tudtunk rálőni, mert elbűjt, és aztán hirtelen elrepült.

Hála Istennek ma jobb napja volt Ancsinak, nem voltak fájdalmai, sokat volt a levegőn, és igen jól evett. Milyen hálás vagyok Istennek.

Klinger felesége agyonlőtte magát!¹ Milyen szomorú Madeleine és Spiegelfeld papa számára. Este igen kedvesen diskuráltam Mislel, megmutatta nekem Blanki falfestményeit a sarlach idején², igazán művészi. —

Június 8.

Blankit korábban ébresztettem, mert mindig el kell mennie Gittivel az iskolába a vizsgára. Gittike nagyon fél a vizsgától. —

Minthogy az én szobám az oratórium mellett van, 3/4 7-kor mindig bemegyek, elkezdem a ferences rózsafüzért³, ez 7 órakor kész, azután következik az officium a Nonáig⁴, ennek kb. 1/4 8 után 7 perccel vége, azután olvasás a napi szentről, reggeli ima, sürgető esetben egy kérés, első kis előkészület a szentáldozásra. — Ezután fölébresz-

¹ Madeleine Corethnek, Emmerich feleségének a nővére.

² Blanka a lábadózás idején kifestette a szobákat.

³ Ez hét tizedből áll Szűz Mária hét örömeinek ill. hét fájdalmának tiszteletére.

⁴ Nona a délutáni imaóra.

tem a gyerekeket. — Operációk: először 2 hályog, azután egy bonyolult eset: atrophias iris kivágása leuk. adhaerens-nél¹, egy gyerek. Végül izomelőrehelyezés egy kancsalnál. — Asszisztensnőm még egy könnyzacskókiirtást csinált.

Délután Szecsődre mentünk át. A kis Maya² nagyon bájos, még nem tud beszélni, csak úgy gögicsél, igen kedves kicsike. Zsigus megmutatta a kertet és amit épített, egy garázst, üvegházat stb. Nagyon kedves volt náluk. — Fuchs esperes úr látogatóban járt nálunk. —

Június 9.

A rendelés kevésbé látogatott ahhoz viszonyítva, mikor egyedül dolgoztam és 70—80 ember jött. Viszont persze lényeges könnyebbségem van a munkában. Délben jött egy Méltóságos Úr, egyetemi Tanár és a Tud. Akadémia tagja³, teljesen borotvátlanul, de ebédnél mind rokonszenvesebbnek bizonyult szakismereteivel, ugyanis Okmánytanár³, és sokat mesélt a magyarországi archivumokról. —

Második családi esemény, hogy Ancsi kanárimadara egy tojást tojt. Ez nagy izgalmat keltett, és délután elhívtuk az itteni kanáritenyésztőt, aki előadást tartott a kanáriapolásról! —

Dr. Ajtay édesanyja volt nálunk teára, különféle kívánságai voltak leányát illetőleg: lakás, rendelés stb. stb.

Fuchs esperes velem volt az erkélyen, Szent Ágoston könyvével fölfegyverezve, sorra vettük az officium zsoltárait, és ő végigmagyarázta őket, nagyon szép és élvezetes volt számomra. — Zsigus átjött Lilikével, és vacsora utánig maradt. Sokat beszélgettünk a rokoni kapcsolatokról, föl az ükapáig.

Június 10.

A csütörtököt, amely nálam szabadnap, arra akartam felhasználni, hogy Mamival Szombathelyre menjek. Szentmise után jött Dr. Eredics, és azt a kellemetlen hírt hozta, hogy Oroszlámot valószínűleg nem lehet eladni. Pedig a pénz egy részére szükségem lett volna az örökösödési adó kifizetéséhez! Hát ahogy Isten akarja! de kérem Szent Józsefet, segítsen! —

Szombathelyen az üzletek mind nagyon drágák, és keveset lehet kapni, egészben véve nagyon örültünk, hogy megint itthon vagyunk. — Délután még autóval elmentem Iván bácsihoz, kiültem a teraszra, de Iván bácsi az alacsony hőmérséklet miatt (+ 20°) rögtön visszament a szobába. —

¹ Szaruhegbe nőtt, sorvadtt szívárványhártya kímetszése.

² Liliék lánya, vagyis B. unokája.

³ Az eredetiben is magyarul.

Este a prédikáción; triduum¹ Jézus szent Szíve tiszteletére! —

Az úton még néhány játékot játszottunk. Mami elkezdett egy költött történetet és a gyerekeknek sorjában folytatniuk kellett, ez igen mulatságos volt. — Igen forró volt a nap, ezért valamennyien nagyon leverték voltunk. Józsi Tanár Úrral² elment a kőszegi gimnáziumba.

Június 11.

Rendelés, utána megnéztem a betegeimet a kórházban; a kicsi az atrophias iriszben végzett iridektómiával az egyetlen, aki nem jól lát; később, ha a szem már nem olyan érzékeny, majd még utánanézek. —

Levelét kaptunk Szunyogh OSB-tól a magyar Missale miatt, úgy látszik, hamarosan kész lesz — az első magyar Missale! nem az én kezdeményezésem volt, hanem Mislé. —

Ivi elutazott Kőszegre, jól begazolva, mint mondani szoktuk, — a tanulás olyan nehezen megy nála. —

Délután a teraszon ültem, Ancserlem mellettem, kedves vidám arcomkával! Adja Isten, hogy nekipendüljön, és mi gondtalanabbak lehessünk. — A gyerekek egy nagy labdával játszottak az udvaron. —

Ma Jézus Szíve ünnepe van, megint elmentem a triduum második napjára. Bevezetik a Jézus Szíve-társulatot, — kb. 14. életévem óta tagja vagyok, és Isten kegyelmével mindennap elvégeztem a vele járó imát: 1 Ave, 1 Pater, 1 Credo és a kis fohász. — Jézus Szíve kegyelmével elvezetett magához, és most megtart magánál! —

Június 12.

Operációk: 4 hályog, köztük csak egy normális öregkori hályog, a többiek traumatikusok és discissio.³

Tréfából csináltam Mislnek egy plasztilin kaktuszt, amelyet lószőrrel díszítettem. —

A gyerekek most minden nap valami feladatot kapnak erénygyakorlatnak egy-egy emlékeztető mondással, így pl. egynéhány:

Reggel „Kifelé, te lusta test” mondással rögtön ki kell ugraniok az ágyból, aztán egy másik nap „Pihenj, fecsegő nyelv!”, és a leves végéig szilenciumot kell tartani. Ma ez van soron: „Psz! kíváncsi szem”: szokjanak hozzá, hogy uralkodjanak a tekintetükön és önmegtartóztatást végezzenek. Néhány napja arra kellett figyelniök, hogy a tekintély megszívleléséül minden ajtónál az idősebb menjen előre, — és

¹ Három napos ájtatosság.

² Az eredetiben is magyarul. — Mahotka vitte át Józsefet és Ivánt a kőszegi bencésekhez, ahol sokkal jobban boldogultak, mint előző iskolájukban.

³ Sérülés okozta hályogok, tokhasítással.

így tovább. — A gyerekeknek ez sok örömet okoz, és hasznos magja van. Ma Páduai Szent Antal ünnepe is, és a családban már tartottunk egy Szent Antal kenyere-vasárnapot.¹

Június 13. vasárnap

Rettentő forró nap. — Tegnap már egy kicsit szédültem, és éjjel fáj a fejem, így délelőtt egyáltalán nem mentem el hazulról. —

Mami reggel elutazott Pertelsteinbe a kolostorba, és 9-kor a Szent Gotthardban megy misére. — Most Misllel minden este, ha a gyerekek már aludni mentek, elsétálgattunk a teraszon, csillagos ég alatt beszélgettünk a jó Istenről és arról, hogyan lehetnénk mindig jobbak. —

6 órakor Blankival, Francival, Gittával, Cikivel, Karlival litánián voltunk a plébániatemplomban, mert most volt a családfelajánlás Jézus Szívének. Azután bementünk a plébániára és mindannyiunkat fölvetettük a Jézus Szíve-társulatba: Lilikét, Zsigust — Mamit — Lacikát, Ancsit, Blankit, Józsit, Gittát, Ferencet, Franciskát és Karlit, Ivit. — Én már kb. 15 éves korom óta benne vagyok. Hála Istennek, azóta Isten kegyelméből naponta el is mondtam az előírt imát. —

Misl vacsorára megjött, és sokat mesélt nekünk Pertelsteinről. Mindig új gyönyörűség onnét valamit hallani. —

Június 14.

Délelőtt Lalóval egy csillagórán dolgoztunk, igen mulatságos és érdekes volt. Ő éppen olyan, mint én voltam, fényképez, most a csillagok is érdeklik, a technika, sőt az orvostudomány is. —

A rendelés nagyon kedves volt, igen rendes emberek, minddel jól el tudtam beszélgetni. Ömlött az eső, amit nagyon sajnáltam az esperes úr szénája miatt!

Délután uzsonnára jött Majláth grófnő, Majláth püspök nővére, és Hadik grófnő két lányával. Majláth grófnő sokat beszélt a római szentévről, a missziós kiállításról és az 'Örkimádás'² sikereiről Budapesten; ez a mű főként neki köszönheti keletkezését. — Ekkor egyszerre jött Allmány Laci egy Silberstein nevű antikváriussal a fegyverkamrárt megnézni! Az úr legjobban az elefántcsont tárgyakat és a gobelineket vette szemügyre. Minthogy senkim sem volt, magam mutattam meg neki mindent, azután megint visszamentem vendégeimhez. —

¹ Szent Antal kenyérének azt a segítséget hívják, amely a perselyébe tett pénzből a szegényeknek jut. Tehát a szegényeknek gyűjtöttek. — Az ünnep valójában jún. 13-án van.

² Az eredetiben is magyarul. Az Oltáriszentség állandó imádásáról van szó.

Június 15.

Zsúfolt nap.

Reggel megoperáltam 2 hályogot és egy Katar Secundaria-t.¹ Nagyon simán és jól ment. — Azután rögtön Cika, Franci és Karli vizsgájára mentem. — Cika ezúttal már nem is sírt, és igen jól felelt. Karli és Franci szintén. Csak a kérdéseket találtam nagyon nehéznek. Karlinak fejből kellett összeadnia és kivonnia. Pl. 100 vadat lőttek, 36 fácánt, a többi nyúl, hány nyulat lőttek?² Egy ilyen kicsi gyerekeknek ez fejből mégis csak nehéz. —

Délben Deym jött hozzánk feleségével. Sokat tanácskoztunk, mert van egy orvosa — sajnos hivatásbeli titok — lakat! — Uzsonnára 14 tiszt jött az itteni garnizonból. — Ugyancsak fáradságos volt, mert az embernek egyáltalán nincs támaszpontja a beszélgetéshez, nekem kellett vagy tízet mulattatni, de rádióval stb. kitűnően ment, Misl is nagyon jól szórakozott. —

Este a terraszon ültünk, és vacsora után egyedül beszélgettem Deymmel, vidám és szomorú orvosi élményeiről. — A rádió állandóan szólt. Ancsi az első osztályú hullámpancser.

Június 16.

Karli a vizsgája előtt még azt mondta, egész önállóan: „ó, olyan ideges vagyok!” Megjöttek a kicsik bizonyítványai, és meglepetésemre Cikanak voltak a legkevésbé jó jegyei, aki pedig a legjobban felelt! —

Közepes rendelés, utána kórház, kötözés, hála Istennek mind nagyon jók az operációk. —

Deymék délelőtti autóval elutaztak a birtokukra, amely 80 km-re van innét. — Skotti bárónő nálunk maradt. Elmentünk vele Fuchs esperes úrhoz, ott találtuk Tulok főszolgabíró, elég soká diskuráltunk együtt.

Megjött Kőszegről Józsi és Ivi, az előbbi kitűnően tette le a IV. osztályos vizsgát, csak lverlem mulasztott a skarlát miatt olyan sokat, hogy csak a szünet után tud levizsgázni. —

Este Karli kihozta a terrasra a gramofonját, és játszott a lemezeiből. — Skotti bárónő könnyebben érezte magát, olyan kedvesen mondta, hogy a nálunk való tartózkodás *lelkileg és testileg* jót tesz neki.

¹ Utóhályog: a visszamaradó lencserészből alakul ki, ha hályogműtétnél — akár a sebész ügyetlensége, akár valami objektív gátló ok miatt — nem sikerül a lencsét zárt, sértetlen tokban kivonni. Ekkor még egyszer meg szokták operálni a beteget a lencserész maradéktalan eltávolítása végett.

² A példa az eredetiben is magyarul.

Június 17.

Reggel Dr. Eredics volt nálam, mert azután 3 hétre szabadságra megy. Néhány levelet írtam, így Bellának¹: válasz és vigasz a felesége miatt — Bella legidősebb fiának, Ödönnek, a harmóniumtanára volt — azután Eszterháznak, békéltetően a Sigrayval való vitában, amennyire csak tudtam!

Kötözés. Dr. Ajtay kisasszony ma könnyzacskókat stb. operált. Ezeket a külső operációkat most egészen ráhagyom, és én csak a belső szemoperációkkal foglalkozom. —

Ebédre jött Zsiga Lilikével; a gyerekek örültek, mert ma pezsgő volt Lilike tegnapi név- ill. születésnapja miatt. Ilyenkor mind az 5 gyerek hozzám jön a poharával, és nekem kell kiosztani nekik, hogy senki se kapjon a korához képest túl sokat. Még Blanki is kérdezi, meg Ancsi is.

Délután a beteg csákányi plébános úrnál voltam, angina pectoris roham. — Tyahuval, a 84 éves szolgával beszéltem.² Ancsi velem volt, de már egy kicsit sok volt neki. — Józsi, lvi özvadászaton. Eredmény: O.

Június 18.

X gróf azt mondja, amikor Maria Taferl zarándokhelyére ér:

Was bin ich für ein Graferl

Maria Taferl

In Vergleich von Dir

Schlechter Wagenschmier.³

Vidám és alázatos kis vers; Skotti bárónő mondta el, aki vendégként még nálunk időzik. — Ő egyáltalában olyan vidám, és derűjével Misl és Ancsi számára nagy segítség. — Belül persze neki is szegénynek sok bánata kell, hogy legyen, hiszen az értékpapírokkal annyi pénzt vesztett, mint különben az egész arisztokrácia.⁴

Az emberek panaszkodnak az ételükre. Leküldtük a gyerekeket, hogy kipróbáljuk, mit kapnak. A gyerekek mind kitűnőnek találtak mindent. Istenem! éppen most olvasok az afrikai missziók éhínségéről! — és nálunk gyakran napjában kétszer van hús mindenkinek. Milyen hálás vagyok Istennek, hogy a legnehezebb háborús és forra-

¹ Bella Rudolf.

² Iván bácsi komornyikja.

³ Miféle grófocska vagyok én, Maria Taferl; hozzád hasonlítva rossz kocsikenőcs.

⁴ Berta Scotti emlékezéseiben ugyanez így fest: „Szeretetremlítő háziúr volt, és sokszor szívből tudott nevetni az én buta történeteimen, — s maga is anekdotákat beszélt el. Az esték mindig rettentő kedélyesek voltak.” — Azt is följegyezte, hogy egy alkalommal B. így búcsúzott tőle: „Jó tartalmú koffer Ön — és én azt kívánom, hogy a mennybe legyen címezve.”

dalmi időkben is mindig bőségesen tudtam enni adni a háznépemnek. — Rendelésen sok belgyógyászati eset, tehát nem szemészeti, igen szomorúak. Ivivel és Józssival sétáltam Körmenten. —

Június 19.

Reggel öt operációt csináltam. Hála Istennek mind nagyon jó. Csupa hályog. Különösen örültem egy gyermek hályoga miatt, amelynek igen kemény tokja volt, ez a lencse sérülése után maradt vissza — és nagyon szépen kijött. — Olyan hálás vagyok a jó Istennek, hogy az orvosi hivatást választotta velem, és annyi szeretettel irányított és vezetett, míg meglett a diplomám és azután a kórházam. — Hiszen először az agrárfőiskolán tanultam, azután filozófiát végeztem a végbizonyítványig, tehát az összes évet igazolták. — Közben a csillagvizsgálóban voltam, berendeztem egyet Felbáron¹, — azután a kémia volt a vesszőparipám. — Aztán, csak hogy képezsem magamat, órákat vettem orvosi tárgyakból, anélkül, hogy arra gondoltam volna, hogy orvos legyek. — Kerestem valakit ebből a célból, és ez a valaki, Dr. Vécsey néhány beszélgetési óra után azt mondta: miért nem iratkozom mindjárt be egyetemi hallgatónak. — Én azt gondoltam, ez már nem megy. De ő éppen erre való ember volt, mindjárt beiratott, beszámítottak 2 félév filozófiát, és egyszerre az orvosi tanulmányok második évében találtam magam. Azután a jó Isten tovább segített, megnövelve tovább tanultam, és Bécsben orvossá avattak. Deo Gratiás!

Június 20. vasárnap

Ma van a chicagói Katolikus Kongresszus! Mint magyarországi eu-charisztikus képviselőnek nekem is ott kellene lennem. Sajnos a basedowos szívem ebben a hőségben nem engedi meg, azután meg itt kellett volna hagynom a beteges Ancsit. — Mindenesetre szívemben velük voltam, és a szentáldozásnál meg napközben is gyakran gondoltam rájuk és egyesültem velük. —

Igen, a két tábor²: milyen erősen, foghatóan jelennek meg most az életben! Az egyik táborban üldözés, gyűlölet, gyilkosság, — Chicagóban Krisztus képviselői, akik csak szeretetet hirdetnek — korintusi levél! A szeretet mindent elvisel, mindent megbocsát! — Sőt egyszer az idők végén a zsidók is vissza fognak térni Messiásukhoz, Krisztushoz. Már most ott emelkedik a régi Jeruzsálem, és egyszer, az idők teljében a mennyei Jeruzsálemmé válik! —

Ma sokat szólt a rádió, este Wagner, mindenki hallgatta. —

¹ Ott lakott apja a családdal.

² Bizonyára Szent Ignác híres lelkigyakorlatos elmélkedésére gondol a Két Zászlóról.

Június 21.

Reggel Blankerl és Gitta írásbeli vizsgája¹, kitűnően ment, csupa jeles!² —

Azután már jött Vargha kanonok² a nővéreivel, akinek a szeme beteg. Deymtől is két páciens. Deym olyan kedves levelet írt Misnek és nekem: micsoda öröm, hogy a mi házunkban olyan igazi keresztény családot látott! Hogy örül ennek az ember! Nem kevélységből, mert „gloriamur in Domino”, vagy mint a zsoltáros mondja: Non nobis, sed Tibi sit gloria³, de azért, mert bizalommal reméli, hogy Isten szeretetében él, és az ő teremtménye ezt megérezte. — Ez a szeretet osztogatja magát, Istentől jön és Hozzá vezet vissza. —

Az ambulancia igazán erős volt! Hála Istennek.

Június 22.

Öt hályogot operáltam. — Hála Istennek mind komplikáció nélkül. Azután megcsináltam a kötéseket, és 1/4 1-kor kész voltam.

Iván bácsi ma autóval Szombathelyre ment. Ez nagy esemény, mert az én öreg nagybácsim csak akkor megy a levegőre, ha a hőmérő már reggel 16—18 Reamur-t mutat, de nálunk ez csak május közepétől augusztus közepéig, tehát 3 hónapig történik meg, és akkor is van úgy, mint az idén, hogy ma van az első ilyen nap. Az ő szezonja tehát csak június 22-én kezdődött! Különben a jó bácsi mindig a szobában ül. Magacsinálta szobafogság. — Délután Blanki és Gitti örömtől sugározva jött meg, jelesen² tették le a vizsgájukat a polgáriban. Este Mislel a teraszon ültem. Zsigus és Lilike is átjött. Én egy tréfás képet festettem! a sziklaszilárd papa!

Apponyi Albert, felesége és gyermekei bemondták magukat telefonon holnapra. Ez megint igen erősen igénybe vesz majd bennünket, különösen az én kedves Mislemet, aki egészen felolvad a szeretetreméltó figyelmességben, mindent megmutogat a kertben és a házban!

Június 23.

Délelőtt ambulancia, igen látogatott. 12-kor jött Apponyi Albert a feleségével és két lányával. — Ebéd után jött még a pinkafeldi esperes mint páciens. Este pedig átmentem Csákányra, hogy a kastélyban fogat húzzak valakinek. Ez volt dióhéjban a mai nap.

¹ A gyerekek otthon tanultak tanítóktól, és az év végén a nyilvános iskolában vizsgáztak.

² A szó eredetiben is magyarul.

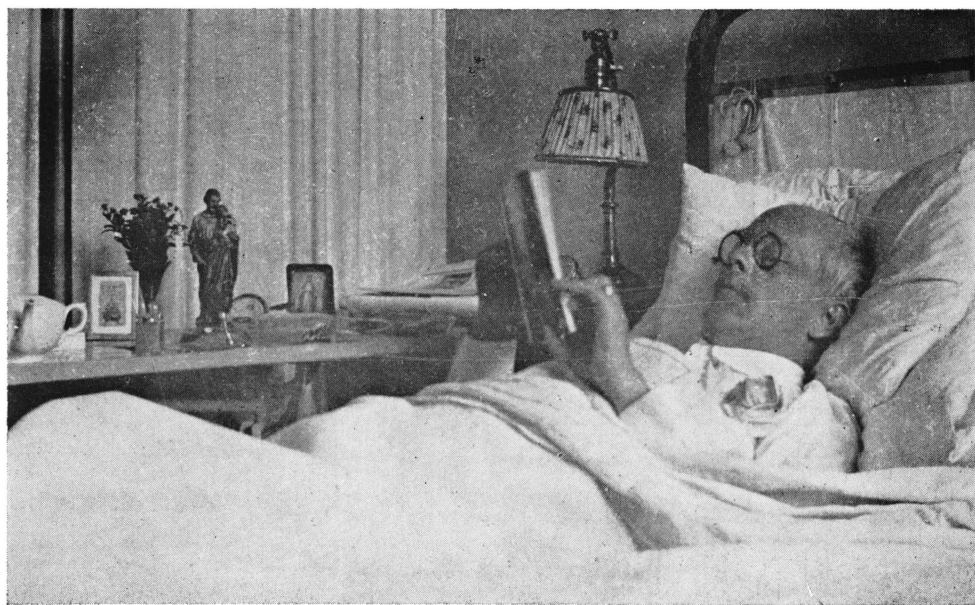
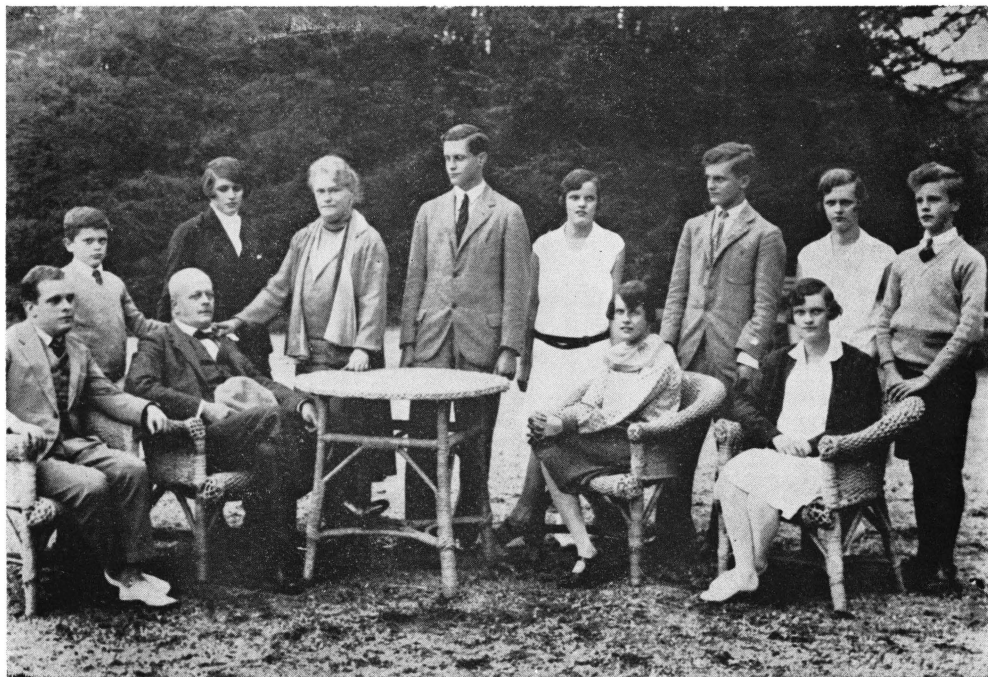
³ Az Úrban dicsekedjünk (vö. 2Kor 10,17) III. Ne nekünk, hanem Neked legyen dicsőség (Zsolt 115,1).

Fenn: Műtét a körmendi kórházban, 1923 július. Jobbra Misl és Maria Wackerle ápolónő, balra Anna Darm ápolónő. (Szemműtétnél a betegnek csak a szeme marad szabadon.) – Lenn: Néhány sor a naplóból.

19. Juni

Ich fünf Operationen gemacht
 Gottes alle sehr gut. Lauter Haare
 Besonders freute mich ein Knabchen Haar
 der eine sehr hübsche Kopplacke die nach
 einer Verletzung der Stirn zurückblieb & sehr schön
 herauskam. - Bin der Ab. fast so dankbar
 dafür mich der ärztlichen Beruf wählen ließ
 & mit ungemein viel Liebe mich habte &
 betete bis ich mein Diplom & dem nun Spital
 Letzte. - Jetzt studierte ich an Hochschule für

Apponyi Albert, aki most már 81 éves, hihetetlenül erőteljes. Elmesélte nekem, hogy tavaly vagy tavalyelőtt Amerikában volt, és néhány hét alatt 33 beszédet tartott. Amikor cigarettával kínáltam, azt mondta: valamikor dohányozni akart a szúnyogok ellen, de azután úgy találta, hogy a szúnyogok még mindig kedvesebbek neki, mint a dohányzás! — Egy barátja dicsérte a parkjának a jó földjét: „Ha ledobok egy gyufaszálat, néhány év alatt egy fa lesz belőle. A másik erre: az én földem olyan rossz, hogy ha egy fát ültetek el, akkor következő évben egy gyufaszál lesz belőle.” — Ilyen és hasonló dolgokat beszélt el nekem. — Azután szemüveget írtam neki és a feleségének, s végül este 6 órakor mind elhajtottak. A kicsik még mind egy utolsó Éljen-t' kiáltottak utánuk a kapunál! —

Június 24.

Keresztelő Szent János. Ivi és Iván bácsi nevenapja. —

Ebédre Csákányra mentünk, ahol 3 János volt jelen: Iván nagybátyám, Mikes János püspök, Wimpffer János báró. Nagyon ünnepélyes diner volt pezsgővel, és ahogy a bácsinál a régi szokás szerint járja, gyertyák égtek az asztalon ezüst gyertyatartóban, bár kinn süttött a nap.

Ezeknek az ebédeknek valami egész különösen ünnepélyes jellegük van; a jó nagybácsi, ez a XIV. Lajos-korabeli figura, igen elegáns úr, tetőtől talpig nemesember, hozzá egy csomó formáság, ami ma már szokatlan. — Azután következett egy kis szieszt a nála. — Uzsonnát is ott ettünk, uzsonna után pedig kiültünk a teraszára, ez is ritka dolog! évenként talán 1—2-szer tartja lehetőségek. —

Otthon a gyerekek már nagy örömmel vártak bennünket, hiszen ritkaság, hogy mind a ketten elmegyünk néhány órára. — Vacsora után Mami, én és 8 gyerek ragyogó feliholdnál a teraszon ültünk és csupa magyar dalt énekeltünk, — a béke képe a viharos világ közepett. Isten áldása! —

Június 25.

Nagyon nagy ambulancia volt. — Egy idős doktor, Gergöly is jött egy idegen testtel (állítólag) a szemében. Nehéz kollégákat kezelni. Rég nem volt már olyan érzékeny és aggodalmas páciensem, mint ez az úr. Alighogy hozzányúltam, kiabálni kezdett: „Kokain! Kokain!”

¹ Az eredetiben is magyarul.

Fenn: A család (Ödön halála után). Ülnek: Laci, az apa, Franciska, Lili. Állnak: Károly, Blanka, az édesanya, Iván, Anna, József, Gitta, Ferenc. Lenn: A szanatóriumban, 1931 január. Az asztalkán Szent József szobra, kedves Mária-ábrázolása, a Szeplőtelen Fogantatás („Strahlenmuttergottes”), mellette egy Kisjézus-kép, amelyet Blanka lánya festett kárácsnyra, egy csokor nefelejcs, kedves virága. Ott a cigaretta és öngyújtó is.

stb. 2 gyerek volt Retinitis pigmentosa¹-val mint különös eset, és sok más. 1/2 1-kor készen voltam.

Minthogy ma állandóan esett, minden gyerek, mind a 8 a gyerek-szobában volt, nagy kerek tornyokat építettek, Karli beleállt, és mindent ledöntött. — Olyan kedvesen játszanak együtt. — Micsoda boldogság a nagy család! — Azután Mamival bementem az úgynevezett császárszobába, és megbeszéltük, hogyan lehetne a vendégek számára megcserélni a szobákat. A fürdőszobát áttenni stb. — Ilyenek vagyunk mi emberek, amíg élünk, mindig szépíteni akarjuk az otthonunkat, házat, kertet. Szerencse ez a művészetre nézve, de ami minket magunkat illet: milyen kevés ideig éljük át a megszüpítés örömét! Azért csak az örök értékeket keressük! Mindent Istenben! —

Ma megérkezett Maminak Hegi botanikája, nagyon örült neki. Az én drága jó arany szívű kis feleségem, áldja meg az Isten!

Június 26.

Gazdag operációs tevékenység. —

Először egy szürkehályog, egy iridektómia seclusio pupillae²-nél, egy discisio, egy kisebbfajta diónagyságú epittalion³ kiirtása a felső szemzugban, egy pterygium, két könnyzacskó, orrjárat megnagyobbitása éles kanállal. —

Délután Mamival és a kisgyerekekkel a gyümölcsösbe mentünk, és mind segítettünk gyomlálni. Nagyon mulatságos volt a kicsiknek. Gyakran elkezdett valamelyik egy nagy gazit kihúzni, nem ment, akkor mindjárt 2–3 másik jött oda, cibálták a nagy gyomot, az egyszerre engedett, és mind a négyen hátrabukfenceztek. — Egy tévedés is előfordult: a sok gyommal együtt kitépték a köztük megbújó lencsét is! —

Június 27.

Nevemnapja. —

Ezen a napon mindenekelőtt nagy hálával kell Teremtőmnek annyi, de annyi mindenért örök Deo gratias-t mondanom!

Reggel mindenki gratulált. Kicsit kényelmetlen nekem mindig a gratuláció, nem kellemes, hogy ennyire középpont legyek.

Ebédre átjött Iván bácsi. Minden nagyobb fiammal együtt elébe mentem, és mindenütt körülküldtem az üzenetet, hogy csukják be az ablakokat és az ajtókat, mert ő nagyon érzékeny a legkisebb huzatra is. Uzsonnára a szecsódiak⁴ is átjöttek, és nagy teniszparti folyt az új tenispályán. —

Max is megjött délben Bécsből. Uzsonnánál zenedarabokat mutatunk be Iván bácsinak. — A rádió kevésbé volt jó, azután jött Blanka gramofonja, a végén az elektromos zongorát is működésbe akartuk helyezni, de közben minden biztosíték kiolvadt! —

¹ Farkasvakság. ² Pupillaelzáródás. ³ Epithelioma = laphámdaganat. ⁴ Ti. Zsiga és Lilike.

Hány ember írja, hogy ma imádkozik értem! és én csendben remélem, hogy talán egy-egy operált szem a kis szobácskában¹ megemlékezik rólam. — Egész rekedt voltam: egy kis megfázási járvány vonul át a házon.

Június 28.

Tegnap i nevemnapja miatt sok magánlevelezést kell elintéznem. Ezért kicsit később értem a rendelésre, már nem voltak sokan. És mint-hogy már néhány napja olyan bágyadtan és gyengén érzem magam, vagy pajzsmirigy, vagy az erős nátha, ami kínoz — elég az hozzá, kimentem a kertbe a magnólia alá, ahol már ott volt Mamácskám, Ancsi, Laló és sok gyerek.

Délután jött Lilike, Zsigus, azután Pavel bárónő és Plessing. — Plessing nagyon-nagyon kedves ember, csupa kedély és mélyen vallásos.

Európában forrongás mindenütt — a frank zuhanása Franciaországban, összeesküvés Spanyolországban, miniszterválság Csehszágban, verekedés az osztrák parlamentben stb. stb. Hová vezet mindez! Mindenütt Isten nélkül akarnak élni! pedig hát, te szegény ember, nélküle csak poklot teremtesz a földön, és akinek abban élnie kell, az mégis csak te vagy — ember! — És itt még nem is beszélek az örökkévalóságról, amelyet Isten nélkül ugyancsak nem tölthetsz el boldogan. — Milyen borzasztó az ember halála Istennel való ellenségeskedésben, — ha Isten elveszett, minden elveszett!

Június 29.

Péter-Pál ünnepe.

Ma reggel 3 × vért köhögtem. Gégéből. — Talán egy Ca Laryngitis² kezdete lenne? Csak valami fekélyes folyamat lehet a gégében, mert néhány napja igen rekedt is vagyok, és nehezen nyelek. — Az én jó Mislem nagy gondban volt. — Mindent rábíztam a jó Istenre. — Ahogy Ő akarja, Ő az én legjobb Atyám, és minden jó, amit tesz! Végre is 56 esztendeig tartott már meg kegyelmében, egy végtelenül kedves család közepett, jó, vallásos feleséggel, a szemorvos hivatásával, amelyben ezreknek van alkalmam visszaadni a szemük világát. — Egyszer pedig vár rám egy csendes kis hely a család előttünk távozott tagjaival, fiammal, Ödönnel, aki szentül élt és halt, kislánnyal, Mizikével³, aki megint csak egy kicsi szent volt, és végül a néhány óráig élt kis Karlival, akit én magam kereszteltem meg! — Jó nyugvóhely ez a testnek! és a lélek — a földolog, azt Isten véghetetlen irgalmába ajánlom — Mária! József! — és hátramaradó enyéim imáiba, sok betegem, barátom és kedves halottam imájába is.

¹ Vö.: „Amikor Imádkozol, menj be szobádba . . .” Mt 6,6.

² Gégerák.

³ L. a bevezetést.

Június 30. szerda

Ma sem éreztem jól magam; reggel ugyan lementem a rendelésre, de csak néhány percre, néhány privát esetet megnézni, azután mindjárt visszajöttem.

Dél előtt megjöttek Bothoék, és minthogy Max is itt volt, kedves társaság jött össze. — Bothoék sokat meséltek a fiukról, aki Kolumbiában farmot akart alapítani. Ez nem sikerült, viszont alkalmazták a mezőgazdasági múzeumnál havi 200 dollárral. — Persze egyetlen fiú, és édesanyja bizonyára jobban szeretné, ha itthon lenne! —

Igaz, a minden eresztékében recsegő-ropogó Európát nézve közel-fekvő a gondolat, hogy ne legyen itt, főleg ha minden birtokot elvesznek. Hiszen már most is olyan sok arisztokrata tönkrement és eladósodott — és a többiek nagy része még mindig nem látja be világosan az idők komolyságát! Táncolnak!

Július 1.

Ágyban maradtam. Hőmérséklet: 37.6. Egy ilyen ágyban töltött nap igazán nagyon hosszúnak tűnik, hiszen az ember nem tud annyifélével foglalkozni. Egy könyvet olvastam a zsidókról, és teljesen a mű hatása alatt állok. — Megmutatja a zsidók nagy feladatát Krisztus üdvözítő tervében. — Az Őszövetségben mint a monoteizmus megőrzői és mint előkészület a Messiásra a sok jóslattal. Végül Krisztus által a zsidó törzsből áradt ki az áldás minden népre! Azután az idők végén minden zsidó megtérése, egyetlen tiszta áldozat az egész világon. — Ebből a könyvből az ember még jobban megszereti a zsidókat, sőt nagy tiszteletet érez hivatásuk előtt! — Isten csodálatos üdvözítő terve! Nem lehet szó antiszemitizmusról, hanem zsidókat, keresztényeket, minden pozitív istenszeretőt és hívőt, minden másként hívőt ajánljunk a Mindenható Isten szeretetébe. — Vannak rossz keresztények, zsidók stb.; utáljuk a bűnt, de a bűnösnek Isten legyen irgalmas.

Július 2.

A hónap első pénteke. Sarlósboldogasszony ünnepe. — A szalezianus kolostorra való emlékezés nagy napja. — Néhány éve, amikor Bécsben laktunk, konzultációra hívtak a kolostorba. Több nővér feküdt ott éhségödémával, csontfájdalmakkal stb., a hiányos táplálkozás tüneteivel. — Megint egy pár évvel ezelőtt először jártunk a pertelsteini kolostorban ezen a napon. —

Dél előtt a teraszon voltam, festettem, és igen vidáman viccelődtem. Ebéd után nagyon fáradt voltam! hamarosan lefeküdtem. — Azután az íróasztalnál dolgoztam. — A nővér elküldte operációim listáját. Körmenden 1920-ban 5605 beteg volt, azután többnyire 3000 évente. Operációt Körmenden 1925 végéig 1010-et végeztem. Most még

hiányzanak a köpcsényi évek. Egészen véve csak hályogot kb. 1700-at operálhattam! Isten áldja meg mindnyájukat, „ut omnes lumen verum in aeternitate perspicerent!” Este szentgyónás, és mint harmadrendi tag általános feloldozást kaptam az ünnep miatt.

Július 3. szombat

Elhunyt Ödön fiam nevenapja. A család érte ajánlotta fel a szentáldozást, azután még elimádkoztuk érte a teljes búcsú imádságát: „Íme ó jószágos és legédesebb Jézusom . . .” Így él együtt családom az elhunyt tagokkal, akik megelőztek bennünket. R. I. P.²

Misl egy ősrégi fényképet mutatott nekem, amelyen ő mint kislány van levéve két öreg hölgygel. Karli megmutatta a képet, és nekem azt kellett mondanom, hogy az én Mislem olyan kedves a képen, hogy mindenképpen csak ezt a kislányt vettem volna el. — Erre aztán Karli egész csomó kérdést tett föl: „De Papi, hol is találtad meg a Mamit?” stb. stb. — Józsinnak a zászlószentelésre ezt adtam jelmondatul a szög beveréséhez: „per aspera ad astra”³. Azt mondja, ez nagyon nehéz, mert mindig „Cascara”-t mond helyette! —

Karli szorgalmasan tanulja velem tovább a Confiteort és az egész lépcsőimót. Ma nagyot nevetett ezen a latin feleleten: „et plebs tua laetabitur in te”⁴. Papi, „plebs”, ez olyan komikus! — gyakran ismételte: plebs, plebs . . .

Botho és Mitzl autón Csákányra mentek Mamival. — Hetek óta ömlik az eső! ez már katasztrófa az aratásra!

Július 4.

Vasárnap. — Botho, Mitzl itt vannak. — Lacika megjött Bécsből, jó eredménnyel befejezte az írásbelijét technológiából, szerdán lesz belőle a szóbeli. —

Ma volt itt a dalárda⁵ zászlószentelése; bár elnök⁶ vagyok, a náthám miatt nem mentem el. Lacika és Ivi ment oda, az első képviselt engem a címerem mondásával: „Fidelitate et charitate”⁶, — Ivi ezt mondta: „per aspera ad astra” — (vagy bocsánat, fordítva, Ivi az első). —

¹ Hogy valamennyien meglássák az örökkévalóságban az Igazi világosságot.

² Requiescat in pace — nyugodjék békében.

³ Meredek út visz a csillagokba. Zászlóavatáson a zászló nyelébe a pártfogók rézszegeket vernek.

⁴ És néped örvezdni fog benned. Persze a „plebs” a közbeszédben aljanépet jelent. A lépcsőima a legújabb reform előtt a papnak az oltár tövében a ministránszal felváltva mondott Imája volt a mise elején; a Confiteor a bűnvallomás, amely most is megvan.

⁵ A szó az eredetiben is magyarul.

⁶ Hűséggel és szeretettel. L. a bevezetést.

Közvetlenül ebéd előtt Sigray is bejött pár percre, és 3/4 2-kor megint, — akkor még nem evett, az ő ebédje a Koronában 3-kor kezdődött. — Ennyi összevisszaság és kényelmetlenség; tulajdonképpen ki szórakozik ezen az ünnepen? Gondolom, a dalárda', mert az ma egész nap énekel, és este 1/2 10-kor még idejön a kastély elé szerenádot adni!

Ömlik az eső! az aratás! tönkremegy minden! Nisi Dominus aedificat . . .²

Július 5.

Délelőtt igen erős rendelés. Betegségem óta az első, amelyen részt vettem. — 11 órakor Iván bácsi is bejött a rendelésre, mindenki fölállt. — Megvizsgáltam a szemét, a körülötte levőkhöz képest kicsiség volt. Mögötte egy operált rák a szem sarkában, mellette szaruhártya-sérülés egy felrobbant szódavizes üvegtől stb. —

Mami Karlival, Francival, Blankival, Józsival és Bothossal Pertelsteinbe utazott. Visszajöve elmondta, hogy az autó véget nem érő vízben hajtott, a víz egészen az ajtóig ért, és nagy veszélyben forogtak, hogy leragadnak az árban. Vissza akartak fordulni, és Grác felé menni. — Végül mégis csak sikerült, és 1/4 8-kor megérkeztek hozzánk. — Nem volt éppen veszélytelen dolog! hisz Ferdinánd később elmondta, hogy valamivel tovább, a Gábor-birtok, Jennersdorf felé egy paraszt megfulladt a két lovával! Nem látta meg a vízben a leszakadt hidat! —

Július 6.

Ma 5 operáció volt. Közte egy, aki már 12 éve Budapesten a vakok intézetében volt, egy 23 éves lány. — Hála Istennek minden igen-igen jól ment. —

Különös örömet okoznak az embernek az olyan esetek, mint ez a lány! —

Tegnap egy zsidó is azt mondta nekem, hogy első útja mindjárt a templomba vezetett, és imádkozott értem. Épp így hallottam, hogy egy zsidóasszony, a felrobbant szódavizes üveggel való eset, a zsidó templomban még nyilvánosan is imádkoztatott értem. — Nagyon örültem ennek, mert a felebaráti szeretet minden embert összefűz, és mind Istenhez vezet! őket! —

Este Iván bácsinál voltunk. A teraszon ült, és nagyon örült, hogy lát minket; én is örültem, hogy a kedves bácsit az erkélyen találom. — Végre a levegőn! —

¹ A szó az eredetiben is magyarul.

² „Hogyha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak az építkezők.” A 127. zsoltár kezdete.

Este meg kellett mérnem magamat, a lázmérő 5 percen belül 37.7-et mutatott. Rosszullét! gondoltam, valami ilyesmi lesz. —

Július 7.

Szerda. Reggel ambulancia, — de csak egész rövid ideig maradtam ott, mert Misl, aggódva miattam, a kollegina és a nővérek mögé bűjt, és ezek mindjárt azzal fogadtak: menjek csak gyorsan el, ők majd mindent megcsinálnak, és így tovább. —

Erre kiültem Misllel és a gyerekekkel a kertbe, és éppen néhány levelet akartam írni, akkor jött Zsigus, és így tovább diskuráltunk.

Délután Misllel egyedül ültem az erkélyen, a sarokban Ancsi mahongét játszott¹ Józsival és Blankival. —

A végrendeletemről beszéltünk. Mindig Oroszlámos eladására vártam, hogy legyen valami testálni valóm Horton és Kittseen kívül. A kilátások megint rosszabbodtak, így hát azt kell a gyerekeimre hagynom, amit tudok. Kérem Szent Józsefet és a Szűzanyát, vegyék oltalmukba halálom után az én nagy családomat, és a Szentlélek világosítson meg a végrendelet megfogalmazásakor.

Ancsi megint rosszabb bőrben van, béltünetekről panaszkodik, keveset eszik, és én újra félek, hogy bánatunk lesz.

Július 8.

Tegnap elfelejtettem beírni, hogy a szentmisénk után egy pap jött azzal, hogy szeretne szentmisét mondani nálunk: néhány évvel ezelőtt megoperáltam, és akkor elhatározta: ha az a kegyelem jut osztályrészéül, hogy pappá lehet, mindjárt misét fog mondani nálunk, és ránk adja primíciás áldását. —

Kötözés a kórházban. A betegem, aki 14 évig a vakok intézetében volt, úgy látszik, kemény heget kap! Hát imádkozni kell, és később megint megoperálni.

Egész nap az erkélyen ültem Ancserlemmel, most megint kétszeresen kell ügyelni rá. —

Gusich jött, és sokat beszélt nekem Budapestről.

Misl Rátótra és Csákányra ment. Ebéd után Karli és Franci a gyerekszobában aludt, Mami leveleket írt, Blanki pedig festett. Milyen kedélyes lehet ez a kicsiknek! Este Mami felolvasott Portugáliai Erzsébetről.² —

Július 9.

Péntek. Mint nálunk szokás, harmónium: minden pénteken Jézus Szíve, szombaton a Szűzanya tiszteletére, vasárnap a vasárnapi ünne-

¹ Kínai játék.

² Ti. aznap volt az ünnepe (ma júl. 4).

pélyesség miatt. A ministrálásra apa és fiúk beosztva. — Azután közös reggeli, és ki-ki megy a dolgára. —

Megcsináltam még Blankinak egy fogát, mert erős fájdalmai voltak. Elintéztam Gusichot, Dunayt. —

A rendelés nem volt túl nagy, mert most mindig akkor megyek be, amikor a doktorkisasszony már a közepén jár, és így igen sokat elintézt. —

Ebéd után Misl Blankival Apponyi Albertékhez ment. Sokat mesélt nekem a látogatásról. Albert csak úgy szórta a szellemi szikrákat, bár már túl van a 80. életévén. — Abban is nagy öröme telt Mislnek, hogy a kertben minden fát a nevének nevezett! — Vacsorára levittük a rádiót az ebédlőbe, sajnos rettenetesen recsegett! Elektromos légköri kisülések.

Július 10.

Szombat. Délelőtt 2 hályogot, egy iridektómiát és egy kancsált operáltam. Még egy kisfiú is elő volt jegyezve, bal szemszögletén egy jóindulatú daganattal. A kb. 7 éves fiúcska egész vidám és jókedvű volt, és az apja előtt úgy tett, mintha minden további nélkül hagyná megoperáltatni magát. Mikor aztán rákerült a sor, mint egy megszállott kezdett kézzel-lábbal hadonászni! Megvigasztaltuk, hogy várunk egy pár évet! — Hiszen egy jóindulatú kis daganatról van szó. —

Megérkeztek a kongregációs cserkészcsoporth¹ előfutárai, egy kis-pap² és egy VI. osztályos diák. —

Barthos is itt volt pár órára. Iván bácsi monoklit íratott magának! Patakokban esik egyre, úgyhogy kevés a kilátás az idei termésre, pedig hát 4 milliárdot kell kifizetnem! Isten segítse családunkat, mint idáig is.

Este is nagy izgalom, mert Ancsi fogyott! Mit csináljunk! Sokat beszélünk arról, hogy a Semmeringen töltjük a telet! — Karli velem üldögélt, és sok kedves dolgot kérdezett.

Július 11.

Karli először mondta el mint ministráns a Confiteort! Nagyon büszke volt. Kastélylelkészünk kedves prédikációt tartott a jó gyümölcsöt hozó fa evangéliumáról.² — Ha eszerint az evangélium szerint ítélem meg az embereket, micsoda gazdag gyümölcsöket hozó fák voltak a történelem folyamán! Szent Ignác, Ferenc, Benedek — milyen nagy-szerűek a gyümölcsök, mióta éltek — annyi pap, mintha megannyi fa élt volna tovább az ő gyümölcsökkel a világban! — Ha talán egy-egy férges is akad — hiszen a 12 apostol között is volt egy Júdás, és mégis

¹ A szó az eredetiben is magyarul.

² Mt 7,15-21. A régi pünkösd utáni 7. vasárnap evangéliuma.

a katolikus egyházat az apostolok terjesztették el az egész világon. — Igen, gyümölcsseikről ismeritek meg őket! — Világos segédeszköz, hogy meglássuk, vajon az Isten táborából való-e valaki, vagy nem. — Milyen szép lenne a világ, ha csupa ilyen evangéliumi fa lenne benne! A sok pénzt fegyverek és háború helyett a szegényeknek osztanák szét, a nyomort űzné el. — nem lenne éhínség, még a pogány népek között sem, és milyen hálás lenne mindenki a nemes emberiségnek, — nemes Istenben és Isten által! —

Július 12. hétfő

Karlival ministráltam. — Még megakadt ugyan, de nem a Confiteorban. Reggel, mielőtt a 14 évet a vakok intézetében töltött Veronikámhoz mentem, még letérdeltem Misl szalonjában azon a helyen, ahol Ödön meghalt, a szobában lévő máriacelli Szűzanya előtt, és imádkoztam ezért a szegény betegért. — Azután jött a rendelés, de mint-hogy a doktornőm már 1/4 10-kor hozzáfogott rendelni, már csak pár ember volt ott,

Nagy csodálkozásomra az én Veronikám ma a nem operált szemével látott valamennyit. Egy kis rés volt a hege mellett. Fröhlich professzor iridocyclitis¹ után műtétet végzett rajta (iridektómia teljes szivárványhártya-lenövés okozta zöldhályog miatt). Emellett az egész colobomát² és pupillát kitöltő kemény, feszes heg mellett mutatkozott egy rés! — A másik szemem még Katar(akta) complic(ata) volt, amelyet megoperáltam. Hát most adja Isten, hogy itt caries³ legyen, és én egy opt(ikai) iridektómiával (Fröhlich mellett) látást tudjak előidézni, persze gyulladásnak nem szabad bekövetkeznie! —

Laló, a kedves, jól vizsgázott, beléje vetett bizalmunk Isten kegyelmével bevált! —

Július 13. kedd

Három hályogot operáltam és egy kancsált, a kancsal a megszállt területéről jött. — Az egyik hályogos güssingi volt, elmondta nekem: „bizony, 35 éve minden temetésen ott vagyok a Batthyányak családi sírboltjában.” — Már két másik is van, aki, valahányszor meglátoga-

¹ Szivárványhártya- és sugártestgyulladás.

² Az íriszkimetszés utáni íriszhlány.

³ Lyuk, hlány — a szót inkább a fogszuvasodásra használják, legalábbis ma. — Vagyis a következőről van szó: A sikeres műtét feltétele, hogy a kemény heg „kilyukadása” szabaddá tegyen egy íriszdarabkát, amelyet kimetszve megmentheti a látást. Akkor még nem ismerték a mai réslámpát, amely, ha kell, 40-szeresen is felnagyítja vizsgálatnál a szem elülső részét. B. tehát csak reménykedhet, hogy a rés (Lücke) elég mély lesz (caries!) ahhoz, hogy az előző műtét hege mellett még operálni tudjon. — Mennyi gyöngédség, kutató-kísérletező makacs remény és mennyi hit árad ebből a szakszerű szövegből!

tom Ödönömet és ott a kriptában szentmisét mondanak, a hályog-szemüveggel részt vesz rajta, ez lesz majd a harmadik. — Talán az én temetésemen is? — Ma azt a napi gyakorlatot adtam föl a gyerekeknek, hogy akármi történik, nyugodjanak meg Isten akaratában; én is így teszek. —

Misl előkészíti a kis Karlit első szentáldozására. — Milyen kedvesen mesélte el Karli: „tudod, olyankor mindig a kápolnába megyünk, és Mami egy olyan kedves éneket énekel elő: „Jézus, Jézus, jöjj hozzám, úgy vágyom utánad már!” — Végtelenül kedves egy ilyen gyermeklélek! —

Zsigus és Lilike itt volt, sűrű ködben ültünk a teraszon.

Július 14.

Rendelés. A körmendi zsidó, Werner csupa elragadtatás az operált szeme miatt. Milyen nagy öröm nekem, mikor a beteg azt mondja: „nagyszerűen látok!” —

A karlsruhei fegyvermúzeumból volt itt egy úr, és különösen a török dolgaimat vette előszeretettel szemügyre. Misl utánozhatatlanul barátságosan mutogatott meg mindent en détaille! —

Ritka erős zápor! csak úgy kopogott a kastélyon, cikáztak a villámok, és világos nappal villanyt kellett gyűjtanunk! —

Ma megint „mérlegnap” volt Ancsinak, sajnos semmit sem gyarapodott, és ennek megfelelően igen-igen szomorú volt az arcunk! —

Majdnem elutaztam Bécsbe Lacikával, de Ancsi egészsége miatt semmi kedvem sem volt. —

Lacika egyedül ment el Bécsbe, hogy elhozza a bizonyítványát. —

A 30 budapesti kongreganista megérkezett a nádasdi erdőbe, szakadó esőben vertek sátrat. —

Július 15.

Ma délután éppen ki akartunk kocsizni a kicsikkel Horváthhoz Nádáljára, minthogy ott sok tócsa van az áradás miatt. Karli, Józsi fegyvert hoztak békára löni. Ekkor autón megérkezett Iván bácsi, és én vele mentem Körmendre. A végrendeletemről beszélgettünk. — Ha most meghalok, mi lesz Misllel és a gyerekekkel. — Lacika megkapja a hitbizománnyt, és a gyerekeknek csak Kittsee és Hort marad! és talán egy kis készpénz. Ide-oda forgattuk a dolgot. — Oroszlámos még nincs eladva, tehát egyelőre végrendeleti tárgy. Ludbreggh hitbizománynak tekintendő-e? Nyílt kérdés! — Kérem a Szentlelket és az én kedves Szent Józsefemet, intézzen mindent úgy, hogy legyen békeség, ne kerüljön perre a sor, és hogy az én drága feleségemnek és a gyerekeknek meglegyen a megélhetésük! —

¹ Apróra.

Iván bácsi azt tanácsolja, adjam el Kittseet, mert a kastély fenntartása túl sokba kerül annak a gyerekeknek, aki megkapná! De ki veszi meg a nekünk olyan kedves Kittseet? Senkinek sincs már pénze, a legkevésbé az arisztokráciának ebben a demokratikus időben.

Július 16. péntek. Kármel-ünnep.

Ünnep, ti. az én családomnak, minthogy különös ragaszkodással hordjuk a skapuláréérmet.¹ Már mint 10—13 éves kálksburgi gyerek megkaptam a skapulárét, és annyira bíztam akkor benne, hogy a játszótéren átugrottam egy kerítést, azzal, hogy semmi bajom sem történhet.² — Most mint idős ember néhány éve megkaptam az én kedves P. Weiserem kongregációs érmét, amelyet skapuláréérem gyanánt hordok, minthogy Jézus Szíve és a Szűzanya képét viseli.³

Este Vendel jezsuita atya volt nálunk⁴, sokat beszélgettem vele a teraszon az európai helyzetről. —

Az emberek táncolnak, mulatnak, pedig bűnbánatban kellene élniök! úgy, mint Jeremiás idején.⁵ Isten ostora közeledik Európa fölé. — Isten őrizzen meg minket mindettől a nyomorúságtól! —

Július 17.

Ma egy születésétől vak kisgyereket operáltam. Még nem tudom, mi lesz a végeredmény, mert túl kicsi ahhoz, hogy meg lehessen a dolgokat tudni tőle! —

Leültünk a tenispályán a nagy tölgyfa alá, amelyet Edmund idejében „the king”-nek hívtak.⁶ — Zsigray Antal, Lacika, Józsi és Blanki játszottak, mi pedig néztük őket a 1/4 8-as litániáig, ekkor elmentek. —

Este a rádióban az Orlov c. operettet játszották, és Ancsi, aki jól ismeri a darabot, hallgatta a különféle dallamokat. — Az öreg Attems-től és Frida Dumonttól⁷ jött kétségbeesett levél, amelyben a két öreg hölgy anyagi romlását közli. — Az öreg Frida azt kérte, fogadjuk be, ahogyan mondja, mint gondozottat! A szegény arisztokrácia rémesen összeomlik, és ha nekem még van valamim, Isten jószágának köszönöm, amiért 1000 hála! —

¹ Ez az érem a Mária tiszteletére hordott vállruhát helyettesíti. A rend hagyománya szerint az alapító Stock Simon magától a Szűzanyától kapta ezt.

² Mások ezt első szentáldozásával hozzák kapcsolatba.

³ L. a bevezetést.

⁴ Bizonyára P. Vendel Jánosról van szó, aki azután Törökországba ment misszionáriusnak. 1971 decemberében halt meg. Hagyatékában megtalálták az újszövetség török fordítását.

⁵ Jeremiás prófétára gondol.

⁶ A király. („Fejedelmi tölgy.”) — Batthyány-Strattmann Udönről (1827—1915) van szó, tőle örökölte a hercegi címet.

⁷ Carla Attems és Frida Dumont régi kedves ismerőseik.

Július 18. vasárnap

A szentmise után postaintézés. Azután a kisgyerekekkel és Mami-val a parkba kocsiztunk egy áradásos helyhez, a gyerekek és Mami lehúzták a cipőjüket, és pancsoltak a vízben. Később elmentem Hegyhátig, ahol alig tudtunk megfordulni. Mindenkinek segíteni kellett a kocsit tolni. Látom, az állapotom már nem engedi meg, hogy egyedül vezessek, mert ha defekt, adódik, mindig erősen érzem Löwe dalát: „Bármerre járom útam, velem egy óra jár.”¹

Délután vasárnapi kirándulás az összes gyerekekkel két autón a nádasdi erdőbe, és ott gyalog a kongreganistákhoz. — A vagy 40 szegény fiú, köztük egy 11 éves, nem tud jól főzni, részint az erős záporok, részint csekély gyakorlatuk miatt. Megegett, hogy csak délután 1/2 5-kor ebédeltek. — Megmutatták nekünk a sátraikat, konyhát, kamrát! — Ugy találok, hogy a jó levegő mellett túl kevés a nyugalomuk és túl rossz a kosztjuk. Roppant fárasztó lehet így egész nap talpon lenni. — Sokan igen rossz bőrben is vannak. —

Július 19.

Ma óriási vendégsereg. — Még a hétfői rendelés előtt jött egy tábornok a dolgozószobámba, a mellén egy csomó kitüntetéssel, feleségével együtt. Azért jött, hogy megvizsgáltassa a felesége szemét. Alighogy megkezdődött rendelés, megjött Hohenlohe herceg a fiával. Magyar főispán, kalksburgi öregdiák, a lányát hozta vizsgálatra. Itt maradt ebédre, és ebéd után mindjárt megvizsgáltam a lányt. —

Uzsonnára megjött még Haupt báró a feleségével, és a Haupt-házaspár, Zsiga, Lilike és Pawel bárónő még vacsorára is itt maradtak. Így hát ma akkora volt a vendégtáras, hogy még a rózsafüzért is egyedül kellett elmondanom. — Igaz, uzsonnára még Hohenlohe-ék és Majláthék is itt voltak.

Ilyen az élet! Hohenlohe egyetlen fia pap, én gyakran imádkozom a megtéréséért, és úgy látszik, a szülők érzik ezt! — Mind a ketten olyan kedvesen, melegen viselkednek irántunk! — Egyáltalában az a legjobb, ha imádkozunk mindenkéért, akik körülöttünk vannak és látogatóba jönnek, meg azokért is, akiket éppen megemlítettek a beszéd során, akiről a társaságban rosszat mondanak, mindjárt titokban imádkozunk! —

¹ Loewe híres daláról van szó: „Die Uhr”. Az „óra” az emberélet jelképe. — Egyébként vasárnap a hatalmas park nyitva volt a nép részére. „Ezen nagyon csodálkoztam, mert nálunk Papa a parkban még egy idegen macskát sem tűrt meg, és reá uszította a kuttyákat, ha meglátta” — írja ismerősük, akkor még kislány, ma Svájcban nővér. (Beszámolóját a könyv nyomása közben kaptuk; abból kiderül, hogy észrevétlenül tanúja volt az 54. o.-on említett négy szemközti jelenetnek.)

Július 20.

3 hályogot operáltam, asszisztens az én drága Mislem. —

Ma a „Frangé esurienti panem” szentlecke.¹ Remek kijelentés! Azután egy könyvet olvasok az ószövetségi messiási jóslatokról. Különösen Dávid 21. zsoltára tűnt fel ma, és világosság gyulladt bennem, mit jelent a zsoltáridézet a kereszten függő Krisztusról. — A zsidóknak csak tovább kellett volna olvasniuk a zsoltárt, hogy megtudják: Dávid évszázadokkal előbb a Messiás idejét írta le! —

Egy hályogesetem ma reggel megszökött, mert rossz álma volt! —

Az operációkon sok látogató volt jelen. Egy orvos, egy technikus, egy lelkész! Sajnos az egyik nőbeteg egész különösen nyugtalan volt! Corpus vitreum², remélem Istentől, mégis csak megússza.

Délután egészen egyedül üldögéltem Misellel a teraszon, minthogy minden gyerek elment hazulról! Ritkán tudok vele egyedül lenni! —

Július 21.

Rendelés. Semmi különösen jelentős, reménytelen esetek mellett apróságok, amelyek miatt nem érdemes ideutazni. — A kicsim az iridektómiával és Katar zon adnata-val nagyon elégedett, hogy valójában mennyit lát, arra nem tudtam rájönni, kedves kis bugyuta! —

Iván bácsinknál voltunk Csákányon. — Mindig ugyanaz a kép. A kedves öregúr a törzshelyén, jobbra Misl, szemben én, sőt gyakran még a diskurzus is ugyanaz: „Mik a terveitek?” stb.

Hazafelé én vezettem, minthogy a kicsik velünk voltak. Minden gyerek el volt foglalva azzal, hogy elfogyasszon egy doboz bonbont, amit Iván bácsi adott nekik. — Holnap Magdolna-nap, számunkra különösen emlékezetes, hiszen Lily (Misl nővére) a kolostorban Magdolna nevet kapott. Ha a jó Isten akarja, talán elmegyünk oda, még nem biztos a tervünk.

A fák a Csákány—Körmend közti úton mind egész ferdén nőttek³, túlságosan rövid ideig volt mellettük karó, mikor elrothadt, senki sem pótolta, és idővel valamennyiüket megdöntötte a szél. A gyermekeknek is sokáig szükségük van a jó nevelésre, hogy az életben szilárdan álló fák maradjanak, fölfelé néző koronával, és akkor nincs vihar, amely meg tudná hajlítani őket.

Július 22.

Magdolna-nap. Reggel Misellel elmentem a pertelsteini kolostorba, hogy meglátogassuk Lilyt, annál is inkább, mert már hetek óta tudtam, hogy néhány beteg vár ott rám, köztük maga az apátnő is. —

¹ Iz 58,7-11. Ezen a napon Emiliáni Jeromos ünnepét ülte az Egyház a régebbi naptár szerint. ² Üvegtest, tl. lépett ki. ³ A szövegben lerajzol egy kis ferde fát.

Pontosan 12 órakor a kolostor portáján voltunk. — Ott ebéd várt ránk; együtt ettünk egy szintén ott időző vendég hölggyel. „Egyiptológus”, aki éppen előadásokat és vetítéseket tart a kolostorban az egyiptomi ásatásokról. — Ebéd után hozzánk jött Lily, azaz Magdolna nővér. Nagyon vidám volt, és roppant boldog a kolostorban. — Még meglátogattam Lichtenstein Ildefonsot, megnéztem ott 2 beteget. Azután következett a vesperás¹ „Magdolnával”. Majd megkezdődött a rendelés a klauzúrán belül, kb. 6—8 beteg. Utána kaptunk egy kolostori teát, és jött az apáca, aki a korintusi levélről szóló képemet festi. — Hazafelé még meglátogattuk a fehringi temetőt, ahol betegünk, Ehrentudis nyugszik.² Imádkoztunk ott egy kicsit, azután időnként esőben, jó hűvös időben este 8 órakor megint megérkeztünk Körmendre.

Július 23. péntek

Délelőtt rendelés. Azután elhatároztam, hogy ma Lacikával elmegyek Bécsbe. — Karli és Franci autón elkísért Molnáriba. Ott Laló és én beszálltunk a vonatba, és egy jugoszláv fülkében üres helyeket találtunk. —

Először elővettem a müncheni orvosi folyóiratomat és átolvasztam, azután officium, rózsafüzér, és nem tartott soká, be is futottunk Bécsbe.³ —

A Hotel Sacherban közös szobát kaptunk. Nagyon meleg volt, mert a 10-es szobát egész nap süti a nap. Sajnos éjszakára nem lehet nyitva hagyni az ablakot, mert más szobákkal közös terasza van, és így könnyen bejöhet valaki. — A hotel különben eléggé elhagyott. — Sacherné egyre panaszkodik, bezárta az egyik ebédlőt — és jobb időben reméli! —

Július 24. szombat

Reggel Lalóval a kapucinus templomban szentmise és szentáldozás. Reggeli mindjárt a Tyrolerhofban, hogy ne veszítsünk sok időt. — Azután Laló hozott egy Buick-kocsit, és kezdtünk komissiózni. Erre az egy napra igen sok elintézni valóm volt sokaknak. Először a táviróhivatalba mentem és sürgős távirattal megkérdeztem, elhozhatjuk-e holnap már P. Königet Kalksburgból. — Heindlnél megrendeltem egy Szent Ignác-képet ezüst keretben, alul bevésve: „Emlékül Karli első szentáldozására”, valamint emlékképeket Karlinak. Maminak egy töl-

¹ A zsolozsma esti imája.

² Ma már nem. A nővéreket a fehringi temetőből átvitték Bertholdsteinbe.

³ Fuchs főorvos felesége elmondja, hogy amikor az urával vonaton utazott és más nem volt a szakaszban, térdelve végezte a zsolozsmát.

tőtollat, levélpapírt és parfümöt vettem. Azután rádióanódokat, telepet, golyókat Ivinek, blúzt Ancsi és Blanki nevenapjára, Harcsa virginiaszivart Tanár Úrnak¹, a pertelsteini apátnőnek konyakot szívgyöngöseség ellen, erős mentolt tengeri betegségre. Az apátnőnek ugyanis Németországba kell utaznia, a szíve pedig igen gyatra állapotban van. Így komissióztam tovább déli 1/2 1-ig. — Kannibáli hőség volt! Este még egy nőbeteg jött, Iritis adhaesiókkal és Katarakta komplikata.²

Nem tudtunk Lalóval színházba menni, csupa olyan darab, amit nem ismerünk, és ebben a korrupt időben nem merek valami újjal kísérletezni. Moziba se! Csupa gyilkosság! A Stadtparkban vacsorázunk.

Július 25. vasárnap

Reggel 1/2 6-kor csörgött a vekker, és Lacika 6-kor szentmisére ment, onnét pedig Kalksburgba, hogy P. Königet elhozza. — 7 órakor én mentem misére. 3/4 8-kor már megjött Pater König. Együtt ittunk meg egy kávét reggelire. 9 órakor benn ültünk a Balaton expresszben. —

Az én kedves, jó, nemes, öreg Pater Königem már nagyon gyenge. Különösen a járás és a felállás igen nehéz neki.

Körmendre megérkezve az öreg pátert mindjárt körülövezték az összes gyerekek, szegényt csupa szeretetből csaknem felborították. —

Megható, hogyan viselkedik iránta az én Mamim. Felvágja neki a húst, feldarabolja apróra az ételeket, mint egy gyereknek, annyi igazi korintusi levél-szeretettel! — Micsoda példa a gyerekeknek! Ez a legmagasabb pedagógia. — Misl egy keresztet kapott a páter nővérétől, este kihozta a teraszra, az öreg páter elbeszélte, hogy a kereszt a nagyapjától származik, és egy megható történetet mondott el hozzá. Költőnek való kép, amint a nemeslelkű öreg páter viszontlátja a régi családi keresztet.

Július 26. Anna-nap

Ancserlünk nevenapja. Ünnepléses szentmise, gratuláció. Egy blúzt kapott és egy kis művirágcsokrot.

Sajnos éppen a mai napon igen rossz állapotban volt. A nyelve egészen száraz és fehér, semmi étvágy, hányinger.

Ferny is megérkezett a szanatóniumból, erős Ulcus duodeni³ fájdalmakkal. Szigorú diétát kezdtem vele Schippy-kúrával. Ma sokkal kevesebb a fájdalma.

¹ Az eredetiben is magyarul.

² Szívárványhártyagyulladás összenövésekkel és szövődményes hályog.

³ Nyombélfekély. Ferny Misl egyik fivére.

Levelet kaptam Dr. Fröhlich professzor¹ asszisztensétől, hogy az én levelem már nem találta életben a kedves professzort: szegénynek mind a 2 lábát levágták, mert elgázolta a vonat. — Évekkel ezelőtt Fröhlich azt indítványozta nekem, hogy mint szemorvos vándoroljak ki vele Chicagóba! ott állítólag sok pénzt kapnék. — A végén egyikünknek sincs sok pénze. És most szegény már halott is — elgázolta a vonat. Ő vezette a kezemet első hályogoperációmnál. R. I. P.

Július 27. kedd

Tegnap még sokat beszéltem Erediccsel a végrendelet megfogalmazásáról. Oroszlámos még nincs eladva, de tulajdonképpen kényszereladással értékesíteni kell, hiszen a földek mind tönkremennek, nem művelték meg őket rendesen, és minden ebek harmincadjára jut. — Ludbreg eladás alatt. — Tehát tulajdonképpen csak Hort és Kittsee van a birtokomban. Kittseeből a cseh részt el kellett adnom, a csehek mindent elvettek! A hatalmas kastéllyal nagy kiadások járnak, és miből tartsa fenn az, aki megkapja, ha nem részesülhet előnyben, hiszen a többieknek is meg kell kapniuk a köteles részt. — Eszerint Laló, Ivi és Franci kerüljön inkább hátrányba, ők különben is többet kapnak esetleges más örökségek révén. — Lilike is gazdagabb Zsigus miatt. — És 1000 más kérdés. Bár én szeretnék minden gyermekemmel egyformán bánni, ez nem lehetséges. — Jézus, Mária és József áldja meg mindnyájukat. —

Ma jó operációs nap volt. 4 hályog ragyogó gyorsasággal és jól, azután egy glaukóma, szintén nagyon jó, végül két kancsal egymás után. — Egészben 7 operáció, hála Istennek mind nagyon jó! —

Végül egy kisgyerek jött összevagdalt szemmel és gennyes fertőzéssel; nem marad más hátra, csak az enucleatio.²

Július 28. szerda

Reggel jött Sipos, az erdőtanácsos a hírrel, hogy a gyermekkorom óta szolgálatomban álló titkárom, Dunay, 1/2 3-kor leszállt az ágyáról és összeesett. Azután egy egész óra hosszat öntudatlan volt! Szegény, azt hiszem, szélütés, ha a motorikus központok nem is károsodtak, mégis időleges hyperaemia!³ Délután meglátogattuk Mislel. Ott feküdt a szobájában, eléggé izgatottan az állapota miatt. — Annyira tetszett nekem, hogy az egész hálószobája tele katolikus voltának jeleivel. Kereszt, Szűzanya-kép, imazsámoly. — Milyen kellemes az

¹ Neves szemész, azelőtt Wiener Neustadt-ban működött, igen jó viszonyban voltak.

² A szem kivétele. Sógornőjének tanúsága szerint ilyenkor mindig nagyon bánatos volt, és azt mondta: „Milyen szomorú egy látó szemet kivenni!” Vö. szept. 25.

³ Vértozulás. — Dunay 1929. ápr. 25-én halt meg.

ilyen titkár. — Az életbeli korrekt magatartása szilárd Istenbe gyökerezésének következménye. —

Karli elsőáldozási szentképei mind megjöttek. Most mindennap elénekeljük vele: „Veni Domine Jesu!”¹ Olyan jókedvű és vidám, egy napsugárral több a házunkban! —

Július 29.

Bár ma csütörtök van, tehát nem operációs nap, mégis négy hályogot operáltam. Minden simán és igen gyorsan ment. —

Délután egyedül mentem Csákányra, hozzánk ugyanis közben megjött Sigray grófnő, és a gyerekek teniszeztek.

Nagyon rossz éjszaka volt mögöttünk, teli gonddal. Ezek még most is tartanak, mert Ancsi semmit sem eszik, és éjjel erős fájdalmai voltak a beldaganatjától. — Igazán nehéz kereszt ez! Éppen a legelkényeztetettebb gyerekek jól kellene ennie, és semmit sem tudunk adni neki, mert a hányinger és a bélfájdalmak miatt szinte semmit sem tud magához venni! — Borzasztó szomorú! —

Emmerich is beteg. Madeleine kétségbeesett levelet írt. —

Este odaültünk a rádióhoz, de nagyon nyomott hangulatban voltunk éppen Ancserlünk miatt. —

Rózsafüzérre ének: Veni Domine Jesu. — Karli roppantul örül első szentáldozásának. —

Július 30.

Rendelés. — A gyerekek, különösen a négy kisebb, csupa buzgalom Karli első szentáldozása miatt. —

Karli és Franci azt mondta Ilkának, aki a kápolnát diszíti: „De Ilka, gyönyörűnek kell ám lenni, gyönyörűen földiszítve.”

Hanem Karli igazán szerencsagyerek. Pertelsteinben, a bencés kolostorban holnap, az első szentáldozás napján 103 rendtag fogja a szentáldozását érte felajánlani, a nádasdi erdőben 40 kongreganista csinálja ugyanezt! azután a nővéreink és az egész családunk! Vagy 160 szentáldozás Karliért. — És én mint apa küldöm majd a Mindenhatóhoz az én kicsiny vagy talán nagy kérésemet: engedje, hogy Karli vagy lélekorvos, pap legyen, vagy testi orvos, mint én!² Így legalább egy fiam átélne annak az örömét, hogy Istenért másoknak igazán segíthetünk. De a többi gyerekek is mind adja meg a kegyelmet, hogy nagyon sok jót tehessenek. — Karli elvégezte első szentgyónását Pater Könignél!

¹ Jöjj, Uram Jézus!

² Az apa imája és előérzete (vö. szept. 3.) bevált: legifjabb fia csakugyan orvos lett, ma bakteriológus, — sőt három gyermekéből is mind orvost nevelt! „Soha nem volt más út előttem, mint őt utánozni.”

Július 31.

Karlink első szentáldozása

Ez ma ismét olyan igazi meleg családi nap volt, a középpontban Isten, mint minden családok Ura. —

Karli szép fehér ruhában, sugárzóan derült arcocskával belép a kápolnába. Ez a kert ékességeinek teljes bevetésével gyönyörűen föl volt díszítve. — Micsoda öröm a virágok számára, hogy olyan igazán dicsőíthetik a jó Istent. —

Én a harmóniumhoz ültem, és olyan ünnepélyesen játszottam, ahogy csak tudtam. Ivi szólót énekelt: „Jézus, Jézus, jöjj hozzám.”

Pater König rövid, de szívélyes beszédet intézett Karlihoz, aki közepén fehér imaszámolyon térdelt. —

Olyan meghatott voltam, hogy a könnyek csak úgy peregtek a szememből! —

A végén mindannyian teljes szívből énekeltük: „Grosser Gott, wir loben Dich.”¹

Mindnyájunkat olyan megragadó, boldog érzés töltött el, nem lehet ezt leírni, — Isten szeretetéből éltünk át valamit, abból részesülünk!

Augusztus 1. vasárnap

Karli ma már be volt osztva a szentáldozásnál, mint a felnőttek. — Kedves volt tegnap az is, ahogyan idősebb testvérei mind imaszándékokat adtak föl Karlinak, amiért imádkoznak. —

Vasárnapi feladatul azt adtam magamnak, hogy megint egy kicsit zongorázom és kottát olvasok, mert minthogy csak harmóniumon játszom, egészen kijöttem a gyakorlatból. Így kb. 1/2 11-től 1/2 1-ig játszottam. — Ebéd után Iván bácsi jött látogatóba, a teraszon uzsonnáztunk — nagybátyám számára, aki sohasem megy szabad levegőre, nagy teljesítmény. —

Ancserlnek ma egy kicsit jobb étvágya volt, és ez mindjárt az egész családot helyrehozza. —

Dr. Lindholm írt Svájcból, hogy nagyon ajánlaná Montreux-t, mert ott egy jó bélspecialista is van. Csak a jó Isten tudja, hol fogjuk tölteni a telet Ancsi miatt. — Milyen jó, hogy a jövő zárva van előttünk, így megmarad számunkra a remény Isten végtelen jóságában, amelyre őt is rábízom.

Augusztus 2.

Olyan kedves látni, hogyan vágja föl Misl a húst az öreg Pater Könignek, mint egy kisgyerekeknek, azután pedig ugyanazt csinálja Karlinál! És ha netán egyszer-másszor megfeledkezik szamaritánus mun-

¹ A Te Deum német szövege.

kájáról, a kis Karli halkan odaszól Maminak: „Mami, segíts neki, nézd, hogy kinlódik!” —

Délután két autón egyórás kirándulást tettünk az összes gyerekekkel Zalaegerszeg felé, hadd legyen Ancsernek is egy kis szórakozása, hiszen szegénynek mindig csak a teraszon kell ülnie. — Ez mindenkit szemelláthatólag fölvidított; egy kis erdőnél a gyerekek kiszálltak, és mint a lovak szaladgáltak körbe. — Hazafelé még kinyitattuk a falu templomát, és mindnyájan bementünk, hogy elnyerjük a mai Portiuncula-búcsút, amint ez hozzánk szülőkhöz mint a harmadrend tagjaihoz illik.¹ Dunay már sokkal jobban van, de még nem tud jönni, Lacika intézi velem a postát.

Augusztus 3.

Reggel 3 hályogot operáltam, a többi esetet átengedtem az aszisztensnőmnek, csak még egy iridektómiánál segítettem neki. —

Azután siettem a teraszra, ahol Ancsi és Ferny ült, hogy várjam a bejelentett Batthyány Zsiga papát.² — Sajnos csak éppen 1/2 1-re jöttek meg, úgyhogy egészen kiéhezve diskuráltunk, végre azután elmentek.

Ebédnél nem volt senki vendég. Uzsonnára megint Zsigus szüleit vártuk, de csak utána jöttek. A fiatalság nagy teniszpartit rendezett, közben minket öregeket csaknem fölfaltak a szúnyogok, és Józsi a tanácsomra tréfából mindig újabb rajokat hozott maga után a bokrok közül! Igen jóízűen nevetett rajta. — A kicsik autósétát tettek, megint Zalaegerszeg felé. —

Ferdinánd sofőr Annerl lányától búcsút vehetek, mert a kicsi kólosorba megy nevelésre. —

Augusztus 4.

Rendelésen kb. 25 beteg, köztül egy kb. 12 éves kislány, aki egy közönséges kis keresztet hordott a nyakában: ezt én ajándékoztam neki 4 éves korában, még Köpcsényben mint betegnek. Gyógyíthatatlanul vak mind a két szemére. Édesanyja elmesélte nekem, hogy valaki sok pénzt ajánlott a gyerekeknek a fémkeresztcskéért, de azt mondta: „semmi kincsért a világon” nem adja oda a kis keresztjét. Milyen kedves ettől a nagyon szegény gyermektől. — 7 testvére van, mind kisebbek. Az anyja azt mondja, ez a vak gyerek neveli az összes többiét az imára, minden munkát elvégez, és a legjobb támasza a házában. — Sokáig beszélgettem vele. Milyen szép lelkek rejtőznek egyszerű, szegényes köntösben. —

¹ Szt. Ferenc a Portiuncula templom mellett lakott, és a pápától engedélyt kért és kapott, hogy ebben a templomban búcsút lehessen nyerni. Később ezt kiterjesztették minden ferences templomra.

² Vejenek apja.

Délután Pater Königgel, Ferny nagybácsival és Lacikával Iván bácsihoz mentünk Csákányra. — A mi kedves páterünk már nagyon gyenge, de megható, micsoda szeretettel veszik körül a gyerekeink, különösen Lacika, és legelsősorban a jó Mami az ő arany szívével. —

Augusztus 5. csütörtök

Francerl az én kis pillangóm, mindig futólépésben siet át a szobákon, én meg tréfából mindig fölfogom rohanása közben a karomba, és azt mondom: „Most megint megfogtalak, kis pillangóm!” —

Igen, míg a gyerekek még kicsik, könnyebb eldirigálni őket, de a félig felnőttek már nagyon szívesen adnak kifejezést a kívánságaiknak. Így lvi már hetek óta rágja a fületem, hogy karácsonyra nagyobb motorbiciklit kapjon. Már hónapok óta imádkozza a kis officiumot, hogy el tudjam adni Oroszlámot, — persze azzal a kis vagy nagy hátsó gondolattal, hogy akkor inkább meg tudom neki venni a motorbiciklit. Blanki meg nagyon szeretne egy lovat lovaglásra. — A kicsik, azok szerények, csak Nestle-lisztet kérnek.¹

És az egész nagy — Lacika, a technikus — vajon kit fog elvenni? Gond a szülőknek! — Sigrayék gyakran jönnek át, de hogy ez okos lenne-e — csak az Isten tudja. Imádkozom érte, hogy a jó Isten egy jó asszonyt adjon melléje, lelke üdvösségére!² —

Augusztus 6. péntek

Rendelés — egy sor emberi nyomorúság. Iván bácsi 84 éves öreg szolgálja is itt volt. Szegény lvinek állandóan tanulnia kell, bár szünidő van, de ő annyit mulasztott a vörheny miatt, hogy csak augusztus végén vizsgázik le.

Családunkban most bevezettük, hogy hacsak lehet, uzsonna után a gyerekek mind beülnek 2 autóba, és egy utat teszünk. Ancsi termofórban magával hozza a levesét, és kinn a szabadban issza meg. Sajnos ma, éppen mikor a kabátomat akartam lehozni, hogy induljunk, megjött Iván bácsi. — Igaz, nagyon szeretjük őt! — de olyan nem szívesen megy levegőre, így azután a szép napot a szobában kellett töltenünk, csak a kicsik mentek el Ancsival. —

Ancsi Karli elsőáldozása óta jobban van.

Augusztus 7.

Délelőtt mindjárt reggeli után autóval Szombathelyre mentünk bevásárolni. —

¹ Gyermektápszer.

² László Windischgrätz Antoinette-t vette el, és már 1966-ban meghalt.

Töltőtolltinta, filmek a gyerekeknek, vermut Ancsinak és hasonló. Sajnos nagyon rövid idő állt rendelkezésre, mert 12 órakor indulás volt, és csak 1/4 12 felé értünk be. —

Délután megmutattuk Fernynek a nádasdi erdőt. — Hála Istennek ő most nagyon jól van, nincsenek fájdalmai, és még kritikus dolgokat is ehet. Például ma este egy fasírozott szeletet. — A fődolog nála: szóda és kalciumkarbonát, és igen nagy elővigyázat a diétával! —

Kár, hogy Emmerich, aki szintén beteg, nem jön el hozzám, azt hiszem, lehetne rajta segíteni. —

Tegnap 2 gyerek belefulladt a Rábába! Szegények: az egyik testvér meg akarta menteni a másikat, és ő is megfulladt.

Mexikó teljesen kereszténytelen uralom alatt áll. Szomorkodunk és kérjük a jó Istent, vezessen magához mindenkit, kegyelmesen, mint ahogy Dávid kegyelmes volt Saullal. —

Augusztus 8. vasárnap

Reggel megérkezett Kurt Plessing, drága lélek, aki azelőtt szebb időkét élt, a háború után megszenvedte a birtokviszonyok általános összeomlását, és most szorgalmával tartja fenn magát.

Az eső csak zuhogott, úgyhogy nem tudtunk elmenni hazulról, és az egész napot a szobában töltöttük. —

Ebédre Dr. Niedermayer gyermekorvos jött ki látogatóba. —

Este P. Königgel a művéről beszélgettem. — 5 kötetet írt össze a jezsuita atyák tevékenységéről azt hiszem 90 évre visszamenőleg, de a kinyomatása 350 millióba kerülne, és ez bizony nagyon-nagyon sok; én sem tudom megfizetni, hiszen éppen most fizettem 3 milliárd örökösödési adót! Pedig olyan öröm lenne számomra, ha igazán segítségére lehetnék éppen az én kedves öreg König páteremnek! —

Ferny holnap reggel elutazik! kedves ember. Misl olyan szívélyesen beszélt vele; nemes jellem! —

Augusztus 9.

Rendelés. Sok érdekes eset. A végén P. Könignek is rendeltem bifokális üveget. Azután meglátogattam betegeimet a kórházban. Mind ott ültek a levesük körül, köztük három, akinek mindkét szemét operáltuk. Egészen vakon jöttek be, és most már mind a két szemükkel látnak. — Micsoda öröm számukra: újból látni a nap világát, a virágokat, a fák zöldjét! —

Délután két autón elmentünk Sorokújfalura, szomszédainkat, Haupt báróékát meglátogatni. Mami már éppen be akart szállni, amikor egy autó hajtott be: megjöttek Hadik báróék, anya és két lánya. — Misl így otthon maradt, én azonban a kicsikkel elmentem Sorokújfalura. — Visszafelé Plessing mellett ültem, aki igen jámbor, kedves úriember. —

Gyönyörű naplemente, de erős szél.
Este még elvittem Lacikát Plessinggel Szecsődre. —

Augusztus 10.

Dél előtt három hályogot operáltam, azután egy iridektómiát csináltam, amelyet az asszisztensnőm kezdett meg, utána egy kancsált Meller-féle varrattal, amelyet kifelé rögzítettem, hogy a hatást növeljem.¹ —

Reggel Misl expressz levelet kapott Theophil feleségétől, Ivytől: azt írja, hogy Misl féltestvérének, Theophilnak nyelvrákja van! — Nagyon, nagyon szomorú hír! Borzalmas betegség. — A seb örökös vérzése, később őrlítő fájdalmak, mesterséges táplálás, áttételek a mirigyekben, kachexia!² keresztút a legjavából! Mindez átvonult a fejemen, mint ahogy egy orvos mindig az egész drámát maga előtt látja! És amellet a halál biztos előérzete — mint egy kivégzésnél — halál rendesen egy év alatt! —

Istenem, légy kegyelmes hozzá, különösen halhatatlan lelkéhez — vond már most mind közelebb, közelebb Hozzád! Adj neki szeretetet, nagy szeretetet Irántad, tökéletes bánatot szeretetből.

Este sokáig beszélgettem Pater Königgel a művéről. 5 kötet, sajnos olyan sokba kerül, hogy nem tudom megfizetni.

Augusztus 11.

Rendelés. Két *Ulcus serpens*-³ kiégettem, különben semmi különös, csak a szemorvos megszokott esetei: trachoma, ótvár, *Conj simp.*, *Refract. anomalia*⁴, tükrözési esetek stb. —

Délben P. König Lacikával mint kísérővel elutazott. A búcsú különösen nehezünkre esett. — Ki tudja, visszajön-e még, a jó öreg páter. Összegyűltünk a kápolnában az Oltáriszentség előtt, és mindnyájunknak áldást adott. — Megható pillanat volt.

A szentmisét ma értünk mondta, éspedig „*de sancto Spiritu*”⁵, hogy a Szentlélek mindig helyesen megvilágosítson bennünket: mit tegyünk a családban és azon kívül. —

Maminak nagy öröme volt, boldogságban úszva mesélte nekem, hogy Pirquet feleségével olyan sokat és olyan szépen tudott vallási dolgokról beszélni, hogy örülne ennek P. König!

¹ Meller a két világháború közt az I. sz. szemklinika igazgatója volt Bécsben, kitűnő operátor.

² A betegség végső stádiuma: teljes sorvadás, amikor a szervezet már önmagát bontja le.

³ Szaruhártyai kúszófékély.

⁴ Egyszerű kötőhártyagyulladás, fénytörési rendellenességek.

⁵ A Szentlélekről szóló fogadalmi mise.

Délután Dr. Clemens Pirquet-vel Csákányra mentem, és a jó bácsit a kertben találtam, amint a falu plébánosával sétált. Este Pirquet igen ügyesen szilvetteket vágott ki fényes papírból.

Augusztus 12. csütörtök

Az egész istenadta nap esett, egész rövid időre szóló kivétellel, amikor Ancsival, Pirquet professzorral és feleségével kint ültünk az erkélyen. —

Megcsináltam a kötéseket. Azután bementünk a fegyverkamrába, és megmutattuk az összes érdekes török és arab fegyvereket. —

Uzsonna után Csákányra hajtottam Pirquet professzorral. Iván bácsit kinn találtuk a kertben, sétált a plébánosával. —

Mi is hozzá szegődtünk. Beszélt nekünk a régi fákról, amelyeknek árnyékában gyermekként az édesanyámmal (nővérevel) ült. Azután megmutatta a kastélyban az 1526-os mohácsi csata egy zászlaját.

Este előszedtem minden régi bűvészmutatványomat, és bemutattam Pirquet-éknek meg a gyerekeknek. Roppant szórakoztató volt mindenkinek, és magamnak is. Főleg a palackelvarázsolásnak volt sikere. —

Augusztus 13. péntek

Reggel Sipos volt nálam, azután rendelés, amely egy bencés páterrel kezdődött. — Megint egy égetés Ulcus miatt.

Ferdinánd erős hasfájással feküdt, elvittem a lakására. —

Pirquet professzor megvizsgálta Ancsit, sokkal jobb állapotban találta. —

Dicsőség Istennek és 1000szeres hála. Csak a testsúly nem volt sajnos kielégítő, mivel megint kb. 400 grammot leadott.

Viszont ma még egy kicsit sétálni is ment, első ízben! —

Délután kihajtottunk a tenispályához, és minthogy Zsiga és Lili ke is átjött, nagy teniszparti volt. —

Mislnek tréfából egy nagy cementkaktuszt csináltattam, ezen valamennyien nagyon derültünk. —

Pirquet este szilvetteket csinált, mi pedig mind felragasztottuk őket az ajtóra, rövidesen minden tele volt velük. —

Theophil sürgönyözött, hogy hétfőn Fritsch és Prof. Eiselsberg konziliumot tart, és örül a jövetelünknek.

Lacika visszajött Bécsből, ahol hazakísérte P. Königet.

Augusztus 14. szombat

Ma abban az örömben volt részem, hogy Pirquet professzor előtt operálhattam három hályogot: Iván bácsi egy kertészét, azután Szegedy Irma egy alkalmazottját, és még egyet. — Mint mindig, Misl segédkezett. —

Pirquet bárónő alig lát, mindig vezetni kell. Ebéd után elutaztak, valamennyien üdvözlétet integettünk utánuk, és megígértük, hogy fölkeressük őket a lakásukon: Meierei Ziegelhof, Breitensee község. —

Éppen sétálni akartam indulni a kertben Misellel, mikor autón megjött Lilike Zsigussal és — Mayával, a kisgyerekekkel! Maya első sétakocsizása! Mikor a kicsi megérkezett, az enyéim mind körülvették, és örömteli halló-t kiabáltak.

Karli biciklizni tanult, rövid idő múlva már tudott egy kicsit egyedül menni.

Misellel Ferdinándéknál voltam, már sokkal jobban és fönt van.

Ivi első hosszabb útját tette Plessinghez; Lackó és Józsi mentőakció gyanánt autón utána ment! —

Augusztus 15. vasárnap

Vasárnapi mise. Mint mindig, a kicsi gyerekek ministráltak, Karli és Franci. Karlinak még a Confiteor miatt szüksége van valakire, aki vele ministrál. De buzgón szorgoskodik és derűs arcocskát vág. —

En játszottam mint öreg orgonista, és egy idő óta Ivi mindig szólót énekel. Igen jó kis hangja van. —

Délután az egész Hadik-család itt volt, kimentek a kertbe, és teniszparti folyt. — Én kihasználtam az alkalmat, autóba ültem, és Francival meg Főtisztelendő¹ Giczyvel Csákányra mentem. — Utóbbi nagyon örült, hiszen még sohasem volt ott. —

Iván bácsival megbeszéltük a végrendeletem nehézségeit! Olyan szívesen megtartanám Misnek a köpcsényi kastélyt, viszont akkora teher a gyerekeknek, amelyik kapja! hitbizomány nélkül egyszerűen túl kevés az osztozásnál. Mit lehet itt csinálni! Ide-oda latolgattunk, de még semmi eredmény. —

Augusztus 16.

Rendelés! Nyomasztóan forró nap, és az én közérzetem fáradt! Ahogy a pirókunk fűtyülte: „Ach ich bin so müde, ach ich bin so matt!” — Sokat tanácskoztunk², hogy utazzam-e vagy sem. Végül mégis erre határoztam el magam, mivel mint orvos a befegnek mégis csak mindjárt az elején lehetek hasznosabb az operációhoz, Misl pedig az utókezelésnél van inkább helyén. —

Lacika, Karli, Józsi és én a Balaton-vonattal utaztunk el 1/2 4 felé Molnáriból. Óriási hőség uralkodott a napsütötte, csaknem zárt kupéban. — Ennek ellenére a kicsik hangulata kiváló volt. —

Vacsora után autón Theophilhoz mentem a Bank-utca 8. sz. alá. Már az udvarban hallottam a zongora hangját, — Theophil igazán nagyon szépen és szívesen játszik. —

¹ Az eredetiben is magyarul.

² Eredetiben: parlamentierten.

Virágzó külső, — szívélyesen fogadott, és mindjárt egész részletesen elmondta a baj kezdetét mostanáig. — Azután megmutatta a nyelvét — megdöbbenve erősíthettem meg magamban nyomban a diagnózist: carcinoma, rák. Neki nem mondtam semmit, de úgy látszik, már sejtí az egészet, mert mindjárt azt mondta: az operáció előtt mindenesetre rendbe akarja hozni a lelket a jó Istennel. Ezért holnap gyónni és áldozni megy a jezsuita P. Bichelmayerhoz. —

Augusztus 17.

Délután 3 órakor Theophillal elmentem Eiselsberg professzor rendelkezésére, az megnézte a nyelvét, azután kérte, hogy menjek vele, és beszéljünk négy szemközt. —

„Semmi kétség, carcinomáról van szó, és minthogy én szabadságon vagyok, és még csak holnap időzőm itt, mindjárt holnap megoperálom.” Eiselsbergnével is beszéltem. — A beteghez visszatérve közöltük vele ezt a fontos hírt! — De carcinomáról nem esett szó. — Theophil higgadtan fogadta a dolgot, de kérte, hogy csak 9 óra felé legyen az operáció, hadd gyónhasson előbb, — Milyen szép tőle.

Még el kellett kocsiznom Dr. Wolff szájbébszetére, hogy készítse elő holnapra a száját. — A kínok kezdete szegény Theophil számára! 1 1/2 óra hosszat dolgozott, kihúzott vagy 5 gyökeret stb. — Szegény ember, borzasztóan sajnáltam. — Megígértem, hogy én hozom el az operációra! — Azután elmentem a gyerekekhez és Neuwaldeckbe, hogy friss levegőn legyünk.

Augusztus 18.

Mint egy kivégzésre megy valaki, úgy mentem Theophilért, hogy elvigyem az operációra. Egy nyikorgó rossz autó vitt el minket a Wilhelminen-kórházba. Theophil a gyónás és szentáldozás után nagyon kedvesen mondogatta nekem, mennyire érezte Isten kegyelmét, és teljesen bele volt nyugodva az ő akaratába. —

Vérpróba a véradó miatt a fülbe szűrással, azután morfiuminjekció, és máris gördült az ágya egy ápolónővel az operációs terembe; én ott mentem hűségesen az ágy mögött. Gyorsan odaadtam neki a Szűzanya-érmemet, a csodálatos érmet; meghatva szorította meg a kezemet érte. — Most megkezdődött a tisztogatás és az injekciók, három méter hosszú tűkkel, a nyelvbe és nyakba, valóságos vértanúság! Mint a szitát lyuggatták át az egész száját, orcáit, nyakát az érzéketlenítésre! Azt mondta nekem: Te, az érmet elvették tőlem, de tudod, az a távolból is hat! — Eiselsberg kezdte elkötni az Arteria lingualis sinistra-t¹, azután kiszedni a nyakmirigyeket². Utána jött mind-

¹ A nyelv baloldali ütőere.

² Az eredetiben egy kis háromszög mutatja az irányt.

két orca megnyitása és azután a nyelv balfelének a kivágása! Szegény! Fájdalma ugyan csak kevés volt, de borzalmas ez az operáció! Csaknem közvetlen közelében voltam! Utána újból elkísértem az ágyába. — Délután meglátogattam, ott ült az ágyban, mint a nyomorúság élőképe, de hála Istennek túl mindenén! —

Augusztus 19.

Reggel a gyerekekkel Körmendre utaztam. Lalát, Theophil fiát magunkkal vittük, hogy Ivy, a felesége zavartalanabban maradhasson az urával. —

Gyorsan eltelt az időnk, nekem sok volt az olvasnivalóm az orvosi újságjaimmal, mert most már az én koromban szinte csak a szakfolyóiratokat olvasom, meg filozófiai, vallásos dolgokat Istenről, lélekről stb. —

Hazaérve az a jó hír várt, hogy Ancsi hizott! Vigasztalás az utóbbi napok nehéz ideje után.

A gyermekszeregem körülvelt, és mindenki Theophil után kérdezett. Mislnek hosszan el kellett mondanom az operáció minden részletét.

Ma éjjel olyan orkán volt Körmenden, hogy a park legnagyobb fái kidőltek, sok ablak betört, és a víz betódult a szobába. — Egyik villám és mennydörgés a másik után, a kert levelei besodródtak a zsalugáteren! — A kicsik a mi szobánkba menekültek, a kastély egész személyzete talpon volt, és 20-án reggel a Rába és a Pinka kiáradt, úgyhogy szerteszét csak vizet lehetett látni. —

Augusztus 20. péntek

Szent István-nap, Magyarország nagy ünnepe. Már a Szent István-mise alatt odajött Misl a harmóniumomhoz, és mondta, hogy azonnal Szecsődre kell mennie, mert Lilike gyermeke útban van, és ha nem talál nála orvost és senkit, akkor mindjárt értem küld. —

Tovább preludáltam. — Reggelinél már jött értem az autó: jöjjen rögtön, senki sincs Lilikénél. —

Gyorsan összeszedtem a dolgaimat, és röviddel utána Lilikénél voltam. —

Mégis csak vigasztalásukra volt, míg Szombathelyről megjött a professzor. — Ő 11 órakor érkezett, és aztán 4 óra hosszat diskuráltam vele. —

Amikor elindultam Körmendről, még 100 keresztutat ígértem Ehrentrudisnak és Odönnnek, ha minden jól megy, és egy kisfiú jön a világra. Különben Karli azt mondta nekem a szentáldozás után, hogy elsőáldozásakor imádkozott, hogy Lilikének kisfia legyen, „és tudod, Papi, biztosan az lesz.” 3 órakor megérkezett a kis Zsigus! — Nagy öröm, megihatottság, az Isten áldja meg.

Augusztus 21. vasárnap

Változatos az orvos élete, de tartalommal terhes is. Hiszen az ember a saját szenvedésein kívül a másokét is hordozza, és többnyire többet hord, mint ami valóban bekövetkezik, hiszen az esetleg bekövetkező komplikációkat is át kell éreznie. — És mégis — olyan üres az orvosnak az a nap, amelyen nem segíthet felebarátján! —

Néhány napja a nyelvrák a borzasztó operációval, tegnap egy kisgyerek örvendetes megszületése, ma három hályogom volt a kórházamban! Mindezekről az örömökről és kínokról a modern emberiség a klubfotójkben sherry mellett mit sem tud! És én mégsem cserélek senkivel, és ha 1000szer születnék, 1000szer mondanám Istenemnek az égben: „Uram, hadd legyek megint orvos, de Érted, a Te dicsőségedre dolgozzam!” —

Este Iván bácsinál jártam: egy kis teljesítmény, mert minden víz alatt van, és azt mondták, nem lehet elmenni. —

Egy leendő bencés tisztelendő úr jött ma vendégül hozzánk, operálni kell. Strabismus.¹

Augusztus 22. vasárnap

Misl elment a gyerekekkel, hogy megnézzék Lilike kisfiát. Franci azt mondta: „Dehát ez egy törpe”. Mindenki egészen el volt ragadtatva a kicsikétől. —

Elalvás előtt kértem a jó Istent, adjon nekem egy olyan álmot, amellyel nagyon mélyen bepillantassak a lelki életbe. — Erre különös álmom volt. Folyvást keresztet vetettem magamra és imádkoztam, és minden keresztjelre egy fekete ördög repült ki a kastély kéményéből. — Ennek én nagyon örültem, és egyik keresztet a másik után vetettem. — Ezt ugyan nem írtam volna le, de Misl azt mondta: „írd be a naplód-ba”, hát megtettem. —

Délután autón Csákányra mentünk, csak hogy levegőn legyünk, mert nyomasztó hőség volt. 2 autó a gyerekekkel és mi. —

Este négyesben játszottunk egy játékot: „Festő vagyok”, a festmények tanulmányozására igen nevelő hatású. —

Theophil feleségétől jó hírek jöttek. Istennek legyen hála. —

Augusztus 23.

Igen erős ambulancia! Mellesleg még egy fül, 3 fog, belgyógyászati esetek, tbc, szív (digitalis) a szembetegeken kívül.

Szecsődön voltam Lilike kisfiánál, és a kis Maya barátságosan kacsintgatott rám, ha én odakacsintottam. Lilike kicsiye olyan édes! — és ő annyira örül a fiának. —

¹ Kancsalaság.

Karli gyónni ment. Olyan szívesen gyónik. Mami készítette elő. Roppant kedves.

Este egy gyerek jött és azt kérte, szállítsuk autón Szombathelyre az édesapját, akinek bélcsavarodása van. — Dr. Huttiray is hozzájárult a kéréshez. — Csak az én jó Mislém gondolt még utolsó pillanatban arra, hogy a beteg előtte mégis csak menjen el gyónni a plébános úrhoz, és úgy rendezte az autót, hogy ez lehetséges legyen. —

Ilyen az élet! kis híja, hogy a sietségben nem figyeltünk a legfontosabbra. — Amikor a rokonok azt mondták Mislnek (arra az utasításra, hogy gyónjon meg), „de nem akar meghalni”, „barátom, senki sem akar meghalni, de menjen csak gyónni.”¹ Dióhéjban a legjobb apologetika. —

Augusztus 24.

Reggel 2 öregségi hályogot, egy fiatalkori hályogot és egy iridektómiát operáltam. Az utóbbi egészen reménytelen eset volt. Csak azért operáltam meg, hogy szegénynek valamivel több fényérzése legyen. — Az operációknál a leendő seckaui tisztelendő volt ott mint vendég. — Azután még megvizsgáltam az ő szemét, és íráspróbákat csináltattam az olvasás gyakorlására. —

Délután komikus összeállítású vendégсereg volt nálunk. — Behrenrieder a feleségével, Sigrayék egy amerikai nővel és annak lányával. — Egészen indiánus külső. Mikor Misl megkérdezte tőle, hogy kicsoda, azt mondta: a lányom táncosnő! New York-ban! Ehhez járult Majláth püspök, egy szentéletű püspök. A keresztes nővérek is odajöttek hozzá, ő megáldotta valamennyit. Micsoda ellentét volt: a tiszteletreméltó püspök a nővérekkel és a seckaui tisztelendővel, oldalt meg a táncosnő és a lánya lovaglóнадráгban! —

Este Mamival a teraszon föl-alá jártam, Laló meg az összes gyerekek egy gyertya világánál körben ültek, és vicceket meséltek egymásnak. — Nekünk szülőknek kedves látvány: a gyerekek, a páter is, körben, vidáman szórakozva. —

Augusztus 25. Ludovika-nap

Reggel, az ambulancia idején Dunayval és Gusichcsal tárgyaltam. A szegény Dunay, aki már gyerekkorom óta titkár nálunk, sajnos nagyon gyöngén áll a lábán, és az utolsó szélütés szellemileg is nagyon hatott rá. Ezért később is jutottam le az ambulanciára. Lenn találtam Zsigát igen boldogan, mint egy új kis Steyer kocsi birtokosát és egy fiú még boldogabb birtokosát. Rögtön el is ment Lacikával és Józсival Novára a szüleihez, boldogságtól sugározva, hogy most mintegy igazi nemzetséգfenntartó gyanánt bemutatkozzék. —

¹ A két mondat az eredetiben is magyarul.

Mint hogy ma Lilike nevenapja van, délután elmentem hozzá; éppen a kisfiút szoptatta, kedves, békés kép. — Ma van boldogult édesanyám nevenapja is. Istenem, micsoda vértanú volt — Bright-vesebaj — amellet annyi gyerek — egyideig vak — és hát még a szívfájdalma! — Csak az Isten tudja, mit szenvedett! —

Mikor visszajöttem, azzal a hírrel fogadtak, hogy a kislány, akit hályoggal operáltam, és annyira örült a látásának: „Már látok! látok!”², haldoklik. Fölsiettem, hörgő lélegzettel találtam, a pap éppen a haldoklók szentségeit szolgáltatta ki neki, még teljes öntudatnál volt. Pulzus 180 körül. Diagnózis: Coma Diabeticum, prognosis pessima³ egy gyereknél. Gyorsan szódabeöntést adtunk a méregnek a szervezetből való eltávolítására, szódát adtunk be, 100 grammig napjában. — Két inzulin (pankreász⁴) injekció, koffein, kámfor! — Késő este megint elmentem hozzá, kicsit jobban volt, de a pulzus igen rossz és a szenzorium hiányos. Táviratoztunk az apának.

Augusztus 26.

Reggel fölkerestem a betegemet, egyforma állapotban volt! —

Délelőtt Dunayval és Gusichcsal tárgyaltam. Max és Misl tegnap Bécsbe utazott, én átvettem a dajka szerepét, mert Ágit rokonokhoz hívták. Közben jött egy vasszilánk a szaruhártyában és egy búzaszem 2 hét óta egy munkás szemében.

A seckaui tisztelendőm megkapta az olvasási próbáit, amelyeket nyomattam neki, sőt kaucsukbetűkkel magam is nyomtam. —

Ismételten jártam Coma diabetikonnal fekvő kis betegemnél. — A lábai egészen cianotikusak⁵, pulzus 180 körül, hőmérséklet 40.5 °! Eszméletlen! Hánykolódik!

Augusztus 27.

Már fölkeléskor megtudtam, hogy a kis betegem meghalt a kórházban. Igazán fáj a szívemnek, hogy ezt a kis lelkecskét elvesztettük, bár így sokkal jobb neki. Mint kicsi rózsza vagy angyal a jó Istenhez jut, és nem ismeri e világ rosszságát. —

A délelőtt nagyon be volt osztva. Először megbeszélés Gusichcsal, Dunayval, azután rendelés, nem sok ember, mert az asszisztensnőm már korán dolgozni kezdett. — Utána francia órát adtam Iyennek, aki vasárnaptól vizsgázik. — Kis Karlink már egészen egyedül körözik a biciklin. Ági, a nevelőnője azt mondta nekem, hogy tulajdonképpen most neki is kerékpárt kellene vennie, hiszen nem tud utána menni. —

¹ Lásd a bevezetést.

² Az eredetiben is magyarul.

³ Cukorbeteg kóma, igen rossz kilátások

⁴ Hasnyálmirigybe adott.

⁵ Kékesvörös elszíneződés, mert a vér nem kap elég oxigént.

Azt álmodtam, hogy egy keretbe olyan szépen „be vagyok képezve”¹ — arra gondolt, hogy a képe keretben volt. — Franzerl, a kedves fiú — igazán hivatása lenne a papságra? legalábbis ezt mondta Áginak! Milyen szép lenne megint egy püspök a Batthyány-családból, mint a mi kedves Vilmosunk!

Augusztus 28.

Dél előtt Gusichcsal tárgyaltam az adókról. — Ijesztő, mit kell fizetnem! csaknem az egész bevételem rá megy! Így bizony nem lehet sokáig bírni, hogy megy ez majd tovább. De mindenki panaszkodik az országban — az emberek eladósodnak — az üzletek tönkremennek! —

Két operációt végeztem. Még kettőnek kellett volna lenni, de az egyik túl gyenge, a másiknak kötőhártyagyulladás van. — Még valamennyien szegény halottunk benyomása alatt állunk, hiszen szemkórházban csak ritkán hal meg egy beteg. Persze a diabétesz ritka eset, és a kóma gonosz dolog. —

Misl ma visszajött Bécsből, hála Istennek jó hírekkel Theophilról. Sokat mesélt Eiselsbergéről. —

Plessing nálunk volt ebéden. Az itteni plébános úr jött azzal a hírrel, hogy Ivi vizsgálja csak 10-én lesz, és hogy Dzsida főigazgató is jelen lesz rajta, nagy csapás Iyennek! szegény teljesen le van verve, még hozzá a matematikatanár állítólag szigorú vizsgáztató.

Augusztus 29. vasárnap

Ancsi azt mondta nekem, igen nagy adottsága van — az állatorvosi hivatásra! — „Ugyan miért” — kérdeztem. Erre elmesélte, hogy ebédnél kihalászott egy kis legyet, amely a citromfagylaltba esett, itatóspapírba burkolta, azután egy kis vízzel leöntötte, hogy a citromot kimossa — végre elérte, hogy a kis légy el tudott repülni. —

Délután Mamival Acsádra mentem és meglátogattuk Szegedyéket. —

Szegedy Mome nagyon kedves volt hozzám, és Misl sokat nevetett, mert egy csomó puszit adott nekem. — Pető Ernő is ott volt Ginával, Hohenloheék, apa és fia, valamint Majláth püspök Erdélyből: egy szent. Igazán kitűnően éreztük magunkat ott. Szabadban uzsonnázunk. — Pető ajánlott nekem valakit az adó miatt, aki csütörtökön meglátogat. — Szent József, segíts nekem! — A végén Majláth még tubákkal kínálta bennünket. — Örült gyorsasággal mentünk hazafelé, hogy 1/4 8-ra, az áldásra otthon legyünk. —

Holnap akarom Lalát megoperálni. —

¹ A szójáték magyarul nem adható vissza: Karli azt mondja: „eingebildet war”, ami németül „beképzelt”-et jelent!

² Ferenc csakugyan elment az innsbrucki szemináriumba, de rövidesen rájött, hogy nincs igazi hivatása, és abbahagyta papi tanulmányait.

Augusztus 30. hétfő

Rendelés. — Oroszlámos eladásáról rossz hírek jöttek. — A csodálatos, 8000 kat. holdas birtok, amely fő szabadbirtokom volt, míg a jugoszlávok el nem vették, víz alatt áll, mert nem kapott csatornázást. Most 2.5 milliárdot ajánlottak az egészért, — visszautasítottam, hiszen ez azt jelentené, hogy eltékozlom a birtokot! —

Délután Mami, a kicsik és én autóval Jakabházára mentünk, hogy Majláthékat és Pallaviciniékat meglátogassuk. Nem voltak otthon. Visszafelé Rátóton fölkerestük Behrenriederéket, Széll Kálmán lányát. — Fiatalságomban Széll miniszter volt, és egész Magyarországon rettegett nagy úr, most már csak a túlevelű fái láthatók, minden elmúlt — sic transit gloria mundi.¹ —

Most még a borzasztó nagy adómmal akarok csinálni valamit, talán le tudom nyomni egy kicsit, hiszen az egész bevételem rámegy! —

Augusztus 31.

Három szürkehályog. — Az egyik olyan fegyelmezetlenül viselkedett, hogy corpus vitreum²-vesztés támadt; remélem, hogy a szemet mégis megmentettem, mert a lens³ már kinn volt, és nem túl sok corpus távozott. Azután jött Theophil Lala fia operációra. Már meg akarta magát operáltatni Bécsben Mellernél, de nem került rá sor. — Strabismus convergens-e volt.⁴ — Nagyon izgatottan viselkedett az operáció alatt, mint minden privát beteg, ismerős és rokon szokott. — Hátrahúztam a Rectus internus-t.⁵ Az eredmény jó volt, egy kicsit convergens is, az in igen rossz állapotban. —

Délután volt Lilike kisfiának, „Zsigának” a keresztelője. — A keresztelő nagyon szép volt. Misl már délután mindent előkészített, a mi házi Szűzanya-szobrunkat vitte át szépen feldíszítve. Mikes püspök keresztelte. — Minden gyermekem ott volt, úgyhogy mikor Mikes belépett és a sok Batthyányt látta, nagy örömmel mondta: „ez aztán a kiadós család.” Zsiga⁶ a feleségével és 2 fiával, Lilike 2 gyermekével és én 10-zel, Lilikét beleszámítva, csupa Batthyány. — Isten áldja meg a kicsit mind a két kezével! —

Szeptember 1.

Meghívást kaptam a soproni kármelita kolostorba, hogy az ottani nővéreket megvizsgáljam, és Lichtenstein mamához Holleneggbe, innen vagy 140 km-re. Ez igen nehéz nekem, hisz hogy utazzam olyan

¹ Így múlik el a világ dicsősége. A pápakoronázás szertartásában szerepelt ez a mondat: mielőtt a hármás tiarát, a legfőbb lelki hatalom jelképét ráadták az új pápára, a szertartásmester meggyújtott egy kanócot, és háromszor ismételte figyelmeztetőül ezt a mondást. — Széll híres fenyőparkot telepített.

² Üvegtest. ³ Szemlencse. ⁴ Befelé kancsítás. ⁵ Belső szemizom. ⁶ Ti. az Ipa.

messzire. — Reggel ambulancia. Egy toklász¹ a szemben, nyíllövés egy gyerek szemében haemophthalmusszal² stb. stb.

Tegnap este Batthyány Misi volt nálunk, elhozta Vili püspöksüvegét is megőrzésre, meg a naplóját. — Úgy veszem ezt, mint égből jövő üdvözlét! hiszen ő keresztelte minden gyermekemet, és a halálos ágyán még megkérdezte Zsigát, komoly szándéka-e feleségül venni Lilikénket. Erre a keresztelőre is el akarta küldeni nekünk püspöki jelvényeit, és így mintegy földi üdvözléssel jelen lenni a távolból! —

Délután Zsigus szülei jöttek hozzánk, azután autón Lilikéhez mentek, hogy vele legyenek, hisz Zsiga ma Lacikával meg Józsiával autón vadászatra ment. — Én ugyan úgy találom, ezekben a nehéz időkben túl sok a szórakozás Vas megyében: lóverseny, tenisz, autóvadászat! vagy már túl öreg vagyok ahhoz, hogy megértsem a fiatalságot?

Szeptember 2.

Reggel éppen egy adószakember ült nálam Szombathelyről, hogy velem és Sipossal átvizsgálja az adókat, akkor levél jött Lilikétől. Zsigusnak örült fájdalmai vannak, azonnal jöjjenek hozzá.

Még elmentem a patikába, vettem magamhoz morfiumot injekciós tűvel, Phenantren³, kámfort, és siettem autón a beteghez. Zsigust nagy fájdalmakban, jajgatva találtam. — Megvizsgáltam, és úgy találtam, vesegőrcsőkről van szó a húgyvezetékben levő kő miatt. Forró borogatás, Phenantren megnyugtatta. Morfiuminjekciót nem akart mindjárt. — Itthon megcsináltam a kötözést. Egy beteg azt mondta nekem: „gyönyörűen látok” — micsoda dallam csenghet olyan szépen egy orvos fülében az operáció után, mint ez, mondtam neki; és így mentünk tovább, ágyról ágyra, mindig azt mondván magamban: ugyan hogy fog csengeni ennél vagy annál a dallam, az akkord. —

Szeptember 3.

Dél előtt mindjárt Zsigushoz mentem, hogy megnézzem, hogy van. — Reggelinél találtam, Lilikét pedig a kis Mayával ágyban. —

Zsigának reggel úgy 3/4 óra hosszat elég erős fájdalmai voltak. Nála voltam 1/2 11-ig, azután visszajöttem Kőrmendre a rendelésre. — A seckaui tisztelendőm már egy kicsit jobban lát, most már 14 napja van itt. Lala szeme pontosan a középén áll, ha ugyan később nem kancsít majd kifelé, ez a veszély mindig fennforog hátrahelyezésnél. —

Délután csak Lacikával Csákányra mentem Iván bácsihoz, ott találtam Eredics ügyvédet is. —

A gyerekek most mind teniszeznek, és a kis Józsi olyan jól ját-

¹ A kalász egy kis szűrős, hegyes része.

² Bevérzés.

³ A morfium alapanyaga.

⁴ Az eredetiben is magyarul.

szik, hogy csak „a kis mérges oroszlánnak” hívják. — Karli mint orvos szerepelt, szájvizoldatot adott Gitta fájó fogára. — Talán előjele lenne ez az orvosi hivatásnak? Csak az Isten tudja, de én mint gyerek sokat dolgoztam orvosi téren Kalksburgban! —

Szeptember 4.

4 iridektómiát és egy hályogot operáltam. Az iridektómiák között egy apát és gyermekét, most mind a kettő egymás mellett fekszik be-kötött szemmel. Olyan kedves volt ez a kép, hogy Karlit és a kicsiket fölküldtem, nézzék meg, hogyan fekszik a két operált békésen az ágyban. — Azután cementtel beplombáltam egy fogat Francinak. —

Karlinak, Cikának és Lalának nagy öröme volt, mert órát vettem nekik! —

Délután jött Vépről Erdődy Liza és a lánya. — Liza nagyon szomorú volt, mert meg kellett mondanom neki: orvosilag nézve nem vehetnek föl valakit a gyerekekhez, akinek tüdőcsúcshurutja volt, hiszen ki tudja, nem aktív-e a góc. —

Együtt mentünk sétálni a kertbe. A kicsik Erdődy Ilyvel bújócskát játszottak. —

Este még egy kémiai vizsgálatot kellett csinálnom. —

Ma utolsó este van itt a seckau tiszteendő, holnap itthagyt minket. Még gyorsan írnom kell néhány sort a seckau apátnak. —

Szeptember 5. vasárnap

Először egy mikroszkópiai vizsgálat, amelynél Misl is segített. — Annyira örült minden kristálynak vagy szerves képződménynek, amelyet a preparátumban talált. —

Azután beplombáltam Gitta 2 zápfogát. Derűs volt, ahogy a kicsik mind segédkeztek, az egyik egy vattatekereszt tartott a fognál, a másik, Ancsi amalgámot csinált, Karli kis vattacsomókat fabrikált, így aztán a fog néhány perc alatt ki volt fúrva, fertőtlenítve és betömve. — Azután a seckaui páter jött rendelésre, a látása 5/50-ről 5/35-re javult. Fuchs főtisztelendő 1/2 1-kor ment el tőlünk. — Akkor gyorsan elszaladtam Zsigushoz, ott találtam Iván bácsit is. —

Uzsonna után Sigrayék jöttek és St. Marçon a lányával. Még mindig olyan hálás vagyok St. Marçon édesanyjának, hogy annak idején, évekkel ezelőtt megszerezte nekem a szentmiseengedélyt, úgyhogy mindenütt meglehet a szentmisém.¹ A leánya igen vidám és kedves, jámbor teremtés. — Mind teniszeztek. — Milyen nehéz gond a szülőknek Lacika, bár találna egy vallásos, kedves házastársat, aki egész életén át jól irányítja! Kérem erre Istent! —

¹ Lásd a bevezetést.

Szeptember 6.

Igen erős ambulancia. Lala szeme szépen középen áll, de divergenciaveszély! egy év leforgása alatt! — Zsigus járt itt, egy kő kijött. — Délután Sigrayékhoz mentünk két autón. —

Állítólag az osztrák alkalmazottakat el kell bocsátani a magyar szolgálatból, éspedig azért, mert annyi állástalan ember van a saját országunkban. — Nálunk akkor nem kevesebb, mint 8 személy forog kérdésben, köztük Mici szakácsnő is, aki már évek óta itt van. — Minden eszközzel törekedtünk a minisztériumban elérni, hogy megtarthassuk az embereket. Ma mesélte Dunay, hogy Mici azt mondja: „bá-nom is én, ha elmegyek”. — Ez is az életből való kép: az uraság, aki mindent megtesz, hogy egy régi alkalmazottját meg ne sértsse és a kenyerét el ne vegye, és az alkalmazottak, akik szinte örömmel és maguktól mennek!” —

Azért legyen ugyan sok szeretet bennünk, de ne nagyon ragaszkodjunk földi emberekhez, csakis az Istenhez — az emberek egy pár év alatt elfelejtenek minket — vagy akár egy pár hónap alatt, mint a gyermek a dajkáját! —

Szeptember 7.

Hát most aztán kapitális náthám van; szerencsére ma úgynevezett szabadnap, nincs operáció, különben csakugyan le kellene mondanom. Csak Güssingből jött hozzám Draskovits Pál komornyikjának a felesége, és még egy ottani asztalos, mind a kettő kisebb szembetegséggel. —

Kiültem a napra, hogy kiégessem a náthát, és átolvastam egy csomó hátralékos írást, ahogy föl tettem magamban. —

Délután egy budapesti nőbetegem bonbonokat küldött egy kedves levéllel, köszönetül gyógyulásáért. Lesz örömük a gyerekeknek! —

Sokat beszélgettünk Misllel a gyerekek neveléséről! — Nehéz téma, hiszen Franci gimnazista korba kerül, hárman polgáristák, egy elemista, és Józsi, Ivy még szintén gimnáziumban. És mindezt házi erővel! Szegény Mislnek sok a gondja emiatt, és kevés a tanerő. Amellett bizonytalanok a tervek, hová menjünk a télen?

Szeptember 8.

Mária születése. Szép nap, kedves nap az év folyamán. Délelőtt, ahogy az íróasztalomnál ültem, a fecskék nagy csapatokban röpköd-

¹ 1907 januárjában jegyzi föl a szakácsnőről: „Mislnek elég sok gondot okoz Mizzi szakácsnő. Egyfelől elégünk van belőle, viszont neki mégis csak sokszor keserves, ha elpackázza a dolgokat, pl. ólomnehéz torta, egészen kemény spárga stb. stb. Különbösen igazán pompás teremtés, csak hát egy kicsit nehéz természetű (etwas difficil).”

tek körbe az ablakom előtt. Ez volt a búcsúrepülésük, délután mind elrepült már délre!

„Ha a fecskék visszajönnek . . .” — ezt a dalocskát zümmögtem magam elé. —

Egész nap igyekeztem Isten Anyjának egy kis csokrot gyűjteni születésnapjára ajándékkul apró figyelmességekből! Kedves őrangyalomat bíztam meg a csokor átadásával. — És este az Istenanya adott nekem egy kedves kis ajándékot, mert Ancsi majd egy kilót hízott.

Megint nagy vendégcsereg volt.

Neugebauer Pista este hegedült, én zongorán kísértem, a család pedig körben ült, festőnek való békés, kedves kép. —

Pompás filozófiai könyvet olvasok Isten tulajdonságairól (szereket!), egy Pesch nevű jezsuita atyától.¹

Szeptember 9. csütörtök

Ma elküldtem az asszisztensnőmet Sopronba, megvizsgálta az egész sopronbátfalvai kármelita kolostort és az orsolyitákat is az én nevemben. Persze így elveszítem az imákat, de ha csak sikerült rajtuk segíteni, biztosan nem járok vele rosszul. —

Ambulanciára jött este vasszilánk a bulbusban és egy caustio.²

Délután Neugebauer Pista elment, és Ivi is a vizsgájára, Ancsi és Karli kíséretében. —

Ivi rettentő izgatott, még hozzá útközben egy őzbakkal is találkozott, miután az idén már 10-et elhibázott, és ő maga mondja, a nádasi erdő már őzbak-szagú, — a bak igen kínos ómen volt a számára vizsgái baklövésére. — Én Mami íróasztallámpáját javígtattam, és más kis barkácsoló munkákat csináltam. —

Asszisztensnőm és én még a szideroszkóppal dolgoztunk³ egy betegnél; a kolostorból ajándékokat hozott Misinek és nekem, kis Terézia-képeket. —

Szeptember 10.

Igen nagy ambulancia, csak 1/2 1 felé volt kész, de nagy örömmel dolgoztam. Egy 10 éves kisgyerek vakbélgyulladásban meghalt Szombathelyen. Körmendi volt, és elmondták nekem: éppen utolsó

¹ Vagy Christian Peschről van szó (1853—1925), talán a 6 kötetes Theol. Zeitfragen egy kötetéről vagy a „Gott und Götter”-ről, — vagy inkább Tilmann Pesch filozófiai íróról (1836—1899), pl. a két kötetes „Die grossen Welträtsel. Philosophie und Natur” c. művéről, esetleg az 1923-ban 23. kiadásánál tartó „Christliche Lebensphilosophie” c. gyűjteményről.

² Szemgolyóban — maródás.

³ Mágneses berendezés a szembe jutott vasszilánk eltávolítására.

egészséges napjaiban megtanult tavaly a Szív-újságból¹ egy verset, egy gratuláló verset Mária születésnapjára, és halálos ágyán gyakran mondta el lázálmában hangosan a Szűzanyának. — Éppen az örangyal ünnepén halt meg², micsoda öröm az őrzőangyalának ennek a kicsikének mennybemenetele! Istennek hála, hogy Magyarországon ilyen gyerekek vannak! — Isten adjon nekünk sok ilyen. Isten áldása legyen édes hazánkon. —

Misl Vépen járt, és egy sereg vendéget talált ott. — Draskovits Pál autója megállt az úton, Misl autóval segítségére sietett. —

Ha Misl látogatóból jön haza, mindig rengeteg kedves dolgot tud mesélni mindenkiről. Semmi sem kerüli el a tekintetét, és az ember a végén azt hiszi, hogy maga is ott járt. —

Szeptember 11.

Egy sor érdekes operáció. — Köztük igen nehezek is! így pl. egy mind a két szemére vak kisgyerek, a jobbik menthetetlen, a balon iridektómiát csináltam, így az eredmény, mint Isten kegyelmével remélem, végül mégis csak jó. — Azután még iridektómiát csináltam egy egészen atropikus írisznél! Megoperáltam még 3 hályogot is.

Misl délután Karlival, Lalával, Blankival és Francival Pertelsteinbe ment, hogy meglátogassák Lily nénit, onnan pedig Gleichenbergbe Theophilt fölkeresni. — Karli boldog volt, Franci is! A gyerekek öröme Mislnek is roppantul megkönnyítette az utat. — Én itthon maradtam Ancsit őrizni, akinek éppen nyilallásai voltak. —

Ivy este 9 órakor nagy boldogan hazaérkezett, sikerült a vizsgája Kőszegen az V. gimnáziumi osztályból. Szegény igazán megszolgált: vörheny, kanyaró, influenza kínoztá a múlt évben, így egész vakációban tanulnia kellett, és ez annál nehezebb, mikor a többi testvér játszani megy! —

Szeptember 12. vasárnap

Orgonista voltam, mint mindig, ének: Ancsi, a főnöknő nővér és Ági (Karli kisasszonya), igen szépen sikerült. Ivi szólózott, akinek most nagyon szép a hangja. —

Dr. Huttiray és a körmendi városi kórház igazgatója volt nálam, hogy meghívjon jövő vasárnapra egy ünnepségre: 25 éves jubileum. —

De a mai nap csattanója az volt, hogy Iván bácsi jött ebédre hozzánk. Igazán élvezzük a pillanatokat, amelyeket kedves öreg nagybátyánkkal tölthetünk, hiszen ilyen benső barátság ritkán fordul elő ezen a világon és különösen ezekben az időkben. —

¹ Eredetiben is magyarul. A Szív-újság a jezsuiták széles néprégeeknek szánt vallásos újsága volt. B. minden alkalmazottjának külön-külön járatta, és betegeinek is gyakran adott. ² Október 2.

Este Lilikém jött hozzánk vacsorára, és alighogy leültünk, Mami is megjött Theophil fiával, Lalával, valamint Karlival, Francival és Blankával az utazásukról (Gleichenberg — Pötelstein). A Theophilról szóló hírek hála Istennek igen jók, és mindenből, főleg a kis Karlból csak úgy áradt a szó Gleichenbergéről. Az alaphangulat ez volt: „borzasztó szép”, nagyszerű volt a kirándulás. — Annerlem és én örültünk. —

Szeptember 13.

Nagy ambulancia, a kőszegi főszolgabíró¹ is ott volt a rendelésen, jó ismerősünk. — Sipos jött hozzám, panaszkodtunk neki az adó-ügyeinkről, amelyek egészen agyonnyomják az embert. Azután jött Mahotka tanár² leszámolni, mivel holnap szabadságra megy. —

Csináltam magamnak egy kis versikét, hogy jobban buzdítson a felebaráti szeretetre, de még nem egészen érett, egyelőre így hangzik:

Wie und wo und was ich thu'
Gib ein Fünkchen Lieb dazu
Dann reicht die kleinste Tat dir eben
Zu Gottes reichstem Vatersegen!³ —

Akárkivel találkozunk is, ezt mondjuk magunkban: „adj egy szikrányi szeretetet hozzá”. Persze míg az ember ennek a kis mondókának a mestere lesz, sok kegyelemre van szüksége, és sok-sok gyakorlásra! önlegyőzésre! de nagyon megéri a fáradságot! —

Este Csákányra autóztunk; egész nap esett, így tudtuk, hogy nagybátyánk egyedül van, és örül a látogatásnak! —

Szeptember 14. Keresztfelmagasztalás

Szentmise a harmónium mellett, „szentkereszt-énekeket” énekelünk. A szép éneket: „Heiliges Kreuz, sei hochverehret, süßer Banner meines Herrn, einstmals sehn wir Dich . . .” Ma egyben Szent Not-

¹ Az eredetiben is magyarul.

² Bárhogyan, bárhol, bármit teszek, — adj egy szikrányi szeretetet hozzá. — akkor a legkisebb tett is Isten leggazdagabb atyai áldásává lesz számodra! — A szövegben valóban még utólagos ceruzajavítások vannak. — Érdekes ezt összehasonlítani azzal a változattal, amelyet Blanka lánya őriz:

Liebes Herzer! Ich gib den Rat
Füge Du zu jeder Tat
Stets ein Fünkchen Lieb dazu.
Hast Du dies für Gott getan
Fängt Dein Himmel hier schon an
Denn die Liebe ist die Macht
Die alles irdisch golden macht.

burga. A hálaadásnál, amelyet az oratóriumban a gyerekeknek mindig tartok, azt mondtam, hogy a mai szentáldozást minden alkalma-zottért ajánljuk fel, hiszen Notburga cseléd lány volt.

4 hályogot operáltam és egy idegen testet eltávolítottam, asz-szisztensnőm pedig egy kancsált és egy iridektómiát. Jelen volt mint vendég egy körmendi káplán, aki ma misézett nekünk. —

Délután, mint a régi időkben, legkisebbemmel, Karlival egyedül mentem Flóbert-puskával vadászni, — illetőleg állatot egyet sem le-het látni, tehát gesztenyefákra, régi villanykörtékre lövöldöztünk, az-után elmentünk a tóhoz, hogy békát löjünk — azok sem mutatkoztak. — Mégis igen kedves volt a sétánk, — egy kis kép a régi idők-ből.' Milyen sokszor mentem Ödönömmel így Kittseeben sétálni, és igyekeztem nagy szeretetet önteni belé Isten Anyja iránt. Csakugyan bensősége-sen szerette egészen haláláig! — Lilike volt itt Mayával! —

Szeptember 15. szerda

Rendelés nem túl erős. — Délután megjöttek Pallaviciniék, férj és feleség. — A feleség két gyermekével betegem volt Abbáziában, és miután mindig a mi reggelizőasztalunkhoz ült, egyszerűen így hívtuk: „a reggeli-hölgy”. —

Seckauból is jött két úr vizsgálatra, a bencés páter, aki a seckau-i plébániát vezeti, és egy fráter. —

Ancsi legnagyobb örömünkre megint hízott valamit. —

Borzasztóak az emberek modern erkölcsi fogalmai. Azt akarják, hogy az ifjúság tombolja ki magát. — Mintha azt mondanák valaki-nek: sorra kell kóstitnia a patika méregszekrényét, hogy később ne vegyen be mérget! És az Isten legfelsőbb tekintélyéről alkotott fogal-ma a tilparanccsal! Gratulálok a szegény asszonyoknak, akik ilyen férjet kapnak, az asszony így az áru pogány fogalmává süllyed! És a család — Istenem, micsoda tévedés! —

Szeptember 16. csütörtök

Az én két kedves seckau-i betegem itt időzik. — Elmentünk Iván bácsihoz; arról mesélt nekünk, milyen fordított idők uralkodnak min-denben, sőt még a harisnyáját is fordítva kell felhúznia, mert belül akkora a varrás és úgy nyomja a lábát, hogy kisebbfajta gyulladást kapott. — Hozzá kell képzelni az öreg nagybácsi kedves megjelené-sét, nemes vonásait, nemes jellemét. — Misl azt gondolta magában:

¹ Egy másik fia írja visszatekintve ezekről a sétákról: „Rendelése és az ebédidő között mindig rövid sétát tett, amelyre egy-egy gyereket magával vitt. Ilyenkor csak „lelki beszélgetés” lehetett folytatni, pl. Szűz Máriáról, Háromkirályokról, krampuszról, hűsvéti nyúlról és egyéb ideológiai kérdésekről, de világi témákról (pl. bicikli) so-sem.”

megértem, hogy nem illesz ezekbe az időkbe, ahol minden olyan durva, mint a varrat a harisnyádon. —

A seckai testvérrel a szabadban is ültem, és ő pontosan elmondta, hogyan készítik a kolostorban a sajtot. Sajnos később megtudtam, hogy az „állítólagos” ementáli nem olyan jó, úgyhogy nem próbálom ki a készítését. — A seckai páter elmesélte, hogy az egyik páter ezt mondta: Seckauban 9 hónapig hideg van, 4 hónapig pedig nagyon hűvös. —

Este jött a franciskánus páter, és meggyóntatott minket. — A testvért is meghívtuk a szalonba, és megmutattuk neki a rádiót.

Szeptember 17. péntek

Az élet zarándokút az égi haza felé. Ha tekintetünk arra szegeződik, ami örök, kicsinek tűnik a föld. — Ferny, Misl testvére, meghalt! Egy távirat: „Szeretett Fernynk ma este Kremsben szívszélhűtésben meghalt, magunkon kívül és vigasztalhatatlanok vagyunk. Klára.” — A hír olyan váratlanul ért bennünket, hogy egyikünk sem jutott szóhoz! — Misl mindjárt délben Bécsbe utazott, én itt maradtam a gyerekeket őrizni, és amikor délután Iván bácsi átjött, szinte nem is tudtunk másról beszélni. —

Ilyen az élet, lassan mindenki meghal körülöttünk, és az örökkévalóságban már több földi ismerőssel fogunk találkozni, mint amennyi ideleln van! — Istenem! milyen végtelenül fontos, sőt egyedül fontos a lelkünkre gondolni, és a jó Istent állandóan kegyelemért, bocsánatért és jó halálért kérni; minden, minden más kiméra, hiú limlom! —

Ezzel zárom mai naplóm, gyászolva és imádkozva a szegény Fernyért. R. I. P.! —

Szeptember 18.

Ma 6 operációt végeztem: 2 hályogot, két iridektómiát és 2 kauterizációt. Az asszisztensnőm megoperált még egy kancsált, egy könnyzacskót és egy jégárpát. —

Blankedl mindig odajön az operációkra, olyan, mint egy kis nap-sugár az egész operációs teremnek. Sőt ma még egy kiskutyát is magával hozott. —

Karlinak születésnapja volt, teleraktunk neki egy kis asztalt, de nem volt sok ajándékom, így aztán kutattunk a szekrényünkben, és találtunk biszkvitet, egy angoltapaszt, egy jegyzetömböt, egy kis mágnesűt. — Ő azonban nagyon örült. —

Fuchs esperes sétálni ment a seckai plébános úrral, — azt hiszem, egyszer ő is bencés páter lesz. —

Délután születésnap kirándulás a kicsikkel, mind Csákányra mentünk, engem kitétek Iván bácsinál, és azután megint elhoztak. —

Lilike este átjött vacsorára, és Lacika Szecsődön éjszakázott, mert Lilike egyedül fél, és Ziga szarvaslesen van. —

Szeptember 19. vasárnap

Ma arról volt az evangélium, hogy „melyik a legnagyobb parancs”¹ — és mindjárt utána a felebaráti szeretet. Ehhez elolvastam egy cikket, hogy a felebaráti szeretet nem érzelmekben mutatkozik, hiszen azok a hangulattól függenek és más külső dolgoktól is, meg a szárazság érzésétől. Az igazi felebaráti szeretet tettben mutatkozik! tehát áldozatban is! — Igaz szó, amelyet jól meg akarok jegyezni magamnak, Isten kegyelmével. —

Lacika és Józsi képviselt engem a városi kórház 25 éves jubileumán, azután Iván bácsihoz mentek, hogy ott ebédeljenek. —

Ödön olyan kedvesen írja naplójában: „örülök, hogy Lilike visszajött Babocsáról, mert ő olyan jól gondoskodik Papiról!” — Micsoda kedves szavak az én Ödikémtől! —

Délután a nádasdi erdőbe mentünk, állítólag vadászni! Karli magával vitte a flóbertjét, Ancsi a nagy puskáját, és az eredmény az volt, hogy 2 töltényt elvesztett a fűben! —

Mami még a bécsi temetésen van.

Szeptember 20.

Ambulancia. Kötözés. —

Este megjött Mami Bécsből. Nagyon szomorú volt, és még egyremásra sírvafakadva beszélt szép benyomásairól Kremsben Fery temetésén. — Az egész város elkísérte, és egy nyugalmazott tábornok remek beszédet mondott. — Nagyon szép dolgok is kitudódtak Feryről, amelyeket egész titokban csinált. Pl. egy szegény susztertől megvette az üzletét, mert csődbe juott, ezen a pénzen azután az ember új műhelyberendezést vett — és ma virágzó üzlete van Kremsben. — „Sokan, akik ma a koporsódat kísérik — mondta a tábornok —, azért teszik, hogy leróják irántad hálájuk adóját.” — Még sokat mesélt el Misl könnyek között, és nekem is egyre küszködnom kellett a könnyeimmel.

Ancsi vette rá az utolsó szentgyónásra, amikor itt volt nálunk. —

Apponyi Albert járt itt feleségével és leányával, megmutattuk nekik a fegyverkamrát. —

Szeptember 21.

Reggel a mi kedves P. Pius OSB-nknek ministráltam a szentmisén. Különös kegyelemnek tartom, ha ennek a kiegyensúlyozott szentnek

¹ Mt 22,34-46, a régi pünkösdi u. 17. vasárnap evangéliuma.

szolgálhatok az oltárnál, aki már 70 éven fölül van. — Olyan alázatos, hogy megköszönte a ministrálásomat, sőt még a kezemet is megcsókolta! Természetesen sohasem engedtem volna meg, ha nem ért volna olyan készületlenül, és bánt, hogy egy ilyen tiszteletreméltó szerzetes ilyen tiszteletet tanúsított irántam, igazán közönséges ember iránt. —

Dél előtt Fuchs espresplébános úr is itt volt Körmenről, hogy Mislnek kondoleáljon. —

P. Pius délből elutazott, az egész ház szeretetétől kísérve. —

Sok levelet elintéztem, minthogy az én kedves öreg Dunaym már nagyon gyenge lábán áll, és a magánleveleket mégis csak nekem kell megválaszolni. Misl írt helyettem Weikersheim hercegnek, aki velem akarja megoperáltatni a lányát. Lónyayék is akarnak jönni. —

Kicsit kerékpároztam is Karlival, aki nagyon nevetett, hogy leszálaskor leestem. Ancsi és Karli mindig vizitúkvadászatra mennek. — A személyzet között ma nagy veszekedés volt. — A kicsik: Gitti, Cika, Franci kriketteznek. —

Szeptember 22.

Asszisztensnőm mindig már 1/2 10-kor elkezd rendelni, úgyhogy mikor én lemegyek a rendelésre, már sokat feldolgozott. — Így kevesebb a dolgom, mint az eddigi években. — Ez természetesen jól tesz az egészségemnek — a Basedowomnak —, de különben kicsit bánatossá tesz, mert az eszményem az lenne, hogy néhány száz ágyam legyen kedves szakomban, a sebészetben és szembeteggekkel és belgyógyászati esetekkel is! — Hogy enyhíthetnék akkor gondokat, fájdalmakat, hogyan segíthetnék! és — ha már az Isten úgy akarja — az embereket a halálra jól előkészítve, megerősíthetném az örökkévalóságra. — Igen, azok voltak a szép idők, amikor mint körorvos dolgoztam Pama, Edelsthal, Kittsee helységeiben, és még hozzá ott volt a 70 ágyas kórházam súlyos sebészeti operációkkal, lényegében egészen egyedül! —

Akkor reggel 1—2 nagy operáció volt, csak azután kezdődött az ambulancia, ahol 80 beteg is volt, sok ambuláns operáció, utána minden háborús sérültet bekötni. — Halálfáradtan érkeztem az ebédhez, és délután következett a beteglátogatás a helységeiben. Edelsthalban egész diftériajárvány, az iskolásgyerekek oltása, Pamában spanyoljárvány. — És az éjszakai nyugalom sem volt soha biztos, egyszer éjjel 1 órakor hajtottam végre súlyos hasoperációt, bélvérzésnél! —

Szeptember 23. csütörtök

Tegnap itt voltak Majláthék és Zichy Raphael felesége a fiával és lányával. Zichy grófnőnek szemüveget írtam. —

Ma Apponyinak telefonáltam, hogy elmegyek, de lemondta, mert nincsenek otthon. Így délután Csákányra mentünk öreg nagybácsinkhoz. Már javában készül budapesti útjára. — Elhívtak a csákányi szakács kisgyerekéhez is, aki görcsökben feküdt. Azt hiszem, tetanusz. —

A kedves Horváth Lajos prépost van itt nálunk látogatóban. —

A kisgyerekek most mindig klipszet játszanak azokkal a kerek csont zsetonokkal, amelyeket Misl hozott Karlinak a születésnapjára. A nagyok bridzseznek együtt, mégpedig olyan buzgalommal, hogy nem szívesen veszik, ha valaki megzavarja őket. Közben állandóan szól a rádió: Bécs, Róma, Budapest, Berlin, Brunn, Stuttgart, Svédország a fő állomások, amelyeket mindig újból fogunk, különösen az én kedves Blankicám, aki olyan szívesen keresgél a rádión. Ez most este a kép, mialatt én ezeket a sorokat leírtam! Mami Tizivel beszél. — Pillanatfelvétel.

Szeptember 24.

Dunay, mint majd 38 év óta mindennap, nálam járt az aktatáskájával, hogy átvegye a levelezést. — Elmesélte, hogy reggel megint öszszeesett, és közben két vázát összetört. — Nagyon rossz bőrben is volt szegény! Olyan kötelességtudó, hogy nem tudom otthon tartani, azt hiszem, még haldokolva is eljönne a kedves jó ember, hogy teljesítse a kötelességét. —

Délben, azaz 1/2 4 felé vonatra szálltunk, hogy Iván bácsit elkísérjük Szombathelyig. Budapestre utazott. — Nagyon megörült a meglepetésnek, hogy még látni akartuk. — Meglehetősen ideges volt, nem csoda, hiszen 4 év óta először hagyja el Csákányt! Walzel szakács vele utazott. — Az autó, amellyel Körmenten kimentünk a pályaudvarra, a vonattal egyidőben ért be Szombathelyre, és Ferdinánd elvitt bennünket Apponyiékhoz. —

Igazi régi patriarkális ház. — Albert megmutatta nekem a dolgozószobáját a nagy arany serleggel, amelyet az amerikaiaktól kapott, azután Lisztnek egy kompozícióját sajátkezű utóiratával. — Még elejtettem, hogy délelőtt a tiszt urak voltak nálunk. —

Szeptember 25.

Sok operáció, 4 hályog, egy iridektómia. Egy lencse az írisz felső része alá csúszott, hurokkal kellett kihalásznom. Isten adjon jó gyógyulást. Az iridektómia egy kisfiú volt, a másik szeme, egyiket már megoperáltam, azért a kicsi ma már egyedül föl tudott szállni az operációs asztalra. — Egy szarkóma is jött, még egész jól lát, mégis ki kell venni a szemet! Milyen szomorú: egy látó szemet kell eltávolítani! —

Tizi prépost 3 fiúval Felsőörsre ment tőlünk. Lacika volt a sofőr.

Este Majláthéknál voltunk.

Ma azt a feladatot adtam a gyerekeknek, hogy az Ave Máriákat úgy fogják föl, mint virágokat, úgyhogy az egész családi rózsafüzér egy szép csokor legyen a Szűzanyának. Minél kevesebb hervadt virág legyen közte, ezek az egész szórakozottan imádkozottak.

Holnap a keresztvetést fogom beléjük vésni, hogy ezt a sátán el-
leni hatalmas fegyvert ne szokásszerűen használják, hanem nagyon
áhitatosan. —

Este Misl a gyerekeknek történeteket olvasott, mindenki figyelme-
sen hallgatta az ő kedves, kedves, csengő hangját. —

Szeptember 26. vasárnap

Már kora reggel jött Franci és Karli kérdezni: mit vegyenek föl,
hiszen ma vadászat van! Csak akkor jutott eszembe, hogy néhány
napja azt mondtam Karlinak, egyszer majd nyulakra vadászunk. Tehát
gyorsan megszerveztem egy kis vadászatot. Ancsi a fegyverével, Blan-
ki a flóberttal, Karli 6 mm-es flóberttal, Cikinek Franci volt a hajtója,
— Ferdinánd, a sofőr is kapott fegyvert. Most azután elmentünk a bú-
vóhelyekhez, és kezdődött a vadászat! —

Karli előtt elfutott egy nyúl, lőtt, és én is lőttem. — A nyúl elvágó-
dott. Karli természetesen a magáénak számította. Úgy döntöttünk, hogy
Ferdinánd, akinek odaajándékoztuk, majd jelentse, mit talált benne:
flóbertgolyót vagy Schrottot. — Karli feszülten várja az eredményt!

A seckaui pátertől, aki itt volt (Pius OSB) egy elragadó köszönő le-
vél jött itt töltött napjaiért. Bevezetül P. König költeményét idézte:

„Ich sah in vergangenen Tagen so viel, was das Herz nie vergisst.“¹
Ödön szerezte a zenét hozzá. — Este Francikával egyedül mentem
sétálni, beszélgettünk a jó Istenről, angyalokról, örökkévalóságról —
nagyon kedvesen!

Szeptember 27.

Kozma és Damján.² Az ereklyét kitettük a sekrestyében, Blanki ró-
zsákkal díszítette. —

Köszegről domonkos nővérek jöttek mint páciensek. Egy orvos ven-
dégként nézte rendelést. — Kötzés, nagyon elégedett vagyok a teg-
napelőtti esetekkel. —

Délután Misl és én Szombathelyre mentünk Mikes püspökhöz, hogy
nehéz idejében is megmutassuk barátságunkat iránta, és bebizonyítsuk,
hogy a régi mondás: „tempora si fuerint nubila, subito solus eris”³, a

¹ A múlt napokban annyit láttam, amit a szív el nem feled.

² Két orvoszent Perzslában. Ingyen gyógyították a betegeket. 303-ban vértanúhalált
haltak. Ők az orvosok, gyógyszerészek és egyetemi orvoskarok védőszentjei. B. ter-
mészetesen különösen tisztelte őket, és ereklyéje is volt tőlük.

³ „Donec eris felix, multos numerabis amicos . . .” „Míg boldog vagy, sok a barátod;
ha beborul, egyszeriben egyedül maradsz.” (Ovidius)

mi esetünkben nem áll. A szegény püspököt ugyanis sokfelől egészen aljasul megtámadták, az osztrák sajtó mindenfélét állított róla, ami teljesen légből kapott! — Igazán nagyon sajnáltam őt, és vigasztaltuk, ahogy tudtuk! —

A 3 fiú boldogan megjött felsőörsi kirándulásukról, sokat meséltek élményeikről, különösen Ivi kifogyhatatlan ilyenkor a beszédben! — Lilike este itt volt. —

Szeptember 28.

Érdekes operációk. — 4 hályog, köztük egy, amelyet már egy Sz.-i¹ szemorvos próbált megoperálni, de nem fejezte be. — Azután egy iridektómia egy kislánynál, aki messziről jött, azt hiszem Nyíregyházáról. — Majd egy könnyzacskót operáltam egy kolléga után. — Mami, mint mindig, igen ügyesen segédkezett. — Egy katonaorvos nézte az operációkat. —

Ma a vacsoránál a gyerekek sokat beszéltek a jövőjükéről, hol fognak lakni. Blanki azt mondta, ő házvezetőnőnek megy Ivihez. — Ivi védekezett, mert úgy találta, hogy Blanki túl kövér a lépcsőjárásra mint kulcsárné. — Gitta azt mondta, ő a Korona-szállodában² lakik. — És mi két öreg, Misl és én, csendben hallgattuk, mert hisz Köpcsényen kívül nincs szabadbirtokom, hát egyszerűen azt kell mondanom: „in Te Domine speravi, non confundar in aeternum.”³ — A jó Isten majd segít mindannyiukon! —

Szeptember 29.

Dél előtt a szombathelyi szemorvos, dr. Szokolik jött hozzám látogatóba, megmutattam neki a rendelőt, azután megmutattam a doktornővel a kórházat, én pedig fölmentem becsomagolni, minthogy ma Bécsbe utazom. Kétféle okból: először a fogam miatt, amely már 6 hete bántja a nyelvemet. Egy híd van benn, amely egyenetlenné vált. Azután Lacika miatt is, akinek éppen Bécsbe kell utaznia. — Minthogy Sigray felesége és lánya is velünk jön, úgy gondoltam, illőbb, ha nem hagyom egyedül utazni Lacikát.

Az út elég fárasztó volt, mert a kupénk kolosszálisan rázott, és ideoda vetett. Hozzá még állandóan társalogni kellett az embernek, hogy előzékeny legyen Sigrayékhoz, ez pedig nem olyan könnyű órák hosszat, a vonat lármájában és az én rossz fülemmel. —

Este megérkeztünk a kedves régi Hotel Sacherba. Emmerich és Max még lejött hozzám, és 1/2 11-ig itt maradtak. —

¹ Nyilván tapintatból nem írja ki a hely nevét.

² Az eredetiben is magyarul.

³ Te vagy Uram, én reményem, ne hagyj soha szégyent érnem — a Te Deum záróverse.

Szeptember 30.

Józsi és én reggel már lementünk a hotelből, hogy a 8 órás szentmisére menjünk. — Csak az utcán vettük észre, hogy olyan erősen esik, hogy vissza kellett fordulnunk. —

Elmentünk a fogorvoshoz, ott megtudtam, hogy Morris egyáltalán nincs itthon, és csak hétfőn jön meg. Különösen Józsi örült ennek, mert nagyon félt a foga miatt!

Ezután mindenféle üzletet jártunk végig: Heindl, szőnyegkereskedés. — Gyapjúszővetet rendeltem a pertelsteini apátnő térdeplőjéhez, két szőnyeget a körmendi vendégszobába az ágyak elé, és egy sereg más dolgot, — a város üzleteivel a körmendi pár kis bolt után igen érdekes az embernek. —

Délután még moziba mentünk, minthogy éppen egy vidám darabot adtak, azután pedig Madeleine-t és Emmerichet vártam uzsonnára. — Tubákot is vettem szelencével, és a gyerekek mind szippantottak! —

Október 1.

Reggel a kapucinus templomban szentmisén, azután mi ketten, Józsi és én a városba siettünk komissiózni. — Hiszen az ember mindenkinek akar vinni valamit, mert nagy az otthon maradtak öröme a kicsiny figyelmességek miatt! —

Elmentünk Lacika műhelyébe is a műszaki laboratóriumban, és kék köpenyben találtuk az esztergapadnál, amint éppen egy nagy fengelydarabon dolgozott. Nagyon kedves volt munka közben látni. —

Délután Theophil jött uzsonnára. Sokat mesélt gleichenbergi tartózkodásáról, csak igen kevésbé lehetett észrevenni, hogy a fél nyelve hiányzik, és egész különösen kedves látni a kegyelem munkáját a lelkén. —

Azután jött Emmerich, és sok üzleti dologról beszélt velem a hitbizományt illetően. 7 órakor szabadok voltunk, és mind a két gyereket elvittem az operába, ahol Korngold vezényelte „A holt város” c. darabját. — Hatásvadászó muzsika egyes kiáltó, csupa disszonancia szakaszokkal, csak egy hely pihentető valamennyire. —

Október 2.

Reggel indulás és elutazás Bécsből haza. — A pályaudvaron még üdvözöltük Lacikát, aki Bécsben maradt, sokáig integettünk neki a vonatból, míg már olyan messze nem jártunk, hogy semmit sem lehetett látni belőle. — Kényelembe helyezkedtünk Józsival a kupéban. Ekkor eszembe jutott az útlevélem, keresem-kutatom — sehol — Lacikánál maradt Bécsben! Ijedtemben megkérdeztem a mozdonyvezetőt, mit csináljak. Azt mondta: „hát legjobb, ha Wiener Neustadtban mindjárt kiszállnak! mert biztosan nem engedik át!” —

Akkor két szentmisét ígértem a fehringi temetőben eltemetett apácnak és az én ott nyugvó kedves szentéletű betegemnek, Ehrentrudisnak is. — Hogyan segítettek, a kedvesek! — Az osztrák csak annyit mondott, hogy a magyar nem fog átérteszteni, a magyar pedig azt mondta: „tessék csak Főméltósága utólag beküldeni.”¹ — Igazán boldog voltam és örültem, hogy délben már a családnál lehetek; mind nagy szeretettel és melegen fogadtak! —

Október 3. vasárnap

Dél előtt a szentmise után egy kis vadászat az összes gyerekekkel. — Én egy fácánt és egy foglyot lőttem. Karli először jött a 12 mm-es Schrott-fegyverrel, amellyel az én kedves Ödönöm már sokat vadászott! —

Nagyon vidám mulatság volt a gyerekeknek. De nagy sárban toptunk, és cipőinkre súlyosan ráragadt a föld. —

Józsi folyvást egy egylámpás rádiókészüléken dolgozik, amelyet együtt állítunk össze; kíváncsi vagyok, hogyan működik, holnap kész! —

Éjjel olyan szép álmom volt. A jó Isten megmutatta, milyen végtelen nagy kegyelmet kapott Lily néni, hogy kolostorban van. — Mikor ennek a kegyelemnek tudatára ébredtem és átéreztem, patakokban folytak a könnyeim. Viszonylag rövid pár évig tart az élete, és belépése a kolostorba magas életszentséget szerzett neki. Ha álom is, de nem alap nélküli! —

Zsigus járt itt, visszatérőben a szarvasvadászatról.

Október 4.

Hétfői rendelés és kötésváltás. Az utóbbi néhány hónapban 86 hályogot operáltam. Még soha ennyit egymásután. Amint csak időm lesz rá, leírok egyet a 2000 hályogom közül.

Ma Franci és Cika nevenapja. — Sajnos nincs semmim, amit ajándékba adhassak, csak egy régi fűrész Francinak. —

Józsi útbaigazításaim nyomán egy egylámpás készüléket csinált, egész nap fűrt-faragott rajta, és lám — igazán nagyszerűen működött! Kitűnően bejött Bécs, Brűnn, Berlin. —

Délután megjött Dzsida, az iskolai főigazgató, kedves, mélyen katolikus úr.

Kedves Blankink megbetegedett, azt hiszem, egy influenza kezdete. — Kipirulva fekszik az ágyban, és meglehetősen fél, hogy valami baja lesz.

Karli éppen most jön hozzám és azt kérdi, mint csináljon, ha egy nyúl jön, hagyja meg Józsinak vagy Ivinek, vagy lőjön rá? Flóberttel!²

¹ Az eredetiben is magyarul.

² Ez „igazi” vadászhoz nem illik.

Október 5.

Dél előtt két hályogot operáltam és két iridektómiát, a másodikat inkább elhagytam volna, mert meglehetősen kilátástalan eset volt. —

Dzsida megnézte az operációkat. Azután a kertbe mentünk, ott még Fuchs esperes is csatlakozott hozzánk, és igen kedvesen beszélt a zsoldárokról. Különösen szépnek tartottuk Aquinói Tamásnak ezt a passzusát is: „Pie pelicane Jesu Domine, me immundum munda tuo sanguine.”¹ — Ez úgy igazán az én szívem bensőséges kérése halálom órájára! —

Délután megérkeztek Lónyayék! Nagy volt az izgalom miatt. Sőt dél előtt ezért még új szőnyeget is vettem a szobámba. —

Sétálni mentünk velük a kertbe, azután este diner. Csak Lónyayék, Misl, én, Ancsi és Ivi ettünk egy asztalnál. Lónyay felesége ült az asztalfőn, de kérte, hogy többet ne, mert az asztal lába zsenirozta. —

Este szólt a rádió, és Lónyay felesége el volt ragadtatva a készüléktől.

Október 6.

Dél előtt rendelésem volt. Azután 1 óra felé elutaztunk Pertelstein-be, mert Pater Ildefons Lichtenstein várt rám mint beteg. — Lónyayék autójában mentem. Nyomasztó hőség a zárt autóban, a nap az ablakon át az arcomba tűzött, amellelt az autó ő kir. fensége² parancsára olyan lassan ment, hogy csak 4 óra felé futottunk be. — Elmentem P. Ildefonshoz, aki egy betegellátás alkalmával kapott fertőzést egy influenzás nőnél. — Hatalmasan köhög, és a szíve, régi billentyűhibával, nem jól viseli a többletterhelést. —

Egy apácának fogat húztam foggyökérgyulladás miatt. —

Lónyayékkal elmentünk a vesperásra és utána haza. — Ekkor a sötétben eltévedtünk, és Stephanie Lónyay egészen magán kívül volt aggodalmában, hogy egész éjjel nem fogunk hazajutni, nagyon idegeskedett! Ehhez járult még, hogy leszállt a köd, és a fényszórók olyan erősen világítottak bele, hogy alig láttunk! Mire végre megérkeztünk Körmendre, valamennyien rettenetes fáradtak voltunk.

Október 7.

Már tegnap éreztem, hogy a jobb 2. metszőfogam érzékeny, és ma már egy kis gyulladást vettem észre a fogtőn az állkapocsban. —

Ebédre eljöttek Apponyiék Apátiból. — Albert nagyon kedves úr, tele kiemelkedő tulajdonságokkal, élénk szellem, szónoki tehetség,

¹ Kegyes pelikánunk, égi szeretet, — Véredben, tisztáltant, moss meg engemet. (Sík S. fordításában.) Az „Adoro te” himnusz két sora.

² Stefánia belga hercegnő volt.

nyelvtelhetség, és minden elbeszélése olyan tebilincselő, hogy mindenki csak úgy csüng az ajkán.

Október 8.

Hát tegnap este már 38.5 volt a lázam. — Szabályos foggyökérgyulladás. Fájdalmam jóformán nincs, de az arcom reggelre annyira megdagadt, hogy az orrom fölfelé tolódott, az ajkam megvastagodott a fogsor fölött, és egy gyulladásos ödéma a jobb orcán. A gyerekek olyan kedvesen mondták: Papi olyan, mint egy kis disznó.

Milyen könnyen segítek másokon hasonló esetekben, mint éppen néhány napja Ferdinándon és egy pertelsteini apácán — kihúzom a fogat, egy csomó genny folyik ki — és a beteg természetesen meggyógyul! — De magamnak? Itt közel s távol senki sincsen, akiről tudnám, hogy jó fogorvos, jól húz! — Minden piszkos. — És az én kedves Dr. Payerem már a túlvilágon! —

Egyébként minden gyereknek egy kis járványt kell átvészelnie. — Ancsi náthával és 37.5-tel fekszik pár napja. Ivi detto. Blanki napok óta 39-cel. Józsinak fehér foltok vannak a torkában. Angina follicularis. Cikinek és Gittának 37.6 körüli a hőmérséklete. Szóval egy kis influenzajárvány.

Október 9. szombat

Délelőtt még 10 óráig ágyban maradtam, azután föl kellett kelnem, mert sok üzleti ügyet kellett elintéznem, hiszen október hónapban van a féléves bér, adó stb. Először jött Barthos Kanizsáról. Elhozta a félévi bevételeket, megbeszéltük a gazdasági körülményeket, az erdőket stb. Azután jött Gusich (jóság)igazgató, referált az adókról. Végül amim csak volt, befizettem a Takarékpénztár 'bankba', és odaadtam Dunaynak, aki utolsónak jött hozzám, hogy a folyó levelezést elintézzük.

Este még meg akartam nyitni az én tályogomat, vagdostam, de persze nem értem elég mélyre. Megint 38 fok lázam volt, és olyan kába voltam, mint egy szeptikus valaki. —

Így van ez — a Katolikus Napra már megint itt voltak a vasúti jegyek az íróasztalomon, és én Budapest helyett az ágyban ülök Körmenen. —

Október 10. vasárnap

Reggel megkértem Blankerlt, tartsa az ajkamat és Ever redyvel világítson a 2. metszőfogamra, vettem egy kést és bevágtam a tályogomba. — Utána lényegesen könnyebben éreztem magamat, és remélem, hogy ma nem lesz lázam. Azután szentmisére és szentáldozáshoz mentünk.

¹ Az eredetiben is magyarul.

Nagyon sok levelet intéztem el ma, a kötéseket is váltottam a kórházban, bár kicsit bizonytalan lábon. —

Este megint igen gondterhes óráink voltak. — Ancsi, aki napok óta Neuralgia II. Aster Trig. influenzában szenved¹, orrvérzést kapott. —

A vér a torkába folyt, állandóan nyelt, hányingert kapott, és engem éppen akkor hívtak, amikor kihányta a csomó vért. — Igazán siralmas kép volt, a kicsi Ancserl sápadtan, vérezve, rettenetesen megijedve. — Gyorsan tamponálást készítettem, a patikából mindenfélét hozattam. — Szerencsére egy nagy thrombus² képződött, amely eltömte a vérző helyet. — Szegényke semmit sem evett, és már nagyon leromlott. — Imádkoztam Ödönhöz, Ehrentudishoz, P. Weiserhez.

Október 11. hétfő

Megint egyszer egészen egyedül tartottam a rendelést, igazán örültem neki. Bár az asszisztensnőm derék, szorgalmas kollegina, — de úgy megszoktam az önálló munkát, hogy olyan szívesen állok közvetlenül szembe az én kedves betegeimmel, lélektől lélekig. — Annyira megvan bennem az a belső érzés, hogy az én lelkem együtt rezeg a betegével, gondjaival, szenvedéseivel; mindjárt megvan az az érzése: ez segíteni akar rajtam — megérti a bajaimat — szeret, Istenre alapozott felebaráti szeretettel. Így érzem, és remélem, hogy ez részemről nem csak gőg.

Mint orvosnak igazán olyan sok szép élményem volt, hogy én is Pater König dalát szeretném hangosan elénekelni halálos ágyamon:

„Ich sah in verflossenen Tagen
So viel was das Herz nie vergisst.“

Az emberek csodálják a növényeket, a természetet — jól teszik, az kimeríthetetlen; de hát még a mindennapi élet kegyelmi csodái! Hogy fogunk majd a mennyben csodálkozni . . . Uram, milyen gondos voltál Te halhatatlan lelkünk iránt. Sokszor éppen akkor, amikor szerencsétlenség ér, készítesz nekünk múltó nyomorúság és a lélek megterése árán — örök jutalmat.

Október 12.

Sajnos nem tudtam szentáldozáshoz járulni. Éjjel gyomorfájdalmaim voltak, és így szódát kellett bevennem.³

Zsiga ma egy szarvast lőtt nálunk a nádasdi erdőn, igazán szívből örültem neki. —

¹ A (háromágú) arcideg 2. ágának influenzás fájdalmai.

² Vérrög, vö. trombózis.

³ Akkor az eucharisztikus böjt még sokkal szigorúbb volt: éjféltől semmit sem volt szabad enni vagy inni.

Délután keresztes nővéreink általános főnöknője érkezett hozzánk. Mislnek olyan jó arany szíve van, hogy mikor jelentették, hogy itt a főnöknő, csak a szív tájékára kellett mutatnom, és azonnal mondta: „ugye arra gondolsz, hogy mindjárt az egész szívemet adjam”, felugrott, és leírhatatlan szeretetreméltósággal máris sietett a kedves nővérek elé. Még a kórházba is elment velük, és ott a legszívélyesebben beszélt mindenkivel. —

Este még szemüveget írtam az általános főnöknőnek. —

Ma évi vásár volt; minden gyerek elment a vásárra, és vettek egyet-mást, csupa limlomot. Egy sípot, fémből való műhalat, nyúlalakú hamutartót, szalagokat és hasonlót.

Oroszlámos eladása miatt meghatalmazást küldtem Lacikával autón Eredicsnek. —

Ugyan lesz-e belőle valami. —

Október 13.

Ambulancia nem nagy, sőt feltűnően kevesen voltak. —

Azután kötözés, és megnéztem a holnapi operációs eseteket. Különösen egyikük kevésbé kellemes, mert egy ún. protekciós dáma, egy kanonok édesanyja, Mikes püspök küldte. —

Délután Misllel egy kicsit sétálni mentem, hosszú-hosszú idő óta először, mert Ancsi betegsége egy hét óta nem engedett bennünket messzire, most is rögtön kérdi, hová megyünk, hogy utánunk küldhessen, ha orrvérzése van! —

Mint rendesen, téli terveinkről beszélgettünk. Utazzunk-e Kittseebe vagy nem! — és akkor mit csináljunk. —

Bécsben már üldözik a katolikusokat, mindenütt nyugtalanság.

Lacika olyan kedves, mindig felolvas Ancsinak. —

Józsi és Lacika éjjel fennmaradt, hogy Amerikát hallgassák a rádióban. Azt mondták, egész éjszaka tánczenét hall az ember az egész világban! de Amerikát nem tudták fogni.

Október 14.

Tegnap a gyerekeknek a szentáldozás utáni hálaadáson azt adtam gyakorlatul, hogy ne nézzék magukat a tükörben. — Ma elmagyaráztam, hogy a testüket hetenként megméri, mennyi a súlyuk, — és megkérdeztem: mit mondana az a mérleg, amely hetenként mutatná, gyarapodtak-e erényekben. Ma, valahányszor elmennek a mérleg mellett, végezzenek erről egy kis lelkiismeretvizsgálatot. — 5 operáció. Két szűrkehályog, két optikai iridektómia kat. zonularis-nál¹ (gyerekek). Egy discisio egy kanonok nővérénél. Hála Istennek mindegyik

¹ Réteges hályog.

kitűnően ment. — Misl segédkezett, vendég volt a keresztes nővérek Tartományi főnöknője.¹ — Azután néhány beteg.

Este Nádasdra mentem a szarvasvadászatra! — Mannlicherrel! — Ilyet csinálni az én fejemmel, — voltaképpen csak a fiúk kényszerítettek rá. — Látni nem láttam semmit, viszont a kicsik eljöttek értem.

Este mind gyóntunk. Holnap Terézia, Misl nevenapja! Ünnepe mindannyiunknak!

Október 15. Terézia

Misl nevenapja. Első osztályú családi ünnep, ráadásul még Mamink igen nagyon szereti a nevenapját, és kérte, hogy néhány napon át tartsuk meg a névnap hangulatban és gratulációkban.

Már kora reggel gratuláltunk neki, Ancsi és én, a szobatársai! — Azután jöttek Franci és Karli, a szomszédok, egy 1840-es stílusú bokrétával. —

Ünnepi mise minden jelenlevő gratulációjával! Parádés reggeli. —

Gitti elszavalt egy verset, amelyet Ancserl költött.

Rendelés egyedül. —

Ebéd az összes helybeli hivatalnokkal. Ebéd után Misl az összes gyerekekkel Güssingbe ment, hogy mintegy elhunyt gyermekeinket is részesítse ünnepében. — Magukkal vitték az uzsonnát, és azután Draskovichhoz mentek. —

Én Ancserlrel itt maradtam, mert őt ez az egész expedíció túlságosan kifárasztja. Négykezeset játszottam vele, lementem a kertbe egy rövid sétára. — Lilike a kis Mayával itt volt látogatóban, és Zsigus egy nagy fő krizantémot hozott Maminak.

Október 16.

Megnéztem a „szemeimet”. Hála Istennek minden jó, csak az opt. iridektómiás szemem kell még tokhasítást végeznem. —

Délelőtt látogatóba mentünk az itteni tisztékhez. Mind együtt voltak az ebédlőjükben. Likőrrel és cigarettával kínáltak. Igen kedélyesen beszélgettünk rádióról stb., azután ismét eljöttünk.

Karli a Tartományi főnöknőt² mindig „tartalmi főnöknő”-nek mondta, Franci loquariumról beszélt aquarium² helyett.

Délután Lilikéhez mentünk Szecsődre. A fiúcska nem látszik elég erősnek, de remélhetőleg ez is be fog következni néhány hónap alatt. Maya viszont igen bájos volt, elszórakozott az olvasómmal és más apróságokkal, amelyeket a zsebemben hordok. —

¹ Az eredetiben is magyarul. Itt derül ki, hogy a „Generaloberin”-nek címzett nővér nem általános rendi főnöknő, csak tartományi.

² Az akvárium szó az eredetiben hiányzik, de nyilván nem lehet más.

Ivi és Józsi egész leverten jött Mamihoz, és közvetítőként küldték hozzám, mert féltek közvetlenül közölni valamit: ugyanis egy szarvas-tehenet lőttek! Ivi tette az első lövést és Józsi talált a másodikkal, úgy-hogy az állat fekvé maradt. — Egyfelől óriási öröm Józsinak: egy szarvas! — Másfelől kíméleti idő, és az én tilalmam: 8. osztályig ill. érettségiig senki sem lőhet szarvast! — De a hiba nem volt nagy, hiszen azt hitték az állatról, hogy őz. —

Október 17.

Minthogy ma vasárnap van, Karli és Ivi szentmise után vadászni jött velem a kertbe. Először az erdőre akartunk menni, de oda hajtók kellettek volna, és az a vasárnapi mise miatt nem nagyon megy.

Tulajdonképpen úgyis a mozgás volt számunkra a fődolog. Karli és én nem is tettünk egyetlen lövést sem.

Ebéd után, éppen mikor kicsit lefeküdtünk sziesztázni, Ancsi megint orrvérzést kapott! Nagyon izgatott volt; 40 %-os alaunoldatot adtam az orrába, és a vérzés hamarosan megállt. Olyan kedves Ancserl, mert annyit ad az én imámra, hogy mindig azt mondja: Papi, imádkoztál már, hogy ne kapjak orrvérzést? és azután: úgy, akkor most biztosan nem kapok többet.

Mikes püspök volt itt uzsonnára, elment a kórházba a betegeket meglátogatni, nagyon kedvesen beszélt mindenkivel, és még vacsorára is nálunk maradt.

Zsigus is eljött, szarvasvadászaton volt Nádasdon, de semmit sem látott! —

Október 18.

Dél előtt ambulancia, a kötözéssel együtt 1/2 1-ig tartott. Ma fel-tűnően sok tükrözési eset, mindjárt egymásután két retino-chorioiditis-es, tömeges pigmenttel a recehártyán.¹ —

Milyen tehetetlen itt a mi gyógykezelésünk; hogyan is tudnánk a recehártya művészien fölépített pálcika- és csapocskarégeinek a kapcsolatait mesterséges eszközökkel befolyásolni!

A szunyókálás után Sigrayék jöttek, és én nem tehettem másként, mint hogy elítélően nyilatkozzam az arisztokrácia párba-jairól. — Aki katolikus, az nem párba-jozhat, egyszerűen azért, mert az Egyház meghíltotta, és a jó katolikusnak meg kell tartania Egyháza törvényeit. — Este Misl a park egyik fájának a terméséből olvasókat csinált, át-fúrva a gyöngyöket. — Lacikának ma Bécsbe kellett volna utaznia, de csak holnap megy el. —

¹ A látó- és érhártyának rendszerint együttjáró gyulladása a szemben. A kötőszövet elburjánzásával jár. Pigment = festék.

Veni Sanctét énekeltünk, mert holnap kezdődik a gyerekeknél a nagy tanulás.

Franci megkezdi a gimnáziumot! nagy lépés a gyerekzsoba kellős közepéből.

Az a tervünk, hogy 3-án Kittseebe utazunk. —

Október 19.

Megkezdődött a gyerekeknél az általános tanulmányi rend, az egész ház tanul! észrevehető a dolgozószobámban uralkodó nagyobb nyugalomról. Csak a harmadik szobából hallom, amint Karli betűzget valamit Katóval, a tanítónőjével. —

A következő operációim voltak: 4 hályog, egy zonális katarakta extractio¹, egy pterygium és egy szemdaganat; azután Sopronból egész sereg beteg jött. Mint mindig, most is hiába mondtam: nincs rendelés, mégis csak sorra kellett vennem szegényeket. 1/2 1-kor a munka már kiszívta minden erőmet. —

Ebéd után Misl Bécsbe utazott, keresztanyjával, Mária Terézia hercegnővel volt valami megbeszélni valója. — Karli hirtelen vele ment. —

Este Apponyiné és Szapáry Momi² jött Pozsonyból, régi barátnőnk. Szemüveget írtam Momi grófnőnek. Délután még néhány beteg. —

Dr. Eredics is megjött és Oroszlámosról, valamint Kittsee miatt tárgyalt velem. — Ancsinak egy kis orrvérzése volt. —

Október 20. szerda. Rendelés

Dr. Erediccsel beszéltem Oroszlámos miatt, azután rendelés, de már sokkal kevesebb dolgom volt, mert a ma reggeli vonattal megjött az asszisztensnőm.

Különben igen nyugodt nap, minden izgalom nélkül, — sőt még a kicsiknél sem akadt semmi orvosi munkám, még a Porcelánkisasszonyomnál³, Ancsinál sem. — (Pardon, mégis! Blankerlnek tannalbin-receptet kellett írom!) — Volt időm elolvasni Apponyi és Vass miniszter beszédét a budapesti katolikus napon. — Különösen kedvesen beszélt a nuncius, magyarul! (természetesen olvasta a beszédét). —

Megpróbáltam a végredeleten is dolgozni, de egy lépéssel sem jutottam előbbre, hiszen minden a levegőben lóg. — Az óriási köpcsenyi kastély — borzasztó rezsi — viszont annyira szeretem, hiszen majdnem minden gyermekem ott született, tele szép emlékekkel! — Oroszlámos eladás alatt! — Kittsee cseh része leválásban. A hitbizomány kérdésével állítólag a képviselőház fog foglalkozni — hát akkor mit hagyakozzam? —

¹ Fejlődő hályog lineáris kivonása (bizonyos műtéti módszer).

² Monika beceneve.

³ Eredetiben is magyarul.

Hát úgy, mint eddig, nagyon melegen Szent Józsefnek ajánlottam mindent!

Október 21.

Dél előtt üres nap. A csütörtököt fenntartom a leveleknek, amolyan kipufogószelep a hétben, hogy ezen a napon elintézzem a levélhátralékot, többnyire éppen azokat a leveleket, amelyeket az ember a legszívesebben ír: Blanche nővérem, Iván bácsi stb. Rendelési napokon az ember igazán csak a legszükségesebb üzleti ügyeket tudja elintézní, csak 9—3/4 10 közt van rá idő.

Délben megjött Misl Karlival, az utóbbinak ugyancsak sok mesélni valója volt a kirándulásáról! hiszen a kedves Lacikával múzeumban járt, látta mind a kitömött állatokat, beszélt nekem egy madárról, amelyet a leírása után egyáltalán nem tudtam fölismerni! —

Este Misllel már sötétben a parkba mentem sétálni; nagyon kedvesen beszélgettünk mindenféle időszerű dologról, különösen a gyerekek tanulásáról! —

Blankinak meg kellett kérdeznie tőlem, melyik nagyobb: a magyar vagy a katasztrális hold¹, mert a tanítónője azt mondta, ő ezt igazán nem tudja! —

Józsinnak megvolt Mamival az első francia órája.

Október 22.

Ambulancia, de asszisztensnőmmel megosztva, úgy, hogy az én személyemre nem sok ember jutott. — Ügynevezett protekciós esetek, egy kúriai bíró² Győrből stb.; egy kis toklász egy hét óta a szemben; Ulcus katha(r)ale³ és hasonlók. —

Tehát most már készen állnak terveink Kittseet illetően. Okos-e? Istenem — ki tudja. Egyrészt karácsonyra jobb Kittsee, azután az az előnye is megvan, hogy ha Ancserl miatt (legutóbbi héten 1 kilót fogyott) mégis el kell utaznunk valahová, akkor Bécs közelsége télen a gyerekekkel jobb. Egyáltalában, ha már az ember a családjával nem városban lakik, hát legalább télen legyen a közvetlen közelében. —

Igazából minden ember csak annyit ér, amennyit a jó Isten előtt ér. Mert mindazok a tulajdonságok, amelyeket az emberekben a földön nagyra értékelünk: becsületesség, igazlelkűség, felebaráti szeretet, mindez és a többi itt fel nem sorolt, az istenszeretet természetes következménye.

Misl autón Apátiba ment Apponyiékhoz, ahol Szapáry Momival találkozik, és Széchénékhez. — Négykezeset játszottam Ancsival. —

¹ Az utóbbi, mert az 1600 négyszögöl, a magyar 1200.

² Az eredetiben is magyarul.

³ Hurutos fekély.

Október 23.

Mára nagy vadászatot terveztünk, tulajdonképpen csak a kisgyerekek szórakoztatására, akik még sohasem láttak egy nagy vadászatot.

Ömlött az eső, nedves, hideg szél fújt, így hát erre nem volt lehetőség, és a gyerekeknek áldozatot kellett hozni. —

Legújabbban lvivel mindig sakkozom, és ez sok örömet szerez nekem. —

Este Laló késve jött meg Bécsből, és elmesélte, hogy az autójával karambolozott, Szombathelyen beleszaladt egy kocsiba. Egy kocsis leesett a bakról, az autónak a sárhányója elhajlott, és a lámpa eltört. — Hála Istennek semmi baja nem történt, a kocsinak sem. De mindannyian nagyon megijedtek, Ferdinánd egész rákövetkező éjjel még aludni sem tudott, és Lacika Szombathelytől Körmendig egyáltalán nem akart többet vezetni. —

Október 24.

Reggel vasárnapi mise. — Szakadó eső — nem lehetett kimenni, amit Ancserlem miatt igen sajnáltam. Délelőtt egy nőbeteg jött, egy hatalmas phlegmasiával¹ a jobb szemén, retardív ödéma² az egész arcán, le a nyakáig. Egy metszéssel megnyitottam a felső szemhéjat, hogy megkönnyebbedjék, és egy szondával egészen a musk. frontalisig³ hatoltam, azután egy második metszés a szemhéj közepén, és a temporal. muscl.⁴-ig lecsapoltam, — remélem, hogy a 40°-os láz lemegy. Mindenesetre imádkoztam az operáció sikeréért.

Ebédre Uharek bérlő volt itt a feleségével. — Nagyon kedves emberek. — Karli megmutatta neki minden fegyverét, miután Uharek nagy vadász.

Nagy sakkjátszmát játszottam lvivel. Lalóka egy csomó apróságot hozott magával nekünk, hiszen mindenki megbízásokat tartott neki raktáron. —

Mamikám nagyon jókedvű volt és folyvást kötött karácsonyra, már 22 pár harisnya van készen. — A kicsik mind szembekötösdit játszottak az ebédlőben.⁵ —

Október 25.

Rendelés. Kötözés. — Sajnos a legutolsó műtétek között az egyiknek, egy erősen tbc-s hajlamú fiúnak nem olyan szép a szeme, erős íriszizgalom mutatkozik, talán a tuberkulózistól. —

¹ Gennyes beszűrődéssel.

² Tartós vizenyő.

³ Homlokizom.

⁴ Halántékizom.

⁵ Szontagh Pál írja: „Beszéljek arról a köpcsényi bálteremről, ahol egykor Mária Terézia táncolt, és ahol — ha az ember váratlanul jött — . . . hintalovakat és indián sátrakat talált, mintegy az életbe átvitt példájaként annak az elvnek, hogy első a gyermek!”

A gyerekek mind egyvégtében tanulnak. —

Blankerl éppen ezt mondja nekem: „Tudod Papi, ha én majd egyszer nem élek, akkor emlékezzél, hogy a Te kislányod mindig pusziakat adott neked.” — Olyan kedves gyermeki kedélye van, hogy mindenki szívből szereti! — Misl gondot okoz nekem, szívpanaszai vannak, és más tünetek — megint aggódnom érte. — Isten segítsen engem és őt! — Istenem, ha csak rá is gondolok, hogy valami történhet vele, egészen oda vagyok, hiszen ő a családban a *mindenünk!*

Egy Polgári tanítónő¹ volt itt Budapestről, szerény, kedves teremtés, igen vallásos és nagyon megfelelő a gyerekeknek.

Este még sakkoztam Ivyvel, hosszú játszma volt, és nem tudtam elaludni, talán éppen azért, mert egy sakkjátszmánál sokat kell gondolkodni. —

Október 26.

Három szürkehályog. Két iridektómia. Ajtay asszisztensnő 3 esetet operált, egészben kb. 8 operáció. —

Hőesés, nagy pelyhekben havazik! Minden gyerek szaladt ki, mint a kis foxik, és nagy hógolyózás kezdődött. —

Vay kisasszony² elutazott. Szerény hölgy, aki talán jó lesz a gyerekek nevelésére. — Szegény Maminak annyi a gondja a megfelelő nevelőszemélyzet miatt, az ember sohasem figyelhet eléggé mindarra a veszélyre, amit új elemek a családba hoznak.² És hát van itt elemi, polgári³, gimnázium és egy műegyetemista, hozzá még a francia nevelőnőnk, Tildette olyan nyomorult bőrben van, mint egy megfűrésztött egér, egész vékony, féltjük az egészségét! —

Holnap szerda, Szent József napja, neki ajánlom családomat! —

Este jött Zsigus Lilikével vacsorára. Igazi rádiós esténk volt, „régibécsi dallamok”. Misl és én csak úgy úszkáltunk a régi melódiákban este 10 óráig. —

Október 27.

Reggel jött a második gimnáziumi nevelőnő Budapestről látogatóba. — Mindjárt reggelinél azt mondta, hogy a gyerekek rosszul beszélnek magyarul, — egyáltalában éppen ellentéte volt a tegnapinak. — Ultramodern frizura, nem valami szerény, feltűnő megjelenés. — Misl egészen tanácstalan volt, hogy voltaképpen mit is beszéljen meg vele, — hiszen a külseje nem illik a házukba! —

¹ Az eredetiben is magyarul.

² Itt inkább a dolog erkölcsi oldaláról van szó. De Coreth Lilly emlékezéseiből megtudjuk: első kislányuk tuberkulotikus agyhártyagyulladás okozta halála után az orvosok nyomtatékosan figyelmeztették: nagyon vigyázzon, hogy csak teljesen egészséges személyek kerüljenek a gyerekek mellé. Ezt az aggályosságot már szinte túlzásba is vitték. — Vö. a köv. napi följegyzést is.

Délután Eredics jött hozzám, és különféle folyó ügyekről tárgyaltunk: Oroszlámos eladása, Kittsee, adók. — Hiszen Lacika szombat-helyi autókarambolja miatt is 10 milliót kellett fizetnem stb.! —

Este Lilikéhez mentem át, hogy a két gyermeklány tüdejét megvizsgáljam. Hála Istennek semmi bajuk sem volt. —

Holnapi születésnapomra nagy előkészületek folynak a gyerekek között, hallom, amint titokban verseket tanulnak.

Ancserl sajnos semmit sem hízott. Hiszen valóságos higany! —

Október 28. Születésnapom. —

Ünnepélyes hangulat! Reggel szentmise az „Oh Szt. László”¹ énekel. — Azután az egész háznép gratulált. — Olyan mély, meleg hangulat töltötte el a szívemet szentáldozáskor, annyi szeretettel Isten iránt, hogy a könnyeimet kellett nyeldesnem. Hála életemért, bocsánatkérés bűneimért életem során, és kérés a Miatyánk mondatáért: „Jöjjön el a Te Országod”. Mikor a főnöknő nővér mondta: ma sokat imádkoztak értem, önkéntelenül is azt kellett felelnem: éreztem a sok ima kegyelmét. —

Reggeli után nagy gratuláció. Mami a következő verset csinálta Blankerlnek, aki elszavalta, miközben egy kolbászt² nyújtott át:

Mein liebster bester Paperl
Ich bin ein kleines Tschaperl

Auch „Vichy Etat” nennst Du mich
Und recht vom Herzen lieb ich Dich.

Drum hab' ich auch recht nachgedacht
Was meinem Papperl Spass heut macht
Die Würste hat er halt recht gern
Drum holt ich eine recht von fern.

Und wenn nicht fast gemein es klingt
Tät wünschen ich ihm jetzt geschwind
Wie 's Würstchen dick und rot zu bleiben
Zu leben munter froh auf Erden! —³

Azután Mami egy Bonzát⁴ és egy kis kést nyújtott át, lvi carafindelt.⁵ Gitta, a család szónoka, a következő verset kezdte szavalni⁶:

1. Engedd meg jó Papink,
Hogy e szép hajnalon
Én is elmondhassam
Ödvözlő kis dalom.

2. Születésnapodnak
Drága szép reggelén
Legjobb kívánságink
Tenéked zengem én.

3. Adjon a Jó Isten
Erőt egészséget
Maminkkal éltessem
Soká nekünk Téged.

¹ Eredetiben is magyarul. Nyilván arról az énekről van szó, amelynek refrénje: „Ó szent László, — légy hozzánk jó, — légy értünk Istennél közbenjáró!”

² Tulajdonképpen nem kolbászról van szó, hanem, mint a vers is mutatja a németeknél közkedvelt „Wurst”-ok valamelyikéről.

³ Drága jó Papikám! Én kis butuska vagyok. „Vichy Etat”-nak is hívsz (egy ásványvíz neve!), és szívemből nagyon szeretlek. Ezért nagyon gondolkodtam, mivel tudnám ma Papikámat fölvidítani. A vurstot nagyon szereti, azért messziről hoztam egyet. És ha nem hangzik túl közönségesen, akkor azt kívánnám egyszeriben: maradjon kővér és piros, mint ez a vurst, és vidáman éljen a földön!

⁴ Szerszámkészlet.

⁵ Ecet- és olajkészlet.

⁶ A vers az eredetiben is magyarul.

4. Hogy szerethess minket	5. Áldjanak azok is	6. S visszaadva nekik
Apák példaképe	Sok sok hosszú éven	Szemük drága kincsét
Sokáig szeressen	Akiken segítesz	Hálájuk rózsáit
Házad boldog népe.	Gazdagon, szegényen.	Mind elődbe hintsék. —

Ebédre minden tisztviselőt meghívtunk, Dr. Eredics és az asszisztensnő is ott volt, nagy ebéd. Minden gyerek odajött hozzám a poharával — mint mindig, ha ünnepi alkalom van —, és kérdezte: „Papi, mennyit ihatok?” Karli figyelmeztetett: „de papi, én 3 évvel fiatalabb vagyok Francinál!”

Október 29.

Rendelés. Egy ulcus kauterizációja¹, különben kevés munka. Délután Mami a kicsikkel Beledre ment Czirákyékhoz. Én Ancsival sétálni mentem, és négykezeszt játszottam vele. —

Október 30.

Délelőtt, amikor Sipos erdőmesterrel és Dunayval tárgyaltam, jött Behrenrieder, hogy megvizsgáltassa a szemét. Azután mindjárt mentem Misellel az operálásra. — Ma az utolsó operációk ebben a szezonban, így igen sok volt a teendő. — Egész sor hályog, egy enukleáció, iridektómia rosszindulatú esetben, és végül egy egészen reménytelen eset: egy azelőtt iridociklikus, heges szem operálása, iridektómia, a heg eltávolítása.² Csak 1/2 1-kor lettem készen. Ebédre megjött Lacika és Court Plessing.

Délután ki akartam pihenni magam, erre jött Apponyi Albert felesége, Mensdorf és Szapáry. Mensdorf igen érdekes úr, hosszú évekig követ volt Londonban, most a Népszövetségnél működik. — Mislem, mint rendesen, mindent megmutatott a házban, kertben! —

Blankerlem olyan különösen bájos és kedves, éppen Maminak most igazán a jobbkéze, segít neki az ischiászában, megy vele látogatóba, minthogy Annerlemnek ez gyakran megerőltető. Blankerlem ma nagy listákat mutatott nekem a Szűzanya-képe mögött³, és azt mondta: mind-mind teljesült! és nyomban hozzáírta Mami egészségét.

Október 31.

Krisztus királysága a földön: erről szólt a szentmise.⁴ Mami nagyon mélyértelműen azt mondta nekem, hogy legalább mi két szülő gondoljunk mélyen egyesülve a mai ünnepre. —

Sipos jött referálni az adóról stb., azután Petresilka, a vadász (70 éves); ez azt mondta, egy ilyen gyönyörű napon mégis csak vadá-

¹ Egy fekély kiégetése.

² Vö. a júl. 12-i esetet.

³ Ti. oda dugdosta írásban a kéréseit. A többiek a Szent József-szobor lába alá.

⁴ Ez az ünnep azelőtt október utolsó vasárnapján volt.

szatot kellene tartani. Minthogy délután lesz, nem lehet alkalom mise-mulasztásra. A gyerekek mind kiabáltak: Halló! Vadászat! Nagyszerű. — Én ugyan éppen ma igen fáradt voltam, de azért elhatároztam, hogy velük megyek¹, mert hiszen a kis Karlira, ha lő, valakinek különösen figyelni kell. Karli megkapta Ödön kalapját, és a stájer ruhájában igazán édes volt. —

A vadászaton egyfolytában lövöldözött, sőt azt hitte, egy medve jön (egy kis hajtó volt). — Egész forró volt a fegyvere a lövöldözéstől! —

Egészben véve remek szórakozás volt a gyerekeknek! — Csak akkor jöttünk haza, mikor a nap már kezdett lemenni. — Mami Széchénéknél volt Blankival. Tegnap kirámolta az egész ezüstkamrát! —

November 1.

Mindenszentek. Kedves nap: hisz legszűkebb családjunkban is három gyerek van, aki Isten jóságából a mindenszentekhez számít. — Ödön az ő csodálatos halálával, a kis Mízi ke, aki ártatlan anygalként halt meg, és a legkisebb, Karli, néhány naposan, én kereszteltem meg! És milyen számolatlan sok, kanonizálatlan szent volt és van ezen a világon! Csodálatos lesz majd egyszer mindezeket viszontlátni az ég ragyogásában. Persze a Dies irae jut eszembe: „Quid sum miser tunc dicturus?”² De hála Istennek eszembe jut az Adoro te-ből is: „Pie pelicane, Jesu Domine, me immundum munda tuo sanguine!” —

Délután az összes kicsikkel Sigrayéknál voltunk uzsonnán. Aka sírjánál³ is jártam. Gyönyörűek voltak a temetők este a sok méccsel megvilágítva minden községben. — Békés kép a halottak — ott nyugszanak — várakozva — míg mi élők mindannyian megvívjuk földgolyónkon a végső idők küzdelmeit, azután az ítélet — és örök öröm Istenben.

November 2.

Reggel 1/2 8-kor autóba szálltunk. — Zsiga és Lilike is jött a saját autójukon, ebbe szállt be Mami Karlival. — Mi Lacikával, Blankival, Józsival, Francival, Cikával, Ivivel és Giczy főtisztelendővel a nagy

¹ A fáradtság sohasem tudta visszatartani, hogy örömet szerezzen valakinek. A júl. 18-i jegyzetben említett nővér írja utolsó látogatásáról — már halálos betegen: Épp akkor csináltatott Papa a parkban nekem egy kis faházat, amelyre igen büszke voltam. Mindenáron akartam, hogy lássák! Papa hallani sem akart erről, mert a herceget nagyon fáradtnak találta. De ő mégis eljött! Mikor a kis szobában egyedül voltunk, mélyen a szemembe nézett, és mondta: „Ami elhatároztál, azt cselekedd! Isten meg fog áldani és segíteni!” (A kislány már akkor nővéremek készült, de erről nem szólt senkinek. B. finom érzékével valahogyan megérezte ezt.)

² Én szegény ott mit beszéljek? Celanól Tamásnak az utolsó ítéletről szóló himnuszából. — A másik idézetet l. az okt. 5-i bejegyzésnél.

³ Egyik nénje. Csákányon temették el.

kocsiba ültünk, és Güssingbe mentünk. Nagy vásár volt, és igen nehezen lehetett hajtani. —

Lementünk a sírkápolnába, kedves gyermekeinkhez. Ödön, Mízike és a kis Karli sírja krizantémokkal volt díszítve. — Megkezdődött a szentmise a kis kriptakápolnában, közvetlenül kedveseink koporsója mellett! Mindannyian szentáldozáshoz járultunk, a kis Karli is. Franci, Józsi ministrált. — Így egész családunk bensőséges egységben volt halottainkkal. Azután imádkoztunk többi kedves halottunk sírjánál. — Ezután következett a reggeli a kolostorban, ahol P. Gvárdián és P. Leser¹ is részt vett velünk. —

Délután nagy megbeszélés, hogy elmenjek-e Lichtensteinhez Hohleneggbe, 140 km távolságra; nem éreztem magam elég jól hozzá! —

November 3.

Szerda. Délelőtt rendelés. Jött a kauterizáció eset, szép, azután egy könnyzacsó szondázása felmetszéssel. Fölvettünk egy luxatio lentis-t, a lencse az üvegtestben úszik, az alsó vert. meridianban.²

Tulajdonképpen ma Hohleneggbe kellett volna autóznom a szem-betegemhez. Jó, hogy nem csináltam, mert rettentő náthás vagyok, nem akar múlni. — Este jött Hütteler fűtőszakember Körtingből (Bécs). Megint kiderült, hogy a fűtést akkor sem lehet leállítani, ha nem vagyunk itt, szóval fűteni kell egy kastélyt, amelyben nem lakunk, különben minden befagy a házban! Ez igen fonák dolog, dehát a mérnök urak gyakran csinálnak ilyeneket.³ —

Este igazán szép Bach-hangverseny volt a rádióban. Misl és én együtt ültünk, Ancsi szabályozta a készüléket. A mellékszobában a gyerekek whisteztek, ez most a nagy szórakozásuk! —

November 4.

Karli születésnapja.⁴ Mindjárt reggel gratuláltunk neki, és ő azt kérte, hogy a nevenapján autóval elmeheessen Ancsival fegyveres varjúvadászatra. — Ebédkor 1/4 2-ig vártunk bejelentett vendégekre, Bruselle grófra és feleségére Gleichenbergből. Amikor nem jöttek, elkezdtünk enni, és természetesen pontosan a tésztnál érkeztek. —

¹ A gvárdián a ferences kolostor előljárója. P. Gratian Leser vidéke történetének szenedélyes kutatója, † 1949. Nekrológot írt B.-ról.

² A szemészek, amikor a szemről a síkban beszélnek, általában az órához hasonlítják: pl. „behatolunk 6 óránál”, „12 óránál behelyezzük a varratot”, — ha pedig térben beszélnek róla, a földgömböt veszik kölcsön a hasonlathoz. Az „alsó vertikális meridián” tehát a helyéből kifordult lencse helyzetét érzékelteti. — Lencseficam: Sérülés (trauma) következtében a lencse részben vagy egészben elhagyja helyét.

³ Mind a köpcsényi, mind a körmendi kastélyban bevezettette a központi fűtést.

⁴ Tévedés névnap helyett, lásd tovább.

Asszisztáltunk az ebédjüknel, azután együtt maradtunk 1/2 4-ig, majd autón elmentek. — Fuccs volt a megszokott délutáni szunyókálásnak nálam is, de Ancsinál is, aki ma állandóan hajszolja magát, mivel tegnap a mérés eredménye jó volt. Clemens Preuschen¹ is kért egy gépkocsit Pertelsteinbe, de minthogy éppen egy nagyszerű gyorsvonat közlekedik, ezt tanácsoltuk neki. — Erre jött egy süngöny: „Tudósítást sajnos későn kaptam, vonat nem elérhető — jövő évben jövők!” — Egész komikusan hangzik — jövő évben — ugyan élünk-e még mindannyian jövő ilyenkorra? —

November 5.

Rendelés. Megvolt az az örömöm, hogy a kritikus esetben, amely tulajdonképpen enucleatiót tett volna szükségessé, mégis csak elértem egy kevés látást, nagyobb tárgyakét. Kettős öröm. — Különben is mindenki nagyon jól van. Holnap jön az utolsó operációs nap, csupa igen kritikus eset! A szezon záradékául. — Délelőtt egy kicsit bicikliztem Karlival. — Hogy milyen öreg vagyok, azt már csak abból is észreveszem, hogy a gyerekek mind nagyon tárgyalták ezt az eseményt: „A Papi biciklizett!”² Már nagyon nehezen is megy, Blanki segített a felülésnél, és rengeteget nevettünk! mert sokszor nem tudott megtartani, és leestem. —

Este Misl Lilikéékkel a vépiekhez ment, én itthon maradtam a gyerekekkel. — Elkezdtem csomagolni is a köpcsényi utazásra, de tulajdonképpen nincs semmi személyes, amit magammal vinnék, kivéve az orvosi eszközöket, néhány kegytárgyamat és az írásaimat a birtokok összes adataival. Karli éppen a fogászati eszközöket csomagolja újságpapírba. Sigray lánya volt itt. — Este Zsigusék. —

November 6.

Szombat. — Ma már nagy csomagolás, mert holnapután, vasárnap³ el akarjuk hagyni Körmentet, egyelőre még csak Kittseere megyünk, azután majd a gyerekek állapota szerint. — Csak az Isten tudja, hol is leszünk voltaképpen! —

Utolsó műtétek. — Egy katarakta az egyetlen szemem, a másik vak. — Lencsekihámozás egy fiatalkori hályognál. — És azután az üvegtestben úszó lencse. Most csak jól be kell gyógyulnia mindennek.

Az operációk után a kicsikkel és Blankival kicsit bicikliztem. Blanki bele is hajtott a kerékpáromba, és minthogy már nem ülök túl szilárdan rajta, jól föl is fordultam! —

¹ Egy pertelsteini nővér apja.

² Eredetiben is magyarul.

³ Töllhiba hétfő helyett.

Fuchs esperes úr nálunk volt ebédre. Este egyedül voltam, miután Misl autón Kőszegre ment, hogy a francia tanárral beszéljen, hiszen ő a francia tanítónő. — Estére jön meg Lalóval.

Tegnap a gyerekek elsőpéntekre azt a gyakorlatot kapták, hogy délután 3 órakor térdeljenek le Krisztus szenvedésének emlékeztetőre. Karli éppen vadászni volt, és elmesélte, hogy mikor letérdelt, a varjak elrepültek.

November 7. vasárnap

Dél előtt valamennyien Lilikénél voltunk búcsúlátogatáson. Igazán kedves látvány volt, amint Lilike szalonja egészen megtelt a mi 10 gyermekünkkel, köztük a kis Maya, Lilike lánya, akivel most először tudtam úgy igazán játszani, mert a kicsike már kezd szellemileg élenként részt venni a társalgásban. —

Aztán délután jött Teleki édesanyja Dr. Petővel és Szegedy Ginával, a feleségével, minthogy Telekiné meg akarta magát vizsgáltatni. Bal szemén hályog volt, a jobbon pedig kezdődőben. —

Tulajdonképpen különös: Budapestről jön ide megvizsgáltatni magát, mikor pedig ott olyan kiváló orvosok vannak.¹ —

Ma már 3/4 7-kor vacsoráztunk, szokatlan órában, és utána következett 1/2 8-kor az áldás. Ugyanis ma este az egész háznép elutazik Köpcsénybe, és voltaképpen mi szülők és gyerekek maradtunk csak itthon. — Este Mami azt mondta nekünk, hogy talán nem fog tudni utazni, nem érezte jól magát. Nagy nyugtalanság: mi történjék?

November 8.

Reggel szentmise Fuchs esperessel², hiszen Giczy és Tanár Úr² elment Kittseebe. Azután még meglátogattam a betegeimet, és örültem, hogy mindannyian, még az üvegtestből kihalászott lencseluxáció is, a gyógyulás útján vannak. —

10 óra felé 2 autón kihajtottunk Körmenről. — Én Blankival és Karlival a Limousine-ban vezettem, velünk az új fehér spicc.³ A nyitott kocsiban utazott Mami, Ancsi, Ivi, Lacika, az utóbbi vezetett. Mami és Ancsi nagyon élvezte az utat. Egész lassan mentünk. Zinkendorf után, pár kilométerre Soprontól, egy kis erdőben megálltunk, kicsomagoltuk az ebédet. — Szőrmetakarókra telepedtünk, és megettük a magunkkal hozott kolbászt stb. stb.

5 óra felé behajtottunk Kittseebe. Mindenki boldog volt, hogy régi otthonunkban lehet, amelyben mint egész kicsi gyerekek nevelkedtek.

Én nyomban az íróasztalom rendbehozásához láttam, hiszen ez az állandó helyem. — Este egyedül ültem Karlinál, amíg el nem aludt, mert Ági csak 10 óra felé jön meg a többi gyerekkel. —

¹ B. szerénységre jellemző megjegyzés.

² Eredetiben is magyarul.

³ Kutyafejta.

November 9.

Első nap Köpcsényben.

A szentmise a kedves régi kis kápolnában volt.¹ — Milyen gyakran járultunk itt mind együtt a szentségekhez; ahogy közben a gyermekcsapat nőtt, mindig eggyel több jött velünk az áldoztatásztalhoz. —

Amikor Ödön a világra jött, akkor még fal vette körül az egész kastélyt, és a gyerekkocsiban a nagyterem mellett egy hídon át toltuk ki a falra (a déli oldalon).² Isten jóságából lassan megtelt az üres kastély, és most, 1926-ban — Ödön, Mízike, a kicsi Károly a güssingi kriptában, Lilike férjénél, Lacika a bécsi műegyetemen! Még ugyan 8 gyerek itt van, de az igazi gyerekszoba megszűnt, hiszen már a legkisebb, Karli is elemista, és már szívesebben játszik serdült testvéreivel, mint hogy a dadája mellett üljön.

Igy hát a köpcsényi falak megint viszontlátnak bennünket — ugyanúgy — és mégis másképp — és még néhány év múlva —?

November 10.

Esküvőnk napja, éspedig a 28. évforduló. —

Dél előtt nagy gratuláció, ünnepélyes szentmise. — A harmóniumom minden akkordnál előre-hátra mozgott! — Esperes Urunk is eljött új káplánjával. — Délben pezsgő volt. — Este jöttek Eszterházyék Gattendorfból, mert az egyik lányukat kvarcfénnyel kezelik itt. Megjött az egyik kisasszony, egy állítólagos Vay grófnő is. — Egészen új a családban! ez mindig egy? hogyan válik be nálunk. — De hogy a mai napon is legyen valami keserű csepp a kehelyben, Ancsi este kihányta a vacsorát. — Vajon a vakbél miatt? vagy ideges alapon volt? —

Este minden gyerek együtt játszott egy játékot a köpcsényi könyvtárban.

November 11.

A szentmise után Maxszal autón Bécsbe mentem. —

Végre ismét a Wien — Kittsee útvonalon. Milyen gyakran tettem meg ezt a szakaszt fiatal koromban, hajóval a Dunán, a Pozsony — Bécs vonattal, kerékpáron a kerékpárszezonban, amikor a bicikli jött a magas kerékpár helyébe, azután villamos vasúton, és az utóbbi

¹ Csakugyan kicsi, de igen kedves kápolna volt, a bejárat fölött a máriacelli Szűzanya szobrával és két paddal 10-12 személy részére.

² A kastélyt sáncfal vette körül kapuval, majd egy híd vezetett a sáncárkon át a második kapuhoz, amelyen keresztül a kastélyudvarra lehetett jutni. Ez a rész sokkal régebbi volt, mint maga a Mária Terézia korabeli épület, amelyet az egyik Eszterházy vadászkastélyának építtetett. B.-ék házasságuk első éveiben lebontatták a külső részt. A sáncárkok betömésével a kastély sokkal szárazabb és szabadabb lett.

években mindig autón. — Viszontláttam mind az én Jézus Szíve-, Isténanya-, Szent József-képeimet, amelyeket a Michelin-reklámok helyébe tettem a kőoszlopokba abból az alkalomból, hogy ezen a szakaszon autóban nagy zivatar ért.¹ — Azután Schwechat és a központi temető, Rennweg, — mindaz, amit annyiszor láttam. —

Bécsben üzletekbe mentünk. Max és én elvünnké tettük, hogy mindenkit nagyon fölvidítsunk. Egy papírkereskedőnél, aki roppant morcos, különösen nehéz volt ez, de a végén mégis csak olyan barátságos lett, hogy Max azt mondta: még egy negyedóra, és az ember megölelt volna bennünket. — Lacikát kék munkaköpenyben elhoztam a műhelyéből, és mindnyájan örömmel mentünk a családukhoz. —

November 12.

Ma igazi, egészen nyugodt családi nap volt, kívül és belül nap-sütéssel. —

Reggel kihozattuk az öreg kalsburgi állatorvost, Dr. Reschet a kis spicchez. Először lenyírták a szőrét az én hajnyírógéppemmel! Ancsi, Mami jelen volt az egész procedúránál.

Lacikával egy hosszú sakkjátszmát játszottam, majdnem egy óra hosszat tartott. A sakk-könyv szerint is mindenféle klasszikus játszmákat csináltunk. —

Karli első zongoraóráját vette Ancsitól. — Dél előtt sétálni mentem Karlival, hat lövést tett varjakra, persze mind mellé, de azt hiszem, az ő kis töltényeivel, 12 mm-es Flóbert és 12-es Schrott, még ha el is találja a varjakat, legfőljebb azt hiszik, hogy valaki rájuk tüsszentett! — Ancsi megint étvágytalan és hányingere van, megint nincs rendben. — Arról beszéltünk, hogy mégis csak jó lenne kivenni a vakbélét, de hogyan lesz ez lehetséges az érzékeny gyermeknél! —

November 13.

Dél előtt Gusich volt nálam, és együtt dolgoztunk az adón, a bevételeken stb. Azután Ivyvel és Karlival a kertbe mentem sétálni; ezúttal egyetlenegy varjú sem jött lőtávolságba.

Délben nagy hallózás volt a virsli miatt, amit Bécsből hoztam. — Gitti este mondta is, hogy nyomást érez a gyomrában, mert 2 egész párt és egy felet megevett! — egészben véve 5 darabot! Majdnem maximális adag egy gyerek gyomrának. —

Délután már 3 órakor megérkeztek Lónyayék. — 6 óráig maradtak nálunk, és megbeszéltük, hogy csütörtökön elmegyünk uzsonnára hoz-

¹ Vagyis egy zivatar alkalmából megfogadta, hogy az autógumi reklámokat szentképekkel cserélteti ki, és ezt be is váltotta. A szövegben le is rajzolja a kis „házikókat”. Ausztriában sokfelé vannak az útszélen ilyen „Bildstock”-ok.

zájuk. — Lónyayné egy jó találós kérdést mondott el: mi a „Reh” (öz) szó előtagja? Felelet: krumplibüre. — Az aláíráshoz Stephanie nem talált elég vastag tollat, és végül egy vastag kék ceruzával írt a vendékönyvbe.

A postával igen kellemetlen levelet kaptam egy ügyvédtől. Ancsi zongorára tanítja kistestvéreit. Karli tőlem vesz matematikaórát. —

November 14. vasárnap

Dél előtt az egész család, tehát 9 gyerek, Mami és Papi a hegy felé mentünk sétálni. Én az 5 fiammal mentem, Mami a 4 lánnyal. Kedves, szép kép volt. Talákoztunk egynéhány régi ismerőssel az elmúlt időkben. Egy Berger nevű kürtös elmesélte nekünk, hogy autószerencsétlenség érte, 104 km-es tempóval haladva kidöntött egy távirópóznát, és a lendület erejétől egy almafa tetején kötött ki. Egy mély forradás, amely oldalt a fej hátsó részén húzódik csonthibával, még most is mutatja sebesülése helyét.

Dél előtt a bajtársi egyesület is járt nálam, egy nagy képet nyújtott át. Éljen a mi — a mi — professzor urunk — volt az egyik beszéd vége! —

Egy beteg jelentkezett, recephártyadaganat. Uzsonnára itt volt Gusich plébános úr, kedélyesen beszélgettünk az élet keresztjeiről és a földolgról: ima és kérés a jó Istenhez, köszönről gyengeségünkön. „Miserere mei Deus *secundum magnam misericordiam Tuam!*” Minden gyerek gyónni volt Gusich esperes úrnál, Mami is! —

November 15.

A szentmisén Max ministrált, én ugyan már az oltárnál voltam mint ministráns, de ő arra kért, engedjem át neki. — A ludbregghi fizetéseket még átnéztük Gusichcsal, mert holnap elutazik. —

Karlival, Blankival és a többiekkel a régi archivumban voltam, hogy megkeressek egy írást, amelyet azonban nem találtam. — Hatalmas régi kastély, amelyben már Listius és még azelőtt Cilley is volt (Hunyadi bekerítése)²; igen érdekes, de ez idő szerint Dr. Fuchs úgy megtöltötte tyúkokkal, galambokkal és mindenféle állati trágyával, hogy az ember alig jut föl a lépcsőházban az archivumba.

¹ Irgalmazz nekem, Isten, a te n a g y irgalmad szerint! Az 51 (50.) zsoltár kezdete.

² Köpcsénytől alig másfél km-re, Berg falunál volt a régi osztrák—magyar határ. Berg mögött, a hundsheimi hegyen leste orgyilkosaival Cilley Ulrik Hunyadit, aki azonban huszárralval a köpcsényi országu-ton bekerítette és leleplezte őt. — 1662-ben báró Listius (Liszi) László, a költő volt a köpcsényi kastély ura. Méregkeverés, gyilkosság és pénzhamisítás vádjával perbe fogták és lefejezték. Kastélya pincéjében egész pénzhamisító műhelyt találtak. — Az eredetiben „Hunyadis Ring-Affaire” áll. Úgy látszik, a Ring itt „bekerítés” értelemben veendő.

Ma matematikaórát adtam Karlinak. Az első lépések: 400-ig számolni, egy ilyen kisgyereknek mégis csak nehéz feladat. Pl. 327-136 stb. Feladatokat is adtam neki. Lacika Bécsbe utazott a tanulmányaira. — Este golyót öntöttem a kicsikkel. —

November 16.

Ma Ödön nevenapja van. — Minthogy különben egy asztalkátadtunk neki kis ajándékokkal, mindnyájan azt a feladatot kapták, hogy egy kis lelki ajándékot ajánljanak föl neki. —

Délelőtt leszámoltam Maxszal, egészben 1800 schillinget fizettem, majdnem mind a templomjavításokért mint kegyúr. — 1/4 12 felé jött már Karli és kérte, menjek vele nyomban a kertbe, mert olyan szép az idő. Mislem is jött, és megnéztük Füzy¹ virágait. — Mami mindig „egérkének” hív engem! —

Délután egész csomó postát kellett elintéznem, és Mislre bízam egy sereg levelet, hogy írja meg helyettem. A spiccünk igen nyomorúságosan fest teljesen megnyírva, azt hiszem, Maminak már semmi öröme nem telik benne! —

A Lilike családjáért ígért 100 keresztutamból már csak 80 van hátra.

Távirat Eredicstől, hogy egy kellemetlen ügyben utazzak Bécsbe, remélhetőleg Mami velem jön? —

November 17.

Eredics ügyvéd 12 órakor várt Bécsben. Már készen álltam az indulásra, ekkor telefon jött: Dr. Fuchs kér, hogy a legsürgősebben meniek hozzá és vizsgáljam meg Otti fiát: súlyos betegen fekszik, ropant hasi fájdalmakkal, a tanácsomat szeretné: operálni vagy nem. — Elmentem, és ő elmondta az anamnézist.² Megnéztem Ottit. A lép meg-nagyobbodott, 3 hete láz, a nyelv szarvasbőrszerű. Fájdalma kevés volt, morfiumhatás alatt állt. — Azt mondtam: typhus abdominalis át-fűrődött tifuszfekélélyel, Peritonitis circumscripta.³ Nem operálni!

Nagyon-nagyon szívémen fekszik sorsa! Ugyanabban a szobában vizsgáltam meg, amelyikben a világra jött; akkor éjszaka voltam ott!⁴

Bécsben Lacika mindjárt megtalált bennünket, sétálni jött velem, azután ebéd, utána megbeszélés Erediccsel. Lacika megint eljött, sétálni mentem vele. Misl 5 óra felé jött. — Az úton köd volt, de mégis szerencsésen megérkeztünk. Este még villanykikapcsolót szereltem föl a kápolnában. —

¹ Füzy János kertész.

² Kórelőzményt.

³ Hástífusz — körülírt hashártyagyulladás.

⁴ Bizonyára erről ír Fuchsné a következőkben: „Nehéz szülés előtt álltam. A herceg bátorított, és egy szobrot ígért Szent Józsefnek, ha jól megy minden. Csakugyan várokozás ellenére minden jól zajlott le, és ő egy szép József-szobrot állíttatott.”

November 18.

Délelőtt autón mindjárt a kórházba mentem, ott találtam Dr. Fuchst, amint egy asszonyt operált. Rögtön tudakozódtam, hogy van Otti; azt a választ kapam, hogy sokkal jobban. Dicsőség és hála Istennek! Csak 3/4 12-kor jutottam el hozzá, azután autón ismét hazamentem. — Otti sokkal jobban van, bár még nincs veszélyen kívül. Otti ágyánál ott állt az édesanyja! mellettem az apa. Milyen szomorú, hogy a kettő nem harmonizál, és a hármaskord: anya, apa, gyermek disszonáns! Isten jóságá segítsen itt.

Délután Oroszvárra mentünk Lónyayékhoz. Ott uzsonnáztunk, és igen korán továbbmentünk, mert ő királyi fensége az emlékiratait írja, és az volt az érzésünk, a hosszú látogatás zavarja. — Azt az örömdetes hírt kaptam, hogy holnap Blanche nővérem jön. Különös végzet kísér Blanche-sal kapcsolatban. Annyira szeretem a nővéremet, és érzem, hogy ő is szeret engem, mégis az egész életen át szinte nem is láthatjuk egymást, alig néhány órára! —

Este vicceket olvastam föl! —

November 19.

Erzsébet-nap. — A szentmise elején ministráltam, mert senki sem jött idejében, még a mi jó Mahotka Tanár Urunk¹, a gimnazisták támasza is fél perccel később érkezett. — Mi ugyanis igen pontosak vagyunk! Majd minden nap rádión vesszük a bécsi csillagvizsgáló pontos időjelzését, és a Schaffhausen karórákat ez után szabályozzuk. Eszerint kezdődik azután a szentmise és a szentolvasó, másodpercnyi pontossággal. Ma a gyerekek „pratique”-je ez volt: szilencium a levestnél — és Blankinak, aki elkésett, csak a leves felét volt szabad megennie. —

Délelőtt Ottinál voltam, ugyanúgy van; nagyon kell imádkozni, hogy hamarosan egészséges legyen! Édes Istenem, segíts nekem!

Blanche megjött, nagy-nagy öröm számunkra, sajnos csak igen rövid ideig maradt, csak délután 1/2 3-ig. Mami autóval Eszterházyékhoz ment Gattendorfba, én otthon maradtam, és Karlinak kiadós matematikaórát adtam, a kis legényke sok örömet szerzett nekem, olyan világos fejecskéje van! — Gitti megint lázasan lefeküdt! Pharyngitis, bronchialis mirigyek?

November 20.

Szentmise után elintéztam a postámat, azután a kórházba mentem, ahol Dr. Fuchs főorvos egy szembeteget mutatott be. —

¹ Eredetiben is magyarul.

² Torokgyulladás, hörghurut?

Azután elmentem Ottihoz, aki hála Istennek valamivel jobban van, bár még mindig fájdalmakról panaszkodik. Visszaúton találkoztam a gyerekekkel, akik sétálni mentek. — Ivi Józsival vadászni ment a fácánosba. — Mennyit lövöldöztem fiatal koromban ebben az erdőben! Tulajdonképpen Eszterházy — akié a köpcsényi kastély apám előtt volt — telepítette ezt az erdőt tuberkulotikus fia miatt, aki Egyiptomból jött vissza, hogy legyen egy kis erdei levegője. — Nagyanyám az egész kastélyt 80 guldenért, egy hold föld árán vette meg.¹ —

Este jött Eszterházyné fiával, Józsival. — Meg kellett vizsgálnom Józsi szemét, mert mindig hunyorgat. Kicsinyeink nagyon érdeklődtek ez iránt a vizsgálat iránt, kis fényszórókkal világítottak az olvasóasztalra stb. stb.

Most már Blankinak is segítenem kell a kémiában, mert a tanítónő erre nem képes. —

Este még ki kellett nyitnunk egy ajtó zárját, sajnos hiányoztak a körmendi álkulcsaim.

November 21. Utolsó vasárnap advent előtt

Délelőtt Ottinál voltam. Dr. Fuchs Otti idegei miatt panaszkodott, de hát érthető, hogy ha valaki negyedik hete tifuszos, 7 napja semmit sem vett magához, akkor ideges lesz. —

Orvosi látogatásom után Misillel sétálni voltam a kertben, nagyon meleg volt, de erős szélvihar! a kertben az a néhány fa hajladozott, és itteni fogalmakhoz képest kolosszálisan zúgott. —

Hála Istennek olyan nyugodt családi napokat élünk, hogy semmi-féle eseményt nem kell beírnom; és hát ez a legszebb egy családapának, ha kedveseitől körülvéve nyugodtan élhet. — A rádió állandóan szolgálatban volt uzsonna előttől vacsora utánig. —

Egy új viccgyűjteményből mindig tréfákat olvasok, amelyeket aztán vacsoránál elmesélek mindenkinek. Ez nagy örömet okoz a tanítótestületnek is, akik amúgyis állandóan be vannak fogva és erős megterhelés alatt állnak.

Maxl és Sandra, akik már évek óta Kittseeben laknak, nagyon-nagyon kedvesek, és a gyerekeik is, különösen a kis Lili, akinek már annyi haja van, hogy majdnem bubifrizurát csinálhat magának. —

November 22. Cecilia

Ancsit ültettem a harmóniumhoz és ministráltam. — Azután Blankinak kisegítő órát adtam a kisasszonya helyett, mert egyikük sem ismeri ki magát az atomsúlyban és a kémiai képletekben.

¹ Persze az is igaz, hogy Batthyány nagymama kitűnő és rettegett gazdasszony volt!

Utána jött Karlim és matematikaórát kapott. Mikor azt mondtam neki: Karli, mennyi 20×20 , hangosan fölkiáltott: Jaj, ez igazán nehéz! Mami is jól szórakozott a kedves fiúcskával. Később még Ancsi-val játszottam Hoffmantól az Orpheus az alvilágban nyitányát.¹

12 órakor autóba ültem és Ottihoz mentem, aki hála Istennek sokkal jobban van. Mami nagy sétát tett a Berger-malomba², ahová a gyerekek már elmentek, Ciki és Franci, Blanki, Karli. — Amikor a gyerekek az utcán Mamit látták jönni, örömtől sugározva, hallózva futottak eléje! —

Az edelsthal plébános jött látogatásunkra, 2 óra hosszat maradt, és elmesélte, hogy a régi forrást mint rádióaktív gyógyforrást fürdővé építik ki, nagy hotellel. Egyszóval az elhagyott Edelsthalból csakúgyan világszerte ismert fürdőhely lesz? Akkor nemsokára itt a világ vége!

November 23. csütörtök

Dél előtt autóba ültünk: Blanki, én és Lacika, hogy Bécsbe utazunk, és ott elmenjünk Morris fogorvoshoz. Egyrészt nagyon örültünk, mert ilyen kedélyes társaságban vidám dolog egy bécsi út, másrészt nagyon féltünk, mert a fogorvos mindig kínos, ha szükséges is! —

Egy közép nagyságú szobát kaptunk, mellette egy kicsit Lacikának. —

1/2 12-kor a Petersplatzra hajtottunk Morrishoz! Szemügyre vette a hidamat, és a fűróval leszedte. Fájdalmas volt! — Azután Blanki következett a fogával, amelyet már hetek óta maga kezel vattával és spiritusszal. — Ideiglenes tömést tett be neki, de még aznap ki kellett vennem, mert Blanki panaszkodott, hogy elviselhetetlen fájdalmai vannak. — Tehát a fognak nincs idege, illetőleg elhalt, és gázokat fejleszt. — Este a cirkuszba mentünk, ahol a gyerekek nagyon jól szórakoztak, hisz Blanki még sohasem látott ilyet. — Kerékpározás — csimpánzok és hasonlók. — Későn jöttünk haza.³

November 24.

Az Anna-utcában voltunk szentmisén és szentáldozásnál. — A kedves templom az állandóan kitett Oltáriszentséggel. — Milyen gyakran jártam itt a nehéz időkben, amikor az irgalmasoknál dolgoztam. Akkoriban Odönömmel és a gyerekekkel sokszor mentem ebbe a templomba. —

¹ Egy kis tollhiba. Orpheust is, a Hoffmann meséit is Offenbach írta.

² Szélmalom volt.

³ Aznap halt meg Bécsben P. Heinrich Abel SJ, Bécs nagy férfi apostola (szobrot is emeltek neki), aki B.-t negyedikben történelemre tanította. Érdekes, hogy erről ott helyben nem értesült.

Telefonáltam Misinek Köpcsenybe, és ő azt mondta, ma Józsit is elküldi hozzánk, minthogy neki is épp elég dolga van a fogorvossal. — Délben Morris mértéket vett az új hídról, és jól kifúrta egy másik fogamat. — Blankinak is megcsinálta két fogát.

Délután uzsonnára mentem Emmerichékhez, és onnan még Theophilhoz is elmentem, aki hála Istennek mostanig nem mutat visszaesést.¹ — Éppen zongorázott. — Este Józsi szerencsésen megérkezett, és Lacikának át kellett adnia neki a kvartélyát. — A Hotel Sacherban vacsoráztunk, azután a szobánkba mentünk, és nyugodtan otthon maradtunk, minthogy a szokatlan városi élettől igen elfáradtunk.

November 25. csütörtök

Mamival telefonon beszéltem. Azt mondta, hogy plébános urunk, Gusich már nem mer kilépni az utcára, mert legények jöttek hozzá és megfenyegették egy prédikációja miatt. Misi most elhozatta Tizit, hogy megbeszélje vele, mit lehetne tenni az esperesért. — A fogorvosnál bele kellett harapnom egy masszába, és alig tudtam kiszédni, azt hittem, kiszakítja minden fogamat. Azután befejezett egy plombát, ezúttal minden igen fájdalmas volt.

Uzsonnára Emmerich és Madeleine jött hozzám a Hotel Sacherba.

Sokáig kerestem valamit, ahová ma este a gyerekekkel elmehetnénk. Nehéz találni. — Blanki egy kis zavart csinált: 3/4 5-re vett jegyet a Ben Hur mozidarabba este 3/4 9 helyett, és így a jegyek ellenére nem tudtam elmenni a pompás Ben Hur filmbe, hiszen Emmerich volt hivatalos uzsonnára. Végül a „Fecskefészket” néztük meg, igen bájos operett, bár néhány vicc sajnos nem kifogástalan.

November 26. péntek

Misllel telefonon beszéltem. Otthon mindenki nagyon jól van. — Apró vásárlásokat végeztem karácsonyra, egy órát vettem Józsinak, 3 biciklit a gyerekeknek. —

A fogorvossal készen vagyok. Józsit viszont most másodjára kihozta meg. De nem volt annyira rossz, mint gondoltuk.

Délben ebédet adtam Eszterházy kanonok részére a Hotel Sacher egy kis különszobájában. Igen sikerült ünnepi alkalom volt, à la Iván bácsi. Én ültem az asztalfőn, ő jobbra tőlem, és azután a gyerekek: Lacika, Józsi, Blanki.

Uzsonnára jött Theophil, Ivy, a felesége és Lala. Különösen örültem, hogy Lala operált szeme most is nagyon jó. Eljött uzsonnára Eszterházy Casimir is, ő is kapott egy csésze teát. — Este a Grand-

¹ Theophil 1927-ben halt meg.

hotelba mentünk, első ízben oda, ahol az esküvői ebédem volt, sőt ugyanazon a helyen ültem, ahol Misllel mindig. — Valamivel elrontottam a gyomromat, és este olyan rosszul voltam, hogy már azt mondtam Blankinak: ha még rosszabbul leszek, telefonáljon Emmerichnek.

November 27.

Nem mertem szentmisére menni, mert még tegnapiról féltem, hogy esetleg rosszul leszek. — Keveset reggeliztem, és azután csak a gyapjút vettük meg Mislnek, gyertyákat a kápolnába, élelmicikkeket Ancsinak. —

3/4 11-kor két autóban visszamentünk Kittseere. Az elején Wolfsthalig gyönyörű napsütés, azután hirtelen áthatolhatatlan köd, olyan sűrű, hogy este egyáltalán nem tudtunk volna menni. —

Enyéim nagy szeretettel fogadtak, az összes gyerekek és felnőttek sorba csókolgattak. Igazán öröm és Isten kegyelme! —

Uzsonnára jött Walterskirchen a kis Eszterházy-lány betegemmel. — Dr. Fuchs Otti fia hála Istennek nagyon-nagyon jól van!

November 28. vasárnap

Advent első vasárnapja.

Dél előtt Maxl-lal Dr. Fuchs fiához, Ottihoz mentem, aki hála Istennek már láztalan, bár igen sápadt. Óriási étvágy állt be nála, de még semmit sem szabad ennie. — Még mindig visszaeséstől félek a tifusza. Vittem neki narancsot és keserűcsokoládét. —

Kolompár cigány ma ott volt az utcán, és kiteregette elém a földre minden írását. Mondtam neki, hogy a szél elviszi az okmányokat, mire ő: A fene egye meg a cédulákat, ha én a hercegemmel beszélek! Azután arra kért, vegyek neki egy lovat! — Este a gyerekek lóversenyt játszottak.

November 29.

Nagyon viharos nap, hideg, ködös. Csak félórát voltam a szabadban, így is csontig átfáztam. — Előtte állandóan az íróasztalnál ültem és írtam, írtam mindenfelé. Délre megjött Ledochowsky gróf, sok viccet mesélt nekünk.

Változatosság kedvéért megint egy órát javítottam, Karliét. Max már nem akarta ideadni az övét, mert egyszer pechem volt vele. —

Misl egészen kétségbe van esve, hogy régi vágya, a magyar Misa-le nem sikerült, csak a vasárnapokat tartalmazza. —

¹ Eredetiben is magyarul.

² Wladimir Ledochowsky. A jezsuita rendfőnök és a nemrég boldoggá avatott nagy missziópártoló Ledochowska családja.

A magyar tanítónő sajnos egyáltalán nem ért a matematikához. Blankerl a hármasszabályra vonatkozó teljesen hibás szabályokkal jött hozzám. —

Este rejtvényt fejtettünk, igen-igen nehezeket. — Ledochowsky meséli: egy részegest figyelmeztetnek: ne igyál hát! No de — mondja — már 80 éves vagyok! De ha nem ittál volna, talán már 90 lennél! —

November 30.

Mislnek egy magyar levelet fogalmaztam P. Szunyogh OSB részére. Nem valami egyszerű, mert Misl nagyon elégedetlen volt Missale-küldeményével. — Ti. örült, hogy az ő kezdeményezésére és adományából végre magyarul is megjelenik egy Missale, és már hónapok óta mondogatta mindenkinek: „most jön az új Missale, remek, komplett.” És erre kétségbeesésére egy Proprium és Commune nélküli Missale érkezik! tehát olyan, ami eddig is volt magyarul. — Most tehát a nevében egy levelet írtam, amelynek kifejezésre kellett juttatnia a csalódását, de úgy, hogy a szerzőt ne sértsük meg! — Nehéz feladat. —

Délután autón Bruck a. d. Leithába mentünk Harrachékhoz: Wladimir Ledochowsky, Ancsi, Blanki, Karli és mi ketten. — A sötétben csaknem eltévedtünk. Jeges szél! —

Megvizsgáltam a család egyik tagját is, akinek ki akarták venni a manduláját, pedig teljesen fölösleges. Ez az állandó operálás, ahol nincs mit operálni! — Harrachék nagyon örültek, hogy lefűjtam a beavatkozást.

December 1.

Ez megint gonosz éjszaka volt. Nem tudtam elaludni, aztán az orrom, amelyet hetek óta nátha kínoz, gyomorfájás és más fájdalmak! Csakhogy milyen mellékes lesz az olvasónak 8 vagy akár csak 1 év múlva is, hogy én december elsején éjjel aludtam-e vagy sem. Így van ez minden fájdalmunkkal és szenvedésünkkel. Mit szenvedett az én szegény, szegény anyám: vesegyulladás, vakság, és lelkileg —! Minden szenvedéséből csak az érdekem maradtak meg. Az akkor olyan jelentős szenvedések — hol vannak! —

Mami Blankival és Józsival a fogorvoshoz ment Bécsbe. Józsival még vele kellett adnom egy Szent József-kepecskét.

Délelőtt a köpcsényi postamester jött látogatóba hozzám.

Este megjött Mami egy roppant kedves japán chin kutyával. Egészen 1 kiló, és igen bájos! — A gyerekek mind boldogok voltak, és becézgették a kis állatot. Sajnos éjszaka kicsit zavaróan hortyogott, minthogy Mami betette az ágyba mellém. — Eszterházyék voltak itt a kislánnyal. —

¹ Proprium: a szentek ünnepei. Commune: a szentek közös miséi.

December 2.

Ma csak 10 perccel 8 óra előtt ébredtem föl, úgyhogy rohamtempóban öltözködtem, és siettem a szentmisére. — Ebédre Sandrával és Maxszal Lónyayékhoz mentünk Oroszvárra. Lónyay jószágigazgatója, Koderle is ott volt, és egy 70 éves öreg plébános, aki igen kedélyes és vidám. —

Ebéd után Lónyay Elemér még megmutatta nekem a kályhákat és a képeket. — Azután hazajöttünk. 1/2 5 körül megjött Blanche nővérem Bibersburgból. Sajnos olyan ritkán látom, annál nagyobb volt az öröm, hogy láthattam. — Mayer-féle cukorkákat hozott a gyerekeknek. — Este az esperes úr is itt volt. Azt kérte, ajánljam be Eszterháznak egy plébániára, a plébánia neve „Trauersdorf”. Nomen est omen?² —

A mellékszobában a gyerekek egy asztalon bridzspartit rögtönöztek, a másikon tarokkpartit, a kicsik pedig egy földrajzi játékot játszottak. — Mi közben Blanche-sal a szalonban ültünk, és én kis rózsákat festettem, mint a gyerekek felajánlását a jászolhoz. Minden kis áldozat egy rózsza, amelyet a gyerekek a jászolba tesznek az eljövendő Kisézus számára.

December 3.

A hónap első pénteke. —

Blanki, Józsi, Tildette autón Bécsbe mentek a fogorvoshoz. Max és Sandra is velük tartott. — Hogy milyen szükséges a fogorvos, azt mutatja, hogy csak hozzávetőleg Józsinál 7, Blankinál 6, Ancsinál 7, Ivinél 5 tömással kell számolnom, tehát mindössze 4 gyereknel 25 tömással! —

Dél előtt egy beteg is volt nálam, egy soproni karvezető, ugyanaz, aki évekkal ezelőtt egy fáklyásmenettel járt itt. A ligetfalusi munkások rendezték ezt nekem.³ —

Blanche-sal sétálni mentünk, de olyan „bitterly cold”⁴ volt, hogy örültem, mikor megint a szobában lehettünk.

Blanche délutáni szunyókálását intézi mellettünk Ancserlial. — Ivi Mamival és Blankival autón Wolfsthalba ment. Első alkalommal képviseli az összes sofőröket. Remélem, baleset nélkül! —

Most Karli ül mellettem, és levelet ír legidősebb nénjének, Lilikének, de óriási nehézségeket okoz neki, mindig kérdően néz rám, — úgy látszik, a betűk még nem mennek elég jól! —

¹ Híres cukrászda Pozsonyban. Innen tanulta a cukorkakészítést B.

² A név: előjel? Trauersdorf ul. a szomorúság, gyász faluját jelenti.

³ Lásd a bevezetést (39).

⁴ Zord hideg. Angolul írja.

December 4.

Délelőtt Blanche-sal voltam, azután Karlinak adtam matematika-órát. —

1/2 12-kor Misl és én Magyaróvárra mentünk az öreg Frigyes főherceghez. Ebéd után kezdődtek a konzultációk. Először jött egy sofőr sérült szemmel, azután következett a főhercegnek és feleségének a szeme, utána a fiatal Albrecht főherceget konzultáltam. Egészen véve nagyon kedves látogatás volt.

Mikor hazajöttünk, megint Szűzanya-szobrokat öntöttem, 8 darabot. Blanche kapott egyet, Ivi egyet, és Ledochowsky gróf is kapott egyet.

Lefekvéskor a kis japán kutya megint bohókás tréfákat csinált, és Mami játszott vele.

December 5. vasárnap

Énekes mise, de sajnos az összes uraságok igen rosszul énekeltek. — Így reggeli előtt a hangok sajátságosan rozsdásak, és ha az enyémmel próbálom menteni a helyzetet, akkor jön még csak ki igazi krákogás belőle! —

1/2 12 felé jött Eiselsberg professzor a feleségével, két lányával és a fiával látogatóba. — Nagyon örültem, hogy Eiselsberggel eldiskurálhattam. Sajnos mindig csak operációkban működtem vele együtt. — Már évekkel ezelőtt Pozsonyban egy barátomnál, S.-nél, Ca. recti¹, Fernynél 'laparatomia'², L.-nél cholecystotomia³, Th.-nél Ca. linguae, mostohaanyámnál nyelöcsőbénulás stb. — Eiselsberg sok érdekeset mesélt a praxisából, mindenféle országba tett utazásait tanácsadóként, — érdekes személyiség! — Így Athénben a király bordájának egy darabját távolította el, Dél-Oroszországban egy amputálást hajtott végre stb. stb. —

Ma esett az első hó Köpcsényben, mert Kőrmenden már volt néhány órára. Még most is kövér pelyhek hullanak az égből. —

December 6.

Reggel még telefonálni akartam Bécsbe, hogy értesítsem Morris fogorvost: a gyerekek nem mennek, mert a közlekedés lehetetlen. —

A postamester telefonált, hogy nem jön posta, a drótok mind leszakadtak a magas hófúvások miatt. — Üvölt a kittseei orkán, a kályhák fűtyülnek. A gyerekszobában a kályha visszavágja a lángokat az északi szél miatt.

¹ Végbélrák.

² Hasmetszés.

³ Az epehólyag megnyitása.

Délután Blanche-sal diskuráltunk üzleti dolgairól, igen kedélyesen és kedvesen. —

Karli szokásos óráját vette tőlem, csak a 3 × 8 megy rosszul az egyszeregyben! —

December 7.

Ma két szentmise volt: 8 órakor én ministráltam Franzerlall, és 1/2 9-kor a felsőörsi prépost misézett, neki Karli ministrált. —

Délelőtt megvizsgáltam Blanche szemét. Túl gyenge cvikkere volt; minthogy a látása a távolba + 1, a legjobb + 4 volt neki. Mindjárt neki ajándékoztam az enyémet, amely az íróasztalon feküdt. —

Azután sokat diskuráltunk az én testamentumomról Köpcsényre vonatkozólag és hasonlókról. Hamarosan jött az ebéd, az idő nagyon gyorsan eltelt. — Este Ancsi és én imádkoztunk, hogy Blanche ne tudjon elutazni, de sajnos a motor mégis megjött; Ancsi azt mondta, hogy rosszul imádkoztam! De a jó Isten azt akarta, hogy december 8-án ott legyen a harmadrendi gyűlésén. —

A holnapi nap elővételezett ünnepségeként áldásunk volt. —

A rádióm eleme oda van! hogy miért, nem tudom! de oda van! — Blankával magyar 1 × 1-et csináltunk, de nagyon gyöngén sikerült. — Mit fogunk csinálni az apátnővel? nekünk kell elvinnünk Pertelsteinbe! Salzburgból! Isten segítse őt és bennünket . . .

December 8.

Mária szeplőtelen fogantatása! — Micsoda nagy ünnep. Misl és én egészen a nagy nap benyomása alatt voltunk. Misl újra és újra elmondta: „Tota pulchra es Maria et macula originalis non est in Te!” — Egyesültem a kongregációmmal is Budapesten, bár csak gondolatban, egy erőteljes „Renovo”-val!¹

Valamivel enyhébb idő volt, így hát kimehettem, és vagy 3/4 óra hosszát a levegőn voltam. Éppen ma a basedowos náthám sem kínozott annyira. —

Az újsághírek háborút rebesgetnek Olaszország és Franciország között! Hát még nincs elégük az embereknek a borzalmas világháborúval, amely éveken keresztül vágóhíddá változtatta Európát?! — Hol marad hát a béke? — Persze Isten nélkül sohasem tudja megtalálni a világ. Mert az ember Isten nélkül valami „szörny”, saját magának, a felebarátnak, az életben és még jobban utána! — Bizony a legnagyobb ostobaság és legnagyobb tévedés is tagadni az Istent, Aki lépten-nyomon élénk lép a teremtésben mint annak oka.

¹ Egészen szép vagy, ó Mária, és az eredeti bűn szeplője nincs meg benned.

² „Megújítom”, ti. a kongregációs fogadalmat.

December 9. csütörtök

Gépkocsin Bécsbe mentem karácsonyi bevásárlásra. Ömlött az eső, az út egészen fölpuhult, helyenként még hóhegyek közt jártunk, amelyeket frissiben lapátoltak fel. —

Bécsbe érkezve mindjárt jó szobákat kerestünk hosszabb tartózkodásra.¹ Mikor megérkeztünk, a szobák jéghidegek voltak. — Elmentünk ebédelni. Az ebédlőben sok ismerős volt: Majláth grófnő, Cziráky Maritta, Eszterházy herceg nővérei, Eszterházy Pál feleségével és a gyerekekkel. —

4 óra felé Karlival autón Rapf óráshoz mentem. — Már az apját ismertem. — A szegény szívbeteg sokszor elhozta hozzám a kisleányát Kittiébe a háború nehéz idején, és akkor rendszeresen egy kis lisztet és meggyet vitt magával haza. Most a fia már nagy, és ő vezeti a boltot. Este nagyon fáradtak voltunk, és hamar aludni mentünk. Lacika 1/2 10-kor jött meg.

December 10.

Reggel 1/2 8-kor fölkeltem, és Blankerlivel a kapucinus templomba mentem szentmisére és szentáldozásra. Apponyi feleségét is ott találtuk.

Délelőtt fogorvos! Ivi is bejött, így Blanki, Ancsi, Ivi, Józsi, Lacika és én voltunk Morrisnál. — Hát akadt munka a sok foggal. Morrisnak nem volt sok ideje, megcsinált Blankinál egy tömést, beplombálta Józsi fogát, és 1/2²-kor már újból a hotelben voltunk. —

Délután nagy rendelés, ugyanis a Hinterbrühl-ből való Majláth megvizsgáltatta a szemét, mindjárt utána pedig Cziráky Maritta kérte tanácsomat a leukómiájának a tetoválása miatt.³

Még színházba akartunk menni, de már elég késő volt, így csak a kívánság mellett maradtunk. — És végül is a legjobban mindig együtt érezzük magunkat. A kis „Cuki” kutya is velünk jött, és egész gyermekszerűen felvidításként szolgál. — Ivi és Józsi megint visszament Köpcsénybe. —

December 11.

Reggel gyónni voltam (kapucinusok). Sajnos az én régi páterem, Csák András már nem ül a gyóntatószékben: meghalt. — Azután reggelizni mentem Blankival a Tyrolerhofba. —

Fogorvos. Ancsinak 4 fogát hozták rendbe aranybetéttel, ő igazán érzéketlen, nem így Józsi, aki utána következett. Minden gyerek, Karli is, állandóan a szájába nézett, és folyvást nevetett a furkáláson és Józsin, aki csakugyan igen érzékeny. —

¹ Itt lerajzolja az elhelyezését. ² Az óraszám kimaradt! ³ L. a máj. 29-i jegyzetet.

Egy nőbeteg, egyik rokonunk, Gleisbach kért, hogy menjek el holnap az édesanyjához; igent mondtam.

Délután egy gramofonkereskedésbe látogattunk, lemezeket kerestünk. Egy egész óráig eltartott, míg elkészültünk. — Mami igazán sebesre szaladgálta a lábát, egész nap az üzleteket járta, hogy mindenkinek valami ajándékot vegyen karácsonyra! Laló ma tette első szóbeli vizsgáját geometriából, most már ebből a tárgyból készen áll az államvizsgára. A kedves, jó fiú olyan szorgalmasan dolgozik, és egyáltalában a legjobb gyerek, akit kívánságcedulán kérhetnék a jó Istentől. Szerény, pedig nem egy témakörben igazán mély tudása van, valóságos! dolgoz, szíves! Hálát adok érte Istennek, Ő áldja meg nagyon-nagyon!

December 12. vasárnap

Reggel szentmise az Anna-templomban. — Azután taxit vettem, és elmentem a 83 éves Gleisbach, szül. Batthyány grófnőhöz. Egy öreg-öreg anyókat találtam, aki nagyon kedves, egészen a régi időkből való, törekeny, mint egy üvegházi növény. — Receptet írtam neki, megvizsgasztaltam, és úgy éreztem, hogy a kedves néni elégedett volt.

Délután nagy megbeszélés folyt, hová menjünk, minthogy vasárnap van és sokféle van délutáni előadás. — Lacika, Karli és én végül is a cirkuszba mentünk. Karli azt hitte, hogy a cirkuszt teherkocsikból kell nézni, minthogy falun mindig ilyen vagonokban utazó cirkuszosokat látott! — Az előadás igen sikerült volt, különösen az utolsó szám egyenesen túl veszélyes: egy ember, aki felülről lefelé bukik, és megint föllendül egy hurokban.¹

December 13.

Reggel a ferences templomban szentmise, azután a fogorvoshoz mentünk. Józsi is eljött Köpcsényből, és mi sokat nevettünk, mert olyan komikusan viselkedik.

4 órakor először mentem egyedül sétálni Bécsben, Blanche-nak tüziszerszámot vettem. — Mikor hazajöttem, Theophilt találtam az uzsonnánál. — Szegény egészen nyomott hangulatban van, természetes, — hisz tudja, hogy nyelvráknál igen ritka a gyógyulás! Most hirtelen a gyomrával van baja (metasztázis?), azután nagy gondban mutatott nekem két kemény mirigyet az álla alatt. Istenem, milyen szomorú is az állapota! Hisz mindannyian halálra vagyunk ítélve, — de a halálos ítélet mégsem olyan határozott, mint egy Ca-nál! Istenem, légy iránta nagyon-nagyon kegyelmes. — Azt is mondta nekem, hogy amikor igen szomorú, „egy Miatyánk, és megint jobb.”

¹ Lerajzolja vázlatosan.

² Áttétel.

December 14.

Minthogy két éjjel már állandóan vakbélfájdalmakkal kínlódom, azonkívül az angioszpasztikus¹ náthám igen erős volt, helyettem Misl ment Ancsival a templomba, én Karlival meg Blankival otthon maradtam. — Reggelire Emmerich jött hozzánk, és 1/2 10-ig elcsevegett. Most azután mentem Blankival bevásárolni — Mislnek! Ez egész különösen nehéz ügy, mert az én Mamim tulajdonképpen semmi határozott dolgot nem kíván karácsonyra, így hát néhány kis nippet és ilyesmit vettem neki! —

Fogorvos 1/2 1-ig, azután még gyorsan a Tyrolia könyvkereskedéshez. — Ferdinánd megjött Kittseeből és azt mondta: az útszakaszon óriási köd, induljunk el nagyon korán, hogy ne kerüljünk bele. Így már 1/2 3-kor elmentünk Bécsből, és 5 órakor szerencsésen megérkeztünk családunkhoz. Mindenki örült a jövetelünknek. — A gyerekek ugráltak, — én először a Legszentebbhez mentem, hogy kifejezzem hálámat kegyelmeiért!

December 15.

Délelőtt elintéztem a postámat, és egy sereg sürgönyt adtam föl holnapra. Először Schwarzenberg apátnőnek, akit holnapután Salzburgból Pertelsteinbe kell a súlyos szívbajával vinnem. — Azután Clemens Preuschennek, aki felajánlotta, hogy Salzburgban segítségemre lesz a kupérendelésben stb. Azután az Európa-hotelbe: fűtött szoba, azután Grácba: fűtött szoba. Így szövögettem a fonalaimat mindenfelé az úthoz. Milyen kellemes, hogy az én drága Mislem mindenhová elkísér, így jelentősen könnyebb nekem az egész. —

Egy nőbeteg jött hozzám délelőtt Pinkafeldről. —

Sétálni is mentünk Karlival, és megnéztük a bicikliket, amelyeket mind a 3 kicsi: Gitta, Cika és Franci karácsonyra kap. —

A családi betlehem is bevonult ma a hálószobába, — a jászol még üres. — A báránycák mind kis cédulával a nyakukon, mindegyiken egy-egy gyerek neve áll: egy báránycáka, egy gyerek. Minden este lassan közelebb rúkolnak az eljövendő Kisjézushoz, akinek üres jászlába kerülnek a kis áldozatok papírdarabkái.

December 16.

Orvosi segítőakció a pertelsteini apátnőnek.

Kittsee — Salzburg — Graz — Pertelstein.

A mai nappal kezdődött tehát az az orvosi feladatom, hogy a pertelsteini apátnőt — aki súlyos szívbeteg, és látogatásra utazott a württembergi Kellenriedbe, az új St. Ehrentraud apátság fölszentelésére — Salzburgból visszakísérjem. —

¹ Ideges alapú.

Köpcsényből autóval egyenesen a vonathoz mentünk a Westbahnhofra. Beszálltunk a Varsó — Párizs expresszvonatba, miután a pályaudvaron megebédeltünk. Itt még Theophillal találkoztunk, Ca-áttételygyanús gyomorral! — Szegény, szegény ember! —

A vonat ragyogóan ment, és én drága Mislemmel egyedül ültem egy kupéban. — Salzburgba este 1/2 8-kor érkeztünk, a Hotel Európába. — Az egész üres, mint egy barlang. Nyomban telefonhoz hívtam Clemens Preuschen, azután a nonnbergi apátság. — Vacsorára eljött Preuschen a feleségével és a lányával, estélyi ruhában, pedig hát egyedül voltunk. — Hosszú idő óta most ettem először hegyi pisztrángot.

December 17. Salzburg

Misl reggel mindjárt az apátságba ment érdeklődni. Én otthon maradtam, és leveleket írtam. Pontosan 12 órakor a pályaudvaron voltunk. Az apátnőt két férfi hordágyon hozta ki. — Szaladtunk jegyet venni, és egy jó kupét szerezni mellettünk neki egyedül. Igen jól sikerült, és kedves védenecink, az apátnő és a szubpriorissza hamarosan ott ültek a mellettünk levő fülkében. — Elmesélte nekünk a Salzburgig tartó úton történt kis bajt. Egy doktor autót ígért, az nem jött stb., ő rosszul lett, mert az autó, amit végül kerítettek, örült tempóban vágatott a vasútra. — Egy sváb asszony azt mondta neki: „hochmütige Äbtissin” stb.¹ — Misl és én leültünk a mellettük levő kupéba, és kezdtük eszegetni a keménytojásainkat és linzertortánkat, ugyanis kántorböjti péntek volt. —

Grazban ott vártak már a sürgönyileg megrendelt hordágyvivők. Este 8 órakor érkeztünk. — Még egy autót kellett keresnünk, és kedves páciensünk — igen fáradtan! — elment a Sacré-Coeur-be, mi az Elefánt-hotelba, ahol a tulajdonos, Piller, régi ismerősünk fogadott. Kedélyesebb, mint Salzburgban.

December 18. Graz — Pertelstein

Reggel Mami és én még a ferences templomba mentünk gyónni. Egy roppant kedves, szentéletű atyát találtunk, Ferencnek hívják. Azután elmentünk Karla Attemshez és Frida Dumont-hoz. Két öreg — nagyon öreg hölgy. Olyan boldogok voltak, hogy Misl láthatták, hogy ezt mondták: „Soha az életben nem felejtjük el a látogatását.” Onnan Ernst bácsihoz, Mami apjának fivéréhez mentünk. Ő most 89 éves. — 1/2 12-kor kettesben megebédeltünk, azután két autóval elmentünk a pertelsteini apátnőért a Sacré-Coeur-be. — Misl fölfedezte, hogy a főnöknő unokahúga. Nagyon szívélyesen beszélt vele.

¹ Hochwürdige Äbtissin helyett. Hochwürdig főtisztelendőt, hochmütig viszont fennhéjázót jelent.

Azután az apátnőt lehozták a lépcsőn hordszékekben, utána jött a kolostor főnöknője. — A vasúton minden elő volt készítve, mert előző nap megtettük intézkedéseinket. — Az apátnő jól kipihente magát, és hamarosan elértük utolsó állomásukat — Fehringet. — Egy kocsi várt a kolostorból a betegre. Még odamentünk a kocsinhoz, egy korty szilvóriumot adtam neki erősítésül. — Az apátnő még örömmel rámutatott a kolostori lovakra, és azt mondta: „magunk neveltük őket a kolostorban”, és a takaróra, amelyen egy himzett monogram volt: 9-es és † Szt. Gabriel: „Ezt az Őn jövőendő hályogbetegje csinálta.” Még gyorsan készítettem néhány fényképfelvételt, de a világosság olyan gyatra volt, hogy attól tartok, semmi sem lesz a képekből. — Most hát ott haladt előttünk egy nyitott kocsi a két bencés nővérrel, a hegyes csuklya a fejükön. — Mi egy sürgönyileg megrendelt kocsin közvetlenül mögöttük tartottunk fölfelé a hegyre. — Az egész környéken mindenki tudta, hogy a forró vággal visszavárt apátnő megy a kocsiban. Hisz betegsége miatt 4 hónapig volt távol, és olyan rosszul volt, hogy már a haldoklók szentségeit is fölvette. —

Minden ember nagy szívéllyességgel üdvözölte az úton. Minden házból asszonyok jöttek ki a gyerekeikkel, és kis virágokat nyújtottak át. — Félúton üdvölvéseket adtak le, és amikor messziről megláttuk az apátságot, minden nővér ott állt az erkélyen, az ablakokban, sőt a toronyablakban, és örömmel integettek. Közben kisgyerekek jöttek, és megható beszédet tartottak. — A könnyeim csak úgy peregtek a kabátom prémjére, túlságosan szép volt ez a szeretet, amely lényegében Isten képviselőjének szólt, tehát valójában Isten volt megható, és ragadta meg nagy erővel Misl és engem. — Földíszített „Benedicite”¹ és más mondásokkal ékesített fenyőgirlandokon keresztül érkeztünk a kolostor portájára. Ott Pater Lichtenstein (a herceg) fogadta! A klauzúraajtó bezárult. — Mi a beszédszobába mentünk, ott parádés uzsonna várt gazdagon díszített szobában. Az én helyemen egy babérkoszorú feküdt egy szép kartonlappal, amelyen kalligrafikus írással ez állt: „Amit csak az enyéim közül egynek tettetek, nekem tettétek”, latinul, és a „mihi fecistis” M-jében a Kisézus, meg az én kedves virágom, a nefelejcs. Megint könnyek toltak a szemembe, és az ajkamra a zoltár mondása: „Non mihi, non mihi, sed Tibi Domine sit gloria.”² — Hiszen csakis Isten kegyelmének köszönhetem, hogy betegem ilyen jól megjött. — Misl helye is örökzölddel volt díszítve, és ő egy csodálatos szépen himzett korporálét³ kapott; az apátnő szava pedig: „a jó Isten fizessen vissza mindent a gyermekeiben”, minden bizonnyal

¹ Mondjatok áldást (ti. Istennek) — ez a bencés üdvözlési formula.

² Ne nekem, ne nekem, hanem Neked, Uram, legyen dicsőség. 114(113)zs. kezdete.

³ Keményített kis terítő, amelyen a Szentostya nyugszik mise közben.

felejthetetlen marad számára. — Gyorsan meglátogattam még orvosi minőségemben szobájában az apátnőt. Ágyában feküdt. A szív igen gyöngé. De remélem, pár nap alatt megerősödik. —

Lily nagyon kedves volt. — Egy nővérnek még fogat húztam, azután elutaztunk Grazba. —

December 19.

1/4 5-kor a vekker ébresztett bennünket az Elefánt-szállóban. — Megjött a vonat Abbáziából, 40 perc késése volt, kevés hely. — A hold teljes fénnel világította meg a hegyes vidéket az elragadó szakadékokkal, parasztházikókkal. A Semmering előtt lassan megjelent a hajnalpír, és 10 órakor Bécsben voltunk. — Siettünk a máltai templomba, ahová még éppen evangéliumra érkeztünk, hisz ma vasárnap van. Autóval már 12 órakor drága gyermekeinknél voltunk, akiket Isten mind megoltalmazott nekünk. — Teljes szívből Te Deum-ot imádkoztam. —

December 20.

Nyugodt nap a megelőző órák után. — Elintéztem Maxszal a postát. Azután matematikaóra Karlival, aki még azon az állásponton volt, hogy egy órában 100 perc van, és a millimétert összetévesztette a méterrel. Utána Karlival szánkázni mentem, hó ugyan voltaképpen nem volt, de a fődolog úgyis a friss levegő volt egészségi okokból. —

Reggel hosszú idő után ismét ministráltam.¹ Most még gyorsan feladatokat kell készítenem Karlinak. Ciki fekszik, de csak mert tegnap egy kis láza volt. Nátha. —

December 21.

Nyugodt nap erős karácsonyi hangulattal. — Mindenütt kis csomagok hevernek, és az én kedves Mislnek igen sok a dolga azzal, hogy elrendezze mindenkinek az ajándékát. — Sok levelet megírtam, délelőtt kicsit sétáltam. —

Kiskutyánk, a japán Puki, nagy örömet szerez Mislnek és minden gyerekeknek. Kiderült róla, hogy légyvadász, az összes legyeket bekapja. Utálatos foglalkozás, de hasznos. —

December 22.

Földállítottuk a karácsonyfát, és az asztalok, egyelőre üresen, szintén mind ott vannak a nagyteremben. — Este a nagyobb gyerekek földszítették a fát süteménnyel és almával. Én ezalatt Szűzanya-szob-

¹ A följegyzések szerint december 7-e óta. Ez az ő szokásai mellett valóban „hosszú idő”!

rokat és Jézus Szíve-szobrokat öntöttem. Este a gyerekeket befogott szemmel vezették át a termen. — Azután következik még minden este a mi 9 napos karácsony előtti ájtatosságunk: minden gyerek a jászol körül térdel, és háromszor énekeljük: „Veni Domine Jesu”, közben a kis jászlat villanyfény világítja meg, különben sötét van a szobában. A jászolban még nincs ott a Kisjézus, és körülötte a karácsonyi pásztorok sem.

December 23.

Minthogy sofőrünk, Ferdinánd karácsonyi szabadságon van, Lacika állt elő a nagy kocsival, és 12 órakor Oroszvárra mentünk ebédre Lónyayékhoz. — Ott, mint rendesen, téli terveikről diskuráltunk. Rómába utaznak, nagyon rábeszéltek bennünket, hogy mi is utazzunk oda. — Persze szép is lenne, csak hogy pénzügyileg is kerestülvihető-e, az más kérdés. — Lónyayék igazán a barátaink, kedves, vallásos emberek, és jelenlétük külföldön csak örömünkre szolgálna. — Lacika 4—5 fokok hidegben és szélben, de igen ügyesen hozott bennünket haza. —

Hazaérve a nagyteremben most már ráraktuk az asztalokra az ajándékokat. — Karli — hogy a legkisebbel kezdjem, egy indiánsátrát kapott, szánkót, dinamóvilágítást a kerékpárjára, útitáskát. Franci biciklit és matadort¹, Ciki, Gitta biciklit és sok apró ajándékot, Blanki fegyvert, Józsi Schaffhausen óráit, Ivi gramofont, Anna toalettkáját, Lacika egy nagy zeneszerszámot, hajkefét stb. Mindenkinek megvolt az ajándéka, és Mami szeretettel díszítette föl kinek-kinek a helyét. — A Walterskirchen kisgyerekek, Resi és Annerl jöttek hozzám látogatóba. —

December 24.

Reggel Max görnyedezve jött, óriási hexenschussal a hátában. — Gusich plébános jött hozzánk ebédre, és Mami meglepetést készített, amennyiben sonkás kockát tálalt föl, de sonka helyett lazaccal. Már-már senki sem akart enni, hiszen ma péntek és böjti nap van. —

Ebéd után elrendeztük az ajándékokat, a terem most így fest:²

A gyerekek már mind igen izgatottak, csak bekötött szemmel mehetnek át a termen. — Délután mindnyájuknak aludniuk kellett, mert este ezúttal minden gyerek megy az éjféli misére! ez is nagy újdonság, főleg a kicsiknek.

Este 1/2 6-kor meggyújtottuk a karácsonyfát, a gyerekek nagy izgalommal várakoztak a könyvtárban. — Mami csengetett, kinyitottuk

¹ Technikai ügyességet fejlesztő játék fapálcikákkal.

² Lerajzolja az asztalokat: jobbra a személyzet, balra a gyerekek ajándékai, köztük Mami, Papi, Max és Sandra asztala, karácsonyfa.

a terem mind a két ajtaját, és mindenki hatalmas Hallóval özönlött be a terembe, s felállt háttal az ajándékoknak. Az egész ház egybegyűlt, a teljes személyzet is. Most mindannyian elénekeltük: Stille Nacht, heilige Nacht, — azután pedig mindenki megfordult, és következett kinek-kinek a nagy öröme. — A gyerekek rögtön biciklizni kezdtek a teremben, Ivy hozzáfogott gramofonozni stb. Igazán kedves és szép karácsony volt mindenkinek! —

December 25.

Éjjel mindenki az éjféli misén volt, úgyhogy a legtöbben még nem voltak készen a 1/2 9-es misére. Én a 9-esen ministráltam.

Dél előtt próbáltam az új Neutrobalz készülékemmel Párizs pontos időjelzését elkapni, sajnos nem sikerült. — Maxnak hatalmas lumbagója van, alig tudott járni. —

Délután Lónyayék jöttek autóval látogatóba, itt maradtak uzsonnára és még az áldásra is, mert a kocsijuk világítása nem működött. — A gyerekek a mai napot a Jézuska ajándékaival töltötték. — Mindenki azokkal a dolgokkal volt elfoglalva, amiket kapott, és nagy volt mindenkinek az öröme. Kedves karácsony, amiért szívem mélyéből Deo gratias-t mondtam. —

December 26.

A fiúk elkéstek a vasárnapi miséről, és -4° hidegben gyalog kellett elmenniük a falu templomába, — mindenesetre tanulság, hogy legközelebb pontosabbak legyenek. —

Dél előtt 11 órakor jött Theophil a feleségével és Lala fiával, — hogy egy kicsit elterelje a figyelmét. Szegény voltaképpen igen keveset és rosszul eszik, éppen úgy, mintha gyomor-átfétele lenne. — Milyen gyakran osztják be az emberek rosszul az életüket, — legalább ahogy látszik. Úgy látjuk, mintha ebben az angol asszonyban — elnézést a kifejezésért — túl kevés lenne Theophil számára a lélek. — Ki tudja, miért engedte ezt a jó Isten éppen így. „Intellectus Divinus mesurat et regulat omnia.” — Misl, aki igazán csupa szív, igyekezett és igyekszik a lehető legkedvesebb lenni, hogy még igen sok szeretetet mutasson iránta élete hátralevő napjaiban. — Mégis csak rettenetes, ha az ember — mint ő — sohasem szabadul a gondolatától, hogy hamarosan meg kell halnia. Más bajoknál van egy krízis, és az ember reméli, hogy kiállja, de a gyomorrák-áttételnél nincs már remény!

¹ Ez persze alig több tíz perces útnál.

² Az Isteni értelem megmér és szabályoz mindent. Szt. Ágoston, vö. máj. 13.

December 27.

Ministráltam, sajnos ma nem tudtam szentáldozáshoz járulni, mert éjjel nagyon fáj a gyomrom, és szódát kellett bevennem. —

Francinak ezüstamalgámmal betömtem egy fogát, és még két guttapercha tömést is csináltam. — Azután megvizsgáltam Theophilt. Nem éreztem ellenállást, de még túl korai is lenne! Mindenesetre örültem, hogy nem találtam semmit, mert így vidámabb arcot vághattam, és ezzel vigasztalhattam. — Mindjárt elmentem imádkozni érte: a jó Isten adjon sok-sok kegyelmet lelkének és testének. —

Mint mindennap, egy félórara, 12—1/2 1-ig sétálni mentem. Hideg volt, de jó napsütés! —

Délután esperes úr jött látogatóba, gramofonoztunk! —

Mikes püspöktől megjött az engedély 5 évre, hogy a Legszentebbet az oratóriumunkban tarthassuk. —

Ivi vadászni ment Walterskirchenékhez, első ebéd, amin egyedül vesz részt Wolfsthalban. Nagyon nehezen szánta rá magát, hogy elmenjen, de én melegen ajánlottam! —

December 28.

Aprószentek ünnepe. — Kedves kastélylelkészünk, Giczy a gyerekekért misézett. —

Délelőtt néhány betegem volt, kicsi gyerekek, akiket a bergi plébános hozott ide. Azután 12 órakor a levegőre mentem 1/2 1-ig, ezúttal a befagyott kanálishoz a kastély fala mellett, ahol a gyerekek szánkókkal húzták magukat. —

Sok postát is elintéztem. Főleg írtam egy levelet a kedves Schwarzenberg apátnőnek, a szívbetegnek, akit Misl és én Salzburgból Perlesteinbe hoztunk. — Nagyon kedvesen akartam neki írni, hogy lásék az örömem, amiért megint jól van. — Sok vendég jelentkezik: Walterskirchenék akarnak jönni Pater Pammerrel¹ Kalksburgból, azután Harrachék, mindjárt 5 személy, Eszterházyék etc. etc.

Ma megint arra a meggyőződésre jutottam, hogy Theophilnál nincs szó gyomor Ca-ról, túlságosan ellenére lenne a statisztikának, és jobban is eszik! Igen, ez megint csak ima és kegyelem, mert a tünetek hajszálra olyanok voltak, mint a Ca ventricularisnál!

¹ P. Pámer László (1865—1951) Kalksburgban az előkészítő osztályban ismerte meg B.-t. Akkor ő V. gimnazista volt. Apja jogtanácsosa volt a Batthyányaknak. Később Kalocsán mint magiszter ismét összekerült vele, elbocsátásának is tanúja volt. 1938-ig Kalksburgban működött. Haláláig kapcsolatban maradt B.-val, többször írt róla lapjukba, s 1945-ben (ekkoriban Kalocsán élt) értékes vallomást is tett a boldoggá avatási eljárás folyamán. — De itt neve valószínűleg tévesen fordul elő, vö. a köv. bejegyzést!

Miután a rádióm egyáltalán nem szól, vagy csak rosszul, mert az akkumulátorom oda van, elhatároztam, hogy Lacikával, Ivivel és Maxszal Bécsbe megyek, és pedig sofőr nélkül, hisz Ferdinánd szabadságon van. — 11 órakor indultunk, és pedig rögtön a Hornig-kereskedésbe mentünk, ott becseréltem Misl Baby-készülékét egy 3 lámpás Marconira. Azután vettem egy akkumulátort a nagy készülékhez. Csak 1/2 2-kor jutottunk ebédeléshez a Bristol szállóban. Onnan még elmentem néhány bevásárlást végezni, majd pedig 3/4 4-kor gyorsan haza. Útközben az első kerék defektet kapott, érdekes volt nézni, hogyan segít egymásnak a két fiú. Ivedlem világított köröskörül, Lacika pedig dolgozott, így hamarosan indulhattunk. Itthon itt találtam Walterskirchen Philippet és Pater Tremmel S.J.-t.¹ — Este kipróbáltam a készülékeket, és sajnos — milyen csalódás! — egyik sem szólt! — Egészen oda voltunk!

Azután megbeszéltük, hogy elhozzatjuk a mérnököt Bécsből. — Nagyon rossz éjszakám volt. — Blanche sürgönyözött, hogy jön. — Hanem ebben az évben még befejezem a naplóm, de következő évben nem írok!

December 30.

Ma délelőtt gattendorfi szomszédaink jöttek ebédre: Eszterházy Kazimir, a felesége, Eszterházy Lajos és Eszterházy prelátus, kanonok a bécsi Stephansdomban, akinél Lacika most Bécsben lakik. Theophil délelőtt Lacikával elment Bécsbe. Láthatóan örült, hogy néhány napig itt volt, és a gyomra úgy megjavult, hogy számunkra is nagyon kellemes volt az ittléte. —

Amikor Eszterházyék éppen indulni akartak, jött az egész Harrach-család Bruck a. d. Leitha-ból. Harrach papa és a felesége igen kedves emberek. Sokat beszélgettünk arról, hogy nem találkozhatnánk-e télen valahol a Rivierán. Egy Ottingen nevű hercegnő is itt volt Baden-Badenből. —

Egészen vége nagyon fáradtak voltunk a vendégektől, mert mégis csak megerőltető állandóan figyelmesnek és igen kedvesnek lenni, akkor is, ha fáradt az ember. —

December 31.

Éppen sétálni mentem, amikor Blanche a Tátra kocsival behajtott a kastélyudvarra. Rögtön velem jött sétálni. Roppantul örültem, hogy

¹ P. Franz X. Tremel SJ (1880—1941) Kalksburgban működött, természetesen nem B. diákkorában; bizonyára mint „öregdiák”-kal ismerkedett meg vele. 1927—38-ig ő szerkesztette a kollégium lapját, a „Kalksburger Korrespondenz”-et, és ő írta benne nekrológját.

megint velünk van. — Eszterházy prelátus még nálunk maradt, és csak 3-án megy el. Ezért a fiúkhoz kellett bekvártélyoznom magamat, Lalóhoz és Ivihez, Ancsi pedig Maminál alszik, Józsi is. — Blanche a hálószoza melletti szobát kapta. —

Délután jött Lónyay, és szilveszterdélután ünnepeltünk: ólomöntés, gyűrűjáték, krapeau¹ és bűvészmutatványok. — Következett még egy nagy áldás Te Deum-mal, hálaadásul jó Istenünknek azért a rengeteg kegyelemért, amit kaptunk. —

Este pucns volt, esperes úr az összes gyerekekkel a zongorához ült, hozzá gramofon, Ivi hegedűje, Lacika bendzsója, néhány mosdótál, és kezdődött egy óriási spektakulum, mert muzsikának nem nevezhetem. —

3/4 12-kor mégis mind elmentünk aludni, de azért 12-ig még fönt maradtunk. Pontosan 12 órakor letérdeltem és imádkoztam. Mami ugyanezt csinálta, anélkül, hogy tudtam volna.²

¹ Társasjáték: pénzdarabot vagy gyűrűt kellett elrejtetni a kézben.

² A lélekben egyesült, imádkozó házaspár képe gyönyörűen és stílusosan fejezi be az esztendőt — és a naplót.

FUGGELÉK

BATTHYÁNY-STRATTMANN LÁSZLÓ LEVELEIBŐL

A HÖGYÉSZI PLÉBÁNOSNAK (1911. dec. 6.)

Igen tisztelt Főtisztelendő Uram!

Hálás köszönettel vettem szívélyes sorait. — Természetesen legnagyobb készséggel vizsgálom meg a beteget és ha műtétre van szüksége, fel lesz véve. —

Legnagyobb örömmel, és pedig, *minél több ször*, annál szívesebben, állok Főtisztelendő Uram rendelkezésére

maradván legalázatosabb szolgálja

Dr. gróf Batthyány László

LEUTHMETZER CECILIANAK¹

1) 1925. dec. 23.

Mélyen tisztelt Főnöknő Nővér!

Nagyon szívélyesen köszönöm kedves sorait a betegre vonatkozólag, akinek azonban már kb. 3 héttel ezelőtt küldtem egy prospektust az orvosságról. — Mindenesetre megint utána fogok nézni, és válaszolok neki. —

Itt Kittseeben egészen nyugodt családi életet élünk; minden kedély középpontjában a holnapi karácsonyi ünnep áll. — Mindannyian díszítjük a fát és elrendezzük az ajándékokat. A gyerekeknek bekötött szemmel kell átmenniök a szobán; ezzel is nagyobb a tréfa. — Csak az én kedves betegeim hiányoznak nagyon, különösen az egészen megvakult szegény öregek, akiket hozzátartozóik vezetnek. —

Hát úgy látszik, a jó Isten ezt az áldozatot kívánja tőlem, mert hiszen ez bizonyára inkább nehezemre esik, mint ha Sámson erejének birtokában százával operálhatnám és kezelhetném a kedves betegeket! — Bárcsak ez a kedves, kedves karácsonyi idő, amely a jászol körül minket mindannyiunkat is megint igazi gyermekké tesz a Gyermek Jézussal együtt, az egész esztendőre szívünkbe csepegtetné a mélységes békét, azt a békét, amit az Isten iránti szeretet hoz magával. —

¹ Mind a három levél német nyelvű.

Kérjük igaz bensőséggel, hogy a Kisjézus karácsonyra igazi gyermeki kedélyt adjon nekünk, sok-sok szeretettel Isten iránt, és általa felebarátaink iránt. — Tág, tág szívet! Akkor majd nyugodtan térhetünk a sírba, és reménykedve mondhatjuk Bíránknak: „Uram! sajnos sokat hibáztam, de Érted szerettem a Tiedet!” —

Szívélyes jókívánságokkal minden nővérem

odaadó hívők

Dr. Batthyány herceg

2) 1928. jan. 12.

Mélyen tisztelt Főnöknő Nővér!

Bécsből hazatérve köszönöm meg igen melegen kedves sorait. — Kérem, csináltassa csak meg mindjárt a meleg kendőket és fekete szvettereket, hogy ne veszítsünk időt, és a kedves Nővérek ne fázzanak. — A két nyugtát aláírva itt küldöm vissza. — Isten bőségesen áldja meg munkáját és gondját a szegények és öregek érdekében. Hogy minden ember — akiknek a szívében bizony sokszor még nagyobb hideg uralkodik a hit iránt, mint amit a szobájukban a hőmérő mutat — fölmelegedjék a szeretet egy sugarától; ennek alapja pedig éppen a hitben van, amelyet ők elhagytak. —

Nemrég egy igen kedves kis mondást olvastam. Íme:

Zum Trost für Erdenmängel ist er von Gott gesandt.

In seinem Blick ist Frieden und milde, sanfte Huld.

O! folg ihm stets hienieden, den Engel der Geduld.

(Isten a földi hiányok vigaszául küldte őt. Tekintetében béke és szelíd, enyhe báj. Ó kövesd őt mindig itt lenn, a türelem angyalát!)

A francia kisasszony tályoga felfakadt, és már meggyógyult. — Mizzi szakácsnőnek erős ischiásza van. A gyerekek és mi hála Istennek jól vagyunk. — Meg kellene operálnom a kórház egy betegét (egy gyereket) a szemével, aki állandóan föl-le ugrál az ágyában, kis tökfilkó! —

Este a feleségem mindig Weber „Tizenhárom hársfá”-jából olvas, nagyon kedves, szép történet, minden gyerek roppantul érdeklődik iránta. — Hetek óta nincs villanyunk, és a petróleumlámpa melletti olvasás még kedélyesebbé teszi a családi képet. —

Karli szorgalmasan tanulja velem az egyszeregyet, de olyan, mint egy pillangó, amelyik a legszívesebben szeretne mindig újra elrepülni! —

Igen szívélyes üdvözetekkel minden kedves Nővérem

Dr. Batthyány herceg

3) 1929. jún. 30.

Mélyen tisztelt Főnöknő Nővér!

Köszönöm kedves sorait névünnepem alkalmából, mindenekelőtt nagyon örültem a lelki adománynak, amelyet erre a napra küldött. — Ebben a tekintetben nem zavartatom magam, hogy nagy koldus legyek, és arra kérem Önöket, kedves Nővérek: legyenek igen nagylelkűek imáikban családom és jómagam iránt. Annyira szeretném, ha Francikám pap lenne, Gittám szerzetesnő¹, Karlim pedig istenfélő orvos; azután ha drága feleségem szenvedése megszűnne², végül a magam számára szeretném, ha szelídebb lennék, a jó Istent sohasem tudnám megsérteni, és mindig inkább Neki tetszően tudnék élni, olyan izzó hévvel, amely nem ismer határt. Minden betegemnek, aki az életben volt és még lesz, akár él, akár meghalt, sok áldást szeretnék stb. stb. Oly sok mindenért szeretnék koldulni és megint csak koldulni — kérem, imádkozzanak mindeztért, és minden gyermekemért, hogy mind-mind szentek legyenek. Szeretném, ha imádkoznának rokonaimért és ismerőseimért, mindazokért, akikkel az életben találkoztam — és mindez csak egy kis része kéréseimnek! Hát van-e még egy olyan szerénytelen koldus, mint én? —

Azzal a gondolattal vigasztalódom, hogy a jó Isten mindnyájunk Atyja, és ő végtelenül gazdag! —

Új Jézus Szíve-szobrunk van, a kórház oltárán felállítva, ugyanazon az oltáron, ahol kezdetben mindig a szentmise volt. Csodálatos szobor, fehér, kicsit színezve, most egy kis villanylámpa kerül bele, milyen kedves lesz! mikor péntekenként mindig ég!³ —

Mély tisztelettel ajánlom minden kedves Nővérnek
odaadó hívük

Dr. Batthyány herceg

Jól kitalálta, mindnyájan énekeltük: „Oh Szt. László”! —

MIKES JÁNOS PÜSPÖKNEK⁴ (Körmend, 1928. júl. 24.)

Mélyen tisztelt Barátom!

Ez a pár sor csak azt közölje Veled, hogy én és egész családom, ígéretünkhöz híven, naponta gondolunk Rád a szentáldozáskor, kérve

¹ Gitta nem vonult kolostorba, de vő. a bevezetést!

² A bevezetésben és a naplóban is említett daganatról van szó.

³ Ebben az évben Cecília nővér már nincs Körmenden, ezért számol be neki az újabb eseményekről.

⁴ A püspök nyilvánvalóan betegszabadságon volt külföldön. B. finom tapintattal próbál neki egy kis programot és bátorítást adni. A levél eredetije német.

a jó Istent, őrizzen meg minden veszélytől, és megerősödött egészségben vezessen vissza egyházmegyédbe. —

A teremtés nagyszerűségeit csodálva az Eucharisztia szolgálatában! mind a kettő hatalmas tényező az emlékezetben, hogy egész életünkön át még melegebb szívvel mondhassuk a „Gloria Patri et Filio”-t.

Ezekről az érzésekről vezetve üdvözöljük kedves egyházfejedelmünket a messze távolból

Dr. Batthyány László

(Következik felesége és az összes gyermekek aláírása.)

KÉT LEVÉL A LÖW-SZANATÓRIUMBÓL

1) *Lili lányának.* (Dátum nélkül, belső okok alapján: 1930. aug. elejéről. Németül.)

Kedves Lilike, édes Gyermeke

Szépen nem tudok Neked az ágyban írni, de gyorsan akartam felelni kedves soraidra. — Az utóbbi időben, különösen Szent Ignác ünnepén igen kiadósan kellett szenvednem, általában ritkán nincs fájdalmam. Csak éjszakánként, ilyenkor orvosságokkal bombázom magam, úgyhogy több a nyugalom. Meddig hagy még szenvedni a jó Isten, nem tudom. Annyi örömet adott nekem az életben Mamival, Veletek gyerekekkel, a betegeimmel, hogy most, 60 évvel, a nehéz időket is hálásan el kell fogadnom. Végre is Ő mindannyiunk Atyja, ilyenformán természetes, hogy a keresztet is szeretetből küldi gyermekeinek. —

Annyira örültem, hogy kis Lacikátok olyan drága kis fickó lesz. Tudod, édes Lilike, este, mielőtt aludni térek, mindig sok kis keresztet küldök fájdalmas fekhelyemről. Mami után rögtön Te jössz, Zsiga meg a gyerekek, három kereszt, így aztán a nap végén a gondolataim mindig még Nálátok járnak. A szórakozásom, amint tudod, abban áll, hogy a gyerekek váltják egymást, és így mégis csak látom valamennyit, mintha Kittseeben lennék. Annyira örülök, hogy belátható

időn belül az én Lilkerlem is föl fog keresni. Lacika' éppen ma volt Nálatok, drága fiú, sok örömet szerez nekem. Jelenleg Blanki és Karli van nálunk. Kis történeteket² nem írok már. Talán télen megint több kedvem lesz hozzá. Gondolhatod, mennyire fáj, hogy Mamit miattam a szanatóriumhoz láncolom, éppen most, mikor minden virágban áll, és ő annyira szereti a virágokat, örömök helyett csak fájdalma van, és ez már majdnem 10 hónapja.

Üdvözlöd nevemben igen szívélyesen Zsigust és a kicsiket. Mondd Majának, a kedves kis terítője még most is szép szőnyegként szolgál a kis szentképeim és egy porcelán őzike számára. Téged bensőséges szeretettel csókol öreg

Papírd

2) Dr. Hajdó Margit nevelőnőnek. (Magyar nyelven. Gépelve, sajátkezü javításokkal.)

Kedves Margit!

A sok posta között, melyet ma kézhez vettem, éppen kedves Margit levele volt az, mely legtöbb örömet szerzett nekem. Igaz hogy tizenegy hónap óta sokat, bizony nagyon sokat szenvedek, és, hogy sokkal könnyebb volt az Úristenért betegeket gyógyítani, mint éjjel-nappal szenvedni. De Isten elsősorban jó atya, ki annyira sok örömet s békességet ad nekem, hogy csak nagy hálával lehetek iránta, aki mindenestre még a temérdek fájdalmaimat is szeretetből küldi.

Hogy mi, itt a földön, nem értjük terveit, az teljesen természetes, mint már Goethe mondja: az nem is lehetne Isten, akit mi gyalgó eszünkkel felfogni képesek volnánk.

Kedves Margit is nagy megpróbáltatásokon ment keresztül³ és ez nekem éppen jele annak, hogy Margit Mindenhatónk kedveltje.

Isten áldja meg minden lépését, ezt szívből kívánja

mindig egyaránt tisztelő híve

Sanatorium Löw 1930. X. 29.

Dr. Batthyány herceg

¹ Itt fiáról beszél, előzőleg unokájáról.

² L. a bevezetést.

³ Célzás arra, hogy meghalt a testvére.

LEVÉL SÓGORNŐMNEK, MAGDALENA DE CORETH OSB-NEK A BETEGÁPOLÁSRÓL

Mikor Laci fiam visszajött St. Gabriel-ből, meghozta üzenetedet: írjak le Neked néhány gondolatot a betegápolásról, ahogy Körmenden olyan sokszor próbáltuk együtt csinálni.

A tárgy túl nagy és túl nehéz ahhoz, hogy gyenge kis fejemmel a betegágyról jól ki tudnám fejteni. — Csak összefüggéstelen gondolatokat küldök Neked itt, ahogy 7 hónapi súlyos szenvedés után éppen az eszembe jutnak.

Milyen szívesen szállok vissza lélekben az én — és később a mi egykori kedves tevékenységünk színterére; most, hogy magam vagyok tehetetlen beteg, annál szívesebben időzöm legalább gondolatban a betegeimnél.

Emlékszel-e még, hogyan mondtam Neked gyakran a rendelés elején, a sok várakozó betegről körülvéve, tele azzal a nagy-nagy örömmel, amelyet Isten kegyelme mindig megadott nekem a hivatásomban: „Lilly, adjuk oda a szívünket teljesen, egészen a kedves betegeknek!”

De helyes, igazi emberszeretetet csak igazi istenszeretetből származhat. Csak akkor fejlődik ki teljesen, akkor lesz mind tökéletesebb és tökéletesebb, ha a minden világosság és minden meleg Forrásából merít erőt. — Minél jobban szereti a szív a jó Istent, annál jobban szereti felebarátait is.

De sajnos minden emberi cselekedetbe belevegyül az emberi tökéletlenség. Sokat nyerünk vele, ha megfigyeljük, mi minden lehet segítségünkre, hogy jobban szeressük embertársainkat, és mi minden akadályoz benne. —

Itt van mindenekelőtt a gőg, amely feltolakszik bennünk tudásunk miatt, például egy sikerült kúra vagy kezelés után. Milyen jó, ha a híres Haydnal mondjuk: „Non mihi, sed Deo sit gloria.”² Akkor kiáltott fel így, mikor nagyon ünnepelték egyik híres szimfóniájának bemutatása alkalmából. — Különben elég egy kis pillantás ismereteinkre, és világosan látjuk, hogy csak a felületen tapogatózunk, alaposan nem értünk meg semmit.

Nagy veszedelem a felebaráti szeretetre, ha engedünk a rokonszenv és ellenszenv indulatainak, túlságosan a külső után ítélünk. Egyszerűen nem vagyunk eléggé urai az embertárssal szemben saját érzelmeinknek.

¹ A pertelsteini (bertholdsteini) bencés kolostor neve, ahol Magdolna nővér élt.

² Ne nekem, hanem Istennek legyen dicsőség!

Mindjárt el is mondom itt egy ilyen hibámat: Igazán nagyon fáradtan jöttem vissza a kórházból a lakásomba. Ehhez át kellett mennem az udvaron. — Nagyon siettem, mert tudtam, hogy nagyszámú családom már igen vár az elkésett ebédre. — Egy pillantás a kórház nyitott ablakán át megmutatta, hogy egy külsőleg (pardon: éppen itt van a hiba) roppant ellenszenves valaki vár rám. Mikor az udvart átszelve találkoztam ezzel a férfival, igazán kevésbé szeretetteljes hangon kérdeztem: „Mit akar tőlem?” — Ő megcsókolta a kezemet, és ezt mondta: „Csak meg akarom köszönni, hogy visszaadta öreg édesanyám szeme világát. Éppen azért jövök, hogy kihozzam a kórházból.” Elfogott a szégyenkezés: ő rózsákat hozott nekem, én meg szúrós kaktusz voltam. —

Igen gyakran vagyunk roppant igazságtalanok az ideges, hisztérikus, szellemileg fogyatékos betegek nagy serege iránt is. Pedig éppen nekik van igen-igen sok szeretetre szükségük. A „neuraszténias, hisztérikus” diagnózis többnyire csak a betegek szenvedésének gyűjtőmedencéje. Nagyon sokszor nyilvánítjuk hisztérikusnak, idegesnek az olyan állandó panaszokat stb., amelyeket nem tudunk megmagyarázni, pedig sokszor mély alapjuk van. — Emlékeztetlek kórházi szakácsnőnkre, H. A.-ra, aki hónapokig feküdt a kórházunkban és folyvást panaszkodott, hogy mindene fáj, de életében nem tudtuk bizonyosan megállapítani a diagnózist: Osteomalazie.¹ Milyen gyakran gondoltuk: szimuláns vagy hisztérika, míg aztán a halál sajnos mindent földerített.

Milyen sokszor visszük magunkkal a betegágyhoz nagy érzékenységünket is! Semmi más ez, mint aggódó gőg a saját énünk miatt.

Sohase nehezteljünk valamiért a betegre, észre se vegyük, ha talán egyszer egy kellemetlen szót mond nekünk, — ellenkezőleg: ha látjuk, hogy nehézségei vannak velünk szemben, az csak arra ok, hogy — tolakodás nélkül — megkettőzzük szeretetünket iránta. Csak-hogy ehhez sok tapintatra van szükség. Egyszer olvastam a tapintatnak egy jó meghatározását: „A tapintat azt jelenti, hogy egészen bele tudjuk gondolni magunkat a másik helyzetébe.” — Azután meg, mint Néri Szt. Fülöp mondja, ne gondoljunk mindig az embertárs hibáira, fogjuk fel azokat emberi gyöngeségnek. — Törjük a fejünket mindig új eszközökön, hogy mindent megkönnyítsünk a betegnek, akkor látja, hogy érdeklődünk iránta, és ez sok örömet okoz neki.

Sokat hibázunk türelmetlenséggel is. Úgy kellene, hogy minden beteghez alapos adag türelmet vigyünk magunkkal, és minden rossz hangulatot a betegszoba ajtaja előtt hagyjunk. Sose éreztessük a beteggel, hogy kevés időnk van számára, hallgassuk meg nagyon figyel-

¹ Csontlágyulás: a csontok elveszítik mésztartalmukat.

mesen szenvedéseit, és jegyezzük meg magunknak, amit mond, hogy mindenekelőtt nagy részvétünket lássa. Kezünk minden mozdulata a betegágynál csupa türelem, szelídség és kímélet legyen, és *minden csak szeretetet leheljen*; soha ne legyünk sietősek, felületesek, mintha csak minél előbb készen akamánk lenni, se lármások és hevesek. Hiszen olyan jól esik a betegnek, ha gyöngeségében, fájdalmaiban látja iránta való figyelmünket, amely mindenben megnyilvánul, a halk járásban, halk beszédben és cselekvésben is. Szép szokás, ha a betegnek nyújtott orvosságot, ételt-italt előzőleg megáldjuk.¹

Drága Magdolna nővér, milyen sokat mondhatnék még itt Neked a felebaráti szeretet tökéletesítésének lehetőségeiről.

Mesteri írás erről Pál korintusi levele. Különösen ezek a szavak csengenek belőle felém mindig: „A szeretet *mindent* elvisel.” —

A felebaráti szeretet tökéletesítésének legrövidebb útját az a mondat jelzi, amelyből kiindultam: „Minél jobban szereti az emberi lélek a jó Istent, annál jobban kell szeretnie felebarátait is.” Ébresszük fel magunkban gyakran az Isten iránti szeretetet úgy, hogy lelki szemünkkel magunk elé állítjuk szeretetének számtalan bizonyosságát: Az egész teremtet világot az égbolton látható csodálatos csillagokkal, a sok kedves, szép virágot, bokrot, a sok gyönyörű pillangót, a szorgos hangyát, a munkás méhet és minden mást, amit a jó Isten teremtet: mindez nem irántunk való szeretetének bizonyítéka-e? És a földön csak nekünk embereknek adta meg a világot észrevevő érzékeny kívül az értelmet is, amellyel elismerjük őt Teremtőnknek.

Mennyi szeretettel helyezte a világba az embert, a teremtés koronáját! Már bölcsőjénél ott áll egy őrangyal. Isten Fia kereszten halt meg érte, és önmagát múlta felül szeretetében a legméltóságosabb Oltáriszentség megalapításával. Még a kereszten is odaadja nekünk Édesanyját Szent János által. Megbocsát egy bűnösnek, és hóhéraiért csak így imádkozik: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!”

Minden szeretet, még a parancsai is. Melyiket hagyhatnád el a tízparancsból úgy, hogy súlyosan meg ne sértsd Istent vagy felebarátodat? Parancsai tehát az igazi alap ahhoz, hogyan éljünk szeretetben Isten és ember iránt. — A Szentírás sok helyén int bennünket valami formában a szeretetre. Azt mondják, Szent János Patmoszon nagyon idős korában, amikor már csak vinni tudták az utcán, szünet nélkül csak ézt hangoztatta: „Fiaskáim, szeressétek egymást!”

Ó, bár nyitott szemünk lenne Isten szeretetének szinte óránkénti bizonyosságai iránt, amelyeket az embertárs és saját magunk kegyelmi életében megfigyelhetünk! Azt hiszem, ha valaki úgy igazán, teljes

¹ Ne feledjük: ezeket a sorokat világi ember írja!

szívéből szeretné az Istent, az egész környezetét önkéntelenül is nagy erővel megragadná: mert semmi sincs olyan nagy, olyan világrengetően szép, mint Isten szeretetének a visszfénye az emberi lélekben. Csak sejthetjük ennek a szeretetnek az értékét abból a jutalomból, amelyet Krisztus ígért érte: „Szem nem látta, fül nem hallotta, amit Isten azoknak készít, akik őt szeretik.” —

Megpróbáltam ezekkel a sorokkal sasszárnyakon fölemelkedni, mind magasabbra a földtől a szeretet Istene felé. De úgy jártam vele, mint a festő, aki állandóan javítgatta képét, mert sohasem tudta megvalósítani igazi elképzelését, és a végén tanítványainak ki kellett venniük az ecsetet mesterük kezéből, mert féltek, hogy elrontja a képet. Én is így érzem magam. Képet akartam festeni Neked, de a végén majdnem összetéptem a levelet. Mert nincs szó, nincs szín, nincs zene, semmi sincs, ami méltón tudná ecsetelni Isten szeretetét. Azért hát valójában a betegápolás gyakorlatában is csak az marad Isten iránti szerető vágyunk kifejezésekképpen, hogy lelkünkben bensőségesen kívánjuk: szeresse és dicsőítse minden betegünk a mi legfőbb Javunkat. Boruljunk hát térdre lélekben minden teremtménnyel együtt, és kiált-suk Szent Benedekkel:

„Ut im omnibus glorificetur
— Deus!” —¹

Készséges sógorod
Laci²

Sanatorium Löw, 1930 június.

¹ Mindenben adassék dicsőség Istennek! Szent Benedek jelmondata.

² A levelet Batthyány géphe diktálta. A géppel írt aláírást áthúzta, és sajátkezűleg aláírta. Az eredeti szöveg német.

SZÓLHATOK AZ EMBEREK VAGY AZ ANGYALOK NYELVÉN,
 HA SZERETET NINCS BENNEM,
 CSAK ZENGŐ ÉRC VAGYOK VAGY PENGŐ CIMBALOM.
 LEHET PRÓFÉTÁLÓ TEHETSÉGEM,
 ISMERHETEM AZ ÖSSZES TITKOKAT ÉS MIND A TUDOMÁNYOKAT,
 HITEMMEL ELMOZDÍTHATOM A HEGYEKET,
 HA SZERETET NINCS BENNEM, MIT SEM ÉREK.
 SZÉTOSZTHATOM MINDENEMET A NÉLKÜLÖZŐK KÖZT,
 ODAADHATOM A TESTEMET IS ÉGŐÁLDOZATUL,
 HA SZERETET NINCS BENNEM,
 MIT SEM HASZNÁL NEKEM.
 A SZERETET TÜRELMES, A SZERETET JÓSÁGOS,
 A SZERETET NEM FÉLTÉKENY, NEM KÉRKEDIK, NEM IS KEVÉLY.
 NEM TAPINTATLAN, NEM KERESI A MAGA JAVÁT,
 NEM GERJED HARAGRA, A ROSSZAT NEM RÓJA FEL.
 NEM ŐRÜL A GONOSZSÁGNAK,
 ÖRÖMÉT AZ IGAZSÁG GYŐZELMÉBEN LELEI.
 MINDENT ELTÜR, MINDENT ELHISZ,
 MINDENT REMÉL, MINDENT ELVISEL.
 S A SZERETET NEM SZÜNIK MEG SOHA.
 A PRÓFÉTÁLÁS VÉGETÉR,
 A NYELVEK ELHALLGATNAK,
 A TUDOMÁNY ELENYÉSZIK.
 MOST MEGISMERÉSÜNK CSAK TÖREDÉKES,
 ÉS TÖREDÉKES A PRÓFÉTÁLÁSUNK IS.
 HA AZONBAN ELÉRKEZIK A TÖKÉLETES,
 AMI TÖREDÉKES, AZ VÉGET ÉR.
 GYERMEKKOROMBAN ÚGY BESZÉLTEM, MINT A GYEREK,
 ÚGY GONDOLKOZTAM, MINT A GYEREK,
 ÚGY ÍTÉLTEM, MINT A GYEREK.
 DE AMIKOR ELÉRTEM A FÉRFIKORT,
 ELHAGYTAM A GYEREK SZOKÁSAIT.
 MA MÉG CSAK TÜKÖRBEN, HOMÁLYOSAN LÁTUNK,
 AKKOR MAJD SZÍNÉRŐL SZÍNRE.
 MOST MÉG CSAK TÖREDÉKES A TUDÁSOM,
 AKKOR MAJD ÚGY ISMEREK MINDENT, AHOGY MOST ENDEM
 ISMERNEK.
 AKKOR MEGMARAD A HIT, A REMÉNY ÉS A SZERETET, EZ A HÁROM,
 DE KÖZÜLÜK A LEGNAGYOBB A SZERETET.

(1Kor 13,1–13)

